

**DIE VERBAND TUSSEN GEMEENTEBOUPROSESSE
EN MISSIONALE GEMEENTEONTWIKKELING:
'N PRAKTIES TEOLOGIESE STUDIE**

DEUR

ANDRÉ GERHARDUS UNGERER

**TER VERVULLING VAN DIE VEREISTE VIR DIE
GRAAD
PHILOSOPHIAE DOCTOR**

**IN
PRAKTIESE TEOLOGIE**

**FAKULTEIT TEOLOGIE
UNIVERSITEIT VAN PRETORIA**

2010

PROMOTOR: PROF MALAN NEL

SUMMARY

This study deals with the process of building up the local congregation and the manner in which missional objectives are achieved. The study is undertaken against the background of the disturbing decline in membership numbers particularly in the two traditional Reformational churches in South Africa, namely the Dutch Reformed Church (DRC) and the Netherdutch Reformed Church of Africa. This decline is in line with similar tendencies in mainstream churches the world over.

Collins' (2006) three questions to the local church constitute the point of departure. Firstly: To what degree does the local church function effectively in line with her mission in the world? Secondly: To what extent does the local church make a distinct impact on the community? If the local church were to disappear all of a sudden – will it leave a serious void in the community? The third question deals with sustainability: Is the local church's long term impact of such nature that its success is not just attributable to a single leader.

The three questions have been adapted according to Collins' process model (2001) and the key aspects of the theory of building up the local church are discussed in Chapters 2 and 3. The bulk of Chapter 2 deals with the very important matter of the *missio Dei* and discusses how the local church should discover and enact her missional calling in the local community. Cognizance was taken of the Movement of Missional Churches, as it manifests itself in the Suid-Afrikaanse Vennootskap vir Gestuurde Gemeentes (SAVGG). [The South African Partnership for Missional Congregations] The study furthermore deals with mission in the current South African context, particularly in view of the fact that an entirely new mission field has opened itself up with the influx into the country of so many people from neighbouring countries who have come to live in our midst. Missional objectives for the local church as well as aspects that can be subjected to empirical testing are determined all along.

Chapter 4 deals with the empirical testing associated with the study to establish if the study's hypothesis, namely whether local churches that have undergone a structured process of building up the local church are missionally more successful than those that

have not undergone a structured process, can be verified. The findings in this regard are dealt with in Chapter 5, while certain aspects that characterize the missional congregation in current times are also discussed.

KEY TERMS

- Building up the local church
- A structured process in building up the local church
- Measures for the church
- Missional leadership
- Level 5 leader
- Missio Dei
- Missional churches
- Evangelization
- Local community
- Modernism
- Postmodernism
- Spirituality
- Hedgehog concept
- Flywheel concept

Opgedra
aan my vrou
Esbè
en my kinders
Christiaan, Nadè
en **Merike**

BEDANKINGS

- My promotor, Prof. Malan Nel vir al die jare se onderrig en inspirasie wat ek by hom kon ontvang het. Sy passie vir die vak Gemeentebou het my geïnspireer om meer kennis en vaardighede te bekom. Dankie vir effektiewe leiding in die afhandeling van hierdie proefskrif.
- Judy Coetzee en Joyce Jordaan vir hulle leiding ten opsigte van die empiriese studie, veral Joyce wat soveel statistiese gegewens moes verwerk en met soveel liefde en sorg aangebied het.
- Christa Meyer as taalversorger het my opnuut die wonder van Afrikaans laat beleef. Dankie dat die geskrewe teks soveel beter daar uitsien.
- Die Hervormde gemeente Klerksdorp Doringkruijn waarvan ek predikant is vir soveel jare se lojale ondersteuning en die voorreg om julle predikant mag wees.
- My vrou Esbè vir haar liefde en onbaatsugtige lojaliteit. Sy het my deurentyd aangemoedig om hierdie taak te voltooi en my droom te leef. Haar jare lange ondersteuning en toewyding as lewensmaat was deurentyd 'n inspirasie. Dankie ook aan my kinders vir al die liefde en aanmoediging.
- Aan my Hemelse Vader vir die voorreg om hierdie stuk werk tot sy eer te kon doen. Ek is dankbaar vir die gawes wat ek ontvang het en dit wat ek kan terugploeg in die akker van sy werk.

INHOUDSOPGAWE

Hoofstuk 1 – Die probleemstelling

1.1	Die probleemstelling	1
1.2	Drie maatstawwe vir die kerk	8
1.2.1	Effektiewe funksionering volgens sy missie in die wêreld	8
1.2.2	Het die gemeente 'n duidelik waarneembare (onderskeidende) impak op die gemeenskap?	9
1.2.3	Volhoubaarheid?	10
1.3	Sleutelkwessies in die probleemstelling	11
1.4	Die doelstelling van die studie	12
1.5	Hipotesestelling	12
1.6	Metode van ondersoek	13
1.7	Samevatting	21

Hoofstuk 2 – Gedissiplineerde mense

2.1	Leierskap	22
2.1.1	Inleiding	22
2.1.1.1	Die Hoof van die gemeente	22
2.1.2	Wat behels leierskap vroeg in die 21ste eeu?	24
2.1.2.1	Diensleierskap	25
2.1.2.2	Leiers wat verhoudings bou	27
2.1.2.3	Leierskap as spanwerk	28
2.1.3	Oor leiers en leierskapstyle	31
2.1.3.1	'n Paar bondige definisies	31
2.1.3.2	'n Bewese leier se drie vereistes	33
2.1.3.3	Soeke na houdinge (attitudes) by ontluikende kerkleiers	35
2.1.3.4	Kontras in leierskap – vroeër, nou en later	36
2.1.4	Die primus inter pares	38
2.1.4.1	Die vlak 5 leier	40
2.1.5	Samevatting	46
2.2	Eers wie...	49
2.2.1	Wie is op die bus en waar sit hulle?	49
2.2.2	Wie is die gemeente vroeg in die 21ste eeu?	53
2.3	Dan wat...	58
2.3.1	Gemeentebou	58
2.3.2	Die boumetafoor	60
2.3.2.1	In die Ou Testament	61
2.3.2.2	In die Nuwe Testament	65
2.3.2.3	Afgeleide beginsels uit die Skrif	67
2.3.3	Basiese uitgangspunte oor gemeentebou	68
2.3.3.1	'n Proses van transformasie	68
2.3.3.2	'n Proses van integrering en koördinering van bedieninge	72
2.3.3.3	Gemeentebou is 'n langtermynbediening	73
2.3.3.4	Gemeentebou is in afhanklikheid van God	75
2.3.3.5	'n Proses van identiteitsopleiding	76
2.3.4	'n Definisie van gemeentebou	77

2.3.5	Motivering en ontvriësing	80
2.3.6	Die gestruktureerde gemeentebouproses	81
2.3.7	Samevatting - Sleutelkwessies oor gemeentebou	82
2.4	Steeds ... dan wat?	84
2.4.1	'n Gemeente wat erns maak met die begrip missio Dei	84
2.4.1.1	'n Gemeente wat die begrip "missionaal" verreken	86
2.4.1.2	'n Gemeente wat die begrip "groei" verreken het	89
2.4.2	'n Gemeente wat vra na haar missionale karakter	95
2.4.2.1	'n Gemeente wat leer by die kerk in die Apostoliese era	98
2.4.2.2	'n Gemeente wat kennis neem van die Christendom era	102
2.4.2.3	'n Gemeente wat haar missionêre identiteit in die 21ste eeu ontwikkel	105
2.5	Dan wat?... 'n missionale gemeente realiseer	109
2.5.1	'n Gestuurde gemeente	110
2.5.1.1	Die proses	115
2.5.1.2	'n Teologiese besinning	118
2.5.2	'n Getuigende gemeente	122
2.5.2.1	'n Erediens wat missionaal ingerig word	123
2.5.2.2	Lidmate wat getuienis lewer	126
2.5.2.3	Onderlinge verhoudinge dien as getuienis	132
2.5.2.4	Evangeliserend	137
2.5.2.5	Sending	142
2.5.3	'n Gemeente wat bestaan om ander te dien	149
2.5.3.1	'n Holistiese benadering	150
2.6	Die meetbaarheid van die missionale?	155
2.7	Sleutelkwessies vir die missionale gemeente	157

Hoofstuk 3 – Gedissiplineerde denke en aksie

3.1.	Konfronteer die harde feite	159
3.1.1	Konfronteer die werklikhede van ons tyd	160
3.1.1.1	Ingebed in 'n postmoderne wêreld	160
3.1.1.2	Megadigma tyd	161
3.1.1.3	Die postmoderne mens en die gemeente	169
3.1.1.4	Gemeente-groottes	177
3.1.1.5	Die tipes spiritualiteit in die gemeente	179
3.1.1.6	Van watter generasie nou weer?	189
3.1.1.7	Insigte vir die missionale gemeente	192
3.1.2	Konfronteer die stand van die gemeente	193
3.1.2.1	Die Callahan-analise	197
3.1.2.2	Analise soos toegepas deur Hendriks (2004)	199
3.1.2.3	Die model van Keifert	202
3.1.3	Evaluasie van die modelle vir gemeente-analise	206
3.2	Die krimpvarkie konsep	209
3.2.1	Die drie sirkels	211
3.2.1.1	Waarvoor is daar 'n brandende passie?	212
3.2.1.2	Waarmee kan ons die beste in die wêreld wees?	212
3.2.1.3	Wat dryf die hulpbronne-enjin?	212
3.2.2	Die Raad (Council)	212
3.2.3	Voorbeelde in gemeentes	214
3.2.3.1	Saddleback en die krimpvarkie konsep	215

3.2.3.2	Moreletapark en die krimpvarkie konsep	217
3.2.3.3	Gestuurde gemeentes	217
3.2.4	Die visie vir 'n gemeente	218
3.2.5	Die proses	221
3.2.6	Insigte vir die missionale gemeente	223
3.2.	Kultuur van dissipline	224
3.3.1	Oorbrug die beweeg-versperring	227
3.3.1.1	Bestemming	228
3.3.1.2	Hulpbronne	229
3.3.1.3	Beloning	229
3.3.2	Samevatting	231
3.3	Die vliegwiël	232
3.3.1	'n Teologiese besinning...	232
3.3.1.1	Die Heliksmetafoor	233
3.3.1.2	Toegevou in God se hande	235
3.3.2	Moeg en verlore	236
3.3.3	Hulle hardloop en word nie moeg nie...	237
3.3.3.1	Sien toe dat daar kampioene is	237
3.3.3.2	Vorderingsverslae wat gedeel word	237
3.3.4	Insigte vir missionale volharding	238
3.4	Hoe geslaagd?	239

Hoofstuk 4 – Empiriese navorsing

4.1	Die algemene profiel van geselekteerde gemeentes	242
4.1.1	Die aantal gemeentes uit die twee denominasies	242
4.1.2	Die provinsies	243
4.1.3	Die betrokke dorpe en stede	244
4.1.4	Getal leraars werksaam per gemeente	244
4.1.5	Die tipe gemeentes	245
4.1.6	Die grootte van gemeentes	245
4.1.7	Getal belydende lidmate	247
4.1.8	Gestruktureerde gemeentebouproses volgens die Callahanbenadering	247
4.1.9	'n Ander gestruktureerde gemeenteboumodel o.l.v. 'n konsultant	248
4.1.10	Die gemeente se analisejaar	249
4.1.11	Is die gemeentebouproses steeds op dreef?	250
4.1.12	In watter stadium van die gemeentebouproses?	250
4.2	Sending	251
4.2.1	Opleiding van sendelinge	252
4.2.2	Finansiële ondersteuning vir sending in die algemeen	254
4.2.3	Toegespitste voorbidding vir sending/sendelinge	256
4.2.4	Betrokke by lewensonderhoud van sendelinge	257
4.2.5	Korttermyn sending uitreike	258
4.2.6	Waarheen het korttermyn sendinguitreike plaasgevind?	259
4.2.7	Die frekwensie van die uitreike	260
4.2.8	Nuwe lidmate vanweë die sendingaksies?	261
4.2.9	Samevattende opmerkings oor sending	265
4.3	Evangelisasie	266
4.3.1	Die tipe evangelisasiekursus	266
4.3.2	Hoeveel lidmate het die afgelope 5 jaar die bepaalde kursusse bygewoon	270

4.3.3	Evangelisasiegerigte sensus	272
4.3.4	By hoeveel geïdentifiseerdes is daar evangelisasie gedoen?	273
4.3.5	Hoeveelheid lidmate wat a.g.v. evangelisasiewerk ingeskakel is	275
4.3.6	Samevattende opmerkings oor evangelisasie	277
4.4	Kleingroepe	278
4.4.1	Hoeveelheid kleingroepe	279
4.4.2	Word kleingroepe aangemoedig om nuwe mense te nooi?	281
4.4.3	Hoeveel kleingroepe reik uit na die gemeenskap?	282
4.4.4	Lidmate d.m.v. kleingroepbediening toegevoeg	284
4.4.5	Samevattende opmerkings oor kleingroepe	288
4.5	Diens aan die gemeenskap	289
4.5.1	Die verskillende aksies/projekte waaby gemeentes betrokke is	289
4.5.2	Projekte t.o.v. voedsel en kleding	292
4.5.3	Projekte t.o.v. behuising in die algemeen	293
4.5.4	Projekte t.o.v. algemene sorg	293
4.5.5	Projekte t.o.v. beskikbaarstelling van gemeentefasiliteite	294
4.5.6	Toevoeging van lidmate a.g.v. dienslewering aan gemeenskap	297
4.5.7	Aflegging van geloofsbelydenis d.m.v. gemeenskapsdiens	298
4.5.8	Heraktivering van lidmaatskap d.m.v. gemeenskapsdiens	299
4.6	Die gemeente se impak op die plaaslike gemeenskap	301
4.7	Die gemeenskap se siening t.o.v. die gemeente se rol	303
4.8	Samevattende opmerkings oor diens aan die gemeenskap	305

Hoofstuk 5 - Bevinding

5.1	Inleiding	307
5.2	Die drie maatstawwe vir die kerk	308
5.3	Die gemeente se effektiewe funksionering volgens haar missie in die wêreld	309
5.3.1	Deur die regte leierskap	309
5.3.2	Gemeentebou bied 'n basis bied waarvan lidmate as gestuurdes kan gaan	310
5.3.3	Deur die missionale gemeente	311
5.3.4	Midde in die perfekte storm	313
5.3.5	Van krimpvarkie tot vliegwiel	314
5.3.6	'n Samevatting	315
5.4	'n Onderskeidende impak op die gemeenskap	315
5.4.1	Sending	316
5.4.2	Evangelisasie	316
5.4.3	Kleingroepe	317
5.4.4	Diens aan die gemeenskap	317
5.5	Finale bevinding	319
5.6	Volhoubaarheid? – 'n toekomsblik	319

Bylaag A – Empiriese toetsing vraelys	321
--	------------

Literatuurverwysings	332
-----------------------------	------------

HOOFSTUK 1

1.1 DIE PROBLEEMSTELLING

In Europa en die VSA is daar die onrusbarende tendens dat die gevestigde hoofstroomkerke lidmate verloor (vgl. Hoek 1999; Mann 1999:ix; Gibbs 2000: 10; Gibbs 2005:11, Driscoll 2006, Barna 2005, Niemandt 2007). In Nederland het die getal buitekerklikes in 1947 op 17,1% van die bevolking gestaan, in 1979 het dit op 27% gestaan en teen 1993 was die getal 52% (Heitink 1993:14). Lidmate van die Nederlands Hervormde Kerk het in 1900 ongeveer 90% van die Nederlandse bevolking uitgemaak, terwyl dit in 2000 slegs 14% beloop het (Dreyer 2009:1).

Hoek (1999:121) wys daarop dat die kerk in die moderne samelewing van Wes-Europa nie meer in die middelpunt is nie. *“De onkerkelijkheid neemt immers nog steeds toe, van meer dan 50 procent in 1999 tot, als de trends zich doorzetten, 73 procent in 2020.”* Hy noem verder dat driekwart van die 21 tot 30 jariges nie meer lidmate van die kerk is nie. Gibbs (2005:11) verwys na die afname in getalle in die groot denominasies in die VSA. *“Those traditional denominations that used to be called ‘mainline’ are now ‘sideline’”*. In die VSA het die bywoning van eredienste tussen 1965 en 1994 van 42% na 26% gedaal, ten spyte van die opkoms van die Church Growth Movement wat in dieselfde tydperk na vore gekom het. Hirsch (2006:36) oordeel dat nóg die tradisionele hoofstroomkerke, nóg die onafhanklike megakerke die styging in ongeloof en buitekerklikheid kon stuit nie.

Ook Suid-Afrika het hierdie tendens nie gespaar gebly nie. Dreyer (2003:1051-52) noem dat die draaipunt in die VSA in 1965 was, terwyl dit in Suid-Afrika in 1985 was. Die Gereformeerde groepe se markaandeel in Suid-Afrika het van 33% in 1911 tot 16% in 1991 gedaal. Oliver (2006:126) noem dat die Nederduitse Gereformeerde Kerk (NGK), wat die grootste Afrikaanssprekende kerk is, meer as 270 000 lidmate die afgelope twintig jaar verloor het.

In 'n tabel wat Dreyer (2009:4) saamgestel het, word die drie Afrikaanse susterskerke se lidmaatgetalle aan die hand van amptelike statistieke wat in die onderskeie kerke se jaarboeke gepubliseer is, vergelyk. Dit is opvallend hoe identies die statistieke (uitgedruk in persentasies) van die drie kerke vertoon. Die opsommende syfers lyk soos volg:

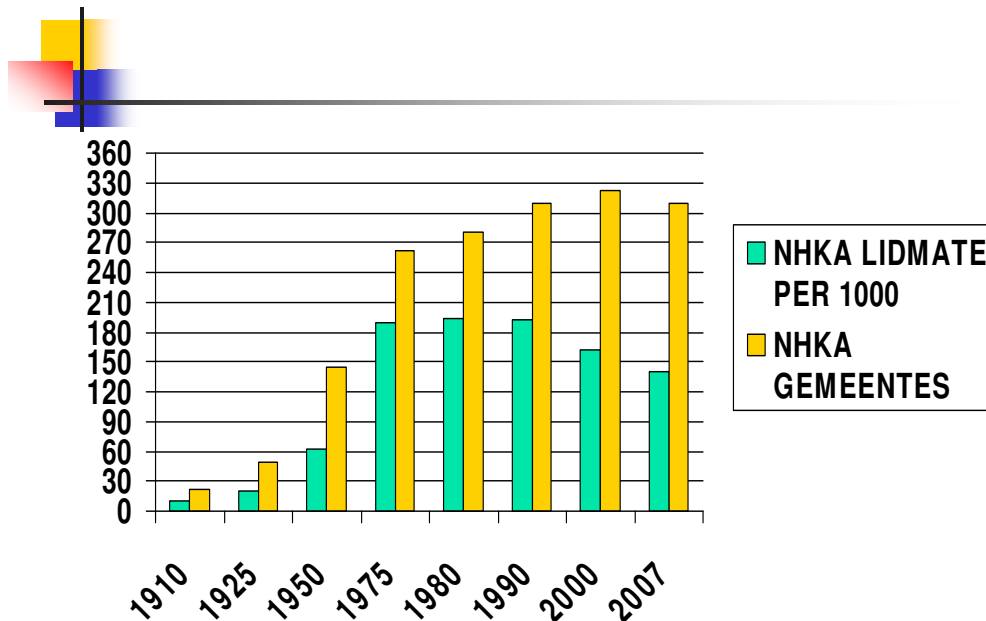
	NEDERDUITSE GEREF KERK NGK LIDMAATTAL		NEDERDUITSCH HERVORMDE KERK NHKA LIDMAATTAL		GEREFORMEERDE KERKE IN SA GKSA LIDMAATTAL	
	Doop	Belydend	Doop	Belydend	Doop	Belydend
% Afname 1988-1998	24%	5,5%	25%	6%	23%	3%
% Afname 1999-2008	20%	4,5%	20%	12%	23%	9%
AFNAME	199 083	98 943	27 610	23 446	16 953	9 128

Die tradisionele Afrikaanse Kerke (Nederduitsch Hervormde Kerk; Nederduitse Gereformeerde Kerk en die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika) het dus die afgelope 21 jaar met 375 163 lidmate verminder, waarvan die dooplidmate gedurende hierdie periode die grootste verlies verteenwoordig, naamlik 65% óf 243 646 (vgl. Dreyer 2009:6).

As die kerke en die twee dekades met mekaar vergelyk word, is die volgende opvallend (Dreyer 2009:6):

- Die verlies aan dooplidmate by al drie kerke is feitlik identies as dit persentasiegewys uitgedruk word.
- Die NG Kerk het die kleinste daling van belydende lidmate. Dit kan daarop dui dat die NG Kerk, as grootste kerk, nog nie die impak van demografiese verandering vertoon nie; of dat die vlak van tevredenheid in die NG Kerk hoër is as by die ander twee kerke en dat minder lidmate die Kerk verlaat.
- Die NHKA se verlies aan belydende lidmate het in dekade 2 (1999 tot 2008) verdubbel (van 6% tot 12%), in vergelyking met dekade 1 (1988 tot 1998). Hierdie versnelling sal na alle waarskynlikheid toeneem, omdat kleiner kerke meer blootgestel is aan demografiese veranderinge.
- Die kleiner kerke se groter blootstelling aan demografiese verandering word bevestig deur die daling van belydende lidmate van die Gereformeerde Kerke, wat drievoudig toegeneem het (van 3% tot 9%).

Uit onderstaande skematiese voorstelling blyk dit dat daar tans 'n rapsie meer as 300 gemeentes in die NHKA bestaan, terwyl die lidmaattal die sieletal reflekteer (Dreyer 2009:14).

As die statistieke van die Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika (NHKA) verder ontleed word, is daar sedert 1992 'n konstante afname in lidmaatgetalle. Van 1971 was daar 'n konstante groei vanaf 109 240 belydende lidmate tot 'n hoogtepunt in 1992 met 134 160 belydende lidmate. In die 16 jaar sedertdien, het die belydende lidmaattal tot 107 202 afgeneem (Almanak 2009:167). Volgens Dreyer (2009:9-10) kan die volgende opsomming wat die NHKA betref uit die statistieke gemaak word:

- Die groter mobiliteit van lidmate in die laaste dekade is opmerklik - tot 5 maal meer as in die voorafgaande dekades.
- Totale lidmaatgetalle het in die laaste twintig jaar met 30% afgeneem.
- Die getal dopelinge het met 75% afgeneem. Dit hou ten nouste verband met die lae geboortesyfer en veroudering wat in die gemeenskap aan die gang is. Dit dui ook daarop dat talle jongmense die Kerk verlaat deur na ander kerke te gaan, te emigreer of omdat hulle buitekerklik word.
- Tans is die getal sterftes in die Kerk reeds meer as die getal geboortes.

- Dit beteken dat die Kerk geen groei deur natuurlike aanwas en deur die normale proses van doop, kategese en belydenis beleef nie.
- Die vermindering van lidmate is oor die laaste twee dekades konstant en daar is geen aanduiding dat dit nie so sal voortduur nie.
- Gemeentes sal dit toenemend moeilik vind om predikante te versorg en gemeentes sal moontlik moet saamsmelt om te oorleef, of predikante sal meer as een gemeente moet bedien.
- Al meer predikante sal gemeentes deelyds bedien.
- Die Kerk se sinodale aktiwiteite gaan toenemend onder druk kom.

Vra jy rond oor redes waarom die kerk se getalle afneem, kry jy baie antwoorde. Kerke se studiestukke verdink sekularisasie, materialisme, fundamentalisme, liberalisme, formalisme, postmodernisme en nog ander -ismes as die oorsaak daarvan (Van Staden 2007:12). Hierby voeg Van Wyk (2007:10) nog kwessies soos internasionalisering of globalisering, asook die verandering van die vrou se rol in die Westerse samelewing. George Barna (2006:118) wys daarop dat hulle navorsing in Amerika daarop dui dat die plaaslike kerk feitlik geen invloed op hulle kultuur het nie. Die sewe dominante sferes van beïnvloeding in die samelewing is rolprente, musiek, televisie, boeke, die internet, die reg en die familie. Die tweede reeks entiteite wat die samelewing beïnvloed, bestaan uit entiteite soos skool, portuurgroep, nuusblaaie, die media en besigheid. Die plaaslike kerk is onder die entiteite wat min of geen invloed op die samelewing het. Niemandt (2007:13) sluit hierby aan as hy die term Christenheid gebruik as verwysing na die Konstantynse Christendom en noem dat die invloed van Christelike kerke in Westerse lande op 'n laagtepunt is - miskien die laagste in die geskiedenis. Kerkbywoning het gedaal en in baie Europese lande woon minder as 5% van die bevolking gereeld eredienste by. Niemandt (2007: 14) maak die volgende stelling:

Dit is die verhaal van die einde van die Christenheid. Ek bedoel nie die Christelike geloof nie en ook nie die einde van kerke nie. Ek bedoel die einde van 'n spesifieke bedeling en 'n spesifieke manier waarop die kerk in die samelewing gefunksioneer het. Die kerk het sy invloed verloor en het een van baie stemme geword.

Die prentjie, veral wat die kerk in die Weste betref, lyk ietwat bleek. Gelukkig lyk dit elders beter. Winter & Fraser (1999:354) noem dat daar enorme groei in die Christendom in die nie-Westerse wêreld is. Daar is tans meer praktiserende Christene in Latyns-Amerika as in die VSA, terwyl daar meer as 80 miljoen Christene in China is (Winter & Koch 1999: 510). Wat Afrika betref, merk Winter & Fraser (1999:366) soos volg op: “Someday there will be more Christians in Africa than on any other continent in the world!”

Hoe moet daar teologies oor die wins en verlies van lidmaattalle gedink word? Kyk ’n mens na bogenoemde vraag, begewe jy jou onmiddellik tussen twee standpunte. Die kerkgroei-beweging wat deur die jare meer genuanseerd geraak het teenoor ’n skeptisisme waar dit gaan oor die najaag van getalle. Warren, die vader van die “Purpose Driven” paradigma, asook ’n kenner en toepasser van kerkgroei-beginsels (1995:17) kwalifiseer groei soos volg: *“I believe the key issue for churches in the twenty-first century will be church health, not church growth ... Focusing on growth alone misses the point. When congregations are healthy, they grow the way God intends. Healthy churches don’t need gimmicks to grow - they grow naturally.”* Van Aarde (2006:115), aan die ander kant, stel dit dat ons soms mislei word deur te dink dat die toename in getalle die sukses van sending bepaal. Hy stel dit soos volg: “Waar kry jy dat die teenswoordige kerk groei? Dit is daar waar die kerk sekte-eienskappe aanneem.” Hy verwys na die Amish in Noord-Amerika wat sekte-kenmerke openbaar deur hulle af te skei en deur hul eiesoortige kleredrag ensovoorts en in die proses groei. Hy verwys na fundamentalistiese groepe wat groei en stel dit dat fundamentalisme en sektarisme hand aan hand gaan. Dit is ’n sosiologiese verskynsel. Mense wil in ’n godsdienstige sin anders as die wêreld wees en empiriese navorsing toon dat dit juis daardie godsdienstige groeperings is wat anders as die wêreld is, wat groei (Van Aarde 2006:115-116).

Kan kerke in die gereformeerde tradisie getallegroei beleef sonder om fundamentalisties te wees of sekte-kenmerke aan te neem? Hoe moet gesonde kerkwees gesien word en watter rol het gemeentebou-beginsels hier te speel? Sonder om in hierdie stadium in diepte in te gaan op die omvangryke saak van gemeentebou, kan die volgende gevra word: In watter mate slaag ’n gestruktureerde gemeentebouproses om missionêre doelwitte in ’n gemeente ten uitvoer te bring en watter mate van sukses word behaal?

Southerland (1999:14-15) in sy boek, *Transitioning: leading your church through change*, verwys na die term “metodes”, wanneer hy sê ons is aan die vooraand van ’n tweede reformatie. Volgens hom het die eerste reformatie gehandel oor die boodskap, wat die Bybel presies sê oor sonde en redding, en hoe ons verhouding met God moet wees. Hy word verder aangehaal (Southerland 1999:14):

In the first reformation, the Bible was given back to the people. The second reformation is about methods. It concerns how we should relate to the world around us; how we make the gospel culturally relevant so that men and women everywhere can come to know, love, and serve Jesus Christ. In this second reformation, the ministry of the church is being given back to the people.

Die vraag kan aan Southerland gestel word of dit nie om veel meer as net ’n tweede reformatie en metodes gaan nie. Barna (2006:9-10) is van mening dat die huidige die Rewolusionêre Tyd is. Die geloofsgemeenskap het oor die eeue heen verskillende tydperke beleef, naamlik die Apostoliese era, die tyd van die martelare, die era van die Woestynvaders, die tyd van die mistisisme, die Reformasie, die “Groot Ontwaking” en die missionêre era, om maar enkeles te noem (Barna 2006: 9-11).

Today, we have the Revolutionary Age. It fits our cultural context, doesn't it? Newspapers, magazines, and television shows belch out endless stories about the information revolution, the technological revolution, the sexual revolution, the globalization revolution, the entrepreneurial revolution, the conservative revolution, and so forth. It's amazing that most people are totally unaware of the most important renaissance of them all: the spiritual revolution that is reshaping Christianity, personal faith, corporate religious experience, and the moral contours of the nation ... the revolution of faith is the most significant transition you or I will experience during our lifetime.

Southerland (1999:31) vertel hoe hulle in hulle gemeente gedurende 1990 'n groei van 300 tot 500 in hulle erediensbywoning gehad het. Hy noem hoe ingenome hulle met hierdie groei was, totdat hulle besef het dat 90% van die groei uit mense bestaan het wat uit ander kerke gekom het. Slegs 10% van die groei was nuwe Christene: *“We were growing by swapping sheep! Our church had simply become the hottest church in town and every Christian who was unhappy or disgruntled in the least with their church was joining ours.”* Gibbs (2000:41-42) sluit hierby aan en lewer insiggewende kritiek op dit wat hy die “marketing mentality” noem. Kerke wat 'n verhoogde erediensbywoning het, behoort bedag te wees op wat Gibbs (2000:41) 'n *“premature sense of achievement”* noem. Die vraag na waar die mense vandaan kom, moet altyd gevra word. Is 'n betrokke gemeente besig om ten koste van 'n ander gemeente te groei? (Kyk ook Sider et al 2002:67). Daar moet gekyk word na die tipe groei wat plaasvind (Gibbs 2000: 41-42):

A distinction needs to be made between those ‘seeker-sensitive’ churches that represent new growth (returning ‘de-churched’ and ‘never –churched’ people), and the ‘market-driven’ that have grown at the expense of the smaller community churches around them. In the latter case, one is left wondering what will happen to these market-driven churches when their small-church feeder systems dry up.

Nog 'n kwessie is die stabiliteit van so 'n kerk/gemeente (Gibbs 2000:42):

... large congregations that lack a shared memory are unstable communities. A significant percentage of their members drift from church to church and are especially vulnerable during a time of leadership transition. If such churches eventually collapse and the churches around them are so depleted or have already been driven out of business, will they have produced a spiritual wilderness?

1.2. DRIE MAATSTAWWE VIR DIE KERK

Soos reeds vermeld, lyk die prentjie wat die gereformeerde kerke in die RSA betref, nie rooskleurig nie. Dit wek kommer en laat baie vrae na moontlike oplossings ontstaan. In 'n onderhoud met Jim Collins (2006:1) na aanleiding van *Good to Great and the Social Sectors* (2006), wat volg op die treffer, *Good to Great* (2001), word die vraag gevra: Wat maak 'n organisasie (kerk/gemeente) “Great” (uitnemend)? Collins antwoord soos volg:

1. Effektiewe funksionering volgens sy missie in die wêreld.
2. 'n Onderskeidende impak op die gemeenskap. As 'n bepaalde gemeente sou verdwyn - sal daar 'n ernstige leemte in die gemeenskap ervaar word?
3. Volhoubaarheid. Om oor 'n lang genoeg tyd 'n impak te maak, sodat die sukses nie aan die persoonlikheid van een leier alleen toegeskryf kan word nie.

Collins (2006) se drie maatstawwe dien as vertrekpunt vir hierdie studie om by 'n werkbare hipotese uit te kom en sal aan die einde van die studie by die bevinding weer aan die orde kom.

1.2.1 Effektiewe funksionering volgens sy missie in die wêreld.

Hierdie hoofpunt vra na 'n tweeledige uiteensetting - eerstens van die konsep “effektiewe funksionering” en tweedens van die betekenis van die term “missie” in die plaaslike gemeente. Die begrippe sluit mekaar nie wedersyds uit nie, maar is ten nouste met mekaar verweef. Trouens, die uitgangspunt van hierdie studie is dat effektiewe funksionering juis bydra tot beter bereiking van die gemeente se missie in die wêreld. Die vak, gemeentebou, is juis gemoeid met die optimale en effektiewe funksionering van die gemeente volgens haar missie in die wêreld. In hoofstuk 2 (Gedissiplineerde mense) word die saak van gemeentebou meer breedvoerig bespreek.

Met missie word nie hier na die gemeente se eie visie- en missieformulering (hoewel dit deel uitmaak van gemeentebou) verwys nie, maar na die gemeente se sendingopdrag. Sending het sy oorsprong in die hart van God, Hy is die fontein van sendende liefde. *This is the deepest source of mission. It is impossible to penetrate deeper still; there is a mission because God loves people* (Bosch 1991:391-392). Die missionale opdrag aan

die gemeente vra op sy beurt 'n deurdagte ondersoek na die *Missio Dei* en al die verwante subtemas daar rondom. Soos Niemandt (2007:147-148) dit stel: “Dit is nie 'n geval dat God sending doen nie - Hy is sending!” En verder: “Die kerk het nie sendingwerk nie, die kerk is God se sending aan die wêreld.” In hoofstuk 2 word daar meer breedvoerig gekyk na die sendingopdrag van die kerk.

In Hoofstuk 3 (Gedissiplineerde denke en aksie) word daar gekyk na die werklikheid van ons tyd, visieformulering en die vergestaltung daarvan in die gemeente. Hierdie twee hoofstukke is 'n uiteensetting van hoe 'n gemeente effektief volgens sy visie in die wêreld behoort te funksioneer.

1.2.2 Het die gemeente 'n duidelik waarneembare (onderskeidende) impak op die gemeenskap?

Hierdie punt sluit ten nouste aan by die vraag oor die missionale, soos in die vorige punt (1.2.1) aangeraak. Effektiewe funksionering wat missionaal gerig en bepaal is, mond noodwendig in die breë spektrum van missionale aktiwiteite, soos getuienislewering, onderlinge verhoudinge as getuienistaak, sending, evangelisasie en dienslewering in die gemeenskap uit. Impak op die gemeenskap behels ongetwyfeld die “wen van siele” vir Christus, maar daar is ook meer by betrokke, soos byvoorbeeld armoedeverligting, hulp aan verslaafdes, verskaffing van behuising ensovoorts, om maar enkele sake te noem. Dan kan daar ook gevra word in hoe 'n mate die gemeente as geheel 'n impak op die gemeenskap het wat al hierdie aktiwiteite betref. Wie moet almal uitreik? Is dit die opdrag van enkeles in die gemeente, wat die nodige gawes ontvang het, of moet die hele gemeente so ver moontlik gemobiliseer word?

Die vraag na 'n duidelike waarneembare impak word met reg ook 'n empiriese vraag. Maak die gemeente met sy teenwoordigheid en bediening 'n verskil aan die nood van die omgewing waarvan hulle deel is? Die nood sou insluit geestelike nood, asook 'n bepaalde bestaansnood. En dan, - wat van die meetbaarheid van daardie impak? Uiteraard sal 'n meetinstrument daar gestel moet word wat deurlopend vir gemeentes met 'n gemeentebouproses geld, asook vir gemeentes wat nie 'n gestruktureerde gemeentebouproses deurloop nie.

1.2.3 Volhoubaarheid?

Kan 'n uitnemende gemeente dit volhou om volgens haar missie in die wêreld te leef en om 'n impak op die gemeenskap te bly maak, al verwissel pastors of ander sleutelleiers? Collins (2006) meen dat die impak oor 'n lang genoeg tyd moet geskied sodat die suksesse nie net aan die persoonlikheid en werk van een begaafde leier toegeskryf kan word nie. *“If a church is effective during one pastorate, it may be a church with a stellar pastor, but it is not yet a great church.”*

Die antwoord op hierdie vraag is nie eenvoudig nie. Dit vra na 'n gemeentekultuur en strukturele onderbou wat 'n volhoubare proses ondersteun lank na die gemeentebouers (wat die eerste proses geïnisieer het) van die toneel verdwyn het. Na my mening is 'n verteenwoordigende studie in die RSA na volhoubaarheid (volgens Collins 2006 se kriteria) nog nie gewens nie, omdat die vak gemeentebou betreklik onlangs eers op die toneel verskyn het. Aldus Malan Nel, is die eerste gemeente-analise volgens die Callahanmetode in 1991 gedoen, waarna die res (meer as 100 analises) gevolg het. In hoofstuk 4 word die saak van volhoubaarheid, asook die termyn waaraan gemeentes in terme van missionale sukses gemeet word, verder beredeneer.

Die drie maatstawwe wat Collins (2006) aan die kerk stel, laat die vraag ontstaan of 'n gemeente wat grootliks op eie instandhouding fokus, wel by hierdie drie kriteria sal uitkom. Indien wel, hoekom vind die kommerwekkende daling in lidmaattalle, waarna reeds verwys is, dan plaas? As die gewone werksaamhede soos prediking, huisbesoek, pastoraat, presbiteraat, diakonaat, apostolaat, soos in die NHKA toegepas, tot hierdie kommerwekkende tendense gelei het, wat sou dan die manier wees om dit te verhoed? Die antwoord lê waarskynlik in die verbete nastreef van God se missie vir die gemeente én om op 'n volhoubare manier 'n impak op die wêreld waarin ons leef, te maak. Om dit te bereik vra na nuwe denke, 'n paradigmaskuif in benadering, 'n proses wat aan die gang gesit word - iets soos 'n gestruktureerde gemeentebouproses wat verweef is met die hele saak van die missionale. Die volgende vertrekpunt word in die negatief gestel:

Gemeentes wat nie op 'n gestruktureerde manier aandag gee aan verantwoordbare missionale doelwitte nie, loop die gevaar om geen aandag daaraan te gee nie en word 'n evangeliese opdrag gevolglik versaak.

1.3 SLEUTELKWESSIES IN DIE PROBLEEMSTELLING

- 1.3.1. Kerke in die gereformeerde tradisie in Suid-Afrika ervaar die probleem dat hulle lidmaattalle onrusbarend kwyn. Hier, soos in die VSA, is die tradisionele “mainline”-kerke besig om “sideline”-kerke te word.
- 1.3.2. Daar bestaan ook by sommige teoloë (sien Breytenbach 1991:333) en gemeentepredikante wantroue en verdagmakery teenoor gestruktureerde gemeentebouprosesse.
- 1.3.3. Hoe moet daar teologies oor die wins en verlies van lidmaattalle gedink word? Dit blyk dat getallewins misleidend kan wees, omdat lidmate gewoon van gemeentes of kerke na gelang van smaak of modegier verwissel. Dit vra na ’n grondige ondersoek oor wat die missionale alles behels en hoe daar oor getallegroei gedink moet word.
- 1.3.4. Die drie maatstawwe aan die kerk gestel, kan as invalshoek gebruik word in die studie oor gemeentebou en die missionêre funksionering van ’n gemeente.
  - 1.3.4.1. Is die gemeente effektief volgens sy missie (bestaansdoel) in die wêreld? Dit gaan hier oor die wesentlike van die vak gemeentebou en die proses soos dit hom in gemeentes voltrek.
  - 1.3.4.2. Die deurslaggewende vraag is of die gemeente ’n onderskeidende impak maak op die gemeenskap. Sal die gemeente enigsins gemis word as hy oornag uit die gemeenskap sou verdwyn. Die vraag is of die kerk genoegsaam kerk is vir ander en in ’n dienskneggestalte meewerk aan die heelword van mense, families, verhoudinge en geregtigheid.
  - 1.3.4.3. Hoe volhoubaar is die gemeente se missionale funksionering in die wêreld? Is die gemeentekultuur en -strukture ondersteunend genoeg om stand te hou as pastors en ander sleutelleiers in die gemeente wissel?
- 1.3.5. Gemeentes wat nie op ’n gestruktureerde manier aan verantwoordbare missionale doelwitte aandag gee nie, loop die gevaar om geen aandag daaraan te gee nie en gevolglik word ’n evangeliese opdrag versaak.
- 1.3.5. Kan gemeentes in die reformatoriese tradisie wat met ’n gestruktureerde gemeentebouproses besig is, daarin slaag om verantwoordbare missionale doelwitte daar te stel en dit suksesvol ten uitvoer bring?

1.4. DIE DOELSTELLINGS VAN DIE STUDIE

Die doelstelling van hierdie studie is om te bepaal of 'n verantwoordbare gestruktureerde gemeentebouproses in gemeentes meehelp om missionale doelwitte te bereik. Die studie is gemoeid met die vraag of sulke gemeentes meer effektief in hulle missionale uitkomst is as gemeentes wat met geen gestruktureerde gemeentebouproses besig is nie.

1.5 HIPOTESESTELLING

Wetenskaplike kennis is hoofsaaklik voorwaardelik en berus op tentatiewe verklarings of verduidelikings. Die hipotese is deel van die metodes wat wetenskaplikes gebruik om problematiese verskynsels te verklaar en verstaanbaar te maak. Dit dui op 'n tentatiewe oplossing van 'n probleem, of is 'n voorlopige waarheid wat nog bepaal of getoets moet word. Dit beteken dat daar nie genoeg bewyse of regverdiging vir die waarheid is om algemeen deur die betrokke vakwetenskap herken te word nie (De Wet, Monteith en Venter, 1981:32; Antonites 1996:91). Dit is 'n stelling wat 'n vermeende verband of verskil tussen twee of meer verskynsels of veranderlikes postuleer (Mouton & Marais, 1985:135). Volgens die Handwoordeboek van die Afrikaanse Taal (HAT) is 'n hipotese 'n onbewese stelling wat moet dien as grondslag vir redenering, of anders gestel, 'n veronderstelling of voorlopige veronderstelling wat gebruik word om iets anders te bewys (Odendal & Gouws 2000).

Antonites (1996:92-93) stel die volgende vereistes vir 'n hipotese:

- Relevansie. Die hipotese moet relevant wees tot die probleem wat ondersoek word.
- Die hipotese moet toetsbaar wees. Geen afleiding kan uit die hipotese gemaak word voordat dit nie getoets is nie.
- Die hipotese moet logies en inhoudelik saamval en aansluit by 'n bestaande teorie of paradigma.
- Die hipotese moet vrugbaar wees, met ander woorde, dit moet beskik oor die vermoë om te verklaar en om voorspellings te maak.
- Die hipotese moet eenvoudig wees.

In die lig hiervan, sou die volgende as basiese hipotese vir die studie kon dien:

Gemeentes wat besig is met 'n gestruktureerde gemeentebouproses, is missionaal meer suksesvol as gemeentes wat geen gestruktureerde gemeentebouproses deurloop nie.

Met in ag neming van Antonites (1996: 92-93) se kriteria, kan die volgende gestel word:

- Die onderwerp en hipotesestelling is beslis relevant. Daar heers by talle kommer oor die kwyning van hoofstroomkerke in die RSA. Dit vra na moontlike oplossings vir die probleem en die relevansie daarvan.
- Die hipotese behoort in 'n empiriese ondersoek deur middel van vraelyste toetsbaar te wees.
- Die hipotese val saam met heelwat navorsing wat reeds in die vakgebied Gemeentebou gedoen is en ook wat resente navorsing oor ontluikende kerke, gestuurde gemeentes en dienslewering betref.
- Die vrugbaarheid van die hipotese is voldoende. Dit kan deurlopend verklaar en tendense uitwys.
- Dit voldoen aan die toets van eenvoud.

1.6 METODE VAN ONDERSOEK

Volgens Firet (1987:260) is praktiese teologie die vak wat hom besig hou met kommunikatiewe handeling in diens van die evangelie. Heitink (1993:18) definieer praktiese teologie soos volg: “*Onder praktiese teologie als handelingswetenskap word hier verstaan de empirisch-georiënteerde theologiese teorie van de bemiddeling van het christelijk geloof in de praxis van die moderne samenleving.*” Pieterse (1993:2) meen dat daarby ook gekyk word na die dinamiese gebeure van die kommunikasiegebeure tussen God en mens, en mens en mens, in diens van die Heer. Sy vertrekpunt is dat die praktiese teologie as handelingswetenskap slegs verstaan kan word vanuit 'n voorgegewe sin, naamlik die werklikheid en die praxis van God. God neem alle inisiatief. In sy genadige en liefdevolle toewending tot die mens het Hy Hom as lewende God openbaar (Pieterse 1993:5). Mette (2005:11) sny aan by die vraag na wie handel, die Subjek of die kerk? “*Kan Kirche überhaupt handeln?*” Pieterse (1993:5) meen die pastorale optrede van mense is 'n vertolkende diens wat intermediêr instaan

tussen die sprekende Heer in die gewaad van die Skrif, en die deelnemers aan die gesprek.

Dreyer (1995:795-796) kyk opsommenderwys na die paradigmaskuif van moderniteit na postmoderniteit en die kommunikatiewe handelingsteorie asook die implikasies daarvan vir die vak praktiese teologie. Hy meen dat met hierdie benadering afskeid geneem word van die diakonologiese benadering. Die feit dat die studieveld van die Praktiese Teologie in terme van kommunikatiewe geloofshandeling beskryf word, is 'n wins (Dreyer 1995:796).

- Die Praktiese Teologie hou hom besig met die verstaan en verklaar van kommunikatiewe geloofshandeling in diens van die evangelie. Dit is geloofshandeling wat Christene uitvoer omdat hulle in Jesus Christus glo. Hierdie handeling kan omskryf word aan die hand van 'n paar trosbegrippe soos: prediking, onderrig, sorg, viering en diens (Pieterse 1990:15).
- Daar is een handeling wat grondliggend aan alle ander handeling funksioneer, en dit is kommunikasie (Firt 1987:260). Die handeling van prediking, onderrig, sorg, viering en diens is wesenlik kommunikatief, omdat die Christelike geloof daarin oorgedra en opgebou word.
- Die kommunikatiewe handelingsteorie vereis 'n simmetriese kommunikasiepatroon; dit lê klem op die vrye, gelykwaardige, nieoutoritêre optrede wat mense vrywaar teen magsmisbruik en instrumentele manipulasie.
- Die gees van hierdie metateorie is 'n liefdevolle, offervaardige, solidêre diensvaardige omgang van gelowiges met mekaar (Pieterse 1993:7).
- Kommunikatiewe handeling het dus ook ten doel om onderlinge begrip en konsensus oor die normatiewe betekenis van die Skrif en die optrede daarvolgens te bewerk (Pieterse 1993:8).
- Die werk van die Heilige Gees binne 'n handelingsteoretiese opvatting maak die verlegging van die grense van die kommunikatiewe kompetensie in die rigting van 'n oop, regverdige en kommunikatiewe gemeenskap veel meer moontlik (Van der Ven 1990:56-67).
- Die affektiewe dimensie van menswees in relasie met die kognitiewe, asook 'n doelbewuste werklikheidsbetrokkenheid, sal in kommunikatiewe geloofshandeling weerspieël moet word (Dreyer 1995:796).

Die gemeente soos die Bybel dit definieer, staan bekend as die gedefinieerde subjek (Nel 1994:12, 1995:860). Daar kan ook van die gedefinieerde subjek gepraat word as teorie. Die gemeente as gedefinieerde subjek, is dit soos God bedoel het die gemeente moet wees en soos die Bybel die gemeente definieer. Op aarde gebeur dit dat die gemeente dikwels anders lyk, dit word die empiriese subjek (*praxis*) genoem. Tussen die gedefinieerde subjek (teorie) en die empiriese subjek (*praxis*) kan daar op 'n bepaalde tyd en plek 'n groot kloof wees.

Die praktiese teologie hou hom dus besig met 'n *praxis* (Pieterse 1993:18). Van der Ven (1990:47) noem dat hierdie *praxis* waarmee die praktiese teologie besig is, 'n hermeneuties-kommunikatiewe *praxis* is. Hendriks (1992:281) meld dat *praxis* verwys na die proses van optrede of handeling waarin daar reflekerend en intuïtief binne bepaalde strukture gewerk word en verandering aangebring word wat op die ou end tot nuwe teorievorming lei. Heitink (1993:19-20; 1999:8-9) bied 'n tweërlei *praxis*-begrip aan:

Praxis 1: Intensionele handeling binne die gemeente: Die objek van die praktiese teologie lê in die intensionele handeling of mediale handeling met die bedoeling om in 'n bepaalde situasie langs die agogiese weg verandering aan te bring. Dit dra die waarheid dat God na die mens in die wêreld gekom het en dat Hy deur bemiddeling van menslike handeling optree. Hierdie oordrag van God se boodskap vind plaas deur middel van samekomste, in gespreksontmoetings, in groepsbyeenkomste, in vieringe en deur die media. Dit vind plaas binne bepaalde strukture van die kerk, gesin en skool. Dit vind deur middel van kommunikatiewe handeling plaas, met ander woorde die kommunikasieproses wat binne strukture afspeel. Praktiese teologie handel oor die vraag oor hoe hierdie prosesse so kan verloop en hierdie strukture sodanig ingerig kan word dat daar van werklike oordrag van die Christelike tradisie sprake is.

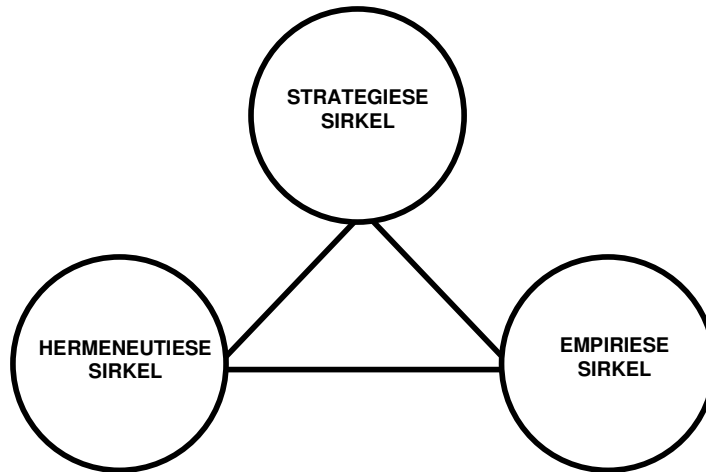
Praxis 2 Die konteks wat die samelewing insluit: Hierdie konteks is dinamies en is waarin mense en groepe binne die samelewing, religieus en in ander opsigte, hulle op 'n bepaalde wyse gedra en uiteenlopende doelwitte nastreef. Dit gebeur binne die leefwêreld van mense, in hulle onderlinge verhoudinge soos die huwelik en gesin, in hulle daaglikse beroepslewe, politieke, ekonomiese en maatskaplike verbande. Die term *praxis* beteken meer as gewoon "praktyk" omdat dit vanweë die waardes, norme en belange hierby inbegrepe 'n teoreties gelaaide begrip is.

Praxis 1 is altyd in verhouding met *praxis* 2. In die beoefening van die praktiese teologie is die samelewing, en nie die kerk nie, die horison.

Volgens Odendaal en Gouws (2000) is teorie die grondreëls van 'n wetenskap om waargenome feite of verskynsels te verklaar. Teorie is volgens Heitink (1999:151) die samehangende hermeneutiese-teologiese verklaring, wat die Christelike geloof verbind met die ervaring in die lewe en die handeling van die moderne mens. Daar bestaan 'n bipolarêre verhouding tussen teorie en *praxis* wat neerkom op 'n spanningsgevolle kritiese verhouding tussen die twee. Die *praxis* is die objek van refleksie vanuit die teorie. Die *teorie* is denke en aksies uit die verlede, veral nuwe Skriftuurlike interpretasies, wat vrae vra aan die praktyk. Die praktyk evalueer homself na aanleiding van die teorie en dit kan weer lei tot 'n nuwe *praxis*. Op sy beurt stel dit weer vrae aan die *teorie*.

Pieterse (1993:25-26) sê dat praktiese teologie as handelingswetenskap met die empiriese metode werk. Hy noem dat daar in die teologie basiese metodologiese wyses is waarop die teologie beoefen is, naamlik die histories-kritiese, literêr-kritiese en die sistematies-kritiese metode. Die literêr-kritiese asook die histories-kritiese metode word in die Bybelwetenskappe gebruik. Die histories-kritiese metode word ook in die kerkgeskiedenis en die dogmageskiedenis gebruik. Die sistematies-kritiese metode word veral in die sistematiese teologie gebruik. Die praktiese teologie het gesorg vir 'n nuwe metode, naamlik die empiries-kritiese metode, ook genoem die *praxis* 2 (vgl Heitink 1999:168).

Heitink (1993:212) noem dat ons in die metodologie van die praktiese teologie te make het met drie begrippe: begryp, verklaar en verander. In dieselfde konteks kan die metodologie van praktiese teologie ook in terme van drie sirkels beskryf word (Heitink 1999:165). Dit kan onderskei word van Van der Ven (1994:29-44) se benaderings ten opsigte van ondersoekmetodes wat handel met die hermeneutiese, historiese en empiriese benadering.

Figuur: Die Metodologie van die Praktiese Teorie (Heitink 1993:161)

Volgens Heitink (1993:212; 1999: 165) gaan die hermeneutiese sirkel (begryp/teorie) oor die verstaan van menslike handelinge binne spesifieke omstandighede, terwyl dit nie daarvoor gaan om algemeen geldende konklusies te bereik nie. Die perspektief van verklaar staan sentraal in die empiriese benadering (empiriese sirkel – *praxis*) wat handel oor die identifisering van prosesse, empiriese navorsingsmetodes, die formulering van hipoteses en toetsing van die geldigheid daarvan. Die strategiese of regulerende sirkel (modelle) handel oor 'n perspektief van verandering en staan in 'n ander orde as die vorige twee. Beide begryp (hermeneutiese sirkel) en verklaar (empiriese sirkel) se uitwerking lei tot verandering (strategiese sirkel). Verandering is die resultaat en doel van God se koms na die mens.

Hierdie studie beoog kwantitatiewe navorsing in terme van 'n empiriese ondersoek. Die doel van hierdie navorsing is om die empiriese gegewens te verstaan sodat veralgemening van bevindings aan die einde van die navorsingsprojek kan plaasvind (vgl. Mouton & Marais 1985). Met hierdie werkswyse wil weggekome word van wat Burger (1991:80) 'n "stel ongekontroleerde aannames" noem. Pieterse (1993:26) redeneer verder: "Sonder hierdie empiriese navorsing loop die praktiese teologie (en die pogings tot verstaan van die evangelie in ons eietydse konteks) gevaar om verkeerde vermoedens, naïewe assosiasies en ongegronde spekulasies oor wat mense sou glo, ervaar en praktiseer, as die waarheid daar te stel." Empiriese ondersoek, volgens Pieterse (1993:26-27), geskied deur distansiëring, objektivering en deur beskrywing, verkenning en verklaring. Empiriese navorsing verloop ordelik en sistematies. Navorsingsdata word volgens 'n vaste en sistematiese metode ingesamel. Die

navorsingsproses moet deur ander navorsers gevolg en gekontroleer kan word. Vooroordele moet sover moontlik uitgeskakel word en noukeurigheid en geldigheid is van uiterste belang. Die gegewens bestaan in die werklikheid, daarom dat dit empiriese gegewens heet. Denzin en Lincoln (1994:4) gee die volgende beskrywing van kwantitatiewe navorsing: “*Quantitative studies emphasize the measurement and analysis of causal relationships between variables, not processes. Inquiry is purported to be within a value-free framework*”.

Die volgende werkswyse word in vooruitsig gestel:

’n Literatuurondersoek na die teorie en praktyk van gemeentebou met spesifieke toespitsing op die missionale opdrag van die kerk en die regte verstaan daarvan binne die konteks van gemeentebouteologie. Om dit te doen, word daar van die raamwerk van Collins (2001/2006) gebruik gemaak.

Collins (2001) het ’n totaal van 1 435 maatskappye, wat op die Fortune 500-lys verskyn het, bestudeer. Slegs 11 maatskappye het dit tot die hoogste vlak van die kriteria gehaal. Die boek, *Good to Great*, van Collins (2001) beskryf die soektog na maatskappye waarvan die aandele vir vyftien jaar lank onder die gemiddeld van die aandelebeurs was, wat dan almal ’n spesifieke tyd van oorgang beleef het en ’n kumulatiewe groei van drie keer die markgemiddeld - weer oor ’n periode van vyftien jaar - getoon het. Die studie is oor ’n periode van vyftien jaar gedoen om te verseker dat die tendense wat waargeneem is, werklik tendense was en dat die navorsers nie mislei kon word deur korttermynopflikkerings nie. Ook die vereiste wins van drie keer meer as die markgemiddeld was om die werklike volhoubaarheid van die deurbraak te kon verifieer. Uiteindelik het net elf van die maatskappye aan bogenoemde kriteria voldoen. Voorts het die ondersoek daarvoor gegaan om vas te stel wat die sogenaamde *Good to Great* maatskappye in gemeen het en wat hulle van die vergelykende maatskappye onderskei. In 2006 het Collins ’n boek geskryf, *Good to Great and the Social Sector*, wat spesifiek daarop gemik was om die model op sosiale organisasies, insluitend die kerk, toe te pas.

Collins (2001) bied 'n raamwerk wat die proses van hoe 'n maatskappy of organisasie van goed na uitnemend kan vorder, verklaar. Onderstaande dui die basiese ontwikkeling aan:

Vlak 5- Leierskap	Eers wie ... <i>Dan wat</i>	Konfronteer harde feite	Krimpvarkie- konsep	Kultuur van disipline	Vliegwiel- konsep
GEDISSIPLINEERDE MENSE		GEDISSIPLINEERDE DENKE		GEDISSIPLINEERDE AKSIE	

Die motivering om Collins (2001) se strukturele raamwerk binne die praktyk van gemeentebou te gebruik, maak myns insiens volledig sin. Collins (2006) bied waardevolle agtergrond om die studie uit die hoek van die “sosiale sektor”, waarvan die gemeente beslis deel is, aan te pak. Die raamwerk, soos hierbo aangedui, bied 'n prosesmatige struktuur vir gemeentes waarbinne die missionale gestalte kry. Die raamwerk begin by die konsep van gedissiplineerde mense, wat vlak 5-leierskap veronderstel, en dit dan uitbrei na die regte span, wat op hulle beurt vra na wat die “kernbesigheid” van die organisasie (gemeente) behoort te wees. Gedissiplineerde denke maak dat die span 'n ondersoek instel na die stand van die gemeente en watter kernaksies ingestel moet word ten einde die gewenste resultate te kry. Gedissiplineerde aksie, wat deurentyd gemonitor word, word geloofs.

Die hoofstukindeling geskied volgens hierdie raamwerk.

Hoofstuk 2 handel oor gedissiplineerde mense wat heel eerste die uiters belangrike saak van leierskap onder oë neem. 'n Algemene bespreking oor leierskap vanuit 'n kerklike perspektief word opgevolg deur 'n spesifieke bespreking van die pastor as *primus inter pares* en ook as moontlike vlak 5-leier. Dan word gefokus op die “eers wie...” van die raamwerk. Dit gaan hier oor die belangrike saak om die regte mense met jou saam te neem en om die beste rolle/posisies vir jou sleutelleiers te beding. Die “dan wat” handel oor die teorie van gemeentebou, wat in die laaste afdeling van die hoofstuk vervolg met “steeds .... dan wat?” Hierdie afdeling handel oor die saak van die missionale perspektief wat 'n gemeente aan die dag moet lê.

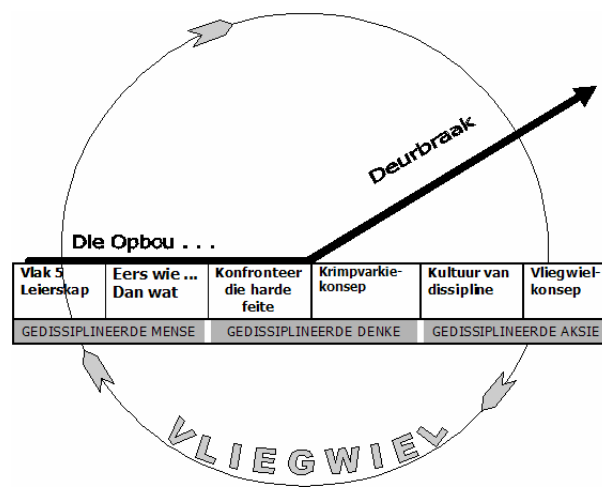
Hoofstuk 3 handel oor gedissiplineerde denke. Hier word die saak van 'n gemeenteanalise, om die stand van die gemeente vas te stel, ondersoek. Faktore en invloede wat op die gemeente inwerk, word ook ondersoek. Die krimpvarkie-konsep handel oor die vasstelling van doelwitte aan die hand waarvan 'n gemeente na die verwesenliking daarvan kan beweeg. Dit is op hierdie punt dat daar vir die eerste keer van 'n deurbraak sprake kan wees (kyk die skerp opwaartse styging van die swart pyl in die diagram hieronder). Vervolgens word daar aandag gegee aan die kweek van 'n kultuur van dissipline.

DIE OPBOU

Vlak 5	Eers wie...	Konfronteer	Krimpvarkie	Kultuur van	Vliegwiel
Leierskap	Dan wat	harde feite	konsep	dissipline	konsep
GEDISSIPLINEERDE MENSE		GEDISSIPLINEERDE DENKE		GEDISSIPLINEERDE AKSIE	

Die vliegwielkonsep verwoord iets van volgehoue en toegewyde werk om die gewenste resultate te bereik. Die vliegwiel word met die buitenste sirkel en pyle (kloksgewys) aangedui:

Hoofstuk 4 beskryf die kwantitatiewe ondersoek na gemeentes wat met 'n gestruktureerde gemeentebouproses besig is, teenoor dié wat geen gestruktureerde proses deurloop nie.

Hoofstuk 5 handel oor die evaluering van resultate en 'n finale bevinding of die hipotesestelling geverifieer of verkeerd bewys gaan word.

1.7. SAMEVATTING

- 1.7.1. Die onrusbarende tendens van hoofstroomkerke in die RSA (soos elders in die Westerse wêreld) wat in getalle kwyn, die gebrek aan impak in die wêreld (gemeenskap) en die oënskynlike onvermoë om iets daaraan te doen, regverdig 'n studie van hierdie aard.
- 1.7.2. Drie basiese maatstawwe dien as vrae aan die kerk/gemeentes vandag: (1) Het die gemeente 'n onderskeidende verrigting volgens haar missie- en doelstellings. (2) Maak die gemeente 'n onderskeidende impak op die gemeenskap sodat daar werklik 'n verskil ervaar word? (3) Hoe volhoubaar is die verrigting van die gemeente ten opsigte van (1) en (2).
- 1.7.3. Die volgende hipotesestelling dien as vertrekpunt: *Gemeentes wat besig is met 'n gestruktureerde gemeentebouproses is missionaal meer suksesvol as gemeentes wat geen gestruktureerde gemeentebouproses deurloop nie.*
- 1.7.4. Die raamwerk wat Collins (2001/2006) met die diagram voorsien, dien as goeie struktuur vir die aanpak van hierdie studie en ook vir die gemeentebouproses.

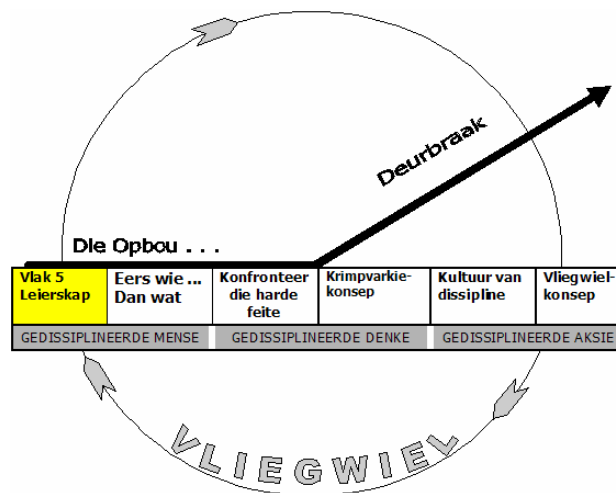
HOOFSTUK 2

GEDISSIPLINEERDE MENSE

2.1. LEIERSKAP

2.1.1 Inleiding

Soos in Hoofstuk 1 vermeld, word van die prosesindeling van Collins (2001; 2006) gebruik gemaak. In hierdie hoofstuk word daar na die eerste deel van die opbou gekyk waar op gedissiplineerde mense gefokus word. Heel eerste word na leierskap gekyk omdat hierdie studie van die vertrekpunt uitgaan dat geen proses gestruktureerd aan die gang kan kom sonder leiers wat doelgerig besin en beplan nie (vgl. Easum in Joubert et al 2007:213). Daarna word gekyk na die gelowiges wat in die eerste deel van die opbouproses en ook later aan betrokke is. Onderstaande skets dui die begin van die proses aan en die gekleurde gedeelte die belang van leierskap. Leierskap word eers in die algemeen bespreek, alvorens daar aan vlak 5-leierskap aandag gegee word.

2.1.1.1 Die Hoof van die gemeente

Roberts (1963: 54-116; vgl. Nel 1994:6-8;60-61) bied nodige perspektief op God drie-enig wat sy gemeente bou. Die bouwerk is die verantwoordelikheid van die Vader, Seun en Gees wat deur die diens van mense die gemeente help groei in effektiewe funksionering ten einde God se doel met die spesifieke gemeente te beantwoord. God se bouwerk aan sy gemeente kom op die volgende neer (Nel 1994:8-9):

- In God die Vader is die begin- en eindpunt van alle opbou in die gemeente geleë (vgl. Roberts 1963:58).
- Christus is die Hoof van die heelal/kosmos (vgl. Du Plessis 1962:69, 107) en sy kerk (vgl. du Plessis 1962:72). Hy is die hoeksteen van die Godsgebou en deur Hom, Here en Hoof, vind die opbou plaas. As *Kyrios* is Hy die Gewer van gawes vir die opbou van die gemeente (vgl. Du Plessis 1962:2; Roberts 1963:60,66,89).
- Die vorming van 'n besielde gemeenskap van dissipels van Jesus Christus,
- waarbinne gelowiges gesamentlik en afsonderlik hulle gawes tot nut en saligheid van mekaar aanwend en
- as opgeleide mense God so bekend maak dat die wêreld Hom deur Christus en die werk van die Heilige Gees leer ken en
- in die gebou van God, sy kerk, ingebou (bygebou) word (Nel 1994:6-8 vgl. Du Plessis 1962:78-83).

In die ontstaan en in die voortbestaan van die gemeente, is die Drie-enige God persoonlik en altyd betrokke. As daar aangesluit word by die diens van Christus word nóg die werk van die Vader, nóg die werk van die Gees geringgeskat. Omdat Christus die beliggaming van die drie-enige God se kosmosverowerende werk was (Du Plessis 1962:69; Nel 1994:34), word vir 'n oomblik stilgestaan by Christus as Hoof van die gemeente wat deur die werk van die Gees tot stand gekom het. Mens kan redeneer dat gemeentes baie leiers, maar slegs een Hoof het. Al die leiers in die gemeente moet deurdrenk wees met die wete dat Jesus Christus die lewende Heer en Hoof van sy gemeente is (vgl. Du Plessis 1962:73). Dit het verreikende gevolge vir gemeentebou in die breë, en vir leierskap in die besonder omdat die gemeente sy oorsprong en voortbestaan aan Christus te danke het. Buite Christus om is daar geen gemeente nie.

Christus se hoofskap beteken dat Hy verantwoordelikheid vir die gemeente en sy opbou neem (vgl. Du Plessis 1962:78- 83). Hierdie regering van Christus is egter nie 'n luuksheid waarmee slegs rekening gehou kan word wanneer dit die gemeente pas nie. Wie Hom as versorgende Middelaar ken, moet Hom ook as regerende Hoof en Heer dien. Nel (1994:60-61) wys op twee maniere hoe Christus as Hoof van die gemeente funksioneer:

Christus se Hoofskap beteken dat Hy as *versorgende Hoof* verantwoordelikheid neem vir die opbou van die gemeente. Hierdie versorging spruit primêr uit die versoeningswerk van Christus deurdat Hy sy lewe vir die kerk afgelê het. Deur sy Middelaarswerk is Hy die bestaansgrond en die voortbestaanswaarborg, die lewe, die alles van sy gemeente. Die gemeente is die ruimte waarin Hy sy volheid vind - die gemeente is sy volheid! Sy Hoofskap beteken verder dat Hy *regerend aktief* is (vgl. Jonker 1983:53-54). Hoewel Hy mag het om te heers en gehoorsaamheid af te dwing, trek Hy ons eerder in, in 'n lewenseenheid met Hom wat op 'n oorgawe van die self neerkom. Die Hoof wat die gemeente versorg, is ook die Heer wat hulle deur sy Gees en Woord regeer. Leiers wat deelneem aan die sorg en gestaltegewing van die sorg van die Versorgende Hoof, word geroep om deel te neem en gestalte te gee aan die regering van die enigste Hoof in die gemeente, Jesus Christus die Here.

2.1.2 Wat behels leierskap vroeg in die 21ste eeu?

Callahan (1990:8-9) het reeds aan die einde van die vorige eeu daarop begin wys dat die gevestigde leierkultuur in die kerk - 'n kultuur waar dit vir die wêreld die 'inding' was om kerk toe te gaan - aan die kwyn is. Kerkleiers was tot op hede te behep met wat *binne-in* die kerk aangaan (Kyk ook Niemandt 2007:48. 51-53). Vandaar dan sy bekende uitdrukking: *The day of the professional minister is over. The day of the missionary pastor has come.* Gibbs (2005:10) hou hom veral besig met die verhouding van kerkleierskap en die verlies aan, wat hy, die onder-vyf-en-dertigs noem. *Younger adults are walking away from those institutions characterized by a culture of control and a style of delegation that is considered disempowering.* Hulle het geen erg aan die 'boomers' en die 'silents' se konsep van die PLOC (Plan, Lead, Organize en Control) - tipe leierskap nie (Gibbs 2005:11). Dit is 'n leierskapstyl wat gewerk het in 'n tyd toe toegang tot inligting beperk was en vir die bevoorregtes bedoel was. Dit was in tye toe omstandighede voorspelbaar was en verandering ordelik geskied het. Hierdie toestande geld nie meer nie. In die postmoderne era het die versoberende (*sobering*) besef gekom dat die chaos buite beheer is. Die chaotiese natuur van postmoderniteit vra beweging weg van kompartementalisering na die aanvaarding dat ons in 'n wêreld vol

kompleksiteit en interaksie leef. Die verskuiwing is nou duideliker as voorheen: “van die van-bo-na-onder vertikale verhoudings na ’n horisontale, konsensus-soekende, samewerkende modus om mense byeen te kry en ’n nuwe verskil te maak” (Cleveland 2002: 44,119). Miskien som Gibbs (2005:79-80) die eise wat hierdie leierskap stel die beste op:

Many leaders who vainly endeavour to be all things to all people will soon discover that they have raised unrealistic expectations and have set themselves up for failure. In their struggle to survive, increasing numbers of these leaders burn out, and many of them withdraw from full-time ministry. Some observers estimate that nearly 50% of those who train for local-church ministry are no longer serving local churches ten years later. Thus for a person to survive, let alone thrive on, the demanding call of church leadership, discernment and discipline are critical.

2.1.2.1 Diensleierskap

Naas leierskap in spanverband is daar ook ander kwaliteite waarna gestreef word. Nel (1994:49,51-52,59) gebruik die uitdrukking ‘die diens van leierskap’ en praat deurentyd van ‘diensleiers’ in sy boek. Volgens hom is ampte ten diepste dienste in diens van die versorging en regering van Christus deur sy Gees en Woord in die gemeente. Die gemeente is God se dienskneg in hierdie wêreld. Wanneer hy van diensleiers praat, is dit nie om die amp te verwerp of te verkleineer nie, maar om deur die gebruik van die woord mee te werk aan ’n nuwe bewussyn by die ampte dat hulle leiers in diens is. Wat die rol van die pastor betref, merk Nel (1994:79) soos volg op: “Die leraar, ja, minstens die leraar moet deurdronge wees daarvan om van die gemeente ’n dienende liggaam te maak. Juis dit vra na ’n visie op die gemeente in sy totaliteit en vind uitdrukking daarin dat die leraar en die ander leiers elke lidmaat, as deel van die geheel, ernstig opneem.” McManus (2001:25) stel die saak soos volg:

Pastors were valued for their ability to bring and keep order rather than for their ability to bring and lead change. The reality was that pastors were being equipped to preserve the past rather than to create the future. We became known for being traditional rather than transformational. The ritual replaced the radical. The pastor/teacher replaced the apostle/evangelist.

Soos Nel (1994:49,51-52,59), verwys Gibbs (2005:23-24) ook na “*servant leadership*”. Dié konsep is ’n reaksie teen die prestasie-soekende en dominerende tipe leierskapstyl wat in sommige kerklike tradisies geheers het. Die dienskneg leierskapsmodel van Jesus Christus is ’n welkome korreksie daarop. Daar moet egter gemaak word dat hierdie konsep nie ’n leierskapstyl is wat die behoeftes en eise van elkeen wat gedien word, tegemoet wil kom nie. Jesus was in die eerste plek dienskneg van sy Hemelse Vader en Hy het gereeld na die Vader se wil vir die regte leiding in sy bediening gesoek. As diensknegleier was sy primêre toewyding aan sy Hemelse Vader, wat ’n unieke verbintenis aan die wil van God was.

Tog behoort diensleiers versigtig te wees in hulle toe-eiening van die dienskneggestalte van Jesus (Gibbs 2005:23). Ons is nie Jesus nie en ons gebrekkige verstaan van God se wil, asook ons sondige neigings demonstreer dit. Daarby worstel ons om God se daaglikse leiding in ons lewe te interpreteer en na te volg. Om diensleier te wees, beteken nie ’n soort regverdiging vir wat ons doen of ’n piëtistiese dekmantel vir ons swakhede en valshede of ’n verplasing van verantwoordelikheid nie (Gibbs 2005:24). Dit gaan oor eerlike soeke na God se wil vir hulle bediening in ’n gebroke wêreld, welwetende dat daar foute langs die pad gemaak word, foute wat weer eens eerlik hanteer moet word sodat die foutmaker en die foutvinder albei daaruit kan leer.

Die vraag gaan nie oor hoe om mense in die kerk te kry nie, maar hoe om die kerk in die wêreld te kry. Diensleierskap gaan nie oor onttrekking uit die wêreld nie, maar oor betrokke raak in die gemeenskap. Die diens wat gelewer word uit meeleving en sosiale geregtigheid, is in die gees van liefde soos Christus gedemonstreer het, sonder enige verskuilde agenda. Ware liefde neem die inisiatief sonder enige voorwaardes en sonder om iets terug te verwag. Gelowiges wat hongeriges voed en skuiling bied aan die dakloses, uitgeworpenes en mishandeltes vertoon die karakter van dié God wat hulle

dien. Wanneer mense dan tot geloof in Jesus Christus kom, kom dit as byproduk. Ware dienaars verheerlik Christus se Naam, ongeag of hulle die geleentheid het om sy Naam te gebruik of nie (Gibbs 2005:38).

Jim Collins (2001:30) behandel verskillende vlakke van leierskap in sy boek en het ontdek dat veral die vlak-5-leier (word later meer breedvoerig behandel) die beste resultate in die transformering en leierskap van groot maatskappye behaal. In hulle soeke na 'n regte benaming het hulle in 'n stadium gekyk na terme soos "*selfless executive*" en "*servant leader*", maar die res van die span het daarteen besluit omdat dit strydig is met normale besigheidsbeginsels: "*It makes them sound weak or meek ...*" Wat die sekulêre wêreld ten diepste aanvoel en in ander terme bevorder, kan die kerk met oorgawe by die naam noem en volgens Bybelse beginsels uitleef en verkondig.

2.1.2.2 Leiers wat verhoudings bou

Skrywers is dikwels op soek na redes waarom die vroeë kerk so merkwaardig gegroei het (Kyk Stark 1997; Gibbs 2005:11,70; Moffit 2006:36-42; Niemandt 2007:125). Daar is 'n toenemende besef dat verhoudings in die grondstruktuur van die kerk ingebou is. Mense is geskep om saam met ander te wees en het 'n ingeboude behoefte aan verhoudings. Soos wat die drie-enige God in verhouding bestaan, kan daar nie aan die kerk buite om verhoudings gedink word nie. Niemandt (2007:126) verwys na die vorige eeu se teoloë soos Barth, Rahner en Moltmann wat onder andere die belangrikheid van spanwerk en gemeenskaplikheid by die Triniteit uitgewys het – die onbeskryflike en onbeskryfbare, onderlinge afhanklikheid tussen Vader, Seun en Heilige Gees. Hulle wys daarop dat Jesus nooit alleen opgetree het nie, maar sy werk altyd in gemeenskap met, en in gehoorsaamheid aan die Vader, en deur die krag van die Heilige Gees gedoen het. Die kerk se roeping is om iets van hierdie liefdevolle verhouding tussen Vader, Seun en Heilige Gees op aarde waar te maak - ook in leierskap.

Die leier loop nie alleen voor nie, maar is 'n medereisiger. Gibbs (2005:154) beskryf goeie leiers as mense wat die potensiaal, in plaas van die probleme, raaksien. Ontluikende leiers hou van mense omdat hulle op verhoudings floreer. Die teenwoordigheid van mense gee hulle energie en dreineer hulle nie daarvan nie. Hulle is konstant besig om mense aan mekaar te verbind en dan dop te hou wat gebeur. Niemandt (2007:125) noem dat die belangrikste vaardigheid wat enige leier begeer,

vaardighede is wat verhoudinge skep, versorg, uitbou en laat blom. Hy noem dat leierskap om verhoudingsbou draai: Om mense so te beïnvloed dat hulle saam dinge doen wat geeneen alleen kan doen nie. 'n Ware leier bou die ander spanlede op so 'n manier op dat elkeen 'n beter mens word en die span saam groei in insig en vaardigheid.

De Pree (1997:62-64) skryf die volgende oor hierdie aspek van leierskap:

Leaders are walking and talking manuals of behavior. They ensure that everyone has a right to be heard, serving as 'guardians of equal access'. They affirm that everyone 'has the right to pursue potential and to be taken seriously'. Leaders create a corporate culture characterized by 'civility, good manners, sensitivity and forgiveness'.

2.1.2.3 Leierskap as spanwerk

Leierskap het oor tyd heen verander. Wat vroeër as 'n definisie van leierskap gegeld het, geld nie noodwendig vandag meer nie. Die geweldige verandering oor die afgelope dekades het meegebring dat leierskap nuut gedefinieer moet word (Gibbs 2005:9). Niemandt (2007:124) dui aan dat mense vir eeue lank die kerk as 'n vertikale struktuur voorgestel het. God was heel bo en die kerkleiers (soos die biskoppe en moderators) was net onder Hom, terwyl die predikante en kerkrade in die middel rond aangetref is, met die lidmate heel onder aan die struktuur. Hierdie siening het veral in die tyd van die modernisme, met sy meganiese uitkyk op die lewe, floreer. Leierskap is gebou op mag, beheer, kontrole en onderwerping aan gesag. Die postmoderne vloedgolf het dinge verander en baie min organisasies, maatskappy en sosiale instellings werk nog volgens hierdie piramidestrukture. Dit gaan nie meer oor beheer en kontrole nie, maar oor samewerking en konsensus. Begrippe wat eerder gebruik word, is plat strukture, visnette, nie-burokratiese en spanwerk. Niemandt (2007:124) meen dat dit oral, behalwe in die kerk, geskied.

Gibbs (2005:22,26,) pleit dat leierskap meer in spanverband sal plaasvind as teenvoeter vir die solo-pastor-model van die verlede. Hy noem dat dit onmoontlik is vir een mens om oor al die gawes wat 'n span in hom rondra, te beskik. Die solo-pastor wil alles vir almal wees en is nie bereid om funksies te deleger nie. Nel (1994:69) verwys na pastors wat nie bereid is om die bediening te deel nie as "one-string violinists" wat op

sy/haar een snaar wil speel en orals gehoor wil word. In so 'n geval word die leraar die bottelnek, "*if not the cork*" van die gemeente.

Niemandt (2007:131) spreek hom sterk uit teen die praktyk van leierleraars omdat dit neerkom op 'n hiërargiese leierskapstyl wat vandag nie meer werk nie. Hy pleit vir 'n gemeenskap van leiers wat oop is vir deelname deur almal wat 'n bydrae kan lewer om 'n verskil te maak. Die tipe leierskap wat meer resoneer met die postmoderne tyd is spanleierskap. By hierdie tipe leierskap gaan dit daaroor om konneksies tussen lede te bewerkstellig en nie om kontrole uit te oefen nie. Dit gaan daaroor om mense in 'n kreatiewe sinergie byeen te bring. Dit is veral die tipe leierskap wat algemeen deur leiers van ontluikende kerke gebruik word (Gibbs 2005:93).

Ontluikende kerke deel 'n sterk oortuiging dat dit nie gaan oor een sterk leier nie, maar oor spanleierskap. Die ou opvatting was: Kry die leier reg en die span sal regkom. As die gemeente sukkel om die mas op te kom, is die leraar die een wat te blameer is (Niemandt 2007:129). Die klem val nie meer soseer op die leier, soos algemeen in die verlede geglo is nie, maar op die dinamika van die span. Volgens Gibbs (2005:96) verg dit baie gee en neem van 'n leier om as spanspeler deel te neem. Dit vra groot vloeibaarheid veral as die leier hom/haar voorheen as die onbetwiste leier gesien het. In spanverband moet die leier soms van leier na volgeling wissel, afhangende van die werk wat gedoen moet word. Soms moet 'n leier heeltemal opsy staan om ander toe te laat om hulle eie leierskap in 'n area van hulle eie spesialiteit te ontwikkel. Niemandt (2007:129-130) is ook van mening dat die voorheen liniêre manier van denke oor leierskap al hoe meer bevraagteken word. Dit gaan daaroor om die regte vrae te vra. Watter omstandighede kan in 'n wenspan waargeneem word? Watter dinge speel in op die span se samewerking? Watter omstandighede gee rigting aan 'n span? Watter dinamika speel hom binne die span af?

Wat is die omstandighede wat 'n span laat werk? Niemandt (2007:130-131) noem vyf vrae wat gevra kan word:

1. Is die span mense 'n **ware span** met duidelike grense, mense wat onderling van mekaar afhanklik is en met genoeg kontinuïteit?
2. Het die span **rigting**, 'n duidelike doel wat hulle uitdaag, maar wat ook gevolge vir hulle bestaan inhou as hulle dit nie nastreef nie? Help hierdie doel die span met hulle fokus op dit wat bereik moet word?
3. Ondersteun of hinder die span se **struktuur** hulle opdrag, samestelling, kernwaardes en samewerking?
4. Ondersteun die span se **sosiale sisteem** en konteks hulle met die nodige aanmoediging en bronne om hulle gesamentlike werk te doen?
5. Is daar 'n **mentor** wat die span oor struikelblokke help en ondersteun om nuwe geleenthede wat opduik, aan te gryp?

Volgens Lipman-Blumen (1996:17) is leiers wat konneksies bewerkstellig diegene wat:

- hulle visie met die droom van ander kombineer
- konnekteer en kombineer, eerder as om te verdeel en ten alle koste te wil wen.
- strewe om gemeenskaplike probleme te oorkom, eerder as algemene vyande te maak.
- 'n sin vir gemeenskap van gelowiges vorm wat diversiteit omarm.
- koalisies van toegewyde leiers en konstituente, wat gemeenskaplike doelwitte nastreef, bevorder.
- aktiewe lidmate (konstituente) bemoedig om verantwoordelikheid op alle vlakke te aanvaar.
- met ander leiers saamwerk, selfs al was hulle voorheen as kollegas in kompetisie met mekaar – maar nou sonder om te kompeteer.
- omsien na potensiële leiers en hulle moontlike opvolgers.
- demokratiese instellings op 'n breë basis vernuwe en bou, eerder as dinastieë en oligargies handhaaf.
- egtheid, wat hulle eie ego's oortref, demonstreer deur volgehoue toewyding aan doelwitte.
- ernstige opoffering eis, eerstens van hulleself en dan van ander.

Hybels (2002:74) vertel van sy 23-jarige seun wat by die leierskap van 'n gemeente se jeugbediening betrokke geraak het. Sy seun het een aand die volgende aan hom beken: *“Dad, I understand team communication now. I understand that it's more than just working with other people, it's doing life deeply with one another as we serve together. And there's a huge difference between the two.”* Dit is 'n baie goeie samevattende definisie van spanwerk en van spanleierskap – doing life deeply with one another...

2.1.3 Oor leiers en leierskapstyle

Gibbs (2005:17-18) meen daar is 'n simbiotiese verhouding tussen die sekulêre en spirituele. Heelwat belanghebbende navorsing is oor hierdie simbiose gedoen en boeke het die lig gesien wat spreek van 'n verandering in denke. So byvoorbeeld het die bestuursfilosofie wat voorheen vir so baie in die besigheidswêreld veeleisend, manipulerend, en destruktief was, nou grootliks verdwyn. Baie boeke oor leierskap in die winsgewende en nuwingsgewende wêreld, lê groter klem op menslikheid, 'n dienskneghouding, spiritualiteit en waardes. Hierdie nuwe ontwikkeling is in lyn met die Nuwe Testament se waardes vir leierskap. Sparks (2007:165) se navorsing bevestig hierdie tendens as hy sê: “... *that a large percentage of the leaders surveyed see very little difference between leadership in business and leadership in the Church.*”

2.1.3.1 'n Paar bondige definisies

Soos reeds genoem, is daar 'n simbiotiese verhouding tussen sekulêre en kerkleierskap. In die nagaan van verskillende bronne kan letterlik dosyne definisies gevind en neergepen word. Leierskap geld en funksioneer op elke vlak van die kerk se strukture (Gibbs 2005:21) en het ook baie gesigte (Hybels 2002:139). Vervolgens word 'n paar definisies van leiers en kerkleierskap, in geen bepaalde orde van belangrikheid of outoriteit nie, gegee:

A Christian leader is a person with God-given capacity and God-given responsibility to influence a specific group of God's people toward God's purpose for the group.

Clinton (1989), aangehaal in Gibbs 2005:20)

... It is a process ordinary people use when they are bringing the best from themselves and others...

Kouzes en Posner (2002:xxiv)

Leadership involves a person, group, or organization who shows the way in an area of life – whether in the short- or the long term – and in doing so both influences and empowers enough people to bring about change in that area.

Banks en Ledbetter (2004:16-17)

Wright (2000:2) noem dat as met leierskap gesagsposisies bedoel word, elke Christen nie 'n leier kan wees nie. Ons weet almal dat strukture in gemeentes net nie soveel tipe leiers kan akkommodeer nie. Maar dan maak Wright (2000:2) 'n belangrike opmerking wat verreikend vir elke Christengelowige is (vgl. Labuschagne 2009:143):

But if by leader we mean a person who enters into a relationship with another person to influence their behavior, values or attitudes, then I would suggest that all Christians should be leaders. Or perhaps more accurately, all Christians should exercise leadership, attempting to make a difference in the lives of those around them.

Tot dusver kan die volgende waarnemings gemaak word:

- Leierskap is 'n Godgegewe gawe en verantwoordelikheid
- wat persone, groepe en organisasies insluit
- en impliseer dat daar in 'n verhouding/e betrokke geraak moet word
- ten einde invloed uit te oefen
- om verandering vir die individu, groep of organisasie ten beste te bewerkstellig.

Hoewel Wright (2000:2) se siening van leierskap vir elke Christen nie hierbo verreken word nie, verdien dit nogeens aandag. Om in 'n verhouding met 'n ander persoon invloed uit te oefen, verg 'n vorm van leierskap. Om só te beïnvloed dat die ander se gedrag verander, meen dat 'n mate van volgelingskap bestaan, al is dit net ten opsigte van daardie een aspek van gedragsverandering. Dit maak dat elke gelowige opnuut hierdie waarheid moet hoor en snap. Dit hou hopelik die implikasie in dat daar minder passiewe volgelinge sal wees, en altyd aktiewe "leiers" sal wees wat oral gereed sal wees om invloed uit te oefen in elke verhouding waarin hulle hul bevind.

'n Definisie van leierskap (eie weergawe) sou soos volg kon lees:

Leierskap is 'n Godgegewe gawe wat wissel in aard en aanwending en wat daarop toegespits is om binne spanverband effektiewe invloed uit te oefen, 'n kreatiewe sinergie daar te stel ten einde die missie en doelstellings van 'n organisasie of beweging uitnemend te laat realiseer.

2.1.3.2 'n Bewese leier se drie vereistes

Brian McLaren (2001:147), wat allerweë as die vader van die Emergent Church Movement beskou word, maak 'n terloopse opmerking oor Rick Warren en Bill Hybels as hy die volgende sê:

The next hunch is going to be counterintuitive – but I would guess that churches that “missed” the traditional-to-contemporary transition (à la Willow Creek or Saddleback) might have a better chance of transitioning to postmodern ministry than ones that became contemporary... Contemporary churches are happily modern, and their numbers (attendance, budget) are probably sufficient so that the pain of changing would be greater than the pain of not changing. Of course, there are some amazingly smart contemporary pastors out there – Rick Warren and Bill Hybels and others. So I’m sure there will be exceptions to this.

Beide hierdie pastors het daarin geslaag om megakerke te vestig en hoewel Schwarz (2005) na die fenomeen van megakerke as *megatraps* verwys, is daar veel te sê oor hierdie twee manne en hulle leierseienskappe. Hybels (2002:80-85) identifiseer en bespreek dit wat hy “*the three C’s of team selection*” noem. Die drie C’s staan vir *character*, *competence* en *chemistry*. Gibbs (2005:26) weer, verwys na karakter, charisma en bevoegdheid. Daar is na my mening tog 'n verskil in betekenismoontlikheid tussen “chemie” en “charisma”. Vir die doeleindes van hierdie hoofpunt word die woord “chemie” gebruik.

(a) Karakter (Character)

Sparks (2007:54,162) noem dat daar in die meeste literatuur oorweldigende konsensus is dat karakter die primêre fokus van uitstaande leierskap is. Karakter gaan oor basiese geestelike dissipline en 'n verhouding met Jesus Christus. Sparks (2007:54-55) noem die volgende eienskappe as bewys van karakter: “*A leader of integrity is always honest, courageous, truthful, honourable, authentic, humble, reliable and upright*”.

Hybels (2002:81) noem dat hy by geleentheid nog 'n leemte in bevoegdheid sal aanvaar, maar dat ervaring hom geleer het dat wat karakter betref, geen kompromieë

aangegaan kan word nie (vgl Sweet 2004: 79). Gebreke in 'n persoon se karakter lei een of ander tyd tot probleme met verreikende gevolge. Dit veroorsaak 'n gebrek aan vertroue by ander spanlede en plaas geweldige druk op die spanleier om die saak reg te hanteer sonder om die vertroue van die spanlede te skend.

Ook Gibbs (2005:27) sluit by hierdie standpunt aan as hy sê: “*Within the context of the church, as well as in business and political spheres, leadership failure arises more out of character failure than unwise decision-making*”. Hy maan verder dat karakter nie van bevoegdheid geskei kan word nie. Later lug hy sy mening oor charisma, wat deur baie as die *sine qua non* van leierskap gesien word. Vir baie gaan charisma en leierskap hand aan hand, maar volgens Gibbs (2005:114) is dit geen plaasvervanger vir karakter nie: “*Indeed, leaders who have charisma but lack character are a danger to others and often bring disaster on themselves.*”

Hybels (2002:82) maak die volgende gevolgtrekking oor 'n gebrek aan karakter wanneer dit kom by 'n moontlike aanstelling in sy gemeente:

Ever the optimist, I thought that if that person were in a healthy church environment, surrounded by godly people who would hold him or her accountable, it would eventually work out. But after thirty years of optimism I have had to admit defeat ... So I look for character that has already been positively formed.

Ook Warren (2006) huldig sy mening in dié verband:

Integrity is the foundation of leadership. You only lead people if they trust you. If you lose people's trust, you've lost it all. That's why the right to lead is earned, and it's earned by being trustworthy. I think the most damaging sin a leader can commit is to betray the trust of his people.

(b) Bevoegdheid (Competence)

Volgens Hybels (2002:83) soek hy na mense met die hoogste vlak van bevoegdheid en wat werklik oor die gawe beskik vir die rigting waarvoor aansoek gedoen word.

Die kandidaat waarna jy soek is heel waarskynlik baie gelukkig in sy bestaande pos en het 'n vaste betrekking. As jy iemand vind wie se kwalifikasies goed lyk, maar daardie persoon is ongelukkig in sy bestaande werk of is werkloos – dan moet jy groot versigtigheid aan die dag lê. Die geskikte kandidaat is waarskynlik besig om 'n reusebydrae elders te maak. Hulle is waarskynlik dolgelukkig en geliefd onder hulle kollegas. Gaan agter bewese bevoegdheid aan.

(c) Chemie (Chemistry)

Die persoon wat 'n positiewe emosionele indruk op jou maak die oomblik as jy hom/haar ontmoet, is waarskynlik, met inagneming van die vorige twee vereistes, die geskikte kandidaat. Wanneer twee kandidate ten opsigte van die eerste twee vereistes gelyk vaar, behoort die een wat 'n positiewe emosionele indruk maak, voorrang te geniet omdat daar soveel ure met daardie mens deurgebring word. Dit is goed om nie mense uit eie geledere oor te sien nie. Hybels (2002:85-86) noem dat byna 75% van hulle leiers uit Willow Creek kom. Dit is mense wat toe hulle as vrywilligers gewerk het, reeds bewys gelever het van hul karakter, bevoegdheid en chemie. Dit is mense wat die visie en etos van 'n organisasie ken en wat oor jare deur die plaaslike leiers geskool is. Die suksessyfer van mense wat van buite af by Willow Creek aangestel is, is byna 50% as dit by 'n langtermyn werksverbintenis kom.

2.1.3.3 Soeke na houdinge (attitudes) by ontluikende kerkleiers

Die onderskeie kenners identifiseer verskillende kwaliteite, houdinge en eienskappe wat na hulle mening ontluikende leiers in die kerk openbaar. Dit is kwaliteite wat opvallend is en maak dat sulke leiers geïdentifiseer en as leiers ontwikkel moet word. Hybels (2002) identifiseer die volgende as sodanige kwaliteite: invloed, karakter, menseverhoudinge, dryfkrag, intelligensie, passie, onafhanklikheid, kreatiwiteit, nuuskierigheid, hoop, inklusiwiteit, interafhanklikheid, vergifnis, medemenslikheid en moed.

Sparks (2007:54-79) behandel die volgende 12 “ Leadership commitments” van uitstaande leiers:

1. *Exceptional leaders develop character.*
2. *Exceptional leaders lead themselves.*
3. *Exceptional leaders understand their context.*
4. *Exceptional leaders know their model.*
5. *Exceptional leaders model the way.*
6. *Exceptional leaders inspire a shared passion.*
7. *Exceptional leaders learn to communicate effectively.*
8. *Exceptional leaders understand, develop and enable people.*
9. *Exceptional leaders work hard at execution.*
10. *Exceptional leaders challenge the process.*
11. *Exceptional leaders make courageous decisions.*
12. *Exceptional leaders encourage the heart.*

2.1.3.4 Kontras in leierskap – vroeër, nou en later

Niemandt (2007:136) tabuleer die kontras in leierskap soos dit was en dit nou daar uitsien en in die vooruitsig gestel word:

Was	Is ... en in die vooruitsig gestel word
Beheer en voorsê	Deelneem en luister
Bepplan, beplan, beplan	Speel, speel en geniet die lewe wat God gee
Duidelike grense in swart en wit	Grys gebiede en paradokse. Leiers floreer op paradokse
Bekommerd oor die beeld wat mense van jou het	Gedryf deur die moontlikhede van jou verbeelding
Help mense reg	Verbind mense aan mekaar
Reëls, prosedures en kerkorde	Stories en ervarings
Los probleme op	Help span om uitdagings te waardeer
Leierleraar; die leier maak die span	Spanleier; die span maak die leier
Korrek en presies	Maak foute

Behalwe leierskap in spanverband, beweeg die fokus al meer in die rigting van wat as “ontluitende leierskap” bestempel word. Dit kan ook missionale leierskap genoem word. Missionale leierskap wil wegbeweeg van beheer na kreatiewe vryheid en inklusiewe konsensus. Dit begin met ’n verstaan van die Goddelike Triniteit waarin daar geen hiërargie is nie. Labuschagne (2009:138) verreken leierskap meer in terme van

leierskap uit die wêreld van die kwantumfisika teenoor die Newtoniaanse model en maak die volgende opmerking:

In chaosteorie word leierskap gesien as 'n kollektiewe aangeleentheid. Leierskap moet deur alle agente en rolspelers binne die organisasie gebeur. Hierdie benadering is nie-hiërargies en kollaboratief van aard. Juis vanweë die chaos en kompleksiteit van die sisteem is dit wesenlik dat leierskap vertikaal en horisontaal in die hele organisasie gebeur en nie gelokaliseer word nie.

Missionale leierskap groei uit 'n waardering vir die Trinitariese begroning van leierskap. Niemandt (2007:157) brei verder op die nuwe soort leierskap uit deur die volgende verskille tussen ou leierskap en ontluikende (missionale) leierskap aan te dui:

OU LEIERSKAP	ONTLUIKENDE LEIERSKAP
Modernistiese leierskap gebou op kontrole, beheer en hiërargie	Missionêre leierskap gebou op bemagtiging, deelname en spanne
Streng kontrole	Kreatiewe vryheid
Die leier se visie bepaal alles	Almal se visie deur 'n proses van deelname bepaal
Kragdadige leiers	Leierlose groepe, spanwerk
Leierskap deur dié wat gewillig is om die werk te doen	Leierskap deur dié wat die gawes ontvang het
Gesag vloei uit die posisie wat die leier in die hiërargie het	Invloed vloei uit passie en deelname
Geslote sisteem: die leiers vorm saam die klub	Oop sisteem wat maklik nuwe toetreders verwelkom
Die leier bepaal die gemeente se agenda	Die gemeente bepaal die leier se agenda
Sterk klem op besluitneming	Sterk klem op uitbou van konsensus

Hoewel 'n mens volmondig met Niemandt oor hierdie kontras kan saamstem, is daar tog 'n versoerende sienswyse by Gibbs (2005:58) te vind. Hy meen dat daar selfs in die postmoderne tyd 'n toepaslike uitoefening van outoriteit moet wees. Dit is nie 'n outoriteit wat uit 'n titel of posisie moet spruit nie, maar moet eerder 'n vertroue wees wat op die karakter, bevoegdheid, respek en toewyding van die leier gebou is. Dit moet ook 'n

outoriteit wees wat op die twee pilare van verantwoordelikheid en die invloed wat 'n leier uitoefen, gebou is. Sulke leiers dwing nie hulle wil op mense af nie, maar is dié soort individuë wie se mening graag gevra word.

2.1.4 Die primus inter pares

Dit is duidelik leierskap in ontluikende kerke al hoe meer in spanverband plaasvind en dat die dae van die solo-pastor en hiërargiese leierskapsmodel met die leierleraar getel is. *“Churches may be more effective if they move beyond the concept of a single leader to one in which leadership is exercised by a team with one individual serving as ‘primus inter pares’ – first among equals”* (Gibbs 2005:56). Hoewel Gibbs dit nie sê nie, kan met sekerheid geredeneer word dat die pastor die primus inter pares behoort te wees. Easum (Joubert et al 2007:213) meen dat die kerk van die toekoms meer as ooit tevore, 'n enkele sterker, gefokusde leier nodig sal hê. Hy merk dan soos volg op: “Ek weet daar is al baie geskryf oor spangebaseerde bedienings, en ek dink dit is 'n goeie ding, solank die groep een leier het. Elke vorm van lewe wat vooruitgaan, het een enkele organiserende beginsel.”

Black & Gregersen (2008:1) oordeel dat die meeste organisasies wat verandering te weeg wil bring, by die organisasie begin met die veronderstelling dat wanneer die organisasie verander, individuele verandering ook sal plaasvind. Die teendeel is eerder waar volgens hulle ervaring - blywende sukses lê daarin dat die individuë eers verander voordat die organisasie sal volg. 'n Organisasie verander net so ver of so vinnig as wat sy kollektiewe individuë verander. *“... [T]o change your organization, you must first change individuals, and sometimes (maybe even often) this means changing yourself as well”* (Black & Gregersen (2008:1). Dit klop met wat Olson (2002:42) geskryf het: *“However, very few, if any, organizations grow past their leaders.”*

Volgens Kallestad (2001:169) begin verandering by leierskap en leierskap begin by die pastor. Christus is die Hoof van sy liggaam en leierskap in die kerk gaan daaroor dat die wil van God gedien moet word. *“The office of pastor is established by God to serve God’s purposes.”* Om pastor te wees is 'n geweldige verantwoordelikheid en die gemeente het hom/haar beroep op grond van teologiese opleiding, Bybelse onderrig en sy/haar begroning in die tradisies van die geloof. Die pastor se verantwoordelikheid en voorreg is om met God te worstel totdat hy/sy God se visie vir geloofsgemeenskap kry.

Hierdie worsteling sluit lang ure van gebed, Bybelstudie, die ontdekking van die verskillende werklikhede, die samestelling en behoeftes van die bepaalde sosiale en kulturele kultuur binne gemeenteverband in. 'n Pastor wat nie op hierdie wyse geworstel het nie, sal nie in staat wees om in die hele proses van verandering die nodige leierskap te bied nie.

Die pastor moet oor komprehensiewe denke en vermoëns beskik. Hy moet meer as een talent hê en kan nie 'n *“one-string violinist”* wees nie. Aan die ander kant is die taak te veel en te groot vir een mens. Al is die individu ook hoe bekwaam, hy/sy moet erken dat niemand die pad alleen kan loop nie (Nel 1994:69). Dit is daarom dat Kallestad (2001:170) die volgende stap aanbeveel. Sodra die pastor alles moontlik gedoen het om die pad met God oor sy wil vir die gemeente se visie te loop, moet die wysheid en ondersteuning van die sleutelleiers in die gemeente gesoek word. Ook die sleutelleiers moet getrou wees in hulle gebedslewe, Bybelstudie, en lewe van dissipelskap.

Stanley (2003:19) meld dat die meeste van die produktiewe mense wat hy ken, daarin slaag om oor heelwat vrye tyd te beskik en dat hulle ook oor die vermoë beskik om hul skedule te hanteer, pleks daarvan dat hulle deur hul skedules geregeer word. Hy noem dat 'n minderheid van oorsake, insetsels of pogings gewoonlik tot 'n meerderheid van uitslae, uitsette en belonings lei. *“Taken literally, this means that, for example, 80 percent of what you achieve in your job comes from 20 percent of the time spent. Thus for all practical purposes, four-fifths of the effort – a dominant part of it – is largely irrelevant.”* Stanley (2003:20) noem dat hy ontdek het dat 80% van sy professionele produktiwiteit van drie aktiwiteite kom:

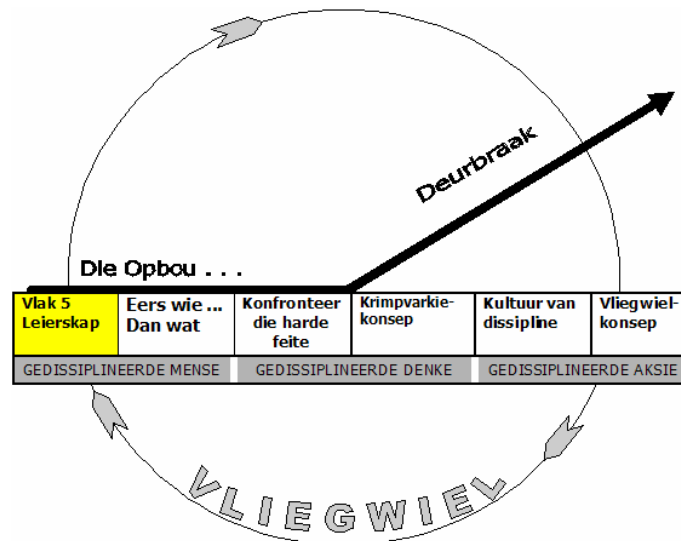
- Korporatiewe visioenering
- Korporatiewe kommunikasie
- Leierskapontwikkeling

Die res het hy so ver moontlik gedelegeer. Hy vervolg verder: *“In my line of work, the majority of my success hinges on a weekly forty-minute presentation referred to in most circles as a sermon. It doesn't matter how many hours I work. For the most part, my success hinges on whether or not I can deliver the goods on Sunday morning.”* Hy spandeer meer tyd aan die 20% aktiwiteite wat 'n verskil maak. 'n Sestig uur werkswaek gaan nie 'n verskil aan 'n swak preek maak nie. Mense kom nie Sondae kerk toe omdat

hy 'n goeie pastor, herder of berader is nie. Sy kommunikasievermoëns maak die verskil en dit is waarop hy sy tyd fokus (Stanley 2003:20-21; kyk ook Black & Gregerson 2008:15).

2.1.4.1 Die vlak-5-leier

Collins (2001; 2006) en sy span het die konsep “vlak-5-leier” ontwikkel. Soos elders in hierdie studie vermeld, was die aanvanklike gedagte om van diensknegleiers (servant leaders) te praat, maar die gevoel was dat dit 'n te “sagte” benaming vir só 'n leier in die korporatiewe wêreld is (Collins 2001:30).

Die verrassende aspek wat by hierdie 11 maatskappye aangetref is, is die feit dat hulle hoofdirekteure almal dieselfde basiese eienskappe geopenbaar het. Al die “good to great” maatskappye het in die belangrike tyd van transformasie en deurbraak vlak-5-leiers gehad. Nog 'n ooreenkoms was dat 10 uit die 11 “good tot great” direkteure (HUB’s) het uit hulle maatskappy na vore getree om die leiersrol oor te neem (Collins 2001:32).

Wat is dan die kwaliteite wat die elf leiers in gemeen het? Die volgende kom na vore (Collins 2001:17-40):

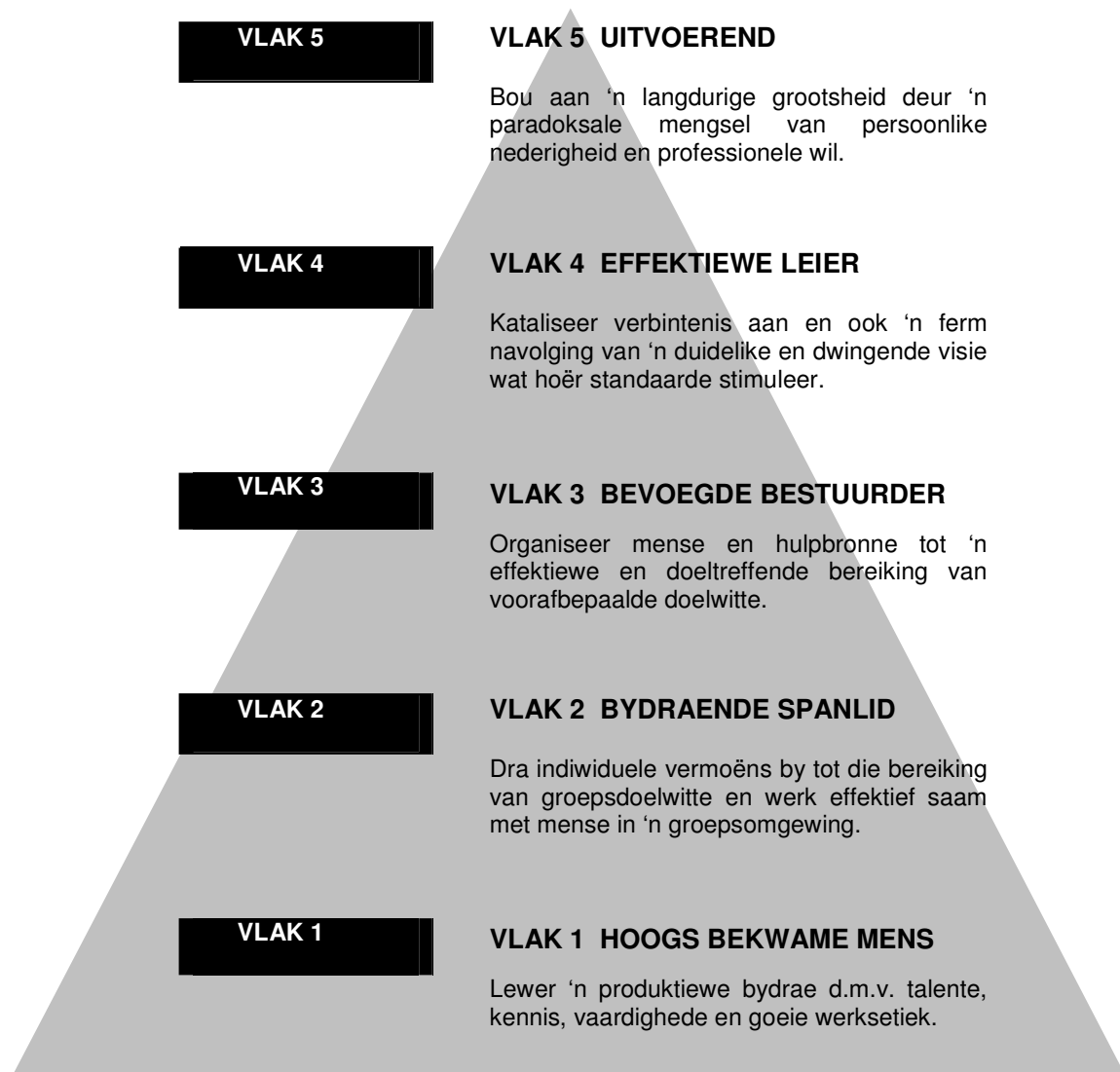
- Vlak-5-leiers openbaar 'n paradoksale mengsel van persoonlike nederigheid en professionele wil. Hulle is ambisieus, maar dan allereers en altyd vir die maatskappy en nie ter wille van hulleself nie.
- Vlak-5-leiers posisioneer hulle opvolgers vir selfs groter sukses terwyl egosentriese vlak 4-leiers dikwels hulle opvolgers vir mislukking opstel (vgl. Maxwell 1995:24-25).
- Vlak-5-leiers openbaar 'n dwingende beskeidenheid, stel hulleself op die agtergrond en onderbeklemtoon die rol wat hulle vervul. Daarteenoor het twee derdes van die vergelykende maatskappye se direkteure (vlak-4-leiers) geweldige ego's gehad wat tot die ondergang of voortslepende middelmatigheid van die maatskappye bygedra het.
- Vlak-5-leiers is fanaties-gedrewe mense met 'n aansteeklike behoefte om volhoubare resultate te behaal. Hulle is daartoe verbind om te doen wat ook al nodig is om die maatskappy uitnemend te maak, ongeag hoe groot en moeilik die besluite ook al mag wees.
- Vlak-5-leiers openbaar 'n ywerige werksetiek – is eerder ploegperd (*plow horse*) as skouperd (*show horse*).
- Vlak-5-leiers kyk by die venster uit en skryf sukses aan faktore buite hulleself toe. Wanneer dinge sleg gaan, kyk hulle in die spieël en blameer hulleself, terwyl hulle volle verantwoordelikheid aanvaar. “*Look for situations where extraordinary results exist but where no individual steps forth to claim excess credit. You will likely find a potential Level 5 leader at work*” (Collins 2001:37). Die vergelykende direkteure (vlak-4-leiers) doen dikwels die teenoorgestelde. Hulle kyk in die spieël en neem krediet vir die sukses en kyk by die venster uit om die skuld vir teleurstellende resultate op ander te pak. Collins (2001:36-37,39) verwys na vlak-4-leiers as leiers wat neig om “*larger-than-life, egocentric leaders*” te wees.
- Vlak-5-leiers skryf baie van die sukses toe aan geluk, eerder as aan hulle persoonlike bydrae en vernuf.

Labuschagne (2009:165) gebruik die term “transformasieleiers”, wat hy dan ook aan charismatiese leierskap koppel. Hy sluit aan by Hughes et al (2009:629) wat sê dat hierdie leiers daarin slaag ... “*to generate high levels of excitement among followers and*

build particularly strong emotional attachments with them. The combination of a compelling vision, heightened emotional levels, and strong personal attachments often compels followers to put forth greater effort to meet organizational or societal challenges.” In die wêreld van verandering en kompleksiteit blyk charismatiese leierskap volgens Labuschagne (2009:165; kontra Collins 2001:36-37,39) die mees geskikte en aanpasbaarste leierskapstyl, waarmee lidmate maklik kan identifiseer, te wees. Charismatiese leiers is passievolle leiers wat oor die uitsonderlike vermoë beskik om die toekoms in terme van ’n duidelike visie uit te beeld.

Die vraag is: op watter vlak lê charismatiese leierskap? Is charismatiese leierskap met vlak-5-leierskap te versoen? Collins (2001:37) verwys na voorbeelde van vlak-5-leiers wat beduidende lewenservaringe, wat hulle as vlak-5-leiers verder geslyp het, gehad het byvoorbeeld Darwin Smith, wat kanker onder lede gehad het, Joe Cullman, wat deur sy ervarings gedurende die Tweede Wêreldoorlog gevorm is en dan Colman Mockler, wat tot die Evangeliese Christendom bekeer is. Hy het later die stimulus geword agter “... *A group of Boston business executives who met frequently over breakfast to discuss the carryover of religious values to corporate life.*” Hoewel ek nie in diepte wil ingaan op die hele saak van die versoenbaarheid van charismatiese leierskap en vlak-5-leierskap nie, is dit tog met dien verstande dat charismatiese leierskap kennis sal neem van die swak monderings in vlak-4-leierskap (vgl. Collins 2001:35, 37,39).

Die vraag kan ontstaan of daar enige verband tussen hierdie vlak-5-hiërargie en kerkleierskap bestaan. Het die besigheidswêreld en die kerk raakpunte as dit by leierskap kom? Volgens Collins (2006) in sy boek, *Good to Great and the Social Sectors*, is die antwoord ’n besliste ja. Ook by Spark (2007:164-165) is dit ’n besliste ja.

Vlak-5-Hiërargie - Geneem uit Collins (2001:20)

Die vraag is hoe die besigheidsektor van die sosiale sektor verskil. Die merkbaarste verskil tussen die besigheid- en sosiale sektor lê daarin dat geld by die besigheids- en korporatiewe wêreld as inset (hulpbron om grootheid te bereik) en as uitset (maatstaf waaraan sukses gemeet word) dien. In die sosiale sektor is geld net 'n inset en nie 'n maatstaf vir sukses nie. Die uitnemendheid van 'n sosiale instansie, hetsy 'n skool, jeugbeweging, orkes, kerk ensovoorts, lê in die inherente dinamiese proses en nastrewing van die sosiale instelling se missie, en nie in die eindpunt nie. *“The moment you think of yourself as great, your slide toward mediocrity will have already begun”* (Collins 2006:9).

Die vlak-5-leier in die sosiale sektor beskik op die oog af nie oor dieselfde uitvoerende gesag as waaroor 'n vlak-5-besigheidsleier (HUB) beskik nie. Die gesag is egter wel daar, as 'n mens net weet waar en hoe om daarna te soek. Daar is die mag van insluiting, die krag van taal, die krag van gedeelde belange, die krag van koalisie. *“Power is all around you to draw upon, but it is raw, rarely visible. Social sector leaders are not less decisive than business leaders as a general rule; they only appear that way to those who fail to grasp the complex governance and power structures common to social sectors”* (Collins 2006:10-12).

Die onderskeid tussen besigheidsleiers en niebesigheidsleiers kan getref word op grond van die onderskeid wat tussen uitvoerende gesag (*executive*) en wetgewende gesag (*legislative*) bestaan. Ter wille van groter verstaanbaarheid word “wetgewende leiers” hiervandaan eerder “leiers in sosiale strukture” (wat uiteraard kerkleierskap insluit) genoem.

- In uitvoerende leierskap het die individu genoeg gekonsentreerde mag om die regte besluite te neem. By leiers in sosiale strukture het geen individuele leier – nie eens die uitvoerende hoof – voldoende strukturele mag om die belangrikste besluite alleen te neem nie.
- Leiers in sosiale strukture vertrou meer op oorreding, politieke gangbaarheid, en gedeelde belange om die regte omstandighede te skep sodat die regte besluite geneem kan word. Dit is juis hierdie dinamika wat die vlak-5-leier so belangrik in die sosiale sektor maak.
- Die vlak-5-leier se waarde hier lê weer eens in die feit dat hy/sy ter wille van die saak, beweging, doelstellings en werk wat gedien word ambisieus is – en nie vir hom/haarself of in eie belang nie – en wat ook al nodig is om hierdie doelstellings vir die organisasie te laat slaag, sal hulle doen.
- Die belangrikste punt vir vlak-5-leierskap in die sosiale sektor is om toe te sien dat die regte besluite geneem en uitgevoer word. Dit gebeur veral as mense besef dat dit nie oor eie belang gaan nie, maar dat dit altyd en allereers oor die saak gaan.

Collins (2006:12-13) gee toe dat die hele konsep van uitvoerende leierskap teenoor Leierskap in sosiale strukture nog nie aan diepgaande empiriese toetse onderwerp is nie. Hy voorspel dat die mees effektiewe leier in die toekoms oor 'n mengsel van beide

uitvoerende en wetgewende vaardighede sal beskik. Hierdie leier sal ook moet weet wanneer om in uitvoerende en wanneer om in wetgewende hoedanigheid op te tree. Hy vermoed ook dat daar groter ware leierskap in die sosiale sektor as in die besigheidsektor aangetref word. Hoekom?

The practice of true leadership is not the same as the exercise of power. If I put a loaded gun to your head, I can get you do things you might not otherwise do, but I've not practiced leadership; I've exercised power. True leadership only exists if people follow when they have the freedom not to ... perhaps tomorrow's great business leaders will come from the social sectors, not the other way around.

Soos verwag, het baie kerkleiers wêreldwyd groot belangstelling in die werk van Collins (2001/2006) getoon. In 'n onderhoud wat op Christianity Today.Com (2006) met hom gevoer is, is hy uitgevra oor sy sienswyse van kerkleierskap na aanleiding van sy boek (2006). Van die belangrikste sake wat toe uitgelig is, is die volgende:

- Uitmuntende kerke/gemeentes (*greatness in a church*) is nie gelyk aan grootte (*bigness*) nie. “*Big is not great and great is not big. In fact, the bigger you become the harder it may be to remain great.*”
- 'n Organisasie moet aan drie maatstawwe voldoen om as “*great*” te kwalifiseer:
  - Uitstekende funksionering volgens sy missie in die wêreld.
  - 'n Onderskeidende impak op die gemeenskap maak, tot dié mate dat gesê kan word: As hierdie kerk/gemeente verdwyn, sal dit 'n ernstige leemte in die gemeenskap laat.
  - Uithouvermoë. Om die impak oor 'n lang genoeg tyd te maak sodat die sukses nie aan die persoonlikheid van een leier toegeskryf kan word nie. “*If a church is effective during one pastorate, it may be a church with a stellar pastor, but it is not yet a great church.*”
- Soos in ander sosiale strukture, speel geld in die kerk die rol van hulpbron om uitstekende doelwitte te bewerkstellig, naamlik om mense met die boodskap te bereik. Geld as hulpbron word ook gebruik om gemeenskap te skep en uit te bou en om bydraes te lewer aan die gemeenskap buite die kerk.
- Kerkleiers funksioneer dikwels binne uiters gekompliseerde bestuurstrukture. In sodanige strukture kan veelvoudige bronne van mag wees en leiers kan te make

hê met veelvuldige belangegroepes, beide in die gemeenskap en in die gemeente. Kerkleiers kan nie 'n gemeente soos 'n Russiese Tsaar lei nie. Hulle sal groter sosiale leierskap as 'n uitvoerende leierskap moet openbaar.

- Hierdie tipe leierskap gaan nie daarvoor om almal tevrede te stel en elkeen goed te laat voel nie (Collins 2006):

What needs to happen to produce the best results relative to our mission? I know everyone won't like it and it might be hard on some people. And I know I don't have the power to just make this happen. So where can I find the sources of power that allow me to get what needs to happen, even if it isn't popular?

2.1.5 Samevatting

Enigeen wat al 'n studie, hoe gering ook al, oor leierskap gedoen het, sal kan getuig van die geweldige omvang van die veld. Toe Winston (2002) sy boek gepubliseer het, het sy soektog by www.amazon.com aan die hand van die sleutelwoord, *leierskap*, 8 616 trefslae opgelewer. 'n Mens sien duidelik wat McManus (2001:50) bedoel as hy van 'n informasieontploffing wat “*information anxiety*” veroorsaak, praat. Tog behoort die voorafgaande, asook die onderstaande samevatting as behoorlike basis oor leierskap vir hierdie studie te dien.

Sleutelkwessies vir missionale leierskap

- 2.1.5.1. Al die leiers in die gemeente moet deurdrenk wees van die wete dat Jesus Christus die Hoof van sy gemeente is. Christus is die versorgende Hoof wat vanweë sy versoeningswerk primêr die bestaansgrond is. Hy is ook regerend aktief en sluit ons in 'n lewenseenheid met Hom in waar Hy met Woord en Gees regeer.
- 2.1.5.2. Die gevestigde leierkultuur in die kerk wat voorheen tiperend was van die modernisme, is aan die verdwyn. In hierdie postmoderne era is die klem eerder op horisontale, konsensus-soekende samewerking.
- 2.1.5.3. Groter klem word op diensleierskap gelê. Dit is in reaksie op die prestasie-soekende en dominerende leierskapstyl wat voorheen in sommige kerklike tradisies geheers het. Diensleierskap gaan oor 'n eerlike soeke na God se wil vir hulle bediening in 'n gebroke wêreld.

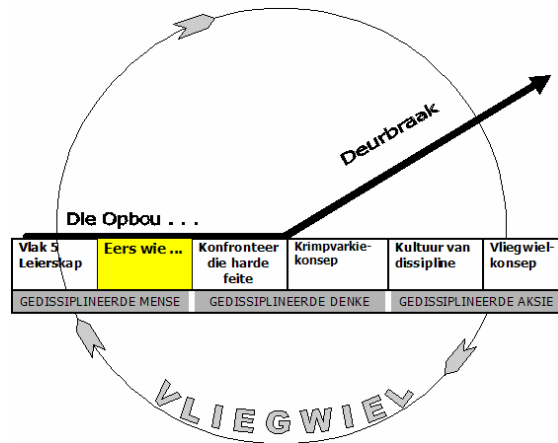
- 2.1.5.4. Ontluikende leiers in 'n missionale konteks is veral gestel op daardie vaardighede wat verhoudinge skep, versorg, uitbou en laat blom. Hulle wil mense so beïnvloed dat hulle dinge wat normaalweg nie alleen gedoen kan word nie, saamdoen.
- 2.1.5.5. Ontluikende leierskap fokus al meer op die dinamika van spanwerk. Dit gaan daaroor om konneksies tussen lede te bewerkstellig en hulle in 'n kreatiewe sinergie te laat saamwerk. In wese is dit “*doing life deeply with one another*”.
- 2.1.5.6. 'n Definisie van leierskap: Leierskap is 'n Godgegewe gawe wat wissel in aard en aanwending en wat daarop toegespits is om binne spanverband effektiewe invloed uit te oefen, 'n kreatiewe sinergie daar te stel ten einde die missie en doelstellings van 'n organisasie of beweging uitnemend te laat realiseer.
- 2.1.5.7. Die primêre kriterium vir 'n leier behoort altyd karakter te wees, dan bevoegdheid en sy/haar vermoë om 'n goeie “chemie” tussen mense te bewerkstellig.
- 2.1.5.8. Hoewel daar groter klem op deelnemende leierskap in spanverband is, behoort daar tog in hierdie postmoderne tyd 'n toepaslike uitoefening van primus inter pares-leierskap” wees. Dit moet gebou wees op die twee pilare van verantwoordelikheid en die invloed wat 'n leier uitoefen.
- 2.1.5.9. Leierskapstyle verskil in aard en aanwending en behoort dienooreenkomstig in die gemeente aangewend te word.
- 2.1.5.10. Enige verandering in 'n organisasie begin by die pastor en werk deur na die res van die leierskap. 'n Organisasie, meer spesifiek die missionale gemeente, groei selde verby haar leierskap en verander net so ver, of so vinnig as wat die lidmate kollektief verander.
- 2.1.5.11. Die pastor is die waarskynlike veranderingsagent wat na worsteling met God deur gebed, Bybelstudie en langdurige ondersoek na die stand van die gemeente, die eerste treë in die rigting van transformasie gee deur met sleutelleiers in die gemeente te gesels. Vanweë die kompleksiteit van die sisteem is dit wesenlik dat leierskap vertikaal en horisontaal in die hele gemeente gebeur en nie gelokaliseer word nie.
- 2.1.5.12. Daar is veel te leer by die besigheids- en korporatiewe wêreld om die missionale gemeente van goed na uitnemend te ontwikkel. Waar uitnemendheid in die besigheidswêreld aan die grootte van die wins gemeet

word, geld ander standarde in die kerk en sosiale sektor. Uitnemendheid word gemeet aan die effektiewe bereiking van die gemeente se missie en doelstellings.

- 2.1.5.13. Uitnemendheid by die missionale gemeente word bepaal deur die uitstekende funksionering volgens haar missie in die wêreld; haar impak op die gemeenskap; en haar uithou vermoë om volhoubaar 'n impak te maak sodat sukses nie aan die persoonlikheid van een leier toegeskryf kan word nie.
- 2.1.5.14. Die vlak-5-leier se basiese kwaliteite kan net so op die gemeente van toepassing gemaak word, hoewel charismatiese leierskap in gesonde maat daarby, in 'n geestelike leier se guns tel. In die besigheidswêreld het die vlak-5-leier meer uitvoerende gesag, terwyl die leier in die sosiale sektor (kerk) meer aangewese is op oordedende gesag en die uitoefening daarvan. Kerkleiers moet daarom alle bronne van mag in die gemeente só mobiliseer en beïnvloed dat die regte besluite wat die doelstellings van die gemeente die beste dien, geneem word.

2.2. EERS WIE ...

2.2.1 Wie is op die bus en waar sit hulle?

Hierdie punt sluit ten nouste aan by leierskap en val volgens die raamwerk steeds onder die indeling – gedissiplineerde mense. Collins (2001:41-64) maak 'n sterk saak daarvoor uit dat die regte mense eers verkry moet word voordat daar in enige proses verder beweeg word. Anders as in die vergelykende maatskappye, wat eers 'n visie stel, begin die *Good to Great*-maatskappye eerstens met 'n keuse van die regte mense. Met ander woorde die “wie-vraag” kom voor die “wat-vraag” – eers wie, dan wat. Hy gee die volgende skema om dit voor te stel (Collins 2001:47):

VLAKE-5 + BESTUURSPAN GOOD TO GREAT-MAATSKAPPYE	DIE “GENIE MET ’N 1 000 HELPERS” VERGELYKENDE MAATSKAPPYE
VLAKE-5-LEIER	VLAKE-4-LEIER
↓	↓
EERS WIE Kry die regte mense op die bus. Bou ’n uitnemende uitvoerende span	EERS WAT Kry ’n visie waarheen die bus geneem word. Ontwikkel ’n padkaart om mee te bestuur
↓	↓
DAN WAT Met die regte mense op die bus, kan die beste pad na uitnemendheid uitgewerk word	DAN WIE Werf ’n groep hoogs bekwame “helpers” om die visie te laat werk

Om die regte mense in die span te kry, het die vergelykende maatskappye baie meer van afleggings en herstrukturering gebruik gemaak as wat die uitnemende (*Good to Great*) maatskappye moes doen. Laasgenoemde het eerder van die volgende beginsels gebruik gemaak (Collins 2001:62):

1. As jy twyfel, moenie iemand in diens neem nie – bly soek vir die regte kandidaat.
2. As jy 'n verandering aan personeel moet aanbring – maak eers seker dat iemand nie bloot in 'n verkeerde sitplek is nie. Dit gebeur dikwels dat iemand net in die verkeerde posisie aangewend word. Sodra die persoon in 'n ander posisie ingeskuif word, is dit moontlik dat hy/sy floreer.
3. Plaas jou beste mense by die grootste geleentheid en nie by die grootste probleme nie.

By uitnemende maatskappye is werknemers soms swakker as hul eweknieë by vergelykende maatskappye vergoed. Dit bewys weer eens dat goed gemotiveerde en selfgedissiplineerde individue nie primêr deur geld gemotiveer word nie. Die bekende spreekwoord wat lui dat mense jou belangrikste bate is, moet vervang word met: “Die regte mense in die eerste plek”. Om die regte mense te kry, het meer te doen met karakter en ingebore kwaliteite as met spesifieke kennis, agtergrond en vaardighede (vgl paragraaf 2.1.3.2, p 12).

Ook wat hierdie saak betref, het vlak-5-leiers in die sosiale sektor dit veel moeiliker as hulle kollegas in die korporatiewe en besigheidswêreld. 'n Skoolhoof sit byvoorbeeld met personeel waar die uitnemende, sowel as die gemiddelde tot swak onderwysers deur dieselfde vakbond beskerm word. In ander organisasies weer, soos byvoorbeeld die Landsdiens of die Voortrekkers, word hoofsaaklik met vrywilligers gewerk. In die plaaslike gemeente (In die Suid-Afrikaanse konteks en spesifiek in die geval van die meerderheid NHKA gemeentes) is daar 'n predikant wat 'n traktement ontvang (medeleraars is skaars in die NHKA), 'n sekretariële beampte, 'n orrelis, 'n skoonmaker en 'n tuinwerker wat vergoeding ontvang. Die res, dit is al die sleutelleiers, ouderlinge, diakens en gemeentelede – is vrywilligers.

Tog is Collins (2006:13-17), soos in die geval van vlak-5-leierskap, oortuig dat dieselfde beginsels steeds toegepas kan word. Dit blyk weer eens 'n geval van meer dinamiese

leierskap te wees. Hy gebruik die voorbeeld van 'n departementshoof wat daarin kon slaag om 'n uitnemende personeel in sy departement op te bou. Hoe het hy dit reggekry? 'n Paar beginsels geld:

- Bou 'n kultuur van uitnemendheid (*pocket of greatness*) op in die sentrum van die organisasie, sonder om van uitvoerende mag gebruik te maak (vgl. Maxwell 1995:24).
- Kry die regte mense op die bus, sorg dat dié wat nie daar hoort nie, afkom, en sorg dat die regte mense op die regte sitplekke beland. Uiteraard kan min organisasies in die sosiale sektor personeel sommer net links en regs begin afdank. Die gedagte hier is eerder dat die onderpresteerders só ontuis begin voel in 'n omgewing van uitnemendheid, dat hulle self van die bus afklim.
- Begin vroegtydig met die regte taksering en meganismes om te verseker dat die regte mense op die bus kom.
- Die regte mense is die selfgemotiveerde mense met selfdissipline wat dit in hulle DNS het om hulle uiterste bes te lewer.
- Hoe meer selektief die proses (en posisie), hoe aantrekliker word dit – selfs vir 'n vrywilliger.
- Die sosiale sektor – en die kerk by uitstek – het een geweldige voordeel: mense het 'n desperate soeke na sin en betekenis in hulle lewens. “*Purity of mission – be it about educating young people, connecting people to God, making our cities safe, touching the soul with great art, feeding the hungry, serving the poor, or protecting our freedom – has the power to ignite passion and commitment*” (Collins 2006:16).
- Vir enige organisasie is die regte mense - en genoeg van hulle - om hulleself te verbind aan die missie van die organisasie, sy grootste hulpbron.

Hoe kan hierdie beginsels in die plaaslike gemeente verreken word? Die volgende wenke word aan die hand gedoen:

- Begin vroegtydig met die regte identifisering en taksering van potensiële leiers (Kallestad 2001:145-146; Collins 2006:14). Leierskap gaan nie in die eerste plek oor kwalifikasies nie, maar oor onderskeiding en bewese leierskap binne die gemeente. Die hele gemeente kan met verloop van tyd waarneem wie die persone is wat natuurlike en geestelike leierseienskappe vertoon. Die roeping word dus deur baie mense “getoets” en bevestig voordat die persoon akademies en andersins vir die taak toegerus word (Hancke 2006:147).

- Moenie net mense in ampte en spesifieke posisies van diens verkies omdat daar 'n vakature is en almal dit met mag en mening gevul wil hê nie. Dit is waarskynlik die grootste rede vir middelmatigheid in 'n gemeente. Dit geld vir ouderlinge, diakens en leiers wat in posisies verkies is, sonder dat hulle werklik daar hoort. Tydens ringsvisitasies word kerkrade telkens gevra of al die wyke gevul is en hoeveel wyke vakant is. Dit skep spanning en die verwagting dat wyke ten alle koste gevul moet word. Terselfdertyd word die persepsie geskep dat min, of geen vakante wyke in 'n gemeente 'n aanduiding is dat dit goed gaan in die gemeente. Intussen gaan die gemeente mank aan goeie en dinamiese leierskap (vgl. Hancke 2006:145-164).
- Neem die “suprakulturele beginsels” by die keuse en aanstelling van leiers in ag. Getz (2003) beskryf 14 suprakulturele beginsels, en die toepassing daarvan in die plaaslike gemeente (Getz 2003: 237-281; vgl. Kallestad 2001:145-164; Winston 2002:72-80, Stanley 2003:111-129).
- Waar dit by aanstellings in spesifieke posisies (betaald of vrywillig) kom, behoort deeglik te werk gegaan word. Dit wil nie sê dat die persoon wat die werk wil doen, dit kan doen nie. Kallestad (2001:147-149) beskryf 'n proses waardeur die regte kandidaat vir die regte bediening gevind moet word. Dit sluit ook aan by Collins (2001/2006) se beginsel om die regte mense in die regte sitplekke op die bus te plaas. Wanneer die kriteria deurgewerk is, noem Kallestad (2001) dat die volgende stappe vir onderskeidingsvermoë belangrik is: gebed; selfrefleksie waarin die mens en die posisie vergelyk word; kontak en gesprekke met referente; deeglike gespreksvoering en uiteindelik besluitneming.
- Met verloop van tyd word 'n omgewing van uitnemendheid (*pockets of greatness*) geskep wat uitnemende leiers aantrek, en leiers wat onderpresteer laat terugstaan (Collins 2006:14).
- Die motiverings- en ontvriesingsfase in die gemeentebouproses, is die tyd waartydens leiers as moontlike kernleiers getakseer word om “op die bus” saam te neem.

In die lig van hierdie basiese agtergrond word daar vervolgens na die gemeente gekyk - wat al te dikwels toustaan om op 'n ander vervoermiddel te kom – die passasierskip! – en dit terwyl ander passasiers weer van skip verwissel omdat die “diens” by 'n volgende een beter is. In die volgende hoofpunt word prinsipiëel na die gemeente gekyk, daarna

word die proses van gemeentebou onder die loep geneem, gevolg deur die missionale roeping van die gemeente, om hopelik die punt te bereik waar, soos Niemandt (2007:154) dit stel, **elkeen 'n sendeling is!**

2.2.2 Wie is die gemeente vroeg in die 21ste eeu?

Die hipotesestelling vir hierdie studie begin met die woord “Gemeentes”. **Gemeentes wat besig is met 'n gestruktureerde gemeentebouproses is missionaal meer suksesvol as gemeentes wat geen gestruktureerde gemeentebouproses deurloop nie.** Vervolgens word daar prinsipiël na die gemeente gekyk.

Wat beteken die woord gemeente? Die Griekse term *ekklesia* word in Afrikaans met kerk of gemeente vertaal. Volgens Odendal en Gouws (2000) kan die term kerk die volgende betekenismoonlikhede inhou:

- Gebou vir 'n Christelike erediens, ook die mense wat daarin vergader.
- Diens, godsdiensoefening in 'n kerk.
- 'n Groep of afdeling Christene wat dieselfde geloof, dieselfde vorm van erediens, ensovoorts het; kerkgenootskap: die Hervormde, die Gereformeerde, die Nederduitse Gereformeerde Kerk ensovoorts.
- Die gemeenskap van gelowiges.
- Kerklike gesag, geestelike owerheid.

Die woord “gemeente” is volgens Odendal en Gouws (2000), die gesamentlike gelowiges van die Algemene Christelike Kerk. Verder verwys dit na die byeenkoms van die gesamentlike lede van 'n kerk onder een kerkraad. Die term “kerk” word met 'n kleinletter geskryf wanneer dit op die kerk in die algemeen dui, terwyl Kerk (met 'n hoofletter), 'n spesifieke denominasie aandui (Müller 2003:89,329).

Die feit dat “kerk” in die volksmond dikwels na die gebou (Odendal en Gouws 2000) waar die Christelike erediens plaasvind, verwys en ook daarmee geassosieer word, word oortuigend deur Truter (2007:208) weêrlê wanneer hy vra: “Is kerkgeboue werklik nodig? Wanneer die Bybelse ideaal oor kerkgeboue – wat normatief in die Christen se lewe moet wees – verreken word, dan is die antwoord onomwonde: Nee, kerkgeboue is nie werklik nodig nie.” In hierdie verband haal hy dan vir Winter (1973:24) aan wat soos volg oor die kerk se missie skryf: “*If there is one simple method of saving the church's*

mission, it is probably the decision to abandon church buildings, for they are basically unnatural places.” Tog meen Truter dat die werklikhede van die geskiedenis dit moeilik maak om daarvan los te kom, vandaar sy ondersoek na alternatiewe byeenkomplekke vir die gemeente.

Getz (2003:47-49) skryf breedvoerig oor die begrippe *ekklesia*, die universele kerk en die plaaslike gemeente: Hy noem dat die term *ekklesia* meer as ’n honderd keer in die Nuwe Testament gebruik word. Behalwe vir die Evangelies, word die grootste gedeelte van die Nuwe Testament aan die storie van plaaslike gemeentes gewy, en hoe God hulle wou laat funksioneer. Jesus het die fondament gelê toe Hy aan Petrus (Matt 16:18) gesê het: “Jy is Petrus, en op hierdie rots sal Ek my kerk bou ...” Jesus het sekerlik nie ’n kerkgebou in Sesarea-Filippi in gedagte gehad nie, maar het dit veel wyer bedoel. Hy het reeds die menigte plaaslike gemeentes in Judea, Samaria, regdeur die Romeinse Ryk en uiteindelik dwarsoor die wêreld soos ons dit vandag ken (vgl. France 1985:255) geantisipeer.

Paulus gebruik die term *ekklesia* ook in ’n universele sin as hy verwys na die eerste eeuse gelowiges wat oor die Romeinse wêreld versprei is. Tog word die term *ekklesia* 82 keer in verwysings na gelowiges wat ’n sekere geografiese area bewoon, gebruik. In 80% van die gevalle waar N.T. skrywers die term *ekklesia* gebruik, word verwys na wat ons “gemeentes” sou noem (35 kere na ’n groep gemeentes en 48 keer na spesifieke gemeentes). Hoewel hierdie voorbeelde na die begrip gemeente verwys, het dit nie noodwendig dieselfde inhoud as wat ons in die 21ste eeu daaraan heg nie. In die meeste gevalle verwys die N.T. skrywers na al die praktiserende gelowiges in ’n bepaalde gemeenskap of stad. Lukas verwys byvoorbeeld na die gemeente in Jerusalem (Hand 8:1), asook die plaaslike gemeente in Antiogië (Hand 13:1). Ook wat Paulus se sendingreise betref, word daar na die gemeentes in Listra, Ikonium en Antiogië verwys (Getz 2003:49).

Getz (2003:49) meen dat hoewel die term *ekklesia* gedefinieer word as “byeenkoms /gemeente”, óf de “*samengeroepen volksvergadering*” (Heitink 2007:25), dit in terme van hoe gelowiges in die Nuwe Testamentiese wêreld gefunksioneer het, eintlik te eng is. Dit staaf Newbigin (1989:228) se opmerking dat die konstante gebruik van die term *ekklesia* in die Nuwe Testament op twee betekenismootlikhede neerkom, naamlik die kerk van

God/Christus en dat dit 'n bepaalde plek se kerk is (*church of a place*). Bybelse skrywers het die term gebruik om Christene te beskryf, ongeag of hulle vir 'n erediens of die beoefening van sekere rituele byeen was, en of hulle oor die spesifieke gemeenskap versprei was – in hulle huise, by die werk, besig om te handel te dryf, naastebestandes te besoek of om by die plaaslike spa te ontspan. Getz (2003:49) merk soos volg op:

Furthermore, each believing family in a given community, ideally speaking, was to be “church in miniature” and the father the primary spiritual leader ... In order to understand the scriptural meaning of the local church, we must think in terms of people in relationships – not structures, not meeting places, not buildings.

Soos uit bogenoemde uitleg van die term *ekklesia* blyk, gaan kerkwees en gemeentewees oor veel meer as geboue. In 'n referaat vir 'n Inligtings- en besprekingsvergadering skryf Kuyper (2007), terwyl hy nou aansluit by die Heidelbergse Kategismus (vraag en antwoord 54) en die Nederlandse Geloofsbelydenis (Artikel 27) soos volg: Die kerk is 'n gemeente wat deur Jesus Christus, deur sy Gees en Woord uit die hele menslike geslag vergader word. Beide die belydenisskrifte stel dit dat God deur die Seun en die Heilige Gees die kerk as 'n heilige vergadering vergader. Soos Heitink (2007:27) dit stel: *“De gemeente is de tempel van de Geest ... een gebouw dat nooit af is. Het staat altijd in de steigers ...”* Dus is dit nie mense wat die kerk vergader nie, maar die Drie-enige God self. Daarom word die kerk hier deur die Heidelbergse Kategismus gemeente genoem. Om kerk op aarde te wees is om gemeente te wees, die gemeenskap van gelowiges met mekaar (Kuyper 2007:2).

Die Kommissie van die Algemene Kerkvergadering van die NHK (2006) gee die volgende omskrywings van kerk en gemeente: Die begrip **kerk**: Is 'n gemeenskap van gelowiges van God wat Hy deur sy versoening in Christus tot stand bring en in stand hou, deurdat Hy mense in Christus in genade uitkies en deur die werk van die Heilige Gees saambring om deur die Woord en sakramente 'n heilige volk (1 Pet 2:9) te wees en dienswerk in die wêreld te verrig. Die begrip **gemeente**: Is 'n gemeenskap van gelowiges wat selfstandig georganiseer is en deur die eenheid in geloof en belydenis saam met al die ander gemeentes die Kerk is; die wyse waarop die Kerk op 'n bepaalde plek bestaan (vgl. Heitink 2007:20).

Die regte gemeenteverstaan word in die volgende punte weergegee aan die hand van stellings wat Bischoff (1991:66-94) geformuleer het. Enkele ander skrywers se insette word bygewerk:

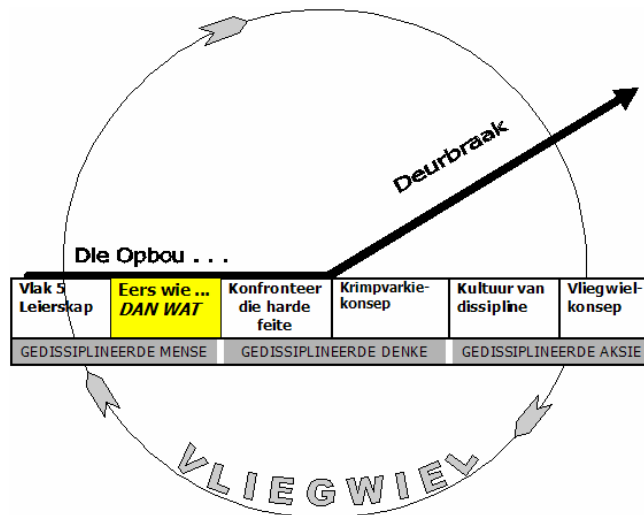
- Die gemeente bestaan ter wille van die Een deur wie dit tot stand gekom het (vgl. Nel 1994:15, 22). Daarby kan gestel word dat die gemeente se bestaan daarop afgestem is om God te eer en te aanbid. Dit is alleen moontlik as elke lidmaat in die geloof opgebou word en elkeen deelneem aan die uitbou van die gemeente (vgl. Truter 2007:48).
- Christus is die Hoof van die gemeente, sy liggaam (vgl. Du Plessis 1962:72; Roberts 1963: 54-116; vgl. Nel 1994:6-8;60-61; Heitink 2007:26-27). Die gemeente probeer daarom om Hom in afhanklikheid, gehoorsaamheid, liefde, geloof, lojaliteit en vreugde na te volg.
- Die gemeente is God se subjek deur wie Hy na die wêreld toe kom. Nel (1994:12) onderskei tussen die gemeente as gedefinieerde subjek, met ander woorde hoe die gemeente volgens God se doel daarmee (hoe die Bybel dit definieer) beskryf word. Die gemeente soos dit oral op die aarde voorkom, sien dikwels anders daaruit. Na hierdie gemeente word verwys as die empiriese subjek.
- Die Woord is die grondslag vir die lewe as gemeente van Christus. Daarom is studie en gehoorsaamheid noodsaaklik vir die gemeente wat deur die Heilige Gees gelei wil word. Kuyper (2007:4) wys daarop dat die Woord vir Christene nie net na die Bybel verwys nie, maar ook na Jesus Christus self.
- Die woord kerk (byeenkomplek van die gemeente) “... *heeft in dat geval geen betrekking op het gebouw maar op de verzamelde geloofsgemeenschap*” (Heitink 2007:19). Hierdie versamelde geloofsgemeenskap kan ’n fisiese geografiese gebied beslaan (vgl. Getz 2003:49), maar kan ook in hedendaagse tye ’n virtuele geloofsgemeenskap wees soos die e-kerk, webtuiste van dr. Stephan Joubert by <http://www.ekerk.co.za>.
- Die gemeente bestaan om deelgenootskap van gelowiges te koester. Soos Ott (1981:401) dit stel: *Ich kann meinen Glaube an Jesus Christus gar nicht allein für mich vollziehen, sondern nur in einer innersten Solidarität mit meinen Brüdern im Glauben. Mein Glaube ist gar nicht mein persönlicher Glaube allein, sondern der Glaube der anderen ist gewissermaßen schon ein Teil meines Glaubens.*

- Die kerk is 'n familie en nie 'n organisasie of instelling nie, dit is mense, en nie 'n plek nie. Dit is 'n gemeenskap wat onderling aan mekaar verantwoording verskuldig is (Niemandt 2007:83).
- Die gemeente is nie net gemeente wanneer daar byeengekom word nie, maar elkeen is gemeente waar geleef, gewerk en ontspan word (Getz 2003:49).
- Die Heilige Gees maak mense God se kinders. Hy gee die versekering van kindskap en Hy stel ons in staat om die Here te dien. Nel (1994:24) noem die gemeente die teken van die Koninkryk waar mense Hom as die enigste ware God liefhet; waar mense meer as offerhandes, naamlik hulleself uit dankbaarheid gee, waar mense in vrede met mekaar in 'n gemeenskap van reg en geregtigheid leef, waar mense liefde, trou en bedagsaamheid aan God en naaste betoon.
- Die kerk, deur middel van die gemeenskap van gelowiges, word die stem van outoriteit vir die Christen (Van der Merwe 1997: 714; Bentley 2007:1650; vgl. Odendal & Gouws 2000).
- Die wese en funksie van die kerk word deur God in sy Woord bepaal. Die wese van die kerk is om as gemeenskap van gelowiges, 'n aanbiddingsgemeenskap te wees. Die funksie van die kerk is om dienende gemeenskap te wees (vgl. Heitink 2007: 40; Truter 2007:48).
- Gemeentes is gawes van God aan die wêreld (Malan Nel, aangehaal in Niemandt 2007:149).
- In 'n sekere sin is die vier kenmerke of eienskappe van die ware kerk ook bekend as die *notae ecclesiae*, 'n samevatting van bogenoemde, naamlik eenheid, heiligheid, katolesiteit en apostolisiteit (vgl. Heitink 2007:28-32).

Net soos die gemeente in die eerste eeu, leef die gemeente in die 21ste eeu nie in isolasie nie. Die kerk in die eerste eeu is aan vervolging blootgestel, terwyl die kerk in die 21ste eeu ook nie vervolging vryspring nie (vgl. Barrett 2002:23). Die gemeente in die eerste eeu het riglyne benodig oor hoe om hulle besittings te betrag, só ook die gemeente in die 21ste eeu. Getz (1987:39) noem dat hulle na 'n ses maande studie 126 beginsels gehad het wat as riglyne aan Christene dwarsoor die wêreld gegee kon word. Hy noem dit suprakulturele beginsels (kyk Getz 2003:39-44) wat universeel geldend is. Tog is daar eietydse invloede wat op die gemeente in die 21ste eeu inspeel wat geensins op die kerk se radarskerm in die Apostoliese era verskyn het nie. Die volgende afdeling fokus op gemeentebou, waar die gemeente in 'n proses gewikkel raak om haar

wesensdoel te realiseer. Hierdie gemeentebouproses en die ontwikkeling van 'n missionale gemeente behoort baie van hierdie suprakulturele beginsels te vertoon.

2.3. DAN WAT...

2.3.1 Gemeentebou

Die onderwerp gemeentebou is op baie mense se lippe. Soos dit gaan met baie begrippe wat bekend geword het, word dit met uiteenlopende reaksies begroet. Sommige meen dit is nuut en vreemd en moet met agterdog bejeën word. Ander is weer “nuwigheidsjagters” en gryp daarna. Ander is status quo-mense en verwerp dit omdat dit verandering impliseer. Sommiges dink daaroor na, probeer verstaan wat daarmee bedoel word, raak krities betrokke en begin verantwoordelik meedink en meedoen (Nel: 1995:858).

Te Velde (1992:10) meen dat die saak van gemeentebou, reeds by die apostoliese vaders, die oud-Christelike kerk en die hervormers soos Luther, Bucer en Calvyn voorkom. Die vak Gemeentebou het sy oorsprong in die periode 1870 tot 1930 in die werke van die Duitse teoloë soos J.H. Wichern en B Gutmann. Te Velde (1992:18, vgl. Nel 1994:9) noem dat gemeente-opbou in die moderne geskiedenis sy ontstaan in die

Grote Duitse Volkskerk het. Die lidmaatregisters in die groot stede het duisende aangedui, terwyl slegs 'n klein persentasie getroue kerkgangers was. Teen die einde van die vorige eeu (1890) het mense na nuwe moontlikhede begin soek om randlidmate meer aktief by die kerk in te skakel. Met die oog hierop het predikante in enkele Duitse stede "*Gemeindeaufbau*" begin doen.

Beukes (1995:809) wys daarop dat gemeentebou aanvanklik onder die name oikodomiek en pastorale kybernetiek bekend gestaan het. Beide hierdie benaminge het mettertyd plek gemaak vir die name *gemeentebou* of *gemeente-opbou* (kyk Herbst 1988:72). Nel (1994:9) kies die term *gemeentebou* op grond van taalkundige en nie soseer teologiese oorwegings nie. Hy noem dat die bedoeling met gemeentebou nie is dat daar niks bestaan, wat dan van vooraf gebou moet word nie. Dit gaan eerder daaroor dat daar meegebou moet word aan die bouwerk waarmee God in elk geval besig is.

Sedert 1982 word die vak Gemeentebou deur feitlik alle erkende Praktiese Teologiese departemente in Nederland, Duitsland, Amerika en Suid-Afrika gedoseer (Beukes 1995:809). In die Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika het die saak van gemeentebou nog altyd indirek as deel van kerkvisitasie en deurlopende verslaggewing aan meerdere vergaderings bestaan. Dit was veral die Werkgroep Gemeente-opbou en sy rade wat deur die jare met hierdie saak gemoeid was. Beukes (1995:809,811) vermeld ook dat gemeentebou sedert 1985 as deel van die vak Praktiese Teologie aan die Teologiese Fakulteit van die Hervormde Kerk gedoseer is. Op Suid-Afrikaanse bodem is dit veral Malan Nel (1986, 1988, 1994), Jan Bisschoff (1991) en Jurgens Hendriks (1992) wat 'n leidende rol ten opsigte van die fundering, die vestiging en uitbouing van die vak Gemeentebou gespeel het.

Beukes (1995:816-817) meen dat die volgende aspekte in die kerk gemeentebou noodsaaklik maak:

- Groot getalle gemeentes wat net nie meer die mas opkom nie.
- Baie predikante wat die bediening neerlê.
- Die totaal na-binne-gerigtheid van gemeentes wat daarop dui dat die kerk nie werklik besef wat haar roeping in die lig van die Woord is nie. Uit jaarverslae blyk

dit dat gemeentes slegs deur die byvoeging van dooplidmate groei, maar nie deur evangelisasie nie.

- Gebrek aan beroepe dwing predikante om feitlik lewenslank in een gemeente te werk. Afgesien van gevolglike stagnasie, kan 'n predikant na 'n aantal jare sonder intensiewe beplanning en doelgerigte bediening, net nie meer die mas opkom nie.
- Kerkleiers funksioneer in gemeentes nie volgens die gawes wat hulle ontvang het nie. In baie gemeentes is dit algemene praktyk dat die sterkste leiers nie in werkgroepe wat met die bediening van die Woord te doen het geplaas word nie, maar by die finansies.
- Pastor-gesentreerde gemeentes is bykans 'n algemene verskynsel.
- Die ampte funksioneer so oorheersend dat daar feitlik nie ruimte vir dienswerk deur die gelowiges is nie.
- Gestolde strukture, die goeie ou dae-sindroom, is aan die orde van die dag en daar word nie met die nuutste teologiese ontwikkeling rekening gehou nie, veral nie op die terrein van die Praktiese Teologie nie.
- Nuwe omstandighede in die land en op plaaslike vlak word doodgewoon geïgnoreer.
- Die stagnante situasie in gemeentes het in baie gevalle daartoe aanleiding gegee dat vernuwing bloot ter wille van vernuwing ingevoer is. In baie gevalle is hierdie ongemotiveerde, planlose vernuwing niks anders as oppervlakkige foefies wat nie standhou nie.

Omdat hierdie studie vanuit 'n gemeentebouerspektief geskied, word daar vervolgens gekyk na 'n teoretiese onderbou vir die vakgebied gemeentebou.

2.3.2. Die boumetafoer

'n Metafoer is 'n taalverskynsel waarin een 'ding' gesien word as iets anders, om voor te gee dat hierdie daardie is, omdat ons eintlik nie weet om oor hierdie te praat nie en daarom maak ons van daardie gebruik om oor hierdie te praat (McFague 1983:15; vgl. Van Aarde 1995b:42). 'n Metafoer is 'n poging om na analogie van die bekende iets oor die onbekende te sê. Om die betekenis van die metafoer te verstaan moet dit telkens in konteks verstaan word (Van Aarde:1995b:43). Soos uit ondergenoemde en die beskrywing daarvan in die Ou en Nuwe Testament blyk, is dit duidelik dat die begrip 'bou' oor eeue heen aktueel en universeel gebly het.

As 'n mens in die Bybel soek na die term “gemeentebou”, soek jy tevergeefs. Wat wel na vore kom, is dat dit die Here God is wat sy gemeente wil bou (Bisschoff 1991, Te Velde 1992:10, Nel 1994:7, Beukes 1995:807, Heitink et al 1998:13). Bou veronderstel 'n begin, 'n fondament wat God self gelê het waarop daar ook voortgaande arbeid moet plaasvind (Te Velde 1992:11). Die opbou van die liggaam het ten doel om almal wat deel uitmaak van sy liggaam tot die eenheid van geloof en kennis te bring (Du Plessis 1962:78). God is die Subjek van die bouwerkzaamhede, die gemeente is van die begin tot die einde die werk van God: “Die gemeente is werk van God, of daar is geen gemeente nie.” (Roberts 1963:31.) Du Plessis (1962:79) meld dat Jesus Christus die Een is na Wie toe die gemeente moet groei, maar tegelyk ook die Een is uit Wie die gemeente haar groeikrag ontvang. Warren (1995:309) praat van die skare erediensgangers wat kerk moet word: “*The crowd must become a church.*” Dit is 'n gebeure wat verloop van 'n gemeenskap wat praat van “daardie Kerk” na 'n skare wat praat van “hierdie Kerk” tot by 'n gemeente wat praat van “ons Kerk”.

In hierdie konteks is die opmerkings van Pieterse (1993:5) belangrik:

God neem alle inisiatief. In sy genadige en liefdevolle toewending tot die mens het Hy Hom as lewende en sprekende God openbaar. Die hoogtepunt van sy openbaring is die versoeningswerk van Jesus Christus. Ons moet openbaring en Skrif aan mekaar koppel. In die Skrif openbaar God Hom as sprekende God. En die Heilige Gees is die Vertolker van die Skrif. God is vandag onder meer lewend en sprekend teenwoordig deur sy Woord en Gees. Daartoe neem Hy mense in diens. God kom tot mense in hul wêreld in sy Woord deur die intermediêre, die bemiddelende pastorale optrede van mense wat deur die Gees ingeskakel word in sy werk.

2.3.2.1 In die Ou Testament

God is deurgaans die subjek as dit by die opbou van sy geloofsgemeenskap kom (vgl. Hendriks 1992:40; Te Velde 1992:10; Nel 1994:3; Oberholzer 1995: 857, Hoek 1999:13-16, Hancke 2005: 2-19; Heitink 2007:26) Die stam van die werkwoord *om te bou* (*banâ*) kom ongeveer 350 (vgl. Hendriks 2008:386) kere in 'n verskeidenheid van vorme in die Ou Testament voor, byvoorbeeld in Jeremia 24:6-7 waar daar staan: “Ek sal hulle opbou

(*banâ*), nie afbreek (*haras*) nie” (Hendriks 1992:40, Nel 1994:2). Dit is God wat as die Verbondsgod in die geskiedenis optree en dit ’n heilsgeskiedenis maak. Dit is die Here wat bou, maak, oprig, tot stand bring en regmaak. Dit kan selfs beteken om te skep (Nel 1994:2). Verskeie tekste dui op God wat as die subjek te werk gaan: Amos 9:11; Jesaja 65:21; Jesaja 66:1-2; Jeremia; Sagaria en andere.

God as subjek het wat sy bouwerk betref egter ook ’n objek, naamlik sy verbondsvolk. Opbou is die werk van God, Hy beloof dit en Hy doen dit self, ook wanneer Hy sy opbouwerk deur die diens van mense uitvoer (Nel 1994:3). Dit geskied egter nie ongekwalfiseerd nie. As die volk ongehoorsaam is, dan bou Hy hulle nie op nie maar breek hulle af. Oberholzer (1995:855) noem dat die kerk ’n ryke erfenis het waarin die mens voor God die gestalte het van die ongehoorsame mens in die paradys, die verbanne moordenaar, die begenadigde Noag, die geroepe Abram, die verbondsgenote Abraham, Isak en Jakob, die gevolmagtigde Moses, die uit-slawerny-verloste, wat verbondsgenoot en verbondsbreker is, die profete, priesters en konings, die skrywers en digters, die sangers en wyses, die verworpe en begenadigde Godsvolk wat in skamele reste ’n nuwe begin probeer maak.

Die begrip *banâ* (Kittel 1990) word in sy verbondskonteks gebruik, waarin dit duidelik is dat God bepaalde eise aan sy volk stel. Dit is ook duidelik dat God meer as net die volk se eie opbou ten doel het (Hendriks 1992:42; Nel 1994:4). Hy het ook ’n missionêre perspektief in gedagte. Die oprigting en heropbou van die land sluit doelbewus die heidene in: “... wat die betrekking aangaan tussen die heidene en Jahwe – deur Sy magtige dade met Sy volk wat sigbaar word in die heropbou van die verwoeste land, sal ook die heidene tot die besef kom van Sy heilsame werk met Sy volk en sal Sy Naam geheilig word” (Roberts 1963:26). Heidene wat hulle tot Jahwe bekeer, word ingebou in die volk van God. Dit gaan ten diepste nie net om die volk van God nie, maar om die eer van God: “Sodat al die ander mense die Here kan soek, ja, al die heidennasies wat Ek geroep het om my eiendom te wees, sê die Here wat hierdie dinge doen (Vertaling van die Septuagint in Hand 15:17 van Amos 9:12 en Jer 33:9). Wesenlik verwys die boubegrip in die Ou Testament na die aktiwiteit waardeur die wêreld volgens die wil van God herstel of herskep word. Wanneer Israel nie hieraan meewerk nie, word hulle afgebreek en uitgeruk (Nel 1994:4).

Brueggemann (1997:724) wys daarop dat God wat homself openbaar het, ten diepste besorg is oor die morele en praktiese wêreld. Sending is om begaan te wees oor die situasie waarin mense hulself bevind. Guder (2000:30-31) praat van die goeie nuus in die geskiedenis en belewenis van Israel en sê dat dit altyd in die realiteit van God se liefde gesentreer was - God het altyd uit liefde opgetree. Sy begeerte was dat al die nasies hierdie seën sou ontvang. “... *and to make that happen, Israel and his seeds will be blessed.*” God se sendelingvolk moet reageer op hierdie liefde en magtige dae deur dit uit te dra aan ander, iets wat hulle nie altyd geredelik gedoen het nie. Die inhoud van die Ou Testamentiese sendingopdrag kan in drie stappe geïllustreer word (Hancke 2005:43-44):

- God openbaar sy plan om die nasies deur Abraham en sy nageslag te seën.
- God lig die sluier oor die rede vir sy besondere bemoeienis met Israel as verbondsvolk. Hy gebruik hulle as priesters en agente om sy seën na nasies te dra.
- Hy gee inhoud aan sy plan. God gee sy seën sodat sy Naam daardeur bekend mag word en sodat Hy eer kan ontvang.

Hancke (2005:44-47) bespreek die verskillende karakters wat sending in die Ou Testament inneem:

- Die sentripetale karakter

Hierdie karakter veronderstel dat mense na Israel aangetrek moes word omdat die kragtige teenwoordigheid en dae van die Here daar manifesteer. Die tekste wat hierdie karakter ondersteun is Psalm 67: “... sodat sy dae oor die wêreld heen bekend mag word, sy reddende krag onder alle nasies.” Die sendingstrategie kom ook in 1 Kronieke 16:7, waar Dawid se lied opgeteken is, kom na vore: “Maak aan die nasies bekend wat Hy gedoen het. Sing lieder tot sy eer, vertel van sy magtige dae. Sing tot eer van die Here, almal op aarde! Verkondig elke dag sy reddingsdae! Vertel die nasies van sy mag, al die volke van sy magtige dae.” Ook in Deuteronomium word hierna verwys as Moses aan die woord is: “Ky, ek het julle die voorskrifte en die bepalinge geleer soos die Here my God beveel het. Julle moet daarvolgens lewe wanneer julle in die land kom en dit in besit neem. Gehoorsaam die voorskrifte en lewe daarvolgens, want daaraan sal die ander volke sien dat julle

wysheid en insig het. Hulle sal van al hierdie voorskrifte hoor en sê: 'Net hierdie groot nasie het wysheid en insig'. Watter groot nasie se god is so by hom soos die Here by ons is elke keer as ons tot Hom bid? Watter groot nasie se voorskrifte en bepalings is so billik as hierdie wet wat ek vandag vir julle gee?" (Deut 4:5-8). DeClaissé-Walford (2008:70) gebruik ook die term "sentripetaal" as hy na die Christendom se na-binnegerigte, self-gesentreerde fokus verwys wat deur tradisie ondersteun is.

- Die modelleringskarakter

Sending vertoon in die Ou Testament, soos vandag, 'n sterk inhoud van modellering. Die voorbeeld van gelowiges moet so kragtig aantrek, dat dit ongelowiges beïnvloed om gelowiges na te volg. Die voorbeeld van die heidense koningin van Skeba se besoek aan Salomo kan as voorbeeld dien. Hiskia is in besonder gebruik om voor die heidene te getuig. God se volk het ook mense soos Ragab, Jetro en Rut beïnvloed om deel van sy volk te word.

- Die sentrifugale karakter

Daar is ook duidelike voorbeelde van die stuur-aspek. Jesaja 6:8 is 'n goeie voorbeeld van hierdie middelpuntvlietende karakter van sending, so ook die opdrag aan Jona. Die vraag ontstaan of Israel altyd van hulle opdrag bewus was. Het hulle begryp dat God se bemoeienis en betrokkenheid verder as net hulself strek? Dit wil eerder lyk of Israel God se universele bedoeling met hulle verkiesing miskyk. Profete soos Jesaja, Jeremia, Amos, Miga en Sagaria wys daarop, maar Israel val grootliks in 'n egosentriese selfvoldaanheid vas. DeClaissé-Walford (2008:70) se gebruik van die term gee weer hoop as hy na die post-Christendom-gemeente as sentrifugaal verwys omdat daar 'n fokus op die gemeenskap is wat aangedryf word deur die werk van die Heilige Gees. Hancke (2005:49) vat dit soos volg saam:

Israel does not exist for herself. She has a mission, and that mission is to be God's witness and elected servant. She exists to fulfil his purposes and to do his will... Through her witness and service Israel will come to know that Yahweh is God of all the nations. That God is God and the only God, this is Israel's witness, her mission as servant, and the meaning of her election.

Naas die missionêre in die Ou Testament, is daar ook 'n toekomsgerigheid (Nel 1994:3). Die beeld dui dikwels op die belofte van terugkeer uit die ballingskap. Dan gaan dit veral oor die heil wat God aan die volk beloof het en ook die nuwe verbond wat Hy met hulle sluit. Hierdie verbond slaan terug op die Mosaïese verbond en sy fundamentele beginsels wat op die berg Sinaï gesluit is. Die verbond het 'n deurslaggewende rol in Israel se herhaalde weerstand teen onderdrukkende regeerders gespeel – ook om telkens sosiale verhoudinge te herstel (Horsley 2006:1219).

2.3.2.2 In die Nuwe Testament

Jesus se koms na die aarde lui die belofde nuwe tyd in. Na sy dood en opstanding word die aandag gerig op 'n heiligdom in die hemel wat nie met hande gemaak is nie, en waar Jesus as Koning en Hoëpriester ingegaan het. Daarvandaan werk Hy aan die koms van die nuwe Jerusalem. Op aarde neem hierdie werk die gestalte aan van werk aan die gemeente as bouwerk – Nuwe Jerusalem-bou deur gemeente-bou. Hierdie bouwerk is 'n eeue lange proses omdat die Heilige Gees nie op Pinksterdag 'n kerk kant en klaar in hierdie wêreld neergesit het nie (Te Velde 1992:12). Hoek (1999:14, vgl. Steyne 1992:261 Hancke 2005:51; Heitink 2007:27) stel dit so: *“Die kerk is werk in uitvoering, gemeente in aanbouw. Deze aanbouw en opbouw is ten diepste geen mensenwerk, maar Christus’ werk in uitvoering.”*

In die Nuwe Testament (Aland et al:1975) word *banâ* met *oikodomein* (om te bou) vertaal (Hendriks 1992:55, Te Velde 1992: 13, Nel 1994:4). Die opbou is die werk van God – Hy is die opperste Bouheer (Te Velde 1992:23). Hier is ook sterk sprake van 'n messiaanse konsep omdat die Messias die nuwe tempel en nuwe gemeenskap bou (Nel 1994:4, Te Velde 1992:12). God bou vir Homself 'n gemeente onder wie Hy woon en deur wie Hy werk. Natuurlik is Jesus Christus dan die konstituerende krag deur wie hierdie bouwerk plaasvind. Volgens Roberts (1963:162; vgl. Hendriks 1992:56-60, Nel 1994:4) word die gemeente as objek van die opbou beskryf as die liggaam van Christus. Hy is die een deur Wie die nuwe tempel van God opgebou word (vgl. Joh 2:19; Matt 16:18). Terselfdertyd is Hy ook die een wat self sy gemeente bou. Dit gaan derhalwe hier uitdruklik om selfopbou: die diens van die ganse gemeente is gerig op die opbou van die gemeente, naamlik die liggaam van Christus.

Volgens Handeling 15:16 is dit God wat die heropbouwerk doen. Hy het die vervalde huis van Dawid herstel. Uit die boek Handeling word dit duidelik dat die objek van die opbouwerk die een kerk van Jesus Christus is wat saamgestel is uit gelowiges uit die Jodendom asook gelowiges uit die heidendom. Die bouwerk het kwantitatiewe groei (sending) en kwalitatiewe groei (geestelike volwassenheid) ten doel. Dit geskied volgens God se raadsbesluit en die ampsdraers se bediening speel 'n belangrike rol hierin, want opbou voorkom dwaalleer (Hendriks 1992:60-64).

Uit Handeling kan 'n mens 'n aantal algemene vereistes vir bouwerk aflei. In die **eerste** plek is vrede gewens vir gemeentebou. Toe Saulus nie meer 'n bedreiging vir die kerk was nie en daar vrede gekom het, kon die Heilige Gees dit opbou om geestelik, sowel as in getalle te groei (vgl. Neil 1973: 135). Die **tweede** vereiste is gehoorsaamheid, soos onder andere blyk uit Handeling 9:31: "In die hele Judea, Galilea en Samaria het die kerk 'n tyd van rus en vrede belewe. Dit het gevestig geraak en in gehoorsaamheid aan die Here gelewe. Die kerk is deur die Heilige Gees versterk, en die ledetal het toegeneem." Joubert (1999:1397) noem dat gelowiges hulle nou daarop kon toespits om hulle geloof te bou, groter eerbied vir die Here te hê deur sy wil uit te voer en die evangelie verder onder leiding van die Heilige Gees uit te dra. **Derdens** is kennis 'n vereiste vir sinvolle gemeentebou. In Handeling 20:31-32 is Paulus se beklemtoning van woord-onderdig en kennis wesenlik vir geestelike opbou (Hendriks 1992:64-65).

Paulus is die Nuwe Testamentiese skrywer wat die begrip "opbou" die meeste gebruik. Sy briewe is deurweef met die waarheid dat die gemeente homself moet opbou (vgl. Roberts 1963:30). By Paulus word sterk klem gelê op die Trinitariese aard van die bouwerk (Roberts 1963: 114-116). God is die een wat bou en die gemeente is die akker van God, die gebou van God, die tempel van God (Nel 1994:4-5). Wat die ampte betref, is dit duidelik dat hulle sekondêr by die regeer- en bouwerk betrokke is – Christus is primêr betrokke. Die ampte is 'n genadegawe aan die kerk wat die opbou van die hele liggaam ten doel het.

Brueggemann (1993:141) beskryf die taak van sending as 'n "*Evangelical conversation of how our life, our bodies, and our imagination can be weaned from the deathliness of the world to the newness of life in the Gospel. That conversation is difficult and unfinished. It is a conversation that promises our life shall come together in wonder, love*

and praise. What news!” Vir Paulus is sy siening oor sending die logiese gevolg van sy ontmoeting met Jesus, daarom is sy missionêre betrokkenheid meer as net gehoorsaamheid (Hancke 2005:51). Die heidene moet ook deel word van die volk van God.

Hendriks (1992:71,72) verwys na hierdie opbou van die kerk as inwendig en uitwendig - inwendig/kwalitatief of ook uitwendig/kwantitatief. Te Velde (1992:15-16) gebruik die terme intern (intensief) en ekstern (ekstensief) Die twee aspekte kan nie van mekaar losgemaak word nie. Die een geskied as’t ware in sy verhouding met die ander. As die een stol, sal die ander een ook kwyn. Die Heidelbergse Kategismus (Diensboek 1997:161), Sondag 48, vraag en antwoord 123 handel oor die tweede bede: “Laat u koninkryk kom.” In antwoord op die betekenismoontlikheid lui antwoord (b): “Bewaar u kerk en laat dit groei.”

2.3.2.3 Afgeleide beginsels uit die Skrif.

Getz (2003:39-41) gee vier riglyne ten einde “*supracultural principles*” uit die Skrif af te lei:

- Om Bybelse riglyne oor ’n spesifieke onderwerp te formuleer, moet ’n mens na die hele Skrif (*totality of Scripture*) kyk.
- Wanneer mens ’n spesifieke onderwerp in die Skrif bestudeer, moet die ontvouing van God se openbaarmaking gevolg word.
- ’n Mens moet seker wees dat jy die Skrif akkuraat interpreteer.
- ’n Mens moet algemene observasies maak wat jou spesifieke ontdekkings saamvat.

Die volgende kan as sleutelbeginsels afgelei word:

- Gemeentebou is die soewereine God aan die werk, Hy is deurgaans die Subjek (vgl. Roberts 1963:24; Te Velde 1992:13, Hendriks 1992:40, Nel 1994:4,15, Beukes 1995:807, Heitink et al 1998:13, Hoek 1999:14, Van der Merwe & Vos 2002: 371, Schwarz 2005:46-48; Heitink 2007:25-28).
- Die vorming van ’n besielde gemeenskap van dissipels van Jesus Christus (Nel 1994:8, sien ook Du Plessis 1962:79; Hendriks 1990:15, Te Velde 1992:56, Hoek 1999:17-18, Schwarz 2005:110).

- Binne hierdie gemeenskap wend gelowiges gesamentlik en afsonderlik hulle gawes tot nut en saligheid van mekaar aan (Nel 1994:9, sien ook Hendriks 1990: 130, Hendriks 1992:69,86, Te Velde 1992:65-73, Hoek 1999:75, Van der Merwe & Vos 2002: 386, Schwarz 2005: 108/9).
- Om as opgeleide mense, God só bekend te maak dat die wêreld Hom deur Jesus Christus en deur die werk van die Heilige Gees leer ken, sodat
- hulle in die gebou van God, sy kerk, ingebou (bygebou) word (Nel 1994:9, vgl. Hendriks 1992:64,71,78,85, Hoek 1999:62-74, Schwarz: 2005: 118/9).

Na aanleiding van wat tot dusver oor die rol van die Skrif gesê is, is 'n vermaning oor die rol daarvan in gemeentebou tog nodig. Nel (1994:117) noem dat dit maklik is vir oorywerige vernuers in die gemeente om bepaalde revolusionêre veranderinge in die bestaande gemeentemodel as 'n opdrag van Christus deur die aanhaling van tekste te bewys. Te Velde (1992:87) kan hiermee saam geles word:

De Schrift is geen naslagboek voor allerlei werkmethodes in die gemeentebouw, net zo min als je er methodische aanwijzingen in krijgt voor preken of catechiseren. Maar we vinden wel de schriftbeginselen waaraan de gemeente in haar functionering en opbouwerk moet voldoen. We leren daaruit Gods wil verstaan, die voor ons bindend is. Op de bijbelse principes en voorschriften moeten we ons steeds oriënteren.

2.3.3 Basiese uitgangspunte oor gemeentebou

2.3.3.1 'n Proses van transformasie

Baie gemeentes is vasgevang in wat Getz (1984:40) "fixity" noem - die vashou aan 'n bepaalde vorm of "bunker mania" soos Sweet (1999:20) daarna verwys. Stagnasie kan 'n gemeente in sy doel laat faal en dit is sonde. Dit is 'n tragedie dat so min Christene vandag betrokke is by enige diens aan Christus of enigsins by sy kerk betrokke is. Nel (1994:15) noem in sy werk dat enige vorm van gemeenteverval fataal en niks anders as sonde is nie. Dit blyk dat daar wêreldwyd 'n afname in betrokkenheid by die kerk is. Dit word 'n dringende saak soos Nel (1994:17) dit stel: "wanneer 'n gemeente sy betrokkenheid op God en by God en God se wêreld verloor."

Wim Dreyer (2007:20), sekretaris vir Apostolaat van die Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika, merk op dat tradisionele en gevestigde kerke nie daarin slaag om jongmense wat kerklos geraak het, weer te evangeliseer en sinvol by bestaande gemeentes op te neem nie. Hy meen die antwoord is waarskynlik te vind in die omvorming van ou, gevestigde gemeentes in gemeentes wat 'n missionale lewenstyl ontwikkel. Met Dreyer se opmerking in gedagte, kan gesê word: Die wese van die reformatoriese kerk behoort daarom te wees om voortdurend te reformeer. Wat die Hervormde Kerk betref, kan *Hervormd* deel van die naam wees, maar dit mag nooit die wese van die Kerk uitspel nie. Warren (1995:77) haal Ralph Neighbour aan wat sê: “*The seven last words of the church are, We’ve never done it that way before.*” God roep sy gemeente op tot verantwoorde vernuwing. Malphurs (2004:295/6) sluit hierby aan en wys op die paretobeginsel (20-80 beginsel; sien weer verwysing hierna by paragraaf 2.1.4, p 39) waarvolgens die algemene opvatting is dat 20% van die gemeente aktief by bedieninge betrokke is, terwyl 80% onaktief is. Hy noem dat die verhouding volgens George Gallup eerder 10-90 is – met verwysing na die 90% is die werkloses, die “*sitters and soakers*” wat nie hulle gawes terugploeg in God se koninkryk nie. Van die 90% is 50% nie bereid om by enige bediening betrokke te raak nie, terwyl 40% graag sou wou, maar hulle verweer is dat hulle nie gevra word of opgelei is nie. Hy verwys na die boek van Hendriks (1972:113-114) waarin die volgende analogie tussen kerk, fiksheid en 'n sokkerwedstryd getref word:

Bud Wilkinson, former football coach at the University of Oklahoma, was in Dallas for a series of lectures on physical fitness. A TV reporter interviewed him about the President’s physical fitness program and asked: “Mr. Wilkinson, what would you say is the contribution of modern football to physical fitness?” The reporter expected a lengthy speech. As if he had been waiting 30 years for this question, he said, “Absolutely nothing.” The young reporter stared and squirmed and finally stuttered, “Would you care to elaborate on that?” Wilkinson said, “Certainly. I define football as 22 men on the field who desperately need rest and 50,000 people in the stands who desperately need exercise.” I thought to myself: What a definition of a church! A few compulsively active people run around the field while the mass of the people rest in the stands. But not according to the Word of God!

Uit bogenoemde is dit duidelik dat daar in die gemeente 'n spanning tussen die betrokkenes en die onbetrokkenes is. Dit vra na vernuwende denke. In terme van die Bybel, gebruik Te Velde (1992:36-38) twee terme as teenpole, naamlik bewaring en vernuwing en wys daarop dat beide in die Heilige Skrif aan die werk is. In terme van bewaring haal hy uit die volgende Skrifdele aan: 1 Tim 6:20, 2 Tim 3:14 en 1 Kor 11:2. By vernuwing haal hy Matt 5:21, Rom 12:2 en Hand 6:14 aan. Beide elemente kom in die Skrif na vore: die vashou aan die bestaande en die soeke na die nuwe. By die nuwe word daar nie altyd 'n breuk met die oue veronderstel nie, maar aan die goeie oue word vasgehou en mee voortgegaan op 'n meer intense manier.

Vernuwing in gemeentebou word na twee kante toe afgebaken (Nel 1994:19, Te Velde 1992:13-14): Enersyds is gemeentebou 'n proses wat vernuwing en groei insluit. Dit is nie maar net mensewerk nie, dit is primêr God se werk waarmee Hy volgens sy geopenbaarde wil reeds en steeds besig is. God gebruik mense in sy diens om hierdie werk te doen en daarom is dit nodig dat hierdie werk in biddende afhanklikheid gedoen moet word. Daarom kan gesê word dat gemeentebou 'n gebedsbediening in diepe afhanklikheid van God is. Andersyds mag niemand die status quo verabsoluteer nie - juis omdat daar geredeneer word dat dit God is wat besig is om sy gemeente te bou. Toegesegde status, naamlik dit wat die gemeente reeds in Christus is (indikatief), roep juis tot verantwoorde vernuwing (imperatief). Warren (1995: 13, kyk ook Sweet 1999:16) verduidelik die rol van God en mens aan die hand van 'n beeld oor branderplankry. Die mens kan nie die brander (golf) skep nie, slegs God kan. Tog kan 'n mens nie branders ry, as jy nie in die water is en gereed is om op die regte oomblik, met al die vaardighede tot jou beskikking, tot die daad van branderplank ry oor te gaan nie (Warren 1995:13-14).

Surfing is the art of riding waves that God builds. A lot of books and conferences on church growth fall into the "How to build a wave" category. They try to manufacture the wave of God's Spirit, using gimmicks, programs, or marketing techniques to create growth. But growth cannot be produced by man! Only God makes the church grow. Only God can breathe new life into a valley of dry bones. Only God can create waves – waves of revival, waves of growth, and waves of spiritual receptivity.

Die gemeente soos die Bybel dit definieer, staan bekend as die gedefinieerde subjek (Nel 1994:12, 1995:860). Ook Jan Hendriks (1990) verwys op baie plekke in sy boek, *Een vitale en aantrekkelijke gemeente*, na die lidmaat as subjek. Heitink (1998:19-28) stel ondersoek in na die agtergrond van die begrip subjek en koppel die moderne verstaan daarvan aan die sewentiende eeuse denkrigting, byname dié van René Descartes (1596-1650) met sy bekende *cogito, ergo sum*, wat die geboorte van die subjek genoem kan word. Die skeiding van subjek en objek gaan hiermee gepaard: die rasionele, analiserende, reflekerende subjek word sentraal teenoor die omringende wêreld geplaas. Die sentrale plek wat die kennende en handelende subjek inneem, vorm die grondmotief in die hele beweging van die Verligting.

As daar gepraat word van die gemeente as gedefinieerde subjek, is dit soos God bedoel het dat die gemeente moet wees en soos die Bybel die gemeente definieer. Die gemeente op aarde lyk egter dikwels anders en word die empiriese subjek genoem. Tussen die gedefinieerde subjek en die empiriese subjek kan daar op 'n bepaalde tyd en plek 'n groot kloof wees. Vernuwings in gemeentebou gaan oor die vraag oor hoe die empiriese subjek nader kan kom (reformasie), en meer van dit wat dit bedoel is om te wees naamlik, die gedefinieerde subjek, kan word. Die uitdaging lê daarin om die kloof tussen empiriese en gedefinieerde subjek te oorbrug (Nel 1998:12).

Vervolgens word aandag gegee aan die vermanende woorde oor verandering van Black & Gregerson (2008:2): Verandering is nooit maklik nie. “*The inconvenient truth is that it is hard.*” Tweedens is dit logies om te wens dat verandering goedkoop gaan wees en nie baie tyd, geld, inspanning, bloed, sweet of tranes gaan verg nie – die waarheid is dat die proses van verandering baie inspanning kos. Dertens mag ons bid dat verandering in 'n kits aangebring kan word en dan afgehandel is – die ongemaklike waarheid is dat verandering meestal 'n beduidende hoeveelheid tyd verg om pos te vat.

Samevattend kan gesê word:

- Enige vorm van gemeenteverval is niks anders as sonde nie.
- Slegs sowat 10-20% van lidmate is aktief by bedienings betrokke, terwyl die res tevrede is om deel te neem in soverre dit die ontvang van heilsmiddele betref.

- Daar is 'n uiters belangrike wisselwerking tussen bewaring en vernuwing. Dit sny na twee kante toe met die vraag wat bewaar moet word en hoekom. Andersyds is daar die vraag: waar en met watter motivering wil vernuwe word.
- Daar moet seker gemaak word dat die regte inhoude weer in die hart van kerkwees teruggeplaas word, dinge soos gebed, eerbied vir die Bybel, geloof in die God van die Bybel, 'n nuwe uitspel van wat sonde werklik is, versoening en bekering.
- Vernuwing vra na meer missionaal-gerigte gemeentes.
- Vernuwing gaan daaroor dat die empiriese subjek gedurig nader gebring moet word aan wat die bedoel is om te wees, naamlik die gedefinieerde subjek.
- Dit is God wat sy gemeente bou en Hy gebruik mense in sy diens.
- Die proses van verandering is moeilik, dit verg baie inspanning en neem dikwels baie tyd.

2.3.3.2 'n Proses van integrering en koördinerings van bedieninge

Bischoff (1991:47; Van der Merwe & Vos 2002:373) noem dat Schleiermacher gemeentebou as deel van die Kuberntiek beskou het. Harnack het die gebruik gevolg, maar het die term veral gebruik as dit by die toepassing van die kerkreg kom. Kuyper het dieselfde gedoen met spesifieke toepassing op die uitoefening van die tug. Kuberntiek het later die betekenis van die praktiese inkleding van die ampte gekry. Gemeentebou is meer as die kerkreg, poimeniek, evangelistiek, gemeentebepanning en -administrasie (Bischoff 1991:47). In die vak gemeentebou vind teologiese besinning plaas oor hoe gemeentestrukture, werksvorme en prosesse optimaal diensbaar gemaak kan word aan die interne en eksterne, die horisontale en vertikale funksionering van die kerk, tot eer van God, tot opbou van die gemeente en tot diens aan die wêreld (Beukes 1995:809).

Nel (1994:10) wys ook op die gevaar om alles wat die opbou van die gemeente dien, gemeentebou te noem. Dit is vanselfsprekend dat prediking die opbou van die gemeente dien, terwyl daar nie sonder meer gesê kan word dat prediking aan gemeentebou gelyk is nie. Soms gebeur dit dat daar by die gebrek aan of swak funksionering van 'n bepaalde bediening gedink word dat die regstel daarvan die probleem sal oplos. Die totale bediening is diensbaar aan die opbou van die gemeente, maar gemeentebou is nie maar net die somtotaal van alles wat in belang van die opbou van die gemeente gebeur nie. Nel (1994:10; 1998:30) beklemtoon dat dit nie

noodwendig is dat prediking + erediens + pastorale sorg + getuienis na buite + kategeese + jeugbediening + koinonia + dienslewering = gemeentebou is nie. Gemeentebou kan nie sonder een van hierdie bedieninge slaag nie, maar dit is tog meer as die somtotaal daarvan. Die vraag word tereg gevra dat as gemeentebou net die somtotaal van bedieninge is, waarom is daar dan nie meer opgeboude gemeentes nie. Dit is net so misleidend om van gemeentebou 'n aftreksom te maak. In hierdie geval word die minder wesenlike afgetrek en dit wat oorbly, word bymekaar gemaak om gemeentebou te verkry (Nel 1994:10). Gemeentebou is ook nie 'n deelsom waar jy alles deur een bepaalde bediening, soos byvoorbeeld koinonia, deel nie. Koinonia is dan die enigste bediening waaraan toegespitste aandag gegee word. Gemeentebou is eerder 'n vermenigvuldigingskonsep waarin integrering en koördinerings in belang van die geheel plaasvind.

Schwartz (1996:54) gebruik die voorbeeld van die vier minerale wat nodig is vir plante om te groei, naamlik stikstof, kalk, potas (kaliumkarbonaat) en fosforsuur. Wanneer al vier hierdie minerale in genoegsame hoeveelhede in die grond teenwoordig is, vind groei outomaties plaas. Groei word vertraag wanneer een van hierdie minerale in die grond uitgeput raak. Wanneer fosfor byvoorbeeld ontbreek, help dit nie om die ander drie minerale in oormaat toe te dien nie. Oormatige toediening van bepaalde minerale kan tot vergiftiging van die grond lei. Die oplossing lê daarin om die mineraal waaraan daar 'n tekort is, aan te vul.

Die probleem ontstaan wanneer een mineraal uitgesonder word as 'n wondermiddel. Een boer (pastor) behaal goeie resultate deur fosfor in die grond aan te vul omdat daar 'n tekort was. 'n Volgende boer (pastor) sien die resultate en wil ook fosfor toedien omdat dit so goed by die eerste boer gewerk het. Fosforaanvulling word dan as die kuur van alle probleme voorgehou. Dit onderstreep die waarskuwing wat Nel (1994:10) die deelsombenadering noem. Wat die een pastor se oplossing vir 'n probleem is, kan juis teenproduktief in 'n volgende gemeente werk.

2.3.3.3 Gemeentebou is 'n langtermynbediening

Gemeentebou is 'n prosesmatige bediening wat gerig is op die voortdurende vernuwing van die gemeente (Nel 1994:12). Uiteraard verloop hierdie proses oor 'n lang termyn en is dit nie iets wat ooit afgehandel word nie. Dit onderstreep net weer eens die

belangrikheid van 'n lang verbintenis wat 'n pastor met 'n gemeente behoort te hê (vgl. Gibbs 1993:146 en Warren 1995:31). Volgens Stevens en Collins (1993:7) is nie net 'n lang verbintenis nodig nie, maar dit is ook nodig om deel van die gemeente te word. Hulle bepleit 'n sisteembenadering en nie net bloot 'n rolvervulling nie: *"It is not a question of roles; it's a matter of the heart."* 'n Pastor kan 'n gemeente net beïnvloed as hy/sy volledig deel raak van die gemeente. Die deel-raak-van 'n gemeente en die vernuwing wat daaruit kan voortspruit, is iets wat baie jare duur.

Van der Merwe (2005:5) noem enkele voorbeelde van langtermynbediening en stel dit soos volg:

- Langtermynbediening (voortaan afgekort as LTB) kan die ontwikkeling van goeie verhoudings verbeter. Daar is die potensiaal om die lidmate en personeel goed te leer ken, saam met hulle te kan lag en huil. Daar ontwikkel diepgaande wedersydse respek en waardering, 'n ruimte van vertroue vir kommunikasie en om gehoor te kan word, asook 'n geborge werksomgewing.
- LTB kan verdieping in pastoraat en prediking bring. 'n LTB kan vir 'n leraar 'n besondere diepte in bediening meebring. Die prediking het die potensiaal om 'n sterk persoonlike en relasionele karakter te verkry. Wat die pastoraat betref, hou dit die geleentheid in om 'n verdiepte koinonia met lidmate te vestig.
- LTB kan geborgenheid vir leraar en gemeente bring. 'n LTB hou die potensiaal in dat 'n leraar en sy/haar gesin die geborgenheid van die gemeente ervaar. Hiermee saam kan ook die aanvaarding van die leraar se persoon en menslikheid kom.
- LTB kan ook doelgerigte bediening bevorder. Dit hou goeie moontlikhede in vir langtermynbeplanning, bedieningsontwikkeling, doelmatige werk en die bereiking van doelwitte.
- LTB bied geleentheid vir 'n bediening met persoonlike karakter. Dit het die potensiaal vir wedersydse aanvaarding tussen predikant en gemeente, 'n geleentheid om vrede te maak met eie potensiaal en tekortkominge, die vryheid om lewe en bediening na die eise van omstandighede in te rig en om met mislukkings saam te leef.
- LTB bied die geleentheid vir die predikant om werklik deel van die gemeenskap te word deur in die wel en weë van mense te deel, vriende te maak met mense wat nie deel van die gemeente is nie en om bande te bou met kollegas in ander kerke.

Van der Merwe (2005:5) noem ook verskeie nadele van langtermynbediening soos vasgelooptheid, verhoogde werkslading, 'n behepthed met finansies, ongemotiveerdheid, emosionele verwaarlosing en ander sake. Vir die doeleindes van hierdie studie word daar liefs op die positiewe gefokus. Predikante in die VSA wat vir baie jare in een gemeente gewerk het en wat ook bekend is vanweë verskeie publikasies, is byvoorbeeld Robert Schuller, Rick Warren en Bill Hybels.

2.3.3.4 Gemeentebou is in afhanklikheid van God

Wanneer met die gemeente van Jesus Christus besig is, kan mens nie anders as om te besef dat jy met God se gemeente besig is nie. Jesus Christus het sy kerk, sy gemeente met sy bloed gekoop en die duur prys daarvoor betaal (Hand 20:28). God is met sy gemeente besig en Hy het sy gemeente liewer as wat ons dit ooit kan hê. Armstrong (1979:76) demonstreer hierdie waarheid verder deur te wys hoe God selfs diegene voorberei wat nog nie deel van die gemeente is nie: *“Before we ring a doorbell, God has already been there ...”* God is ook met sy gemeente-in-aantog besig.

Dit is daarom ondenkbaar dat 'n pastor en enige gemeenteboukommissie gemeentebou in eie krag kan aanpak. Nel (1994:126; 1998:35) stel dit baie duidelik deur te sê dat daar in hierdie bediening oomblik vir oomblik gewerk word in die wete dat gemeentewees die werk van die Vader, Seun en Heilige Gees is, want in die werk van die Drie-enige God vind die kerk sy oorsprong en onuitputlike bron van lewe. Hy noem dat daar in hierdie verband tereg van Trinitariese gemeentebou gepraat kan word.

Shawchuck en Heuser (1993:31) noem dat Jesus alle religieuse leiers geroep het tot *“childlikeness that they may learn to allow God to carry them through places, to teach them the lessons they need to learn...”* Daarmee saam moet die waarde van gebed in die hele gemeentebouproses nie onderskat word nie. Callahan (1987:101) noem dat gebed uiters belangrik is in hierdie hele proses en dat die hele gemeente opgeroep moet word om te bid oor hierdie aangeleentheid. Spesifieke groepe kan ook getaak word om te bid. Soos Callahan dit stel: *“The practise of praying should really be a standard way of life in a local church.”*

2.3.3.5 'n Proses van identiteitsopleiding

Motivering is ten diepste 'n begeleiding tot 'n identiteitsbewussyn (Nel 1994:127). Die gemeente moet toenemend gelei word om te verstaan wie hulle werklik in Christus is (Nel 1998:29). Daar moet by die gemeente 'n korporatiewe identiteitsbewussyn geskep word. Hierdie korporatiewe selfbeeld moet as teenvoeter vir 'n individuele identiteitswaarde dien. By die gemeente wat besig is om haar identiteit te vind gaan dit baie keer soos die identiteitsoeke wat by adolessente aangetref word. Dit gaan oor vrae soos: Wie is ek? Wat glo ek? Wat is my verhouding tot ander? Dit is alles wesenlike identiteitsvrae. Nel (1998:29) noem dat hierdie geskenkte selfbeeld en status ontdek word om vanuit die gegewe 'status' te leef – dit is gemeente se identiteit wat in Christus te vind is. Die *sola gratia* en *sola fide* van die gemeente se bestaan moet ook ernstig geneem word.

'n Ander dimensie wat ter sprake kom, is die andersheid van die gemeente omdat sy in Christus is. Omdat gemeentes in Christus is, deur Hom aan die Vader behoort en die Gees in hulle woon, kan hulle al hoe meer word, wees en doen wat God in en deur hulle wil doen (Nel 1994:128). Dit gaan hier oor die kwessie van heiliging en dit kan nuttig wees om die saak stap vir stap deur te werk. Wat beteken dit byvoorbeeld as Hebreërs 3:1 van ons praat as “geroepe heiliges” (ou vertaling). Dit gaan hier ten diepste oor die meer en meer word van dit wat *ons reeds is*. Dit bring onmiddellik die saak van gehoorsaamheid na vore. Identiteitsvinding vra na *hoor* en *ge-hoor-saam* wees (Nel 1994:129). Dit is deel van gemeentes se identiteit dat hulle deur die Gees afgesonder is om aan God gehoorsaam te wees. Die gemeente is tot gehoorsaamheid verkies.

Warren (1995) maak in sy boek *The Purpose-Driven Church* baie daarvan dat elke gemeente sy bestaansdoel moet ontdek. 'n Duidelik-omlynde bestaansdoel verseker dat daar op die regte dinge gefokus kan word. Lig wat deur 'n vergrootglas gekonsentreer word, kan 'n vuur aan die brand steek, terwyl dit nie gebeur as die lig nie gefokus is nie. Hy verduidelik in vier stappe hoe om 'n gemeente te help fokus (Warren 1995: 96-100):

- Bestudeer wat die Bybel oor die bestaansdoel van die kerk leer. Moedig gemeentes aan om saam Bybelstudie oor bepaalde Skrifgedeeltes te doen. 'n Teksgedeelte kan as huiswerk vir die week gegee word, terwyl die volgende

Sondag daarvoor gepreek word. Sodoende kan meer mense by die soeke na 'n bestaansdoel betrek word.

- Soek antwoorde vir veral vier vrae: Hoekom bestaan die kerk? Wie en wat is ons as kerk? Wat moet ons as kerk in die wêreld doen? Hoe moet ons dit doen?
- Stel jou bevindinge op skrif. Dit gaan hier net oor die inwin van informasie. In hierdie stadium gaan dit nog nie oor die formulering van 'n bestaansdoel nie. Al hierdie geskrewe werk kan dan getik en as 'n dokument saamgebind word.
- Vat al die bevindinge in een sin saam. Begin deur dieselfde konsepte onder opskrifte te plaas, byvoorbeeld evangelisasie, koinonia, dienslewering, ensovoorts. Die volgende stap is om al die hoofemas in 'n enkele paragraaf saam te vat. Die kern van die paragraaf word dan in een sin saamgevat.

Die groot waarde van so 'n werkswyse is dat 'n groter deel van die gemeente by die soeke na 'n bestaansdoel betrokke is. In die proses leer die gemeente gaandeweg haar identiteit ken en is die prediking meer van waarde omdat die gemeente 'n bepaalde teks kon voorberei. Daarby word koinonia ook bevorder, veral waar besprekingsgroepe na die erediens kan plaasvind (Nel 1994:141; kyk Cilliers 1996:131 vir vraelys).

2.3.4 'n Definisie van gemeentebou

Hendriks (2008:394) noem dat *gemeenteopbouw* talle definisies het, maar meen dat die definisie van Firet (1986:590) algemeen aanvaarbaar is:

- *De theologiese teorie omtrent het op gang brengen en begeleiden van processen die gericht zijn op het functionering van de gemeente*
- *In een bepaalde situasie*
- *Overeenkomstig haar mogelijkheden*
- *En naar haar roeping*
- *En van processen die gericht zijn op die vorming van aan dat functioneren adequate structuren*

Nel (1994:14,216) bied 'n werksformule om gemeentebou mee te beskryf. Hy sê dat dit die bediening is waarbinne die gemeente opgelei en begelei word om:

- Haar eie wese en bestaansdoel te verstaan;
- self, as gemotiveerde gemeente, haar eie funksionering te evalueer, doelwitte

vir haar doelgerigte funksieervulling te formuleer en op beplande wyse te bereik;

- self, soos nodig, op 'n voortgaande basis strukture, wat die heilshandeling van die drie-enige God in kerk en wêreld dien, vir die gemeentelike funksionering te ontwikkel.

Hendriks (1992:85-86) gee die volgende definisie van gemeentebou. Gemeentebou is die werk van die Drie-enige God.

- Dit is gefundeer in die uitverkiesende genade van die Almagtige God wat Hom heilshistories-verbondsmatig aan die mens openbaar.
- Dit is gebaseer op die kruisversoening en opstandingsoorwinning van Jesus Christus wat, as Hoof van die kerk, sy kerk regeer.
- Dit is handelend aanwesig deur die lewegewende, kragdadige werking van die Heilige Gees.
- Die Drie-enige God bou sy gemeente deur die dienswerk van die gelowiges wat Hy met gawes vir hierdie werk toerus. Die leidinggewende bedienings speel hierin 'n grondliggende rol.
- Die dienswerk van die gelowiges geskied in die konteks van die liefde, koinonia, gehoorsaamheid, kennis, vrede, orde, vreugde, gebed, getuienis, onderrig, die erediens, geregtigheid, dade van barmhartigheid en die voortgaande proses van stryd.

Gemeentebou het die volgende as doel:

- die kwantitatiewe en kwalitatiewe opbou (dit is: geestelike groei tot volwassenheid, die voorkoming van dwaalleer en die betrokke raak by die *missio Dei* van die *ekklesia*);
- die realisering van die eenheid van die liggaam van Christus;
- die blywende visie op die eskatologiese hoop van die *ekklesia*;
- die daarstelling van die *ekklesia* as 'n voorlopige gestalte van die koninkryk van God;
- die verheerliking van God;
- die bestudering van die teorie en praktyk van die opbou van die gemeente om die *ekklesia* as liggaam van Christus in sy geheel en in sy dele te laat funksioneer.

Hoewel Goedhart (1984:10) nie 'n definisie as sodanig gee nie, noem hy dat *gemeenteopbouw* daarvoor gaan om 'n dienende, vierende, lerende en delende gemeente te word. Hoek (1999) voeg nog twee by naamlik die pastorale en getuigende gemeente.

- Die *dienende* aspek gaan vir hom oor die diakonie, die diens van barmhartigheid en dan nie soseer 'n diens van die diakens se kant af nie, maar vanuit die geledere van die gemeente. Hy praat in hierdie verband van 'n "*algemene diakenskap van die gelowige*" in 'n dienende of diakonale gemeente.
- Dit gaan oor die gemeente wat *vierend* besig is in die erediens. Die gemeente dink aan die heil van God vir die wêreld, verkondig en vier die heil in die liturgie.
- Gelowig wees impliseer 'n lewenslange leerproses. Dit beteken dat die gemeente sal leer dien, leer vier, leer deel, "... *leren gemeente te zijn en ook: leren!*"
- Die gemeente vorm 'n gemeenskap van mense wat saam *deel* het aan Christus en aan mekaar se lewe. Dit gaan oor 'n bereidheid om geloof en lewe met ander te deel.
- In die pastorale gemeente is die gedagte dat Jesus Christus die Opperherder van al sy skape is en dat die hele gemeente sy kudde is. Die ideaal is dat binne die kudde alle skape herders vir mekaar sal wees (Hoek 1999:49).
- As getuigende gemeente gaan dit nie oor 'n opname van watter aktiwiteite die gemeente missionêr verrig nie. Dit gaan daarvoor of die gemeente in haar diepste wese getuigende gemeente van Jesus Christus is.

Bisschoff (1991:44) meen dat gemeentebou die toegespitste aktiwiteit is naas en saam met ander fasette van die gemeentewerksaamhede waardeur die gemeente begelei word om:

1. Al meer te verstaan wat sy moet wees volgens die Woord, en
2. om self mee te werk aan die bereiking van die Bybelse ideaal deur doelgerigte en beplande ingryping in die huidige stand van sake.

Te Velde (1989:11-12) se definisie is soos volg:

In het vak gemeenteopbouw vindt de teologiese bezinning plaats op de structuren, werkvormen en processen waarin de gaven en diensten in de gemeente van Jezus Christus in een optimale samenhang kunne worden dienstbaar gemaakt aan haar intern en extern, horizontaal en verticaal functioneren met het oog op haar volmaking in Christus.

Uit hierdie definisies kan afgelei word hoe omvattend die saak van gemeentebou is en hoe moeilik dit is om 'n bondige definiëring daarvan daar te stel. Met 'n definisie word soveel agtergrond en konsepte veronderstel, dat net die mees basiese en grondliggende gestel kan word. Firet (1986:590) en Te Velde (1989:11-12) gebruik onder andere die woord *processen* om iets van die dinamika van gemeentebou aan te dui. Die eerste drie sake in Hendriks (1992: 85-86) se definisie word byvoorbeeld deur Nel (1994:14, 216) se bewoording "wese en bestaansdoel" omsluit. Hendriks (1992: 85-86) se definisie het 'n meer inhoudelike strekking, terwyl Nel (1994: 14, 216) die proses omlin met die inhoudelike as veronderstelde kennis. Goedhart (1984:10) konsentreer op die vier hoofsaak, Bisschoff (1991:44) het raakpunte met Nel (1994: 14, 216) en Hendriks (1992: 85-86), hoewel sy definisie kort en bondig is.

2.3.5 Motivering en ontvriësing.

Daar is baie geskryf oor die wese van die kerk en haar bestaansdoel (Nel 1994:22). Hy noem dat daar grootliks eenstemmigheid is dat die doel van die kerk uit haar wese afgelei moet word. Heinrich Ott (1981:424-428) is oortuig dat die wese van die kerk daarin lê dat dit deel het aan die sending van Jesus Christus. Die kerk het 'n driedimensionele betekenis, 'n gerigtheid na bo, na buite en na binne. Bosch (1991:9) stel dit sterk: "*Christian faith, I submit, is intrinsically missionary...*" en later (Bosch 1991:392) skryf hy waarin sending" gesetel is: "*Mission has its origin in the heart of God. God is a fountain of sending love. This is the deepest source of mission. It is impossible to penetrate deeper still; there is mission because God loves people.*" Getz (1984:48) noem dat kerk bestaan om twee basiese opdragte uit te voer, naamlik evangelisasie (om dissipels te maak) en om hulle te leer (*edification*).

Motivering is deel van die hele proses van gemeentebou, maar dit behoort 'n baie prominente deel van die eerste fase, die motiveringsfase te wees. Nel (1994:125) noem dat motivering in gemeentebou soos die suurdeeg in 'n baksel is. Dit sit die proses aan die gang, verleen krag daaraan en deursuur die hele deeg. Saam met motivering loop die kwessie van ontvriesing. Wanneer leiers bewus word van 'n probleem in die funksionering van die gemeente, is dit nog nie te sê dat 'n beduidende getal lidmate in die gemeente dieselfde aanvoeling het of waarneming maak nie. Motivering is tegelyk ook 'n ontvriesingsproses (Nel 1994:126). Die situasie kan vergelyk word met 'n stuk bevrore vleis - dit is eers nadat dit ontvries is dat die maaltyd voorberei kan word.

2.3.6 Die gestruktureerde gemeentebouproses

In die hipotesestelling word twee keer pertinent verwys na die gestruktureerde gemeentebouproses: *Gemeentes wat besig is met 'n **gestruktureerde gemeentebouproses** is missionêr meer suksesvol as gemeentes wat geen **gestruktureerde gemeentebouproses** deurloop nie.* Dit is daarom belangrik om uit te maak wat die kriteria vir 'n gestruktureerde gemeentebouproses gaan wees.

Gestruktureerd: Odendal en Gouws (2000) dui aan dat die woord struktureer (gestruktureer) beteken om “'n struktuur aan te bring in; tot 'n saamgestelde, strukturele geheel te maak”. Die woord struktureer word as 'n werkwoord aangedui. Dit sou in gemeenteboutaal kon beteken dat struktuur aan die proses gegee moet word ten einde die proses as 'n saamgestelde, strukturele geheel te laat verloop.

Gemeentebou: Die definisie van gemeentebou is reeds behandel. Die vraag oor wanneer 'n gemeente met gemeentebou besig is, ontstaan onwillekeurig. Beteken dit byvoorbeeld dat daar 'n aanloop moet wees tot 'n analisenaweek, wat deur 'n konsultant aangebied word, en die opstel van 'n visie en missiedoelstellings onder leiding van 'n konsultant wat dan ook die hele proses verder monitor? Dit sou sekerlik as 'n ideale scenario kon dien. Maar daar is ook ander voorbeelde van pastors met 'n sterk “gemeenteboufilosofie” wat die proses in hulle eie gemeentes geïnisieer en laat verloop het, byvoorbeeld dr. Johan van Schalkwyk wat die boek, *Strategiese beplanning vir dinamiese gemeentes* (1995) geskryf het na aanleiding van die werk wat in die NG gemeente Lynnwoordrif gedoen is. Ds. Dirkie van der Spuy vermeld in sy boek, *Destined for Growth* (2004:141-142), hoe hulle in eie geleedere geworstel het met

onbetrokkenheid, 'n gebrek aan koinonia en uiteindelik na vele probeerslae op die vestiging van kleingroepe besluit het. In die empiriese toetsing sal daar beslis vasgestel moet word watter pastor en gemeentes aan die volgende kriteria voldoen:

1. Is dit 'n gemeente met 'n gestruktureerde gemeentebouproses onder leiding van 'n gemeenteboukonsultant?
2. Is dit 'n gemeente met 'n gestruktureerde gemeentebouproses onder leiding van 'n konsultant?
3. Is dit 'n gemeente wat besig is met 'n gemeentebouproses na aanleiding van 'n sterk gemeenteboufilosofie wat as motivering en riglyn tydens die proses gedien het?
4. Is dit 'n gemeente waar geen duidelike gemeenteboufilosofie merkbaar is en geen gestruktureerde proses deurloop word nie?

Proses: 'n Proses is 'n ontwikkelingsgang, byvoorbeeld 'n chemiese proses, 'n proses van vervaardiging ensovoorts (Odendal & Gouws 2000). Die Cassell's Thesaurus (2000) stel verskeie moontlikhede:

1. *A course or method of proceeding or doing.*
2. *A natural series of continuous actions, changes etc.*
3. *A progressive movement; course.*
4. *The course of proceedings in an action at law.*

'n Proses kan eenvoudig opgesom word as 'n traps- of stapsgewyse, toenemende beweging en verloop om by 'n bepaalde doelwit uit te kom. Dit veronderstel 'n aanloop, 'n ontwikkelingsgang, metodes, voortdurende aksie, beweging, verandering, verloop, afloop en die nastrewing van die doelwit. Daarby kan aspekte soos tydskedules en evaluasie gevoeg word en wat in die volgende hoofstukke aandag sal geniet.

2.3.7 Sleutelkwessies oor gemeentebou

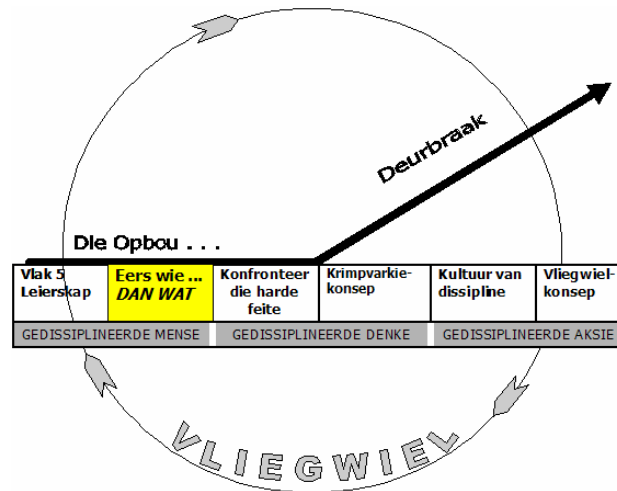
2.3.7.1. Die vak Gemeentebou het 'n regmatige plek as onderdeel van die vak Praktiese Teologie by meeste Teologiese opleidingsinstansies/fakulteite verwerf. 'n Toenemende aantal gemeentes ervaar die behoefte om vanweë vasgelooptheid, gestolde strukture, pastorgesentreerdheid, min of geen missionêre betrokkenheid en 'n totale toestand van stagnasie by 'n gemeentebouproses betrokke te raak.

- 2.3.7.2. Hoewel die term “gemeentebou” nêrens in die Bybel gebruik word nie, kom die saak van bou en opbou wel in die Ou en Nuwe Testament na vore. Die soewereine God vorm ’n besielde dissipelgemeenskap wat hulle gawes gebruik vir die opbou van die gemeente en ook om uit te reik na die wêreld. Daar is talle voorbeelde waar die Here die geloofgemeenskap wil opbou, en waar ook vanuit die heidense wêreld ingebou word.
- 2.3.7.3. Gemeentebou is ’n proses van transformasie wat die gemeente van gemeenteverval en algemene onbetrokkenheid wil wegkeur na die regte vernuwende inhoud en doelgedrewe aksie. Dit is ’n moeilike proses wat baie tyd en inspanning verg.
- 2.3.7.4. Gemeentebou behels die integrering en koördinering van bedieninge wat ’n vermenigvuldigingskonsep in belang van die geheel is.
- 2.3.7.5. Effektiewe gemeentebou kan nie anders as om ’n langtermynbediening te wees nie. Talle voorbeelde van goed opgeboude gemeentes bestaan omdat die pastor hom/haar vir baie jare aan die gemeente verbind het.
- 2.3.7.6. Gemeentebou verg ’n byna kinderlike afhanklikheid van God met die sekere wete dat God in en deur sy Gees by die opbouwerk van die gemeente betrokke is.
- 2.3.7.7. ’n Nuwe korporatiewe identiteitsbewussyn moet in die gemeente geskep word. Dit gaan by die gemeente oor vrae soos: Wie is ons? Wat glo ons? Waarheen is ons op pad? Wat is die Here se wil vir ons? Identiteitsvinding vra na die regte gehoorsaamheid.
- 2.3.7.8. As definisie van gemeentebou word daar volstaan by dié van Nel (1994:14,216).
- 2.3.7.9. Motivering is ’n belangrike element van die hele gemeentebouproses. Dit behoort veral ’n belangrike deel van die eerste fase te wees waarin motivering en ontvriësing hand aan hand loop.
- 2.3.7.10. ’n Gestruktureerde gemeentebouproses gaan oor die aanbring van struktuur sodat die proses ’n aanvang kan neem en progressief in die nastreef van bepaalde doelwitte kan verloop.
- 2.3.7.11. ’n Gestruktureerde gemeentebouproses kan met of sonder die leiding van ’n konsultant geskied, hoewel ’n konsultant se dienste voordele inhou.

2.4. STEEDS ... DAN WAT?

Die hipotetiese vertrekpunt van hierdie studie is dat gemeentes wat met 'n gestruktureerde gemeentebouproses besig is, missionaal meer suksesvol is as gemeentes wat geen gestruktureerde gemeentebouproses deurloop nie. Soos reeds vermeld, word die verloop aangebied aan die hand van die proses wat Collins (2001,2006) beskryf.

Die model en skets is handig vir die eie verstaan van die gemeentebouproses, met dien verstande dat elke gemeente 'n eie geskakeerdheid en prosesmatigheid vertoon. Tog kan daar geredeneer word dat sekere basiese vertrekpunte dieselfde behoort te wees. Ander aspekte van die gemeentebouproses word in die volgende hoofstukke aangespreek. Vir eers noop die prosesindeling ons om stil te staan by die vraag na die missionale.

2.4.1 'n Gemeente wat erns maak met die begrip missio Dei

Die eerste sendingtaak van die kerk is nie om die wêreld te verander nie maar om self te verander (Bosch 1979:246). Dit is ook wat Guder (2000) in sy boek, *The Continuing Conversion of the Church*, bedoel. Dit gaan oor 'n voortdurende herbesinning en terugkeer na die kernroeping van die kerk. Dit was Karl Barth wat volgens Bosch (1991:389) begin het om sending as 'n aktiwiteit van God self te bestempel. Hierdie invloed van Barth het op die Willingen-konferensie van 1952 verdere neerslag gevind deur dit vanuit die doktrine van die Triniteit te formuleer, naamlik die missio Dei, as God

die Vader wat die Seun stuur, en die Vader en Seun wat die Heilige Gees stuur. Dit word uitgebrei na 'n verdere beweging ... die kerk wat missio Dei is, die Drie-enige God wat die kerk die wêreld instuur (Bosch 1979:242; 1991:390). Na Willigen is daar verder op die missio Dei se skopus as God se ontferming oor die hele wêreld gefokus. Die missio Dei is God se aktiwiteit wat beide die kerk en wêreld omarm en waaraan die kerk die voorreg het om deel te neem. Samevattend kan oor die die missio Dei gesê word: Sending het sy oorsprong in die hart van God, Hy is die fontein van sendende liefde. *“This is the deepest source of mission. It is impossible to penetrate deeper still; there is a mission because God loves people”* (Bosch 1991:391-392). Soos Niemandt (2007:147-148) dit stel: “Dit is nie 'n geval dat God sending doen nie – Hy is sending!” En verder: “Die kerk het nie sendingwerk nie, die kerk is God se sending aan die wêreld.”

Hancke (2005:25) meen dat sending die proses is waar die kerk met God (missio Dei) saamwerk *“... to reallocate to Him what rightly belongs to Him: Love, honour, glory, adoration.”* Dit is deur die proses van sending dat die Heilige Gees mense beïnvloed om hulle hele menswees aan Hom te wy. Deur sending aanvaar mense sy Heerskappy in hulle lewens. Hulle sterf die eie-ek af en herdefinieer hulle prioriteite om tot eer van God te lewe. Hancke (2005:25) fokus veral op die taak van die gewone gelowige en gee die volgende definisie van sending:

Many times attempts to define mission may be theologically sound but it fails to convey the essence of Biblical mission to laity. My attempt to capture some of the essence lead to the simple definition that mission is God using His people individually and collectively to reach out to unbelievers through word, deed and prayer (eie betoning).

Vir te lank is sending as 'n aktiwiteit van die kerk gesien, naamlik 'n kerk wat stuur wanneer hy oor die vermoë beskik om te stuur. Dit is eerder andersom – die kerk verander van die een wat stuur na die een wat gestuur is. God se kinders is sendelinge wat die kerk-as-sending (*church-in-mission*) verteenwoordig (Bosch 1991:372-378). Mead (1996:69) noem dat sending (evangelisasie ingesluit) tot op hede baie institusioneel verstaan is. Dit is meestal die leierskap van gemeentes wat evangelisasie inisieer en bestuur. Die uitdaging wat vir die kerk voorlê, is soos Mead dit stel: *“The*

church of the future must become fully apostolic (vgl. Gibbs 2000:51) It must be an apostolic people, not an apostolic institution or hierarchy. Each member of the church must see him- or herself as being an apostle.” Mead meen voorts dat daar duidelik onderskei moet word tussen “*Apostolic People*” en ’n “*Apostolic Church*”. Laasgenoemde dra die kiem in hom dat die missionêre die religieuse kant van kerklike imperialisme word, wat op ’n “*top-down*”- situasie uitloop. Apostoliese mense besef dat sending God se sending is en dat hulle deel daarvan moet wees. Dit beteken dat elke lidmaat van die gemeente by sending betrokke moet wees, altyd en oral (Mead 1996:80). McManus (2001:18) praat van “*an apostolic movement*” as hy sê: “*Vibrant Christians reproduce new believers, vibrant small groups reproduce new communities of faith, and vibrant churches become catalysts for an apostolic movement.*” Ook Hancke (2006:116) sê dat die kerk God se gestuurde (apostoliese) mense is. “Sending is nie een van die aktiwiteite van die gemeente nie – dit is die kriterium vir al die aktiwiteite van die gemeente.” Niemandt (2007:149) se siening sluit aan by hierdie gedagte: “Ek is oortuig dat die Heilige Gees steeds sy kerk oor die wêreld help om te verstaan dat elke gelowige ’n gestuurde is en dat die sendingveld nie net ver weg is nie, maar in ons omgewing en daar waar ons elke dag werk en ontspan en leef. Die kerk is gestuurde kerk. Ten diepste gaan dit nie oor die kerk nie, maar oor almal wat die Here deur die kerk wil seën. As die kerk hierdie insig verloor, verloor die kerk sy hart” (Niemandt 2007:149).

2.4.1.1 ’n Gemeente wat die begrip “missionaal” verreken

Jones (2006) noem dat C.E. Bourne die woord *missional* die eerste keer in 1883 in ’n boek, *The Heros of African Discovery and Adventure, from the death of Livingstone to the year 1882*, gebruik het. Op bladsy 191 verskyn die volgende sin: “*Bishop Tozer is called the Missional Bishop of Central Africa and by some the fighting parson.*” Hancke (2005:26) skryf onderhoudend oor die verskil tussen “*missionary*” of “*missional*”. In Afrikaans sou die terme “*missionary*” met sending en “*missional*” met missionêr of missioneel vertaal kon word. By persoonlike navrae aan Hancke (2008) oor sy verstaan van die begrippe missioneel en missionêr in Afrikaans, is die volgende verduideliking gegee:

Wat die hele ding rondom missioneel en missionêr betref – ek het op ’n spesifieke konvensie besluit wat ek konsekwent probeer toepas. Ek weet daar is van die Missioloë in SA wat net die term missionêr gebruik en daar is ander wat terugval op die ‘gestuurde gemeente’. My motief ontstaan uit die feit dat die internasionale sendingtoneel vir my belangrik is en dat ek nie tred wil verloor met die konseptuele ontwikkelings wat daar plaasvind nie. In Engels word die konsep *missionary* al baie lank gebruik en het dit nie net die betekenis van sendeling nie - dit verwys na dit wat ek in Afrikaans missionêr noem. Die *missional*-gedagte is ’n witwarm gesprekspunt in Noord- en Suid-Amerika. Ook in Europa is tekens van ’n nuwe verstaan van Joh 20:21 en hier by ons gebeur daar ook in ’n groeiende mate dinge rondom hierdie teologiese begrip. Ek wou nie die woord missionêr gebruik nie omdat dit dan net ’n uitruilterm word wat nie duidelik onderskei tussen *missional* en *missionary* nie. Of ons nog vorentoe taalkundig en vakkundig hieroor sal stoei weet ek nie, maar ek gaan rustig voort met die missionele gedagte wanneer ek verwys na dit wat die Engelssprekendes met *Missional* bedoel. Ek en my kollega het vir onself die volgende konvensie opgestel - dalk sal dit verduidelik hoe ons dit benader:

Missioneel

Word gebruik saam met begrippe soos: kerk, gemeente, karakter, eienskappe en aard.

Missionêr

Word gebruik saam met begrippe soos: impak, mandaat, fokus, uitreik/e, betrokkenheid, betekenis, taak, inhoud, verantwoordelikheid, prediking, bestaansdoel, opdrag, dimensie, intensie, diakonaat.

Ook Smit (2007:143) worstel in ’n artikel met die terme “missionaal”, “missionêr” en “missionerend” en oor watter een om telkens gebruik. Hy besluit dan om die terme as ekwivalente wissel terme van mekaar te gebruik. Dit lyk ook uit bogenoemde lys van begrippe of die gebruik van die term “missioneel” ’n meer prinsipiële aard het, wat die begroning van sending wil oordra, terwyl die term “missionêr” ’n groter *gerigtheid* en *gestuurdheid* in hom rondra. Volgens Gibbs (2000:51) is ’n kerk missionêr wanneer die

volgende gebeur: "... *A church that is missional understands that God's mission calls and sends the church of Jesus Christ to be a missionary church in its own society and in the cultures in which it finds itself.*"

Die werk wat die komitee vir missionale gemeentes van die NHKA vanaf 2007 gedoen het om meer missionale gemeentes in die Kerk te vestig, het 'n interessante wending meegebring. Die voorsitter, dr. J.C. van der Merwe het 'n brief, gedateer 21 Julie 2008 aan die Kuratorium van die NHKA geskryf waarin onder andere die werksaamhede van die komitee uiteengesit is en 'n uiteensetting vervat is waarom die term "missionaal" voortaan eerder as die term "missionêr" gebruik moet word. Hy (Van der Merwe 2008) voer die volgende redes aan waarom so besluit is:

Die vertrekpunt van die daargestelde strategie is om die fokus van die opdrag te verskuif van ontwikkeling van *missionêre gemeentes* na die ontwikkeling van *missionale gemeentes*. Hierdie verskuiwing het ten doel om die noodsaaklikheid van 'n hartsverandering ten opsigte van die saak te beklemtoon. Om verskeie redes word daar by sommige lidmate in die NHKA 'n negatiewe konnotasie aan begrip *missionêr* geheg. Negatief gesien, is hierdie negatieweiteit miskien toe te skryf aan 'n oorblyfsel van Hervormers se onaangename ervaring van die sending- en politieke geskiedenis in Suid-Afrika. Minder negatief gesien, is dit miskien eerder dat ons in die NHKA gewoon geraak het dat sending nie in die eerste plek deur die lidmaat self beoefen word nie, maar deur 'n rings- of sinodale raad namens die individuele lidmaat. Dit wil dus voorkom asof die begrip 'missionêr' iets kommunikeer van '*wat ons bereid is om daar ver te doen met wat ons oor het.*' Dit is daarom nodig dat daar 'n onderskeid in begrippe gemaak word. Net soos daar in die dialektiese teologie 'n onderskeid en 'n verband tussen die terme *eksistensieel* en *eksistensiaal* getref word, kan daar ook tussen die begrippe *missionêr* en *missionaal* 'n onderskeid getref word. 'Eksistensiaal' en 'missionaal' beklemtoon 'n eie beslissing wat mense self in hulle hart maak. 'Eksistensieel' en 'missionêr' het betrekking op 'n aksie sonder dat die dader noodwendig sy of haar hart belê het in die saak wat deur die aksie geraak word. Met

die term *missionaal* hoop die komitee om dus iets te kommunikeer van 'n hartsverandering wat getuig van 'hoe ons 'n verskil maak met wat ons is waar ons is.' Dit is die komitee se oortuiging dat eers wanneer die *eie* hart met oortuiging deur die Gees en die Woord geraak is, dan *kan* die evangelie uitkring vanaf die Gees-gevulde, begenadigde gelowige na die wye wêreld. Die implikasie is dat missionale werk dus nie net bloot die werk van 'n komitee (of die Raad vir Apostolaat, of die Raad vir Ekumene of AIM) is nie, maar van die lidmate van die Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika.

Wat hierdie studie betref, val die keuse in lyn met die NHKA, op die term “missionaal” en word die hoop uitgespreek dat die term *missionaal* 'n nuwe stimulus in lidmate se missionale bewussyn sal bring. Dit is ook meer in lyn met Hancke (2008) se keuse vir die gebruik van die term “missioneel” en dit wil voorkom of die terme *missionaal* en *missioneel* as wissel terme van mekaar gebruik kan word.

2.4.1.2 'n Gemeente wat die begrip “groei” verreken het

“*There is a famine of hope*” (Newbigin 1994:41). Newbigin het hierdie woorde gebruik toe hy na sy Winson Green ministry (1997-1988) verwys het. Dit was 'n klein gemeentetjie in Birmingham en sy antwoord op die “*famine of hope*” - “*We have good news to tell.*” Maar dan rig hy 'n vermaning aan die Kerk in die middestad (Newbigin 1994:41)

It is not communicated if the question uppermost in our minds is about the survival of the Church in the inner city ... if our 'evangelism' is at bottom an effort to shore up the tottering edifice of the Church (and it sometimes looks like that), then it will not be heard as good news. The church is in God's keeping. We do not have the right to be anxious about it. We have our Lord's word that the gates of hell shall not prevail against it.

Gibbs (2000:42) waarsku soos volg: “*We must always look beyond numbers. The issue is not who can attract the biggest crowd but who is making the biggest impact on society.*” Ook McManus (2001:23; vgl. Van der Merwe 1997:717) meen dat die kerk haar

weg verloor as oorlewing die hoofdoel geword het. Die doel van die kerk kan nie net wees om te oorleef nie maar om uit te reik en te dien. Moffitt (2006:183) sê die volgende: *“But the primary goal of the church should not be numerical growth! Sometimes, numerical growth comes at any cost, including softening the message to not offend or challenge the ungodly aspects of our cultures.”*

In Suid-Afrika word daar die afgelope dekade of wat kennis geneem van die verskynsel van megakerke, eers pastoor Ray McCaully en die Rhema Kerk en meer onlangs die Moreleta NG gemeente met ds. Dirkie van der Spuy aan die spits. By die Afrika onafhanklike kerke was die groei volgens die 1996-sensus 'n indrukwekkende 19% teenoor die Reformatoriese kerke wat 'n afname van 7,8% getoon het (Dreyer 2003:1051). Volgens die 2001-sensus het die Afrika onafhanklike kerke 'n marktaandeel van 32,6% teenoor die 7,2% van die Reformatoriese kerke. Wanneer gemeentes (in die gereformeerde tradisie) dan skouspelagtig groei en reuse komplekse oprig, soos in die geval van NG gemeente Moreletapark, is dit in skerp teenstelling met die statistiek soos die sensusopnames uitwys. By baie ontstaan die vraag: Is dit die model, die norm waarna ander stedelike en voorstedelike gemeentes behoort te streef?

Schwarz (2005:33-40; vgl. Cole 2005:94) waarsku teen hierdie sindroom van wat hy *“the mega trap”* noem. Hy noem dat die media groter belangstelling in sodanige kerke toon omdat megagebeure makliker verkoop. Op die nuusfront is hierdie wyse van beriggewing 'n beginsel maar op die terrein van kerklike ontwikkeling - 'n valdeur. Hy noem dat NCD (Natural Church Development) se aanvanklike ondersoek onder 'n duisend kerke in 32 lande aan die lig gebring het dat kleiner kerke oor die algemeen “beter” kerke is (kerke wat op 'n meetbare wyse 'n hoër kwaliteit openbaar). Daar is natuurlik uitsonderings, maar oor die algemeen geld die reël dat hoe groter die kerk/gemeente, hoe swakker die kwaliteit.

Wat groei betref, vaar kleiner kerke ver beter as megakerke. In 'n vergelykende studie tussen klein en groot kerke is bevind dat die groeikoers van klein kerke 1 600% hoër is – hulle het 16 keer soveel mense gewen. Tog het baie klein kerke 'n lae selfbeeld wat kerkgroei strem. Schwarz vertel van 'n predikant van 'n gemeente in Denemarke wat 'n gemiddelde bywoning van 40 mense in die eredienste het. Toe die predikant kla dat daar nie veel in sy gemeente aangaan nie, het Schwarz hom uitgevra oor die getal

lidmate vyf jaar tevore. Sy antwoord was dat 'n gemiddeld van 20 lidmate toe die eredienste bygewoon het. Sy erediensbywoning het in vyf jaar van 20 na 40 gegroei. As 'n megakerk van 20 000 tot 40 000 in net vyf jaar sou groei, sou dit groot mediadekking geniet het en sou dit waarskynlik as een van die grootste herlewings van alle tye deurgaen (Schwarz 2005:35).

Hoewel Schwarz nooit na Rick Warren (1995) verwys nie, sou sy Saddle Back gemeente dalk aan die tipe sensasionele groei en mediadekking kon voldoen. Warren het die Saddleback Church in Januarie 1980 met een gesin begin. Sy visie was om ongelowige, kerklose mense te bereik en by die kerk in te skakel. Die afgelope 25 jaar het die gemeente merkwaardig gegroei. Vir 'n groot deel van die gemeente se bestaan het die gemeente nie oor 'n eie kerkgebou beskik nie. Tente is opgeslaan en skole se fasiliteite is gehuur. Dit is eers in die laaste jare dat hulle hul eie fasiliteite bekom het. Die gemeentekompleks is tans in Lake Forest, wat deel vorm van die Los Angeles metropool, geleë. Meer as 22 000 mense woon eredienste oor naweke by en daar is meer as 50 000 name op die lidmaatregister. Saddleback is aangewys as die vinnigsgroeiende Baptiste Kerk in die geskiedenis en ook as die grootste kerk in die *Southern Baptist Convention*. Die afgelope 8 jaar is meer as 10 000 nuwe gelowiges gedoop en Saddleback het 34 dogterskerke gestig, terwyl daar tans meer as 4 000 lidmate op sendingprojekte oral in die wêreld is (Ungerer 2007:754).

Warren, asook Hybels met sy Willow Creek gemeente, het tot 'n mate daarin geslaag om die gebrek aan kwaliteit waarteen Schwarz waarsku, teen te werk. Die inherente gevaar van hierdie megakerke lê nie net in 'n moontlike mank gaan aan kwaliteit nie, maar aan 'n bepaalde gesindheid wat onderliggend daaraan lê, naamlik 'n verbruikersmentaliteit. Nel (1994:38, 237) noem tereg dat die gemeente ten diepste God se mense is wat Hom in hierdie wêreld dien en verteenwoordig. Hy noem dat die kerklike samelewing deur 'n verbruikersmentaliteit aangetas is. Ons het dit almal onder lede soos kinders 'n kindersiekte onder lede het, selfs al is daar nog geen uitslag nie. Almal vra bewus en onbewus: Wat bied dit my? Wat kan ek daaruit kry? Hoe pas dit my? Hoe is die diens - goed of sleg? Warren (2003:116) sien ook die potensiële gevaar en verwys na die kultuur van *onafhanklike individualisme* ... "skyngelowiges wat van die een kerk na die ander spring, sonder enige identiteit, toerekenbaarheid of toewyding." Ook Van der Spuy (2004:155) sluit hierby aan wanneer hy sê mense wat geestelik

onvolwasse is wil net ontvang en bedien word. Vir baie is dit genoeg om net die eredienste by te woon en te ontvang. Hulle het geen behoefte om uit te reik of betrokke te raak by gemeenskapsdiens nie. McManus (2001:29-30) beskryf die fenomeen van “church shoppers” treffend:

‘We’re looking for a church that meets our needs.’ It seems like I’ve heard this one a thousand times. The phenomenon of church shoppers has profoundly shaped the contemporary church. The entire conversation is not about relevance but convenience. The focus is not in serving the world; the church itself became the focal point. Our motto degenerated from ‘We are the church, here to serve a lost and broken world’ to ‘What does the church have to offer me?’ This move has made the pastor the only minister, while making the members the only recipients of ministry. What is lost in this process is an army of healers touching the planet.

McLaren (2001:156-157) argumenteer dat die kerk nie mense werf om verbruikers van haar produkte of religieuse programme te wees nie - die kerk werf hulle om kollegas in haar sending te wees: *“The church doesn’t exist to satisfy the consumer demands of believers; the church exists to equip and mobilize men and women for God’s mission in the world”* (McLaren 2001:157).

Gibbs (2000:41-42) lewer insiggewende kritiek in die algemeen op wat hy *“The Marketing Mentality”* noem. Kerke wat ’n verhoogde erediensbywoning beleef, behoort bedag te wees op wat Gibbs (2000:41), *“a premature sense of achievement”* noem. Die vraag moet altyd gevra word waar die mense vandaan kom. Is ’n betrokke kerk besig om ten koste van ander gemeentes te groei? (Sien ook Sider et al 2002:67).

Daar moet na die tipe groei gekyk word (Gibbs 2000:41-42):

A distinction needs to be made between those 'seeker-sensitive' churches that represent new growth (returning 'de-churched' and 'never-churched' people), and the 'market-driven' churches that have grown at the expense of the smaller community churches around them. In the latter case, one is left wondering what will happen to these market-driven churches when their small-church feeder systems dry up.

Nog 'n kwessie hou verband met die stabiliteit van so 'n kerk/gemeente (Gibbs 2000:42):

... large congregations that lack a shared memory are unstable communities. A significant percentage of their members drift from church to church and are especially vulnerable during a time of leadership transition. If such churches eventually collapse and the churches around them are so depleted or have already been driven out of business, will they have produced a spiritual wilderness?

Tog is daar die realiteit dat gesonde kerke noodwendig sal groei en van een grootte na 'n volgende sal oorgaan. 'n Voorbeeld van gesonde praktyke wat aan die dag gelê word, word gevind by dr. Paul Visser (2007:3), 'n missioloog en predikant van die Nederlandse Hervormde Kerk, wat sê: "Die volgende aspekte van die Christelike geloof moet weer in die hart van kerkwees teruggeplaas word: gebed, eerbied vir die Bybel, geloof in die God van die Bybel, 'n nuwe uitspel van wat sonde werklik is, versoening en bekering." Hy doen dit teen die agtergrond van 'n nuwe religieuse gevoel wat in Nederland aan die ontwikkel is. Dit is 'n gevoel dat 'n mens nie heeltemal sonder God kan klaarkom nie. Maar dan word God die produk van my geloof omdat hy aan die lewe moet sin gee in terme van geluk en sukses. "Dit gaan oor die mens se behoeftes, wat vir sy gevoel reg en goed is in hierdie nuwe godsdienstigheid en nie om die waarheid van die Woord nie. Jy kies dus wat vir jou goed is en niemand van buite vertel vir jou wat goed is nie. Geloof is 'n bykomstigheid wat jy self geskep het. Die Bybelse boodskap het alleenlik betekenis in soverre dit aan my 'n goeie gevoel in die lewe gee - veral 'n gevoel van sukses "(Visser 2007:3).

Hierdie situasie in Nederland vind sekerlik neerslag in ander Westers-georiënteerde samelewings. Daar is 'n teruggryp na die religieuse, maar dit word met bedenklike inhoud gevul. Dit is hier waar die korporatiewe element 'n regstelling kan bring. Nel (1998:27) noem dat geen gelowige op sy eie, alleen die beeld van Christus vertoon nie. Dit gaan oor die gemeente wat korporatief verandering nodig het. Waar Christus die Hoof van die kerk is, is die gemeente die 'gesig' van die hoof. Woorde soos dié in 2 Korintiërs 3:18: "Ons word al meer verander om aan die beeld van Christus gelyk te word", is 'gemeentewoorde'.

Visser (2007:3) praat van die behoefte aan missionale gemeentes en noem dat sodanige gemeente 'n gemeente is wat ernstig is oor God. Dit is nie 'n gemeente wat bloot aanspraak maak op georganiseerdheid en dan met aanhoudende nuwighele vorendag kom nie. Dit is nie 'n gemeente wat ou beproefde strukture afbreek nie, maar nuwe inhoud en diepte aan iets soos die ampte gee. 'n Missionale gemeente is 'n plek waar daar waarlik gedien word en nie 'n plek waar 'leierskap' gedy nie. Visser (2007:3) vertel soos volg van sy groeiende gemeente, die Bethlehemskerk in Den Haag:

Ons het geen plan in werking gestel nie. Ons het ook nie 'n nuwe visie en missie uitgedink nie. Ons het hoofsaaklik twee dinge gedoen. (a) Ons het die meelewende lidmate oortuig om vir een minuut per dag te bid. 'n Halwe minuut vir hulle self en 'n halwe minuut vir diegene wat nie kerklik betrokke is nie. (b) Ek het begin om Bybelstudie aan te bied wat grootliks op die jongmense se vrae en probleme konsentreer. Ek het my telkens baie goed voorberei. Ek het aandagtig geluister na mense se vrae en opmerkings. Ek het dan huisbesoek gaan doen, nadat ek weer navorsing gedoen het, om hierdie vrae en opmerkings verder met die gemeente te gaan bespreek. Dus: Gebed en ernstige omgaan met die Bybel het 'n groeiende en meelewende gemeente geskep. Al die ander dinge het outomaties aandag gekry nadat ons erns gemaak het met die mees basiese dinge van die Christelike geloof.

Samevattend kan geredeneer word dat groei in getalle 'n geldige kriterium is, mits dit aan die volgende vereistes voldoen:

- Dit nie die sug na 'n sieklike verbruikersmentaliteit voed nie.
- Dit nie 'n “*circulation of the saints*” is, soos wat dit algemeen in kerktaal bekend staan nie. Lidmate van gemeentes en kerke loop dikwels oor na ander kerke omdat dit lekkerder is daar. Die groei wat dan in dié kerke plaasvind, kan nie as legitieme groei verreken word nie.
- Ware groei, soos in die Apostoliese era, sal wees waar ongelowiges (heidene) tot geloof kom en by die plaaslike gemeente inskakel óf waar kerklos- en vervreemde lidmate opgespoor en weer geaktiveer word om aktief in die gemeente te wees. Dreyer (1998:310) sê dat 'n groter missionêre bewussyn nie primêr gaan om lidmaatgetalle te verhoog nie, maar omdat dit wesenlik deel is van ons lewe voor God.
- 'n Missionale bewussyn by elke lidmaat vereis 'n wesenlike besef van sendeling-wees en gestuurdheid in hierdie wêreld.

2.4.2 'n Gemeente wat vra na haar missionale karakter

John Stott (1994:53) bied die regte inleiding vir hierdie hoofpunt:

The highest of missionary motives is neither obedience to the Great Commission (important as that is), nor love for sinners who are alienated and perishing (strong as that incentive is, especially when we contemplate the wrath of God...), but rather zeal – burning and passionate zeal – for the glory of Jesus Christ... Only one imperialism is Christian ... and that is concern for His Imperial Majesty Jesus Christ, and for the glory of his empire.

Dit gaan oor passievolle ywer en toewyding soos Stott (1994:53) tereg aandui. Die vraag is: Hoeveel Christene ervaar dit? Hoeveel ampsdraers koester dit? Hoeveel lidmate begryp iets daarvan? Voeg daarby die brandende begeerte dat die hele wêreld die knie voor Christus sal buig – Hoeveel van hierdie passie is teenwoordig by die deursnee lidmaat? 'n Missionale karakter word op vele maniere gevorm, maar primêr is dit die brandende passie wat die vuur en hitte vir missionale karaktervorming verskaf. McClung (1999:185-187; 2008:155-181; vgl. McManus 2001:23; Piper 2003:71-107) skryf oor die

belangrikheid van wat hy “apostoliese passie” noem. Passie is afgelei van die Latynse woorde *patior* en *passus* (Shorter Latin Dictionary 1966), wat beteken “om te ly” (vgl. McClung 2008:164-165). Passie beteken dan dat jy so sterk voel oor ’n saak dat jy bereid is om daarvoor te ly as dit moet. Die woord apostel (*apostolos*) beteken om gestuur te wees (Greek-English Dictionary 1971), dit wil sê om ’n boodskapper te wees. Dit beteken om gestuurde boodskapper te wees wat die glorie van Christus verkondig, al verg dit lyding - selfs tot die dood toe. Watter wonderlike voorbeeld het ons nie in die werk en lewe van Dietrich Bonhoeffer (1967:99) as hy die volgende gedagtes koester oor die lyding wat sy “apostoliese passie” oor hom gebring het nie: “Die kruis is nie die verskriklike einde van ’n andersins Godvresende en gelukkige lewe nie, maar dit ontmoet ons aan die begin van ons gemeenskap met Christus. Wanneer Christus ’n mens roep, roep hy hom/haar om te kom sterwe.”

Die apostel Paulus word as voorbeeld voorgehou en McClung (1999:185) noem dat dit by Paulus ’n bewustelike keuse was. Menslike entoesiasme kan nie apostoliese passie laat volhou nie. Dit is God was sy passie in jou investeer – die begeerte dat alle mense Hom sal verheerlik – jy moet ontwikkel en opbou wat God jou gegee het. McClung (1999:186-187; 2008: 174-181) noem en bespreek vier kwaliteite wat apostoliese passie in stand hou:

- Apostoliese oorgawe

Ons lewe in ’n wêreld waarin verskillende passies kompeteer. As ons nie aan onself sterf en eerder ons lewe vul met ’n oorheersende passie vir die verheerliking van God deur alle nasies nie (vgl. Piper 2003:17,203), is die ander passies al wat oorbly. McClung stel dit baie sterk as hy sê ons kan onself maklik mislei deur ’n gerustheid dat ons wel hierdie oorgawe gemaak het “...*In reality, all we have done is to baptize the values of our culture and give them Christian names.*”

- Apostoliese fokus

Gebrek aan fokus is een van die grootste bedreigings vir sending. “*You can run around expending energy on all sorts of good ministries, and not get one step closer to the nations.*” Bedieninge moet uiteindelik daarop uitloop dat kerke geplant word en dat mense God kan verheerlik.

- Apostoliese gebed

'n Gesonde en volgehoue gebedslewe is onontbeerlik in die sendingveld. In harde en moeilike plekke waar Jesus nie geken en aanbid word nie, sal 'n gelowige bepaald nie met 'n een-minuut-'n-dag-gesprek met God die mas opkom nie.

- Apostoliese besluitneming

Apostoliese besluitneming begin met 'n passie vir God se glorie wat aan die nasies bekend gemaak moet word. Dit begin met die vraag na waar die gestuurde God moet dien? Mc Clung (1999:187; 2008: 180) stel die saak op aangrypende wyse:

There are too many over-fed, under motivated Christians hiding behind the excuse that God has not spoken to them. They are waiting to hear voices or see dreams – all the while living to make money, to provide for their future, to dress well and have fun... If you have apostolic passion, you are one of the most dangerous people on the planet. The world no longer rules your heart. You are no longer seduced by getting and gaining but devoted to spreading and proclaiming the glory of God in the nations. You live as a pilgrim, unattached to the cares of the world. You are not afraid of loss. You even dare to believe you may be given the privilege of dying to spread His fame on the earth.

By die lees van bogenoemde, wil jy soos die apostels vra: “Gee ons meer geloof (Luk 17:5). Jesus antwoord daarop dat geloof so groot soos 'n mosterdsaadjie eintlik voldoende is. Selfs met 'n klein bietjie geloof kan wonders verrig word. Jesus se eise is baie hoog maar die gevolge is ook uitnemend. Wie dit in die geloof wil waag, vind dat geloof gepaard gaan met onmoontlike krag. In die daaropvolgende gelykenis van die slaaf wat na 'n harde dag se werk steeds sy eenaar moet kom bedien, is die afleiding dat geen spesiale dank vir gewone gehoorsaamheid verwag moet word nie (Du Plessis 1999:1290). McClung (1999:186) daag gelowiges uit om die volgende gebed te bid: *“Lord, be ruthless with me in revealing my selfish ambition and my lack of willingness to die to myself.” I guarantee that He will answer your prayer – and quickly.*

Met hierdie perspektief in gedagte word daar gekyk na die kerk se fenomenale groei in die eerste drie eeue. Christengelowiges het toe in alle opsigte hierdie missionale karakter geopenbaar. Dit het gebeur sonder die hulp van instellings óf die opgaan in

geboue as sodanig. Dit het primêr gegaan oor hulle liefde vir mense sonder hoop (vgl. Truter 2007:54).

2.4.2.1 'n Gemeente wat leer by die kerk in die Apostoliese era

Bosch (1991:48-49) noem dat gelowiges deur God gestuur word om geografiese, religieuse en sosiale grense oor te steek. In 'n sin was die vroeë kerk polities rewolusionêr. Met rewolusionêr word hier nie bedoel dat dit met een of ander vorm van geweld gepaard gegaan het nie. Die rewolusionêre lê eerder in die alternatiewe wat dit gebied het. Die gode van die heidense wêreld is verwerp; nuwe verhoudinge wat rewolusionêr was, het ontstaan - Jood, Romein, Griek, vryman en slaaf, ryk en arm, man en vrou het mekaar aanvaar as broer en suster in Christus. Die nuwe taal van Christene was die taal van liefde wat nie net lippetaal was nie, maar 'n aksie van liefde en daad. Daarby het die vroeë Christengelowiges oor min of geen kerkgeboue beskik nie en ook nie 'n Bybel, soos ons dit vandag ken, gehad nie. Daar was nie 'n institusionele vorm van professionele leierskap en allerlei kerklike strukture nie. Dit is ook vir aspirant-Christene moeilik gemaak om aan te sluit. Aan die einde van die tweede eeu moes aspirant-lidmate 'n bepaalde inisiasieperiode deurloop om te bewys dat hulle waardige volgelingen sal wees (Hirsch 2006:18-19).

Die werk van die sosiaal-wetenskaplike, Rodney Stark (1997), dien as grondslag van Hirsch (2006:18-19) se besinning oor wat hy noem "*apostolic genius*". Hy sluit aan by Stark (1997) wat skryf dat die Christene se invloed in die eerste drie eeue ver meer was as wat hulle getalle regverdig het. In die tyd het hul getalle van 'n 120 met die uitstorting van die Heilige Gees tot 6.3 miljoen (kontra Hirsch 2006:18) in die jaar 300 n.C. gegroei, terwyl daar ongeveer 60 miljoen mense in die Romeinse Ryk was. Die getal Christene het dus 'n skamele 9,9% van die bevolking uitgemaak. Tog het hierdie klein getal soveel invloed gehad dat Konstantyn in 313 n.C. die Christelike kerk as wettig erken het. Teen 381 is die Christendom as staatsgodsdienst verklaar. Die volgende tabel is insiggewend:

Geprojekteerde groei van Christene teen 'n jaarlikse groeiakoers van 3.4 persent

JAAR n.C.	GETAL CHRISTENE	% VAN BEVOLKING ¹
40	1 000	—
50	1 397	—
100	7 434	—
150	39 560	0,07
180	107 863	0,18
200	210 516	0,35
250	1 120 246	1,9
300	5 961 290	9,9
312	8 904 032	14,8
350	31 722 489	52,9

Geneem uit Stark (2007:312)

Stark (1997:161-162; vgl 2007:317-324) meen daar was sewe oortuiging en praktyke wat die Romeinse Ryk, en uiteindelik die wêreld onherroeplik verander het:

1. Christene het 'n God verkondig wat elkeen liefhet.

Vir die eerste keer in die heidense wêreld is daar gehoor van 'n God wat diegene liefhet wat Hom liefhet. Dit was soveel anders as die opvatting oor die Romeinse gode met hulle eie agendas wat gedurig soveel tyd spandeer het om mekaar te beveg en vir oorheersing te kompeteer. Hulle het min erg gehad aan die mense wat hulle aanbid het, terwyl hulle guns gekoop moes word deur allerlei offerhandes en seremonies.

2. Die Christene is opdrag gegee om God en alle mense lief te hê.

Jesus het hier die voorbeeld gestel deur vir die hele mensdom gekruisig te word. Hy gee opdrag dat diegene wat Hom liefhet ook ander moet liefhê en dien. Dit was rewolusionêr. Die Heidene het net diegene in hulle eie families of mense van sosiale status liefgehad, veral dié wat vir hulle iets kon beteken. Christene word opdrag gegee

¹ Gebaseer op 'n geskatte populasie van 60 miljoen in die Romeinse Ryk.

om lief te hê ongeag bloedverwantskap, klas, politieke en ekonomiese status (kyk ook Stark 2007:318).

3. Die Christene het 'n kultuur gestroop van etnisiteit en rangorde gedemonstreer

Christene is nie langer deur sosiale status en etnisiteit onderskei nie, totaal anders as die kultuur onder die Romeine. Die Romeine het gewonder hoekom 'n edelman 'n slaaf kon toelaat om hom as “broeder” aan te spreek.

4. Die Christene verkondig 'n genadige God wat dieselfde van sy volgelinge vereis.

Christene glo in 'n genadige God. Hierdie genadige God vereis dat sy volgelinge ook genade en medelye teenoor ander betoon. Genade was geensins deel van die Romeinse kultuur nie en Christene is verguis omdat hulle medelye gehad het met die armes. Hulle kon nie verstaan hoekom sorg aan armes só 'n belangrike praktyk onder Christene kon wees nie.

5. Christenmans was geroepe om hulle vrouens soos hulself lief te hê.

Die Romeinse siening was dat mans hulle vroue en kinders besit het. Hulle was eiendom en jy kon enigiets met hulle doen. In sommige gevalle is kinders selfs sonder enige wetlike gevolge doodgemaak. Om vroue en kinders lief te hê was 'n radikale konsep en praktyk (vgl. Stark 2007:320-322).

6. Die Christene het die Romeinse praktyk van aborsie en kindermoorde verwerp.

Daar is veral van babadogters “ontslae” geraak en dosyne geraamtes van kinders uit daardie era is al opgegrawe. Dit was veral mans wat die besluit geneem het dat fetusse geaborteer word (Stark 2007:321). In die nuwe Christelike godsdiens is alle lewe - gestremd, ongebore, manlik of vroulik, slaaf of edelman - as heilig beskou.

7. Christene het ander lief - selfs as dit persoonlike risiko inhou.

Christene is geroep om ander lief te hê, selfs hulle buite die gemeente. Armes se daaglikse bestaan in Rome was maar mismoedig met swak sanitasie, ondervoeding en siekte-epidemies wat gereeld uitbreek het. Omdat Christene danksy hulle verwagting

van die ewige lewe nie bang was vir die dood nie, het hulle gebly om siekes te versorg tydens epidemies, veral in 165 en weer in 251 (Stark 2007:319). Siekes is in die strate gelaat deur familie, terwyl dokters uit die gebied gevlug het. Christene het die siekes versorg en die sterwendes bygestaan tot die dood toe. Die wat oorleef het, was gewisse bekeerlinge tot die Christendom. Die getal bekeerlinge gedurende epidemies het vanweë die onbaatsugtige liefde en sorg van Christene dramaties toegeneem.

Hirsch (2006:19-20) beskryf nog 'n "*apostolic genius*"-fenomeen as hy na die ondergrondse kerk in Sjina verwys. Met Mao Zedong se oorname het die geskatte aantal Christene in Sjina ongeveer 2 miljoen beloop. Mao Zedong het begin om die buitelandse sendelinge sistematies te vervolg en te verdryf. Senior kerkleiers is vermoor of tronk toe gestuur, terwyl alle tweede- en derdevlakleiers ook gevangenisstraf opgelê is. Alle byeenkomste is verbied terwyl van die wreedste vervolging ooit teenoor Christene in die agtergrond gewoed het. Nadat die bamboesgordyn in die vroeë 80's gelig is, is sendelinge onder streng toesig weer toegelaat. Hulle het 'n klein verweerde oorblyfsel van die kerk verwag maar het tot hulle verbasing ontdek dat die getal Christene tot 'n geraamde 60 miljoen toegeneem het. Tans word die getal Christene in Sjina op 80 miljoen geraam. 'n Ongelooflike gebeure as in ag geneem word dat daar meestal net een bladsy van die Bybel vir 'n gesin beskikbaar was, en dat daar geen professionele kerkleiers- of strukture was nie - "*... and yet they grow like mad*" (Hirsch 2006:20).

As mens na Suid-Afrika kyk, kan tereg gevra word hoe dit dan moontlik is dat daar in 'n land met soveel Christene (79,8% in die 2001-sensus) so min tekens hiervan is? Hoekom floreer misdaad, geweld, moord, aborsie, verkragting, korrupsie, materialisme en rassisme op só 'n ongekende skaal? As 'n skrale 9,9% Christene die Romeinse Ryk tot ingrypende verandering kon dwing, hoekom gebeur dit nie in 'n land waar soveel Christene is nie? Elkeen van hierdie sewe kenmerke is net so geldig vir die 21ste eeu. Elke Christen in hierdie land behoort hierdie kenmerke opnuut te integreer om dit kragdadig en verbete te gaan uitleef (Ungerer 2008:1).

Met hierdie perspektief in gedagte kan aangehaak word by Newbigin (1994:42) wat vra na die beste manier om die evangelie op geloofwaardige manier aan mense wat sonder God klaarkom, oor te dra. "*I know of only one clue to the answering of that question,*

only one real hermeneutic of the gospel: congregations that believe it” (eie betoning). Soos Newbiggin dit verder stel word dit bereik wanneer “... *the believing congregation ... scattered throughout the community to bear the love of God into every secular happening and meeting. It is they who scatter the seeds of hope around...*” Hiermee saam kan McManus (2001:23) se opmerking gelees word: “*The life of the church is the heart of God. The heart of God is to serve a broken world*”. Ook Keifert (2006: 28) skryf oor hierdie (Apostoliese) era en noem dat dit nie vir die plaaslike gemeente nodig was om ’n sendingveld te gaan vind nie. Waarheen hulle hul ook al gedraai het, het hulle mense gesien wat in die ryk van God geïnisieer kon word Keifert (2006: 28).

They found themselves caught up into God's movement and life. They did not imagine mission as something or somewhere other than their primal activity as a called, gathered, centered, and sent people of God. This is the core characteristic of a missional church: being, not just doing, mission (eie betoning)... mission focused not so much on bringing people to church – some identified building – but being the church in, with, and under the friends, neighbors, coworkers, and strangers of people's everyday lives. As a result, the church did not have 'a mission' apart from its very identity because being church was being missional.

2.4.2.2 'n Gemeente wat kennis neem van die Christendom Era (313 - 2000)

Ralph Winter (1999:199) praat van die sogenaamde “BOBO”-teorie om die verskynsel van die Christelike geloof wat na die Apostoliese era as’t ware uitgedoof (*Blinked Out*) is en toe weer in ons tyd (die tyd toe die moderne “profete” soos Luther, Calvyn en ander na vore gekom het) aangeskakel (*Blinked On*) is, te beskryf. Soos hy dit stel: “*The result of this kind of BOBO approach is that you have 'early' saints and 'latter-day' saints, but no saints in the middle.*” Hierdie siening word veral gehuldig deur Evangeliese teoloë wat nie veel belang stel in wat voor die Reformasie gebeur het nie.

Winter (1999:198) deel die “Verlossingsgeskiedenis” in tien tydperke in, waarvan die laaste vyf soos volg daaruitsien:

Tydperk 1 (Die Romeine: 0 tot 400 n.C.): Rome kom onder Christelike beheer maar daar word nie na die heidene (Kelte en Gote) uitgereik nie. Byna as ’n soort straf, word Rome deur die Gote ingeneem en die hele westerse deel van die Romeinse Ryk kalwe in. Die mees ingrypende gebeure in hierdie tyd was die bekering van Konstantyn in 313 n.C. Dinge het geleidelik begin verander en Mead (1991:13-17) noem van die veranderinge wat plaasgevind het:

- Die Christelike godsdiens word ’n staatsgodsdiens wat daartoe lei dat die gemeente die kerk was en die kerk uiteindelik die staat.
- Dit veroorsaak dat daar uiteindelik geen grense meer tussen kerk en wêreld bestaan het nie. ’n Totale vermenging van kerk en staat het ontstaan.
- Die individuele gelowige het hom/haar nie meer geroepe gevoel om getuie in ’n vyandelike wêreld te wees nie. Missionale uitreiking het die verantwoordelikheid van die leraar geword en hy moes uiteraard veral die verantwoordelikheid vir die versorging van sy kudde nakom.
- Om siele te wen het min of meer dieselfde beteken as om mense vir die “*empire*” te wen. Almal wat deel van die staat was, was deel van die geloofsgemeenskap en daarom het die Romeinse Christene outomaties begin om diegene wat anti-Romeins was, te vervreem (Winter 1999:202).
- Die roeping en verantwoordelikhede van die gewone gelowige het vervaag, hy/sy moes maar net daar wees, ’n goeie landsburger bly, gereeld in die kerk kom, belastings betaal asook dankoffers gee. Die negatiewe wat hieruit voortgespruit het, spreek vanself.

Tydperk 2 (Die barbare: 400 tot 800 n.C.): Die Gote het ook Christene geword en soos Winter (1999:199) dit stel: “... *and they and others briefly achieved a new ‘Holy’ Roman Empire. But this new sphere did not effectively reach further north with the gospel.*”

Tydperk 3 (Die Wikings: 800 tot 1200 n.C.): Weer vind ’n soort strafregtelike regstelling plaas toe die Wikings die gekerstende Keltiese en Gotiese barbaarse gebiede inneem. “*In the resulting agony, the Vikings, too, became Christians*” (Winter 1999:199).

Tydperk 4 (Die Sarasene: 1200 tot 1600 n.C.): Europa is nou vir die eerste keer verenig deur die Christelike geloof. Hulle reik uit na die Sarasene (Arabiere) in ’n soort pseudo-

missie wat soos Winter (1999:199) dit stel eindig: "... *in the great abortion known as the Crusades.*"

Tydperk 5 (Tot aan die uithoeke van die wêreld: 1600 tot 2000 n.C.): Europa se uitreiking strek nou tot aan die uithoeke van die wêreld, maar steeds geskied dit met die gemengde motiewe van kommersiële en spirituele belang. Die gevolge in die nie-Westerse wêreld was die ontwikkeling van hulle gebiede (koloniserings) en die vermindering van oorloë en siektes. Nog nooit tevore het so min so baie beïnvloed nie en nog nooit tevore was daar so 'n groot gaping tussen die twee helftes van die wêreld nie. Met hierdie siklusse in gedagte vra Winter (1999:199) na wat in die toekoms mag voorlê:

Will the immeasurably strengthened non-Western world invade Europe and America just as the Goths invaded Rome and the Vikings overran Europe? Will the "Third World" turn on us in a new series of "Barbarian" invasions? Will the OPEC nations gradually buy us out and take us over? Clearly we face the reaction of an awakened non-Western world that is suddenly beyond our control. What will be the role of the gospel? Can we gain any insight from these previous cycles of outreach?

Winter verwys nie pertinent na die Islamgeloof se aanslag op die Weste nie. Randall Price maak in sy boek, *The Unholy War* (2001), ontstellende syfers bekend. Islam word universeel erken as die godsdienst wat die vinnigste groei. Oor die afgelope 50 jaar alleen het die totale aantal volgelinge met 500% gegroei. Daarteenoor het die Christendom slegs met 47% toegeneem. Met meer as 1,3 biljoen volgelinge beslaan Islam 'n vyfde van die wêreldbevolking. Daarby is 85% van die wêreld se Moslems van nie-Arabiese afkoms. Rusland het 'n 100 miljoen Moslems, en Indonesië het 200 miljoen terwyl daar 92% Moslems in Noord-Afrika is.

Islam is tans die tweede grootste godsdienst in Wes-Europa en daar word bereken dat dit binne twee dekades die grootste sal wees. Sweet (Joubert et al 2007:23) noem dat meer as 50% van alle babas wat in Brussel gebore word, in Moslemhuise gebore word. In Frankryk is daar een-en-'n-half miljoen Moslems (omtrent ses Moslems vir elke Christen). Engeland het meer as 2000 moskees en daar is meer praktiserende Moslems as Anglikane (Sweet in Joubert et al: 2007:23). Daar is tans ongeveer 7 miljoen

Moslems en 1 370 moskees in die VSA teenoor die 500 000 Moslems en 598 moskees wat in 1971 daar was (Price 2001:178).

2.4.2.3 'n Gemeente wat haar missionale identiteit in die 21ste eeu ontwikkel

'n Missionale identiteit kan nie anders as om in 'n missionale karakter uit te mond nie. Callahan (1990:19; vgl. 2000:59) sê die volgende: *“The church is called for the integrity of mission and not for the sake of church growth. We are called to share the Kingdom, not to grow churches. The fundamental category for this time is mission, not church. What we need is mission growth.”* Nel (2002:54-55) sluit hierby aan en noem dat die kerk teologies-gesproke geen ander identiteit as 'n missionale identiteit het nie. Die kerk is missionêr in wese of dit is nie kerk nie. Gemeentebou dra 'n basiese besorgdheid en passie in hom om gemeentes te help om hierdie missionale identiteit te verstaan en te herontdek.

Die gebrek aan missionale karakter in die 21ste eeu wek groot kommer. Skrywers soos McManus (2001) stel die saak sterk as hy in 'n hoofstuk wat oor atrofie in die kerk handel, die volgende stel:

- Vir baie kerke en gemeentes gaan dit bloot om oorlewing. Sodra dit vir die kerk net oor oorlewing gaan, is dit die begin van die einde. Daarteenoor daag die Woord gelowiges uit om getuies tot aan die uithoeke van die aarde (Hand 1:8) te wees. Die Nuwe Testamentiese woord vir “getuie” (*martus*) is dieselfde as vir “martelaar” (vgl. McManus 2001:23; Hancke 2005:39). Die kerk is daar om te dien en soms gaan diensknegte dood terwyl hulle dien. Barrett (2002:23) het beraam dat ongeveer 164 000 Christene in 2002 as martelare gesterf het en dat die getal Christenmartelare jaarliks sal groei om teen 2025 op 210 000 te staan te kom.
- Kerke is dikwels sterwend omdat hulle die rede vir hulle voortbestaan verloor het. Te veel klem word op die bewaring en onderhouding van tradisie gelê. Predikante is opgelei om eerder die verlede te bewaar, as om die toekoms te help skep. Ons het tradisioneel pleks van transformerend geword. Die kerk het soos 'n fort geword wat skuiling teen die wêreld bied, eerder as om 'n krag in die wêreld te wees (McManus 2001:30).
- Die kerk het 'n instelling geword en openbaar nie meer die eienskappe van 'n beweging nie. Dreyer (2008:3) noem dat die Hervormde Kerk (NHKA) al die

eienskappe van 'n tradisionele, geïnstusionaliseerde en ordelik-gestruktureerde Kerk het.

- Die kulturele omgewing het te gemaklik geword en die evangelie het verskuif van “kerk-besig-met-sending”, na kerk-wat-sending-ondersteun (McManus 2001:30; Hancke 2006:60,122).

Wat Suid-Afrika betref, en meer spesifiek die NG Kerk, maak Olivier (2005:134) die volgende opmerkings:

- Die nuwe paradigma se lyne is nog nie heeltemal duidelik nie, terwyl die ou standvastige bakens verdwyn het.
- Die verhouding van kerk en staat is nie meer dieselfde nie, veral nie die verhouding van die NGK met die huidige regering nie.
- Daar word nie meer verwys na 'n Christelike staat nie, maar wel na 'n sekulêre staat met 'n sekulêre grondwet waarin geen godsdienstige groepering veronderstel is om bevoordeel te word nie.
- Die vryheid om nie meer aan die kerk te behoort nie, ontstaan al meer.
- Die wetenskap en tegnologie poog om antwoorde te gee en om 'n oplossing vir al die menslike vrae te wees.
- Godsdienstige pluralisme het ontwikkel en die eksklusiewe van die Christelike godsdiens verdwyn. Godsdiens word 'n persoonlike aangeleentheid wat nie meer so ooglopend in staatsbeheerde plekke beoefen mag word nie.
- “Church Shopping” word die norm en lojaliteit teenoor die hoofstroomkerke verdwyn.
- Daar is ook diegene wat vashou aan die verlede, vir wie die kerk die laaste bastion is, 'n plek waar verandering en vernuwing so lank as moontlik uitgestel moet word.

In antwoord op die voorafgaande kan geredeneer word dat kerke en gemeentes 'n missionale bewussyn en karakter, wat grootliks iets van die kerk in die eerste drie eeue vergestalt, benodig. Dit is miskien 'n goeie vertrekpunt om te wys op Newbigin (1958:21;43 in Bosch 1991; sien ook Bosch 1991:373; Hancke 2006:111) wat onderskei tussen die kerk se *sendingintensie* en haar *sendingdimensie*. Nel (1994:28) gebruik weer die terme *missionêr-bepaald* (dimensie) en *missionêr-gerig* (intensie). Alle werksaamhede van die kerk behoort 'n sendingdimensie te hê.

Sendingdimensie het met die volgende aspekte in 'n gemeente te doen:

- die werksaamhede van die gemeente waar lidmate toegerus word om 'n ware aanbiddingsgemeenskap te wees
- die mate waartoe die gemeente in staat is om buitelanders te verwelkom en tuis te laat voel
- die pastor wat nie 'n monopolie het en waarin die lidmate gewoon net objekte van pastorale sorg is nie
- lidmate wat toegerus is vir hulle roeping in die gemeenskap
- die gemeente wat struktureel-plooibaar en innoverend is
- die gemeente nie net daarop uit is om die belange van 'n groep bevoorregtes te beskerm nie.
- die gemeente hulle roeping in die samelewing verstaan en uitleef

Volgens Nel (1994:28-29) is alle bedieningswyses per definisie missionêr in karakter. Hy maak die volgende stelling (Nel 1994:33):

In gemeentebou gaan dit om die integrering en koördinering van al die bedieningsvelde wat hopelik missionêr gemotiveer en gerig is. Elke bediening, en almal geïntegreerd saam, moet die heilshandeling van God in Christus dien. By elkeen afsonderlik, en ook by almal geïntegreerd saam, is die kritiese vraag altyd weer na die driedimensionele diens. Is dit diens aan God, aan die gelowiges onderling en aan die wêreld?

Guder (2000:150) verwys na die kerk wat konstant 'n *re-shaping* en 'n *re-forming* moet ondergaan. Die kerk het 'n voortdurende bekering nodig om 'n missionale karakter en gerigtheid te openbaar. Dit begin by lidmate wat die seëninge van die evangelie ervaar en wat betrokke raak by die sending van die kerk. Tog meen Guder (2000:151) tereg dat die evangeliserende gemeente self voortdurend geëvangelseer moet word.

This is happening individually and communally: the lines here cannot be easily separated. As individuals in the congregation hear and respond to the gospel in ways that convert them, then the community's continuing conversion happens. As the community is shaped by God's Spirit so that it risks being intentionally alternative to the dominant pressures of its cultural setting, then it is being converted.

In aansluiting by bogenoemde kan McManus (2001:15) ernstig geneem word as hy daarop wys dat ons eerder van die groot gebod as die groot opdrag moet praat. Die opdrag (Matt 28:19-20) spruit uit die groot gebod dat ons God moet liefhê met hart, siel en verstand en ons naaste soos onself. *"The gospel flows best through the establishing of significant relationships that are authentic and healthy. When relationships become stagnant and the community of Christ closes itself to the outside world, the result is an institution rather than a movement."* In 'n gebalanseerde ekosisteem het die gemeente 'n behoorlike verhouding met God, die lidmate het 'n behoorlike verhouding met mekaar en ook met die ongelowige wêreld.

Sendingintensie reik verby die mure van die kerk en raak betrokke by missionale "punte van konsentrasie" soos evangelisasie en werk vir vrede en geregtigheid. In 'n gemeente behoort beide hierdie sake aanwesig en werksaam te wees. Tog moet ons verstaan dat alles wat die gemeente doen nie missionaal is nie – dan sou ons met 'n gestremde kerk te doen hê. Die gemeenskap van gelowiges moet byvoorbeeld versorg en opgebou word om waarlik dissipels van Christus te wees, waarsonder ons pogings om 'n verskil in die wêreld te maak maar gebrekkig sal wees (Hancke 2006:111-112). Hierdie pleidooi van Hancke is geldig solank die tipiese selfgesentreerdheid van die Christendom nie weer gevoed en gekoester word nie. Keifert (2006:36-38) is oortuig dat die nuwe missionale era aangebreek het. Hy meen dat gemeentes wat aan hulle roeping gehoorsaam is en dit effektief uitleef, deel sal wees van transformerende sending. *"They will be transformed by the mission – called, gathered, and centered in Word and sacrament, and sent into the mission of God in daily life."*

'n Nuwe missionale era het inderdaad aangebreek – hopelik gaan meer gemeentes deel word van hierdie beweging en hulle as missionale gemeentes vestig. Marais & Kok

(2005:174) wys daarop dat 'n nuwe missionale ekklesiologie besig is om uit resente werk van Guder (Missional Church), asook die werk van die *Gospel and our Culture Network* (GOCN) te ontwikkel. Hierdie missionale ekklesiologie daag baie van die fundamentele voorveronderstellings wat Westerse kerke jeens sending koester uit. Baie gemeentes het binne hierdie voorveronderstellings gefunksioneer en het onseker geword oor hoe om 'n alternatiewe gemeenskap te wees. Missionale kerk-wees beteken dat gemeentes 'n meer kritiese ingesteldheid jeens hul omringende konteks ontwikkel, om sodoende as alternatiewe gemeenskap 'n uiters noodsaaklik profetiese roeping daarbinne te beoefen. Terselfdertyd word sending nie net gesien as die taak van enkelinge wat van tyd tot tyd in sendingaksies na ander plekke uitreik om siele vir die koninkryk van God te wen nie, maar as die taak en roeping van die hele gemeente wat op 'n deurlopende grondslag hulle missionale roeping in die wêreld en in hul onmiddellike konteks uitleef.

Om 'n missionale gemeente te wees beteken om saam met ander kerke, wat soos julle dink (Marais & Kok 2005:174):

- te luister na God se spesifieke roeping vir ons
- deur God gestuur te word
- deur die Heilige Gees bekragtig te word om deel te neem aan God se missie in die wêreld
- sodat beide ons uitreik en ons gemeentelike lewe 'n getuienis vir Jesus Christus kan wees.

2.5. DAN WAT? ... 'N MISSIONALE GEMEENTE BEGIN REALISEER

Die missionale gemeente is die ideaal waarna elke gemeente behoort te strew. Dit is die gemeente wat 'n sendingdimensie in al haar werksaamhede het asook 'n gesonde sendingintensie. Dit is die gemeente wat haarself as gawe van God aan die wêreld beskou en nie net ter wille van eie belang en eie oorlewing bestaan nie. Dit is die gemeente wat inderdaad 'n missionale karakter in 'n missionale leefwyse laat realiseer. Dit is 'n gemeente wat van **sturend** na **gestuur** verander het.

Die missionêre leefwyse word vervolgens beskryf onder hoofpunte: 'n Gestuurde gemeente, 'n getuigende gemeente, en 'n gemeente wat bestaan om ander te dien.

2.5.1. 'n Gestuurde gemeente

Die werk van Cole (2005); Hirsch (2006) en Keifert (2006) dien as basis en vertrekpunt vir dit wat tans as “gestuurde teologie” bekend staan. Gestuurdheid as teologiese begrip is niks nuuts nie. Guder (1998:80-81) het byvoorbeeld in die verlede soos volg hieroor geskryf:

Since the reformation the Church's self-conception was “a place where certain things happened” – depicted by the reformation marks. David Bosch states that this self-perception gave way, in the twentieth century, to a new understanding of the Church as a body of sent people. Unlike the previous notion of the Church as an entity located in a faculty or in an institutional organisation and its activities, the Church is being reconceived as a community, a gathered people, brought together by a common calling and vocation to be a sent people.

Beide (Cole 2005; Hirsch 2006) beskryf 'n nuwe beweging wat aan die orde is. Cole (2005) het begin om organiese kerke in Long Beach, Kalifornië in enige bymekaarkomplek behalwe die tradisionele kerkgeboue, te vestig. *“We were sent to find and reach people ... who were in deep pain and had lost all hope... we were sent to give them a sense of hope and personal meaning... we were sent to start new churches, which we call Awakening Chapels, among urban post-moderns”* (Cole 2005:22). Hirsch (2006:30) sluit ook aan by hierdie gedagte as hy soos volg opmerk: *“All great missionary movements begin at the fringes of the church, among the poor and the marginalized, and seldom, if ever, at the center. It seems that when the church engages at the fringes, it almost always brings life to the center.”*

'n Nuwe organisasie naamlik die *Church Multiplication Associates (CMA)* is onder leiding van Cole (2005:22) begin. Sy uitgangspunt is dat kerke as deel van 'n beweging vermeerder moet word. Maar daar moet reg begin word. Dissipels moet vermeerder word, dan leiers en dan kerke ... Die Bybel gee ons nêrens opdrag om kerke te begin nie, maar om dissipels te maak wat weer dissipels maak. *“The way to see a true church multiplication movement is to multiply healthy disciples, then leaders, then churches, and finally movements – in that order (Cole 2005:98).*

Hy (Cole 2005:97) vergelyk dit met nuwe lewe wat begin as 'n sigoot wanneer die manlike saad en die vroulike eier verenig. Hiervandaan vermenigvuldig lewe terwyl die selle verdeel. Op molekulêre vlak is die chromosome (draers van erflike eienskappe) in die DNS-stringe. Hirsch (2006:20, 76) sluit by hierdie lewensbeginsel aan as hy eerstens verwys na “*Apostolic Genius*” wat uit die elemente van “*mDNA*” opgemaak is. Die konsep “*Apostolic Genius*” verwys na die ongelooflike groei van die kerk in die eerste drie eeue asook die ondergrondse kerk in Sjina (Hirsch 2006: 18-20). Hy sit 'n “m-” voor die *DNA*, wat gewoon missionale DNS beteken. Wat DNS vir biologiese sisteme doen, doen mDNS vir ekklesiologiese sisteme. Soos die DNS die genetiese kode van 'n spesifieke organisme dra, so kodeer die mDNS die “*Apostolic Genius*”. In biologiese sisteme dra elke sel die volledige kodering van die hele organisme, met ander woorde die hele organisme kan van een enkele sel gereproduseer word, daarom dat elke Christen deur die Heilige Gees die volledige mDNS-kodering het en direkte toegang tot die “*Apostolic Genius*” het (Hirsch 2006:76-77).

Die hele bedoeling van die CMA-beweging kan gesien word in Cole (2005:50; vgl. Hirsch 2006:103) se betekenisvolle opmerking: “[*W*]e started articulating this profound goal for CMA. We want to lower the bar of how church is done and raise the bar of what it means to be a disciple.” Om dit te bewerkstellig propageer hy (Cole 2005:99-103) dit wat hy die “basiese eenheid” van kerklewe noem. Hy het dit nie teen kleingroepe of huiskerke nie, vir hom is dit 'n stap in die regte rigting, maar daar is definitiewe waarde in die uitdrukking “twee of drie” wat in die Ou sowel as die Nuwe Testament gebruik word. Hy (Cole 2005:27) beskryf die gebruik waar twee of drie dissipels weekliks byeen - kom en wat in 'n nuwe organiese konteks as 'n *Life Transformation Group* (LTG) bekend staan:

- Gemeenskap van die gelowiges is sterker waar twee of drie betrokke is (Pred 4:9-12).
- Verantwoordbaarheid is sterker met twee of drie (1Tim 5:19).
- Vertroulikheid is sterker met twee of drie (Matt 18:15-17).
- Buigsaamheid is beter met twee of drie (Matt 18:20).
- Kommunikasie is beter met twee of drie (1Kor 14:26-33).
- Rigting is beter waar twee of drie is (2Kor 13:1).
- Leierskap is beter met twee of drie (1Kor 14:29)

Cole (2005:115) formuleer die kerk se DNS aan die hand van die Engelse afkorting daarvan soos volg:

- **D**ivine truth
- **N**urturing relationships
- **A**postolic mission

Hierdie *DNA* is inherent deel van die kerk se gene en as dit toegelaat word om op die regte manier te werk, dan vind 'n epidemiese uitbreiding plaas. Hy (Cole 2005:127) vergelyk die tradisionele organigram in 'n hiërargiese organisasie teenoor 'n organiese vloediagram waar alles buite beheer lyk en waar geen beperking aan uitbreiding gestel word nie. Elke lid is ook gelykwaardig en beskik oor ewe veel potensiaal. Dit is waar die konsep van 'n organiese kerk inkom. Dit gaan oor lidmate wat met hulle volledige “kerklike DNS” organiese kerke stig wat bymekaar kom waar dit ook al geleë is en op “chaordiese” (Cole 2005:123) wyse versprei.

Dit spreek vanself dat die dae van konstitusionele kerk met sy strenge hiërargiese organigram volgens hierdie model getel is. Hierdie organiese model, wat sterk herinner aan die kerk in die eerste drie eeue (sien 2.4.2.1.) wat al die eienskappe van 'n beweging gehad het, toon baie waarde. Tog sit 'n mens met die vraag oor hoe dit die huidige bestel, soos wat dit gestalte vind in talle gemeentes van byvoorbeeld die drie tradisionele Afrikaanse kerke, raak. Moet elke predikant en pastoor sy gemeente verlaat en op die organiese model werk? Stellig nie. Baie van die beginsels kan egter wel toegepas word en waarskynlik word iets daarvan vergestalt in die werk van Keifert, soos hieronder bespreek word.

Keifert (2006) is die stigter en president van *Church Innovations* (www.churchinnovations.org). Hy en sy span is sedert 1990 besig om gemeentes deur middel van kwantitatiewe metodes en toegepaste etnografie (diep listening) te begelei om vas te stel wat God besig is om in hulle gemeenskappe te doen. In sy boek, *We Are Here Now* (2006), omskryf hy die hele proses om gemeentes van Christendom-gemeentes na gestuurde gemeentes te begelei.

Maar eers 'n opmerking oor Keifert as skrywer. Keifert (2006) se boek kan as 'n soort handleiding in strategie met betrekking tot gestuurde teologie geklassifiseer word en bied 'n tipe begroning daarby. Sy akademiese verantwoordbaarheid laat egter veel te wense oor. Sy werk wemel van ander skrywers se insigte en intellektuele eiendom sonder dat enigsins aan hulle erkenning verleen word. Hierdie bronlose aanhalings sal die spreekwoordelike klippie in heelparty akademici se skoene wees.

Ten spyte van Keifert (2006) se manier van skryf, is sy insigte in strategie en die ontwikkeling van 'n gestuurde prosesmatigheid van groot nut en behoort dit 'n reusebydrae te lewer om 'n paradigmaskuif van instandhouding na gestuurdheid by gemeentes te bewerkstellig. Dit is nodig omdat die kerk haar regoor die wêreld in 'n nuwe era bevind. Die kerk het haar vroeëre vanselfsprekende posisie verloor, veral in die gemeenskappe wat as modern en postmodern getipeer kan word. Mense verwys na hierdie tyd as postmodern, post-Christen, post-Konstantyns of post-Christendom. Baie sprekers en skrywers verkeer in vrees as gevolg van hierdie soort verwysings. Feit is dat ons, soos Keifert (2006:24) dit stel, 'n nuwe era betree het:

... this hyperbolic language is warranted because we are in a time of change, perhaps epochal change in the relationships of church, gospel, and culture. It is a change in time and location for the local church, its immediate environment, and its greater cultural environment. The change is big!

Hierdie verandering reflekteer ook in die NHKA as die volgende oor gestuurdheid gestel word: "Nog 'n betekenisvolle skuif in die Kerk se denke is die insig dat gemeentes gestuur is. *Gestuurde gemeentes!* Nie enkelinge of net sekere groeperinge in die gemeente nie." Daar word vermeld dat 90% van die Hervormde Kerk se apostolaat in die verlede rondom sinodale en ringsaksies gesentreer het en dat die fokus van sinodale na gemeentevlak moet skuif (*Die Hervormer* 2009:1).

Die hele saak van “instandhouding” teenoor “gestuurdheid” laat Wepener (2007:1) die volgende onderskeid tussen die twee sake tref:

Instandhoudingsgemeente	Gestuurde gemeente
Die primêre agent is die gemeente self en die predikant wat stuur.	Hier is dit die Drie-enige God wat die gemeente as geheel stuur.
Die primêre versorger is die predikant as pastor.	Die gemeente gee vir mekaar om en versorg mekaar onderling o.l.v. die Heilige Gees.
Die visier is merendeels gerig op ons en mense soos ons.	Driededige fokus op God, op die lidmate onderling en op die wêreld wat God nog nie ken nie.
Wil diegene wat “nie soos ons is nie” verander om “soos ons te raak”.	Ontmoet mense wat “nie soos ons is nie” waar hulle is en stel hulself oop vir diesulkes.
Oorlewing en uitbreiding baie sentraal. Getallegroei is ’n kriterium vir God se teenwoordigheid.	Meer daarop ingestel om te bepaal of dit waarmee hulle besig is op God en sy sending gerig is, of dit getallegroei gaan meebring of nie.

Die fundamentele skuiwe in die nadenke oor sending en kerkwees, het die *Church Innovations Institute* (CII) in St Paul Minneapolis gestimuleer om ’n program met die naam *Partnership of Missional Churches* te ontwikkel. Die program is opgestel en staan onder leiding van wêreldleiers en deskundiges op die gebied van teologie, missiologie en ekklesiologie soos Pat Keifert, Lois Barrett en Pat Ellison. In Suid-Afrika is die Suid-Afrikaanse Vennootskap vir Gestuurde Gemeentes (SAVGG) in 2003 onder leiding van Buvton gestig. Die vennootskap is in vyf areas, naamlik Namibië, Gauteng, Wes-Kaap, Oos-Kaap en die Suid-Kaap gevestig en strek oor ’n periode van drie tot vyf jaar. Patrick Keifert het in Augustus 2003 na Suid-Afrika gekom om die sessies waartydens die vennootskap geloods is, te behartig. Hy het Suid-Afrika weer in 2004 en 2005 besoek toe hy nog ’n aantal “vennootskap-clusters” gevorm het. Hul visie is dat ’n groot netwerk van missionêre gemeentes in die land gevestig sal word (Marais & Kok 2005:175).

2.5.1.1 Die proses

Die proses word deur Keifert (2005, 2006: 61-137; vgl. Marais & Kok 2005: 175-178) onder vier indelings beskryf. Tydens Keifert se besoek aan Gauteng op 6 September 2005, is die proses puntsgewys aangedui, soos hieronder weergegee:

Fase 1: Bewusmaking. In hierdie fase sal gemeentes hulself (hede en verlede) deur middel van aktiewe navorsing en met behulp van onderhoudvoering en die bestudering van bestaande dokumente analiseer en interpreteer. Op die wyse kan gemeentes ontdek wie hulle is, en ook wie hulle vennote is. Hierdie fase duur tussen 3 en 5 maande en betrek 10% van die gemeente.²

Hierdie fase behels die volgende:

- 3 dae van voortgesette opleiding van die leraars/pastors;
- 5 dae van gespesialiseerde opleiding vir die leiers in die gemeente (die predikante nie hierby ingesluit nie);
- 'n proses waartydens gemeentes in die "cluster" hul kultuur en gereedheid vir missionêre kerkwees ontdek deur 3 verskillende verslae wat die resultate illustreer, te bestudeer;
- 'n Kerkraads-retraite om die resultate te evalueer en om daarby betrokke te raak;
- Opleiding van "coaches" en "mentors";
- 'n Stap-vir-stap proses vir leiers van gemeentes om op 'n maandelike basis saam te werk;
- telefoonkonferensie: 'n twee-maandelikse telefoonkonferensie met 'n konsultant word in die vooruitsig gestel;
- 'n elektroniese nuusbrief word ontvang.

Fase 2: Visioenering. Dit is die eksperimenteringsfase waarin 'n missiestelling, asook 'n visie vir die taak van die gemeente geformuleer word, terwyl 'n plan van aksie op die tafel geplaas word. Voorts word verdere vaardighede en kapasiteit in die gemeente tydens hierdie fase ontwikkel om 'n missionêre transformasie vir die gemeente se missionêre uitdaging te kultiveer. Dit geskied deur samewerking in spanverband met die gemeente en haar vennote en in noue samewerking met die konsultante. Gemeentes vra in hierdie fase bewustelik die vraag: "Wat is God se roeping vir ons gemeente?" In hierdie fase sal 'n reeks dokumente waarin die gemeente se visie vervat word, opgestel word.

---

² 1. Keifert verwys na 'n kritiese massapunt wat normaalweg 15-20% van aktiewe lidmate uitmaak. Aktiewe lidmate is die mense wat eredienste bywoon, bv. met 'n gemiddelde eredienstbywoning van 100 sal dit 15-20 wees wat dit bywoon (2006:97).

By hierdie fase word **25%** van die lidmate betrek en dit behels die volgende:

- 3 dae van voortgesette opleiding van die leraars/pastors;
- 5 dae van gespesialiseerde opleiding vir die leiers, die gemeente se predikante uitgesluit;
- 'n Volledige assessering van die leierskapsvaardighede en kapasiteit van die leiers;
- opleiding van 2 dae vir die missionêre aksiespanne;
- 'n stap-vir-stap proses vir missionêre taakspanne;
- telefoonkonferensie: 'n twee-maandelikse telefoonkonferensie met 'n konsultant;
- 'n elektroniese nuusbrief.

Fase 3: Leer en groei. Hierdie fase duur die langste fase ten einde te verseker dat 'n gemeente ten volle besef en verstaan wat hulle in hierdie proses doen en wil doen, en om aan lidmate die geleentheid te bied om die proses bewustelik toe te eien. Gestuurde gemeentes glo dat God 'n voorkeurtokoms aan elke Christelike gemeente belooft. In 'n atmosfeer en houding van biddende bepeinsing en bespreking, begin die gemeentes om in hierdie fase daardie tokoms te ontdek en begin hulle beplan hoe om hul onderskeie gemeentes na daardie tokoms te laat beweeg.

Hierdie fase kan etlike jare neem, afhangende van hoeveel 'n gemeente moet leer en **50%** van die gemeente word hierby betrek. Hierdie fase behels:

- 3 dae van voortgesette opleiding van die leraars/pastors;
- 5 dae van gespesialiseerde opleiding vir die leiers, die gemeente se predikante uitgesluit;
- 'n proses waartydens 5 dokumente ontwikkel word om as gids vir gemeentes te dien om hul plan te implimenteer, naamlik:
  - 'n Gemeentelike Visiestelling;
  - 'n Visie vir beliggaming;
  - Langtermyn beplanning;
  - "S.M.A.R.T." handelingsuitvoeringsbeplanning;
  - 'n Personeelverbintenis;
- telefoonkonferensie: 'n twee-maandelikse telefoonkonferensie met 'n konsultant;
- 'n elektroniese nuusbrief.

Fase 4: Uitreik en mentor. Die basiese voorveronderstelling van hierdie fase is dat God se sending verder as net een plaaslike gemeente strek en dat getroue rentmeesterskap van die spesifieke gawes en ervarings wat God aan 'n gemeente gegee het, beteken dat 'n gemeente dit ook sal deel met ander gemeentes wat hulle vennote in die doen van God se wil in die wêreld is.

In hierdie fase word beoog om **70%** van die gemeente te betrek. Dit behels die volgende:

- 3 dae van voortgesette opleiding van die leraars/pastors;
- 5 dae van gespesialiseerde opleiding vir die leiers, die gemeente se predikante uitgesluit;
- hulp in die beplanning en ontwikkeling van bedieninge sowel as hulp aan lidmate om hul Godgegewe geestelike gawes te ontdek. Hulp word ook verleen met die implementering van hierdie gawes in gepaste bedieninge;
- telefoonkonferensie: 'n twee-maandelikse telefoonkonferensie met 'n konsultant;
- 'n elektroniese nuusbrief.

Niemandt (2007:151) wys ook op die verskil tussen 'n aantreklike gemeente en 'n gestuurde gemeente. 'n Aantreklike gemeente is begaan oor die kerk se taak en doen moeite om so veel as moontlik mense na die kerk te lok om daar die boodskap van God se genade te hoor. 'n Gestuurde gemeente se fokus is om die gemeente na die wêreld te stuur om die goeie nuus na die wêreld te bring. Die Vennootskap vir Gestuurde Gemeentes gebruik die volgende kwadrant om gemeentes te help om hul posisie in terme van hulle gestuurdheid te bepaal. Dit bied ook die insig om te verstaan hoe gestuurde gemeentes van ander verskil:

<p>K III - Geslote deur- gemeenskap</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Gemeente stel hoë eise aan homself ❖ Fokus op “goeie gemeente wees” ❖ Fokus egter net op die “self” ❖ Gemeente word verbeter t.w.v. die gemeente 	<p>K IV - Die gestuurde gemeente</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Totale fokus om deel van God se sending te wees ❖ Bewus van God se seën en wil daarom vir ander tot seën wees. ❖ Speel onmisbare rol in gemeenskap ❖ Oorwig lidmate – as gestuurdes
<p>K I - Gelowige klub</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Klub van godsdienstige mense ❖ Vier tradisies en kuier lekker saam ❖ Betaal iets om voorregte te geniet ❖ Kerk (klub) onder druk om te presteer ❖ Eie behoeftes staan voorop ❖ Geestelike vulstasie 	<p>K II - Gemeente met 'n sending</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Kerk bestaan t.w.v. eie lidmate ❖ Besef van verantwoordelikheid vir sending ❖ Kleingroep om namens res te werk ❖ Sending steeds een van baie aktiwiteite in gemeente

2.5.1.2. 'n Teologiese besinning

Dit is op hierdie punt waar gemeentebou en gestuurde gemeentes met mekaar in gesprek gebring word. Dit wil voorkom of daar 'n tipe kloof tussen gemeentebou en gestuurde gemeentes bestaan – 'n kloof wat merendeels van die kant van gestuurde gemeentes beskryf word. Of dit 'n kloof moet wees, en of daar heelparty brûe oorgebou kan word, is 'n ope vraag. Dalk is die kloof nie so groot nie en sal 'n paar laagwaterbrûe voldoende wees. In korrespondensie met dr. Frederick Marais oor sy siening van die verskil tussen gestuurde gemeentes en gemeentebou het hy die volgende gestuur (Marais 2008) – dit word verbatim aangehaal:

1. Gemeentebou se vertrekpunt is antroposentrië en strategies. Gestuurde Teologie se vertrekpunt is vanaf 'n Trinitariese verstaan van die missio Dei. In die jarelange gesprek oor die herstel van kerkbegrip het gemeentebou nie daarin geslaag om korreksies te bring nie omdat die gesprek oor ekklesiologie nie behoort te begin by die kerk nie maar by Godsbegrip.
2. Gemeentebou leun baie swaar op menslike vermoë om te reflekteer en strategie te ontwikkel terwyl daar by Gestuurde Teologie 'n groter bewussyn van afhanklikheid van die Gees is. Dit is onnodig om die twee teenoor mekaar te stel aangesien antropologie en pneumatologie nie teenoor mekaar gestel behoort te word nie. Dit is tog belangrik om die gebrek aan afhanklikheid van die Heilige Gees in Gemeentebou in die uitleef van die roeping te identifiseer. In dié sin is gemeentebou die produk van moderniteit en die geloof dat die mens oor die vermoë beskik om die “groot opdrag” van God te verstaan en te realiseer. Dit is interessant dat in die gemeenteboumateriaal gebed dikwels as “voorbidding” gesien word, terwyl in die gestuurde teologie gebed meer in die konteks van geloofsonderskeiding gesien word.
3. Die motiewe en vertrekpunt van die twee bewegings verskil. By gemeentebou is die vraag: Hoe help ons gemeentes om te groei? Deur die praktiese toepassing van evangeliese waarhede. Gestuurde Teologie begin by die vraag na die aard van die evangelie en die vraag na die wese van God self en hoe gemeentes dit kan beliggaam. In die mees praktiese uitdagings is die evangelie vir Gestuurde Teologie op die spel. Die evangelie is daarom nie in Gestuurde Teologie 'n aantal waarhede wat prakties toegepas moet word nie, maar die Drie-enige God wat sy missie wat die koninkryk laat kom deur die vestiging van betroubare geloofsgemeenskap(pe – sic) in die konteks van vandag.

4. Gestuurde Teologie is bewus daarvan dat ons nie met strategiese beplanning kan voorspel hoe die Drie-enige God sy missie realiseer nie. Ons kan daarom nie die gemeente projekteer nie. Daar word dikwels verwys na Handeling 10 en die “verrassings” in die vestiging en groei van die kerk. So byvoorbeeld die gebeure in Hand 10 waar die Gees Petrus vooruit gejaag het. Strategiese beplanning word daarom vervang met geloofsonderskeiding. Aan die ander kant is gemeentebou bewus van die almag van God en sy magtige werk as ’n objektiewe waarheid wat die gemeente moet waar maak deur kreatiewe en kundige besluitneming. Hoewel daar in die Gestuurde Teologie ’n bewussyn is van die gawes wat deur die Gees aan die gemeente gegee is, word die hoop nie geplaas op wat mense deur die gawes gaan vermag nie, maar hoe daar in afhanklikheid van die Gees ingeskakel word by die werk van die Drie-enige God. Gestuurde Teologie praktiseer die soewereiniteit van God deur geloofsonderskeiding, terwyl gemeentebou die gawes van die gelowiges kreatief mobiliseer.
5. Een van die belangrikste punte van onderskeid tussen gemeentebou en Gestuurde Teologie is hoe daar oor geloofsgemeenskap gedink word. Gemeentebou het die klem laat val op die uniekheid van bevolkingsgroepe in die kontekstualisering van die evangelie. “*Homogenous units*” het een van die beroemde, vir sommige berugte strategieë van gemeentebou geword. Gestuurde Teologie aan die ander kant glo dat die evangelie sosio-ekonomiese, generasie-, taal- en rasgrense deurbreek. Om die rede was die gevolg van gemeentebou dikwels dat gemeentes uitreik-aksies geloods het om elders diens of getuieniswerk te doen, sonder dat dit die geloofsgemeenskap van die gemeente self verander het. By die Gestuurde Teologie is die uitgangspunt dat die Here die gemeente stuur om in die eerste plek nuwe geloofsgemeenskap te vestig met die mense na wie die Here die gemeente stuur.
6. In Gestuurde Teologie is evangelisasie en dienswerk in die gemeenskap nie teenoorstaandes nie, maar word daar geglo dat beide inpas in die holistiese missie van God na die wêreld. Gemeentebou is geneig om te reageer op die sogenaamde *Social Gospel*, en oorbeklemtoon evangelisasie as die primêre taak van die kerk.
7. ’n Baie belangrike onderskeid is hoe daar gedink word oor die posisie van die kerk in die samelewing. Gestuurde Teologie het ontwikkel uit die besef dat die Christendom era verby is waar die kerk ’n sentrale magposisie in die gemeenskap in geneem het en dat dit ’n era was waarin die kerk as magsinstelling in die

samelewing ernstige gebreke gehad het om die evangelie te beliggaam. Gestuurde Teologie se fokus is daarom nie op die herstel van die mag van die kerk in die samelewing nie, maar eerder in die transformasie wat die kerk moet deurgaam om waardige draers van die evangelie te wees. Gemeentebou is nie noodwendig negatief teenoor die invloed van die Christendom in die kerk nie. Daarom is die verandering wat Gemeentebou bepleit eintlik tegniese verstellings, om beter te kan funksioneer as kerk, terwyl die Gestuurde Teologie 'n identiteitstranformasie vir die kerk in die oog het.

Marais (2008) verwys na die nuttige evaluering wat Gary McIntosh en Craig van Gelder maak oor die verskille tussen Church Growth (**hoewel daar raakpunte is tussen Gemeentebou en Church Growth, kan dit hoegenaamd nie as gelykstaande gesien word nie - soos Marais hieronder na die tabel ook toegee**) en Gestuurde Teologie in *Evaluating the Church Growth Movement* (McIntosh, 2004) Gailyn van Rheenen (2004) som die verskille soos volg op:

	<i>Missioneel</i>	<i>Kerkgroei</i>
Oriëntasie/perspektief	Teosentries	Antroposentries
	Teologies	Prakties
	Postmodern	Modern
Teologiese fokus	<i>Missio Dei</i>	Groot Opdrag
Begin vra	Wat is Evangelie?	Wat laat die kerk groei?
Perspektief op die Skrif	Vertellinge van God se doel	Proposisionele waarheid
Hoe word sending gedoen?	Deur die Gees (God se "verrassings")	Deur strategiese beplanning
Aard van gemeenskap	Inklusiwiteit, eenheid van liggaam van Christus	Mense in groepe (people groups)
Fokus van evangelisasie	Inisiasie van mense in God se koninkryk in; holistiese verstaan van die maak van dissipels.	Differensiasie tussen maak van dissipels en "perfecting", individuele redding
Oriëntasie t.o.v. sosiale aksie	Die evangelie, evangelisasie, en sosiale aksie kan nie geskei word nie.	Evangelisasie en kerkplanting geniet prioriteit bo sosiale aksie; reaktief teenoor die " <i>Social Gospel</i> "

'n Tweede deel van die worsteling het te make met tot watter mate 'n gesprek tussen gemeentebou en gestuurde gemeentes in hierdie studie toegelaat moet word. Die vraag is relevant omdat die hipotesestelling van hierdie studie wil bepaal of gemeentes wat met 'n gestruktureerde gemeentebouproses besig is missionaal meer suksesvol is as

gemeentes wat nie 'n gestruktureerde proses deurloop nie. Dit wil lyk of die gesprek tussen gemeentebou en gestuurde gemeentes eerder in 'n ander proefskrif of 'n artikel in 'n teologiese vaktydskrif tuishoort. Tog is daar sekere aspekte van Marais (2008) se kritiek wat aandag verdien:

Marais (2008) gee in 'n voetnota die volgende toe: Ek is bewus daarvan dat Gemeentebou soos wat dit in Suid-Afrika gestalte gevind het, nie volledig met die *Church Growth Movement* saamval nie. Daar was kontinentale invloede gewees in die Suid-Afrikaanse verstaan van gemeentebou. Ek is egter tog van oordeel dat die uitgangspunte van die gemeentebouteologie soos hierbo verduidelik in 'n groot mate dieselfde is as dié van die *Church Growth Movement*.”

Vervolgens word daar gereageer op enkele punte van kritiek soos wat dit deur Marais (2008) verwoord is:

- Op die stelling dat gemeentebou se vertrekpunt antroposentrië en strategies is, diu talle aanhalings uit gemeentebouliteratuur dat daar definitief rekening gehou word met die Trinitatiese verstaan van die *missio Dei*. Onder punt 2.3.2.3 is by samevatting die volgende gesê: Gemeentebou is die soewereine God aan die werk, Hy is deurgaans die Subjek (vgl. Te Velde 1992:13, Hendriks 1992:40, Nel 1994:4,15, Beukes 1995:807, Heitink et al 1998:13, Hoek 1999:14, Van der Merwe & Vos 2002: 371, Schwarz 2005:46-48).
- In hierdie studie word daar taamlik breedvoerig gehandel oor die missionale asook die belangrike insigte wat gestuurde gemeentes bring. Die missionêre insigte wat uit die hoek van gemeentebou en uit die hoek van gestuurde gemeentes verkry is, word nie as teenoorstaandes gesien nie maar as insigte wat mekaar kan komplementeer. Daarom dat die hele proses wat gestuurde gemeentes volg, as 'n “gestruktureerde missionale (ontwikkelings)proses” kan deurgaan en dienoooreenkomstig aan dieselfde meting onderwerp gaan word as gemeentes wat met 'n gestruktureerde gemeentebouproses besig is.
- Gemeentebou het 'n groot invloed op predikante en gemeentes in Suid-Afrika gehad. Dit kan as kardinale voorbereiding vir 'n groter missionale gerigtheid (soos ook in die gestuurde gemeente teologie bewoord word) gesien word. Gemeentebouteologie het gepoog om deurentyd erns te maak het met die missionale (toegegee, dalk nie volledig genoeg nie), meer as ooit tevore in die Suid-Afrikaanse konteks.

Gemeentebou in Suid-Afrika het in 'n groot mate die weg gebaan vir die SAVGG en daar kan steeds uit baie van die waardevolle insigte van gemeentebou en die gepaardgaande “strategieë” geput word.

- Na alles kom die SAVGG ook nie los van strategieë nie – te oordeel aan die vier goed uiteengesette fases soos in 2.5.1.1 (p. 115) beskryf.

Hierdie oortuiging van gestuurdheid vra na besinning in die Gereformeerde kerke oor hul belydenisskrifte en kerkordes (Niemandt 2007:152, vgl. Dreyer 1998:310). Daarby sal die ampte veral daarop gerig moet wees om lidmate deur middel van toerusting “gestuurde dissipels” te maak. Die fokus in gemeentes sal van instandhouding na diensbaarheid aan die gemeenskap moet skuif.

2.5.2 'n Getuigende gemeente

Die gemeente is die draer en beskermer van die waarheid (1Tim 3:15). Dit spreek vanself dat die gemeente 'n belangrike fokuspunt as getuigende gemeenskap is. Dit geld die erediens asook die prediking wat in die gemeente moet tuiskom. Cilliers (2002:146) skryf dat die gemeente die prediking voorafgaan en dit met 'n *Amen!* navolg. Die preekmaakproses word daarom van die begin tot die einde deur die gemeente prinsipiëel mede-bepaal. “Van die beste kommentare op prediking vind predikers nie op hulle boekrakke nie, maar ook in die murg en bloed, in die weefsel, ja in die konteks van die gemeente wat rondom die prediking lééf.” Hy noem verder dat diegene wat in die kerkbanke sit, as gawes van God gesien sal word, eerder as godsdienstige kliënte wie se belange so goed as moontlik hanteer moet word (Cilliers 2002:146). Hoewel Cilliers nie hier pertinent verwys na die missionale as hy van lidmate in die erediens as **gawes** praat nie, bied dit tog 'n waardevolle insig. Dit beteken dat lidmate elke Sondag as gawes in die erediens byeenkom om versterk en toegerus te word vir hulle “gestuurde-gawe-wees” in die sendingveld buite die mure van die kerkgebou.

Daar is reeds in hierdie studie verwys na Piper (2003:17, 215, 231) wat die standpunt huldig dat sending nie die hoofdoel van die kerk is nie maar die verheerliking van God. Hier volg sy siening:

Missions is not the ultimate goal of the church. Worship is. Missions exists because worship doesn't. Worship is ultimate, not missions, because God is ultimate, not man. When this age is over, and the countless millions of the redeemed fall on their faces before the throne of God, missions will be no more. It is a temporary necessity. But worship abides forever.

2.5.2.1 'n Erediens wat missionaal ingerig word

Met Piper se sienswyse in gedagte, word daar vervolgens gekyk na die byeenbring van die erediens asook die betekenis van missionale eredienste. Maar eers, enkele pennestrepe oor die erediens. 'n Mens sou Barnard (1981:459) in hierdie verband kon aanhaal as hy praat van die erediens van die lewe:

Die wese van die erediens kan nie voldoende verstaan en beleef word nie as dit slegs gesien word soos dit op Sondag funksioneer. Die eintlike sin en betekenis daarvan kom tot openbaring wanneer die erediens van die Sondag waar word in die erediens van die lewe ... Aanbidding wat nie betrekking het op die daaglikse lewe nie, is onwerklik, lewensvreemd en kragteloos, en versuim sy ware doel.

Callahan (1983:28) meen die hele erediens het te make met die evangelie wat goeie nuus is. Sommige predikers vergeet dit omdat te veel genade in wet verander, goeie nuus in oordeel en liefde in wettisisme. Müller (1990:9-13) beklemtoon die feit dat die erediens die fees van die gemeente is. Die erediens is die barometer van die gemeente se geloofsdiepte. Dit is die venster waardeur enige buitestander kan inkyk en met reg 'n oordeel oor die gehalte van die geloofslawe van die betrokke mense kan vel. Dit is egter nie net 'n venster waardeur 'n mens kan inkyk nie, dit is ook die venster waardeur uitgekijk kan word na elkeen se opdrag en roeping in die wêreld. Nel (1994:37) noem dat dit in die erediens sentraal gaan om die diens van God op grond van die *verdiens*te van Jesus Christus. Hy (Nel 1994:43) praat in hierdie verband van die toegesegde status van 'n Christen - wat ons in Christus gegee is (indikatief) en wat ons uit dankbaarheid geneem het, maak van ons wat ons is. Om te bestaan en selfstandig geestelik te funksioneer vra dat die gelowige moet wees (imperatief) wie hy/sy in

Christus is. Godsdienst en naastedienst hoort bymekaar. Hoe eerder die *Godsdienst* in die *eredienst* is, hoe meer logies vloei die *naastedienst* as deel van ons *Godsdienst* daaruit voort. God die Vader, Seun en Gees word op hierdie wyse *ver-Heer-lik* (Nel 1994:37-38).

Dreyer (2003:1058-1059) bied 'n blik op Hervormde lidmate se belewenis van die eredienst. Hy meld dat volgens sy empiriese navorsing mense se ervaring van die kerk grotendeels bepaal word deur dit wat in die eredienste en veral in die prediking gebeur. Dit sluit Hervormers se hoë premie op gewydheid, eerbied en ordelikheid van die eredienstgebeure in. Hulle het 'n wansinnigheid van allerlei nuwigheid wat die gewydheid en die ontmoetingskarakter met God kan vertroebel en die versugting dat die Kerk nie neigings van die tydsgeselskap klakkeloos na-aap nie, maar tradisionele waardes sal handhaaf.

Die Hervormde Kerk is nog grootliks in 'n oorlewings- en instandhoudingskarakter vasgevang. Daar is egter gemeentes wat die uitsondering hierop is en wat poog om daaruit te breek. Wat wel bemoedigend is in Dreyer (2003:1059) se studie, is dat daar 'n duidelik-groeiende bewussyn is dat die Kerk meer diakonaal en missionaal betrokke moet wees in die gemeenskap. Daar heers ook groot kommer by baie dat die Kerk haar jeug verloor. Hierdie groeiende bewussyn en versugting na groter missionale betrokkenheid sal in die Hervormde Kerk en ook in elke ander kerk in die eredienst neerslag moet vind.

Missionale eredienste vorm die hart van 'n gemeente wat deelneem aan God se missie na die wêreld. Missionale eredienste het 'n dubbele uitdaging in hierdie verband. Aan die een kant is daar lidmate wat vir jare reeds eredienste in die gemeente se kerkgebou bywoon, maar aan die anderkant is daar mense wat nog nooit in die kerk of eredienst was nie - mense wat nog nie glo nie. Missionale dienste wil beide hierdie groepe, maar veral die laasgenoemde groep laat tuiskom. Die ander uitdaging ten opsigte van beide groepe se tuiskoms in die eredienst is die kreatiewe spanning van lekker gemaklik bymekaar kom, maar ook "ongemaklik" tot die besef kom dat ons op 'n unieke manier voor ons Gasheer verskyn. En dan wil missionale prediking mense uitnooi om deel te word van God se voortgaande missie in die wêreld (De Bruin 2006).

Daar moet gewaak word teen wat McDonald (2007:38-42) missionalisme noem, met ander woorde dat die waarde van alles in terme van die bereiking van die groter doel gemeet word. So byvoorbeeld word die waarde van die sogenaamde missionale liturgie bepaal deur die aantal soekers wat deur so 'n erediens gelok is. Ook Hunsberger (2002:1) verwys na die bekende uitspraak van Stephen Neill: "if everything is mission, then nothing is mission." Wepener (2007:2) noem dat so 'n "tel-van-koppe" eintlik 'n subtiele vorm van instandhouding kan word en is nie gestuurdheid nie. Die belangrikste volgens Wepener (2007:2-3) is die wete dat gestuurdheid nie 'n strategie is nie maar 'n leefwyse wat hy "geleefde liefde" noem. 'n Paar voorbeelde van geleefde liefde wat ook ander outeurs se mening insluit, word genoem:

- Gasvryheid by die erediens moet as geleefde liefde beleef word en nie bloot 'n strategie van 'n klein klompie groeters wees nie. Geleefde liefde moet iets wees wat elke lidmaat uitstraal wanneer besoekers met hulle in aanraking kom. Callahan (1983:24-26) praat van die liefde wat besoekers reeds by die parkeerterrein moet aanvoel: Dit is dus belangrik om te let op warmte, aanvaarding en liefde vandat die besoeker by die parkeerplek stilhou tot na die erediens. Dit is daarom nodig om vriendelike parkeerplekaanwysers te hê en ook groeters by die ingange wat werklik die gawe het om mense tuis en gemaklik te laat voel. Dit is ook belangrik dat die plekaanwysers op die regte wyse mense ontvang en laat tuis voel (vryvertaal AU). Dit is hierdie aspekte en ook die gebeure tydens die erediens wat Callahan (1983:26) die volgende laat opmerk: *"Throughout this progression, visitors should be greeted in love and warmth. They should be made to feel welcome, to sense that they are appreciated as distinctive human beings, not as numbers to add to the attendance figures."*
- 'n Te groot klem op die regte lering te midde van lidmate se soeke na riglyne vir hulle leefwêreld wat oorgesien word, word dikwels nie as liefde beleef nie. Geleefde liefde sal 'n aktiewe poging aanwend om die gaping tussen liturgie en lewe te oorbrug. So 'n erediens beweeg in die rigting van gestuurdheid. Hancke (2006:64-66) praat in hierdie verband van deurlopende gefokusde prediking asook toerusting (dissipelskap) waar gelowiges voortdurend aan die ware wese en betekenis van die kerk bloot gestel word. "'n Gemeente word nie uit 'n nabinne-gerigte, gemaksone-bestaan geslinger slegs deur goeie begrip nie. Nee, iets meer is nodig. Die kennis en begrip moet deur die Heilige Gees verander word na 'n geïnspireerde hartsgesindheid" (Hancke 2006:64).

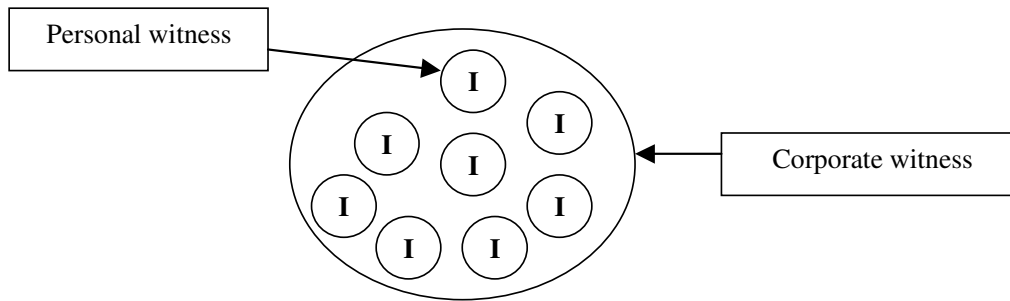

- Die pad van gestuurdheid sal die neem van risiko's insluit. Dit sal eerder op kwaliteit as kwantiteit fokus. Dit sal die oorsteek van grense behels eerder as dat mense net in hulle gemaksones vertoef. Die vraag na eie smaak en belang sal sekondêr aan die saak van die *missio Dei* gemaak moet word
- Dit sal nie die predikant wees wat die *missio Dei* alleen moet behartig nie. Dit is eerder 'n pad wat deur lidmate gestap gaan word. Dit sal volgens Wepener (2007:3) ook nie noodwendig beteken dat 'n gemeente as gevolg van die nuwe benadering uit haar nate sal bars nie. Hopelik sal die vlakke van toewyding wel verhoog.
- Avery Dulles (2002:211) stel dit dat die kerk nooit méér kerk kan wees as wanneer sy byeenkom vir erediens en onderrig nie ... "*But it would not be completely Church unless it went forth from its assemblies to carry on Christ's work in the world.*" Hy noem dit 'n wisselwerking tussen twee fases – soos die sistoliese en diastoliese beweging van die hart, die inasem en uitasem van die longe. Die erediens is die sentripetale fase terwyl sending die sentrifugale fase uitmaak.

2.5.2.2 Lidmate wat getuienis lewer

Die belangrike saak van getuienislewering word logieserwys na die hele saak van die erediens bespreek. Die erediens kan as geleentheid van korporatiewe getuienisse gesien word. Natuurlik gaan dit ook wyer as dit en kan 'n korporatiewe impak ook op ander maniere gemaak word, byvoorbeeld deur dienslewering in die gemeenskap. Hancke (2005:23) voer aan dat 'n sinergie tussen die persoonlike getuienislewering van lidmate en die korporatiewe impak van die gemeente bestaan. "*It is therefore imperative that the impact of the local Church will not be accelerated without concentrating on the personal witness of believers.*" Daar kan geen korporatiewe getuienis wees sonder persoonlike getuienisse nie. Die volgende illustrasie dui die verband tussen persoonlike en korporatiewe getuienis aan:

(Geneem uit Hancke 2005:23)

Hancke (2005: 1-2) noem dat minder as 20% van die kerk (Church's) se lidmaatskap aktief betrokke is by die uitreik- en missionêre aktiwiteite van die kerk. *“Surely, something drastically is wrong.”* Hy voer dit verder en vra waarom die meerderheid Christene in die wêreld nie missionêr betrokke is deur persoonlike getuienis nie? Ook Keifert (2006:131-137) gaan in op die vraag en sê dan: *“I have found that a major part of the colonization by Western modernity has been this falling asleep, this drowsiness to the life of Trinity. In our legitimate desire to avoid violence due to religious fervor, we have deliberately tranquilized ourselves from witnessing the reign of God.”*

Armstrong (1979:55) bied 'n interessante verduideliking oor die onderskeid tussen getuienislewering en om advokaat vir Christus te wees. Hy verwys eerstens na die populêre vraag wat dikwels aan Christene gestel word: *“As jy vandag aangekla sou word omdat jy 'n Christen is, sou daar genoeg getuienis wees om jou skuldig te bevind?”* Hierdie vraag daag jou algemene getuienis as Christen uit. Armstrong volg dan op met nog 'n vraag: *“As Jesus Christus vandag op verhoor sou wees, sou Hy jou as regsverteenvoerder wou hê?”* Hierdie vraag vra na jou vermoë om advokaat vir Hom te wees. Hy tref dan die onderskeid (Armstrong 1979:55):

Witnessing is telling what we have heard and seen; advocacy is making a case. Witnessing is testifying; advocacy is defending. We also witness (show our faith) by the way we live, including how we speak. For that reason we are witnesses when we advocate, but we are not necessarily advocates when we witness.

Armstrong (1979:55-56) kwalifiseer ook twee ander begrippe, naamlik *“evidence”* (bewyse) en *“testimony”* (getuienis). Bewyse (*evidence*) sal dan neerkom op dit wat ons geloofsveronderstellings ondersteun. Getuienislewering (*testimony*) is dan dit wat ons sê

wanneer ons getuig. Evangelisasie sluit in – om te getuig, te verdedig, bewyse te lewer, getuienis te wees ... “*but is neither equated with nor limited to any or all of them.*” Ek mag teenoor ’n medegelowige getuig, maar dit is nie evangelisasie nie. Ek mag my persoonlike ervaring met ’n Bybelstudiegroep deel, maar ook dit is nie evangelisasie nie. Die terme het verskillende betekenismoonlikhede en dit moet in gedagte gehou word.

Evangelisasie, volgens Armstrong (1979:57), verwys na die proklamasie of bekendmaking van die evangelie, die goeie nuus. Getuienislewering met al die nuanses soos hierbo uiteengesit, wat daarop gerig is om nie-gelowiges bewus te maak van die verlossing in Jesus Christus, is dan ’n onontbeerlike komponent van evangelisasie. Christelike getuienislewering uit ’n Bybelse perspektief, openbaar die volgende eienskappe (Hancke 2005:138-139):

- Dit bevat ’n element van diens aan ander (vgl. Armstrong 1979:58-63; Van der Spuy 2004:113).
- Getuienislewering sluit sosiale verantwoordelikheid in: “*It results into vision and hope of social transformation and expect justice, freedom and peace. To fulfil this expectation witness mostly demonstrates solidarity with the people for whom it is intended and through this it earns credibility*” (Armstrong 1979:58-63).
- Getuienis is doelbewus (intentional). “*More emphasis should probably be placed on intentional witness than on conscious witness.*” Die rede daarvoor is dat iemand bewus mag wees van die impak van ’n goeie lewe, hoewel dit nog nie bewustelike getuienis is nie. “[A]lthough it is not everything, evangelism still forms the heart of mission. This also applies to witness - if there is no intention to witness, then there is no witness” (Hancke 2005:135).
- Getuie-wees dra iets van gestuur-wees in hom om (paragraaf 2.5.1. p. 89).
- Alle Christene word geroep om te getuig (vgl. Bosch 1991:137; Van der Spuy 2004:107; Keifert 2006:131-137).
- Om getuie te wees kan van jou ’n prys vra. Dikwels moet getuies grense en versperrings in die proses van uitreik oorsteek. Daar is dikwels ’n simbiose tussen getuie-wees en lyding (vgl. Piper 2003:71-107). Getuienis gaan oor die waarheid. Dit het te doen met bewyse, feite en eerstehandse kennis. “*Witness always has a purpose and therefore content. Without content there is no witness.*”

Getuienislewering het altyd 'n element van evangelisasie en sosiale aksie. Hierdie twee elemente is op so 'n wyse geïntegreer dat die nie geskei kan word nie. Deur evangelisasie bring die getuie God se versoening na die wêreld toe. Die lewering van getuie vind plaas deur proklamasie (*kerugma*), diens (*diakonia*) en gemeenskap (*koinonia*). Hierdie elemente behoort ook nie geskei te word nie, maar in 'n geïntegreerde geheel aangewend te word. Getuie-wees gaan oor optrede, woorde, aksies en teenwoordigheid... “*And when witnessing by proclamation, these words should be accredited by a congruent life-style*” (Hancke 2005: 139-140; vgl. Bosch 1991:137; Getz 2003:155-162).

Die missionale gemeente se motief behoort altyd 'n verstaan van God se koninkryk in te hou, asook 'n onuitwisbare begeerte om dit te sien groei. Die gemeente durf nie in 'n selfgenoegsaamheid met die status quo te verval nie en mag ook nie apaties teenoor groei staan nie – en so die essensie van God se lewende Liggaam ignoreer nie (Hancke 2005:137). Die onderstaande diagram wil aandui dat die getuie (*martus*) geskied vanuit

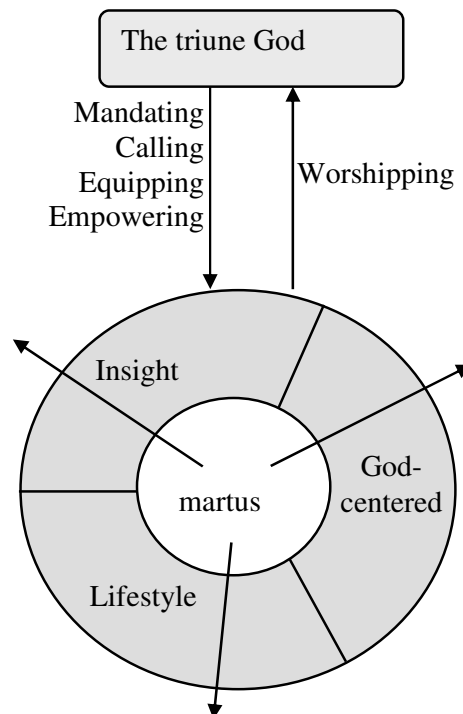

Figure – Key factors linked to the person of the witness
Geneem uit Hancke (2005:223)

'n Godgesentreerdheid, insig en die regte lewenstyl. Alles geskied tot eer van die drie-enige God wat op sy beurt weer aan die getuie die mandaat gee om te getuig asook die roeping, toerusting en bemagtiging.

Godgesentreerdheid beteken om op God gefokus te wees en om 'n groeiende, intieme verhouding met Hom te hê wat op sy beurt weer persoonlike getuienislewering aanvuur. Dit dui ook op 'n bereidwilligheid om die Heilige Gees toe te laat om persoonlike getuie-wees te bemagtig, asook 'n gebalanseerde spiritualiteit te help bewerkstellig. Die oorwoë doel is dat die objek van *marturia*, naamlik die glorie van God, 'n werklikheid sal word (Hancke 2005:224).

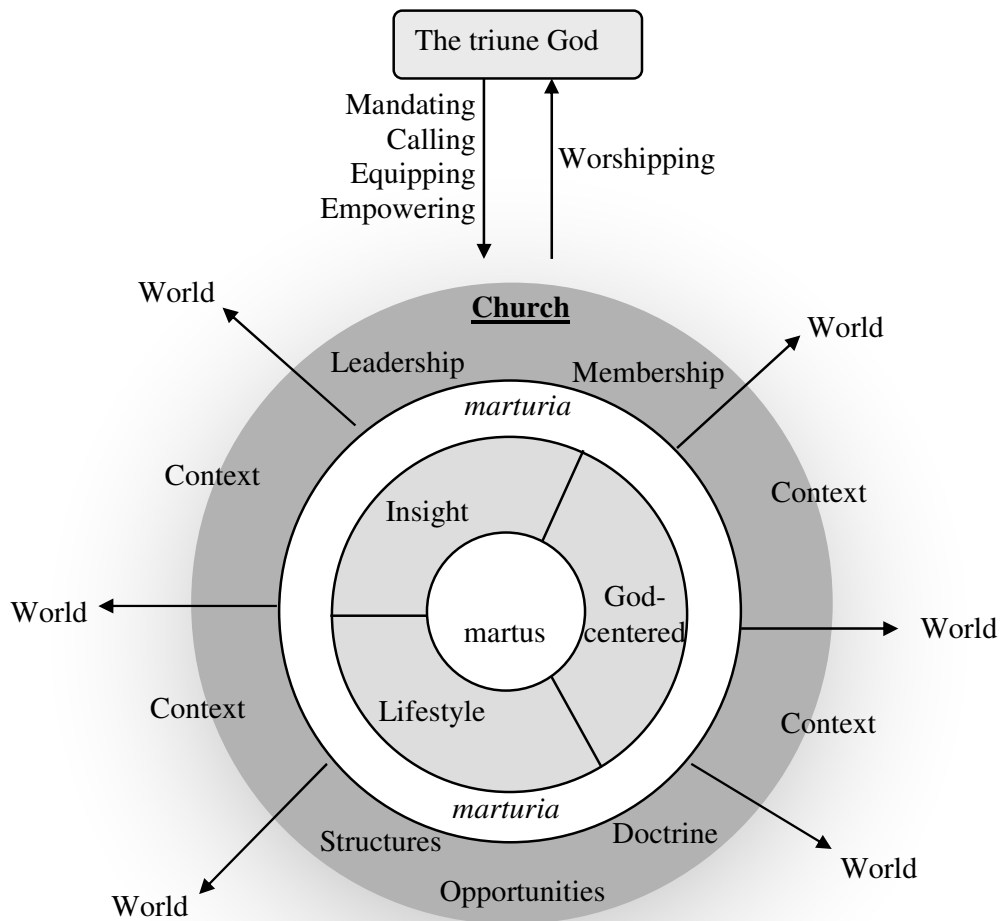
Insig gaan oor 'n Bybelse verstaan van die *missio Dei*, God se koninkryk, die kerk asook die implikasies van wat dit beteken om deel van die liggaam van Christus te wees. Dit sluit 'n duidelike verstaan van wat getuie-wees beteken in, die gestuurdheid van die kerk en die verantwoordelikheid om doelbewus uit te reik. Hierdie insig voorkom die verkeerde persepsie dat getuie-wees die verantwoordelikheid van 'n klein groepie gelowiges is. Hancke (2005:225) maak die volgende opmerking oor wat insig behels:

A sound Biblical understanding will also disallow a simplistic view of witness as ultimately being about a Christian sharing personal 'stories and experiences' and revealing an exemplary lifestyle. This insight will permeate the whole being of the believer, understanding that witness is based on the Word and ultimately points to the Word who became flesh and made his dwelling among us. We have seen his glory, the glory of the One and Only, who came from the Father, full of grace and truth.

Lewenstyl impliseer 'n lewe deurdrenk van aanbidding deur middel van woorde en daade. Dit beteken dat gelowiges 'n holistiese uitkyk op die lewe het en dat elkeen bewustelik God se transformasie-agent in elke situasie sal wees. Dit sluit ook in die lewe en groei van 'n mens om meer soos Christus te word en wat uiteraard 'n lewe van dissipelskap impliseer (Hancke 2005:225).

Bogenoemde punte, Godgesentreerdheid, insig en lewenstyl, is volgens Hancke (2005:224-225) die missiologiese samestelling van die gelowige as getuie. Dit vorm die

basis vir getuienislewering en vloei uit die wese van die getuie (*martus*). Dit is die eienskappe wat God in die *martus* gebruik om deur woord en daad getuienis (*marturia*) te lewer. Onderstaande diagram is 'n uitbreiding van die vorige om aan te dui hoe die *marturia* vanuit die *martus* se Godgesentreerdheid, missionêre insig en lewenstyl voltrek word. Dit toon ook aan hoe dinge soos leierskap, lidmaatskap, konteks, doktrine, geleenthede en strukture 'n rol in die getuienislewering teenoor die wêreld speel.

Figure – A diagnostic model based on a holistic view of witness
Geneem uit Hancke (2005:227)

Hoe meetbaar?

Keifert (2006:118) noem dat hy, deur na die volgende waardes te vra, gou kan bepaal of 'n gemeente 'n lerende missionale gemeenskap is:

1. Is elke Christen 'n sendeling in die dag-tot-dag lewe?
2. Bied die gemeente voortdurende opleiding?

Wanneer meting ter sprake kom, sal 'n gemeente moeite ondervind om die eerste vraag te beantwoord deur 'n waarde daaraan te koppel. Die waarskynlike antwoord sal “nee” wees, want selfs die SAVGG se vierde stadium maak net voorsiening vir 70% van die gemeente se medewerking na jare se opleiding en implementering van die model (vgl. 2.5.1.1, p 94). Wat voortdurende opleiding betref, kan dit met opleiding in evangelisasie saamgevoeg word. Lidmate se getuienislewering in gemeentes gaan nie pertinent getoets word nie omdat die veronderstelling is dat dit 'n beduidende komponent van evangelisasie is.

2.5.2.3 Onderlinge verhoudinge dien as getuienis

Na die Tweede Wêreldoorlog het mense in Amerika na die stede toe gestroom op soek na meer as net die onmiddellike. Volgens Mead (1996:46) was dit “ *a search not only for a house and a plot of ground, but also for the myth of a close-knit human community...*” Dit blyk dat die soeke na gemeenskap in die stede, vir die meeste 'n ontugtering is. Mense wil hulle woonbuurte steeds as 'n bron van gemeenskap sien, maar soos Mead (1996:46) tereg opmerk: “*Neighbour is often the new word for stranger.*” Burger (1997:16) noem dat die moderne era se soeke na individualiteit tot die probleem van vereensaming en vervreemding bygedra het. Aan die een kant het dit tot wonderlike vryhede gelei waar mense bykans onbepaalde keuses kan uitoefen. Maar daar is ook 'n skadukant aan verbode: In hierdie “wonderlike” wêreld het eensaamheid 'n verskriklike probleem geword. Burger (1997:16) deel die volgende waarheid: “Dit is so dat dit uiteindelik in die kerk om meer en groter goed as warmte en intimiteit gaan. Maar, kerke wat nie moeite doen om aan mense óók warmte en intimiteit te gee nie, sal waarskynlik nie mense hê om die ander, groter dinge mee te doen nie.” Ook Hancke (2006:167,171) voel sterk daarvoor en is van mening dat die verskil wat 'n gemeente maak, grootliks bepaal word deur hoe hulle met verhoudings omgaan. Dit beteken dat 'n

verskilmakende gemeente nie bewustelik gebroke verhoudings mag koester nie – nie op persoonlike of korporatiewe vlak nie. In die verband bied Nel (1994:41) 'n vertrekpunt:

Deur Jesus Christus word die mens in sy verhoudinge met sy medemens herstel tot liefhê - om met woorde en daede te dien en te deel. Christus se versoeningswerk het die mens se kommunikasiekanale weer oopgemaak met God, die skepping en sy medemens. Juis hierdie herstelde verhoudings is die hart van *koinonia*. Die beoefening en inoefening van *koinonia* kan beplan word, maar *koinonia* self is die gevolg van geestelike vernuwing. Die gemeente is 'n gemeenskap van mense wat saam deel het aan Jesus Christus en wat om dié rede deel kry (deel gee en deelneem) aan mekaar se lewens.

Warren (2003:122) noem dat die Liggaam van Christus net soos jou eie liggaam, 'n versameling van talle klein selle is. Die lewe van die Liggaam van Christus, soos jou eie liggaam, is in dié selle vasgevang. Daarom moet elke Christen by 'n klein groepie binne die kerk betrokke wees, hetsy 'n tuisgroepie, 'n Sondagskoolklas of 'n Bybelstudiegroep. Die belangrikheid van kleingroepe word ook deur Johnson & Johnson (1994:5) vanuit die sosiale wetenskap beskryf:

Humans are small group beings. We always have been and we always will be. As John Donne said, 'no man is an island, entire of itself. Throughout the history of our species we have lived in small groups... it is only recently, in the past hundred years or so, that large cities have become the rule rather than the exception.

Potgieter (1995:170,175) oordeel: "As die kerk nie 'n gemeenskap is nie, is dit nie kerk nie ... gemeenskap is nie slegs 'n modus of faset van die kerk se bestaan nie maar die wesenlike eienskap waarsonder dit nie kerk kan wees nie." Bisschoff (1998:4) meen dit is 'n eenheid wat alle grense transendeer:

Tekste soos Gal 3:28 en Kol 3:11 is merkwaardig as ons besef watter krag die grense, wat daarin beskryf word, wel in daardie tyd gehad het: Volks-, godsdienstige, ras-, klasse-, geslags- en beskaafdheidsgrense. Almal word in Christus oorgesteek om 'n nuwe eenheid te vorm. Die “mekaar” tekste is almal gerig op die praktiese uitvoering van die opdrag om *koinonia* te beoefen en te beleef.

Schwarz (1996:32) wys daarop dat holistiese groepe die beste uitwerking op die kwalitatiewe en numeriese groei in 'n gemeente het. *“They must be holistic groups, which go beyond just discussing Bible passages to applying its message to daily life ... Holistic small groups are the natural place for Christians to learn to serve others – both in and outside the group – with their spiritual gifts.”*

Daar is reeds in hierdie studie verwys na Cole se *Life Transformation Groepe* (LTG's) (2005:27) wat in twee's of drieë byeenkom. Hy verwys na kleingroepe en huisgemeentes wat 'n belangrike rol vervul, alhoewel hy die LTG-model verkies, wat volgens hom die beste werk om lewenskragtige dissipels te vorm. Daar is sekerlik baie ander modelle wat as voorbeelde kan dien, maar die kleingroepmodel, soos dit tans in die meeste gemeentes funksioneer, word hier bespreek. Dit is vanuit hierdie model wat die vraag na missionale aktiwiteite binne die kleingroepe gevra gaan word, asook die kwessie van moontlike missionale sukses al dan nie.

(a) 'n Tipe definisie

Kleingroepe is volgens Arnold (1992:9) *“an intentional gathering of three to twelve people who commit themselves to work together to become better disciples of Jesus Christ.”* Die drie sleutelsterme hier is *“commitment”*, *“working together”* en *“discipleship”*. Olivier (2005:224) noem dat 'n kleingroep 'n doelbewuste byeenbringing van drie tot twaalf individue behels, wat op 'n gereelde basis byeenkom met die doel om:

Mekaar effektief toe te rus en te bemagtig tot groei in Christus-gelykvormigheid met die volgende gevolge:

- omgee (*koinonia*) word gedeel en ervaar;
- gesonde verhoudings word met mekaar en nog-nie-gelowige vriende en kennisse gebou;
- God word hier aanbid;
- Mense groei tot geestelike volwassenheid;
- Groeplede dien mekaar en as groep die gemeente, gemeenskap en wyer wêreld;
- Groeplede word aangemoedig tot diens en sending.

(b) Belangrike eienskappe van kleingroepbyeenkomste

Vervolgens word aandag gegee aan belangrike momente in die byeenkoms van kleingroepe (vgl. Bisshoff 1998:13vv; Nel 1994:85-96; Olivier 2005:217-317):

- *Koinonia* (Arnold 1992:42; Van der Spuy 2004:145-150; Olivier 2005:255) loop soos 'n goue draad deur al die bedieninge in 'n gemeente, dit is 'n fundamentele deel van elkeen. *Koinonia* behels verhoudinge. 'n Bybelse verstaan daarvan behels 'n verhouding tussen God en 'n groep gelowiges. God het ons gemaak vir gemeenskap met Hom en met mekaar. Die twee boustene van *koinonia* is toewyding (commitment) en gesonde kommunikasie (Arnold 1992:42-43).
- Aanbidding en lofprysing wat 'n bewuste fokus op God het. Gebed gerig op aanbidding en lof aan die Here, en selfs sang, maak van die moment 'n spesiale oomblik van stilword voor die Here. Dit is belangrik om hiervoor voorsiening te maak en groeplede hierin te help groei. Van der Spuy (1998:32) meld dat die kleingroep lidmate leer om intersessie vir groeplede en ander mense te doen. Hy noem dat werklike verandering plaasvind wanneer ernstig en opreg saam oor 'n saak gebid word. Groeplede word ook geestelik aanmekaar verbind met versoeke en opdragte om gedurende die week vir mekaar te bid of vir spesifieke gebedsake byeen te kom (Van der Spuy 1998:32).
- Woordstudie wat tot die integrasie van ons geloofskennis met ons eie lewensverhaal lei, bly 'n belangrike element en mag nie afgeskeep of afgewater raak nie. Deur te luister na wat God deur sy Woord vir ons wil sê, word gemeenskap met Hom en mekaar verdiep. Kleingroepe kan ook die preek van Sondag bespreek. Van der Spuy (1998:33; 2004:145-146) meld die volgende: Omgeegroepes getuig dikwels dat sake waarvoor verskeie preke gehandel het, eers in hulle lewe verander en regkom wanneer dit in die kleingroep bespreek word.

- Saamdoen - aktivering tot dienswerk. Uiteindelik moet daar geleentheid geskep word vir saamdoen in die gemeente of gemeenskap (vgl. Van der Spuy 2004: 155-165). Sonder 'n na-buite-gerigtheid vind daar maklik "koinonitis" plaas wat, soos Nel (1994:92) dit stel: "... 'n broeiplek is vir baie afbrekende emosies, klieks, skinderbidure en wat selfs sieklike selfsug en dwaling kan word."
- Getuienislewering behoort deel te wees van die kleingroep se missionale bewussyn. Nuwe lede moet gedurig by die groep gevoeg word. George (1992:100,128; Olivier 2005:246; vgl. Hancke 2006:182) stel 'n ideaal van twee persone elke jaar. Om die lede aan hierdie visie te herinner, stel hy voor dat daar 'n "oop stoel" by elke geleentheid moet wees, sodat daar gebed en gewerk kan word om daardie stoel gevul te kry.
- Onderlinge dissipline vind plaas waar gelowiges vanuit hul verbondenheid met Christus 'n dissipelverbondenheid met mekaar het en ontwikkel, waar egte empatie en vermaning ook plaasvind. Dissipelskap lei tot dissipline en nie andersom nie (Nel 1994:94).
- Die kleingroep is die plek waar onderlinge sorg vir mekaar kan plaasvind omdat dit die beste toegerus is om verantwoordelikhede ten opsigte van herderskap en omgee te aanvaar. Waar daar probleme is, betrek die omgeegroepieier die hele groep om betrokkenes te ondersteun en te begelei. Slegs waar die groepleier nie 'n bepaalde behoefte toereikend vanuit sy groep kan hanteer nie, word die leraar betrek (Van der Spuy 1998:43).
- Leierskapopleiding vind plaas in 'n kleingroep. Vir elke leier in 'n kleingroep behoort daar 'n assistent-leier te wees wat al hoe meer vertrouwd raak met dié soort leierskap. Wanneer die oorspronklike groep verdeel, sal die assistent-leier die nuwe groepleier in die afgestigde groep wees wat op sy beurt weer 'n assistent-leier identifiseer (Olivier 2005:245).

(c) Mites oor koinonia

In die lig van die voorafgaande is dit tog nodig om ook ag te slaan op Myers (2003:9-18) as hy sekere mites oor koinonia en kleingroepe wat "belonging" betref, uitwys. Hy toon oortuigend aan dat die aantal verskillende insette nie noodwendig 'n gevoel van "behoort" meebring nie. Die volgende mites word uitgewys:

- *More time = more belonging*
- *More commitment = more belonging*
- *More purpose = more belonging*
- *More personality = more belonging*
- *More proximity = more belonging*
- *More smallgroups = more belonging*

Myers (2003: 20, 39-57) sit dan sy argument voort en voer aan dat kleingroepe nie die enigste vorm van koinonia is nie deur te wys op vier soorte ruimtes (four spaces) waarbinne 'n mens volledig kan behoort:

- a) publieke (openbare) ruimte
- b) sosiale ruimte
- c) persoonlike ruimte
- d) intieme ruimte

(d) Missionale afleidings?

Hoewel Myers (2003) goeie perspektief bied, kan die belang van kleingroepe as missionale instrument nie onderskat word nie, al behoort net ongeveer 30% van 'n gemeente se lidmate aan kleingroepe (vgl. Myers 2003:18). Die missionale waarde van 'n kleingroepbediening lê daarin dat nog-nie-gelowiges dalk makliker by 'n kleingroep as by 'n erediens sal kom inloer. Die blote aanwesigheid van kleingroepe in 'n gemeente kan 'n aanduiding van 'n missionale gerigtheid wees, veral as die 'oopstoel-gedagte' gedurig bevorder en uitgevoer word. 'n Gemeente kan aan die hand van die volgende vrae getoets word:

1. Is daar kleingroepe in die gemeente?
2. Is die kleingroepe bewus van die 'oopstoel-konsep' en word hulle aangemoedig om nuwe mense, veral ongelowiges en buitekerklikes te nooi?
3. Hoeveel lidmate het vanuit die kleingroepbediening belydenis afgelê?

2.5.2.4 Evangeliserend

Brueggemann (2006:92-113) skryf 'n insiggewende hoofstuk oor evangelisasie en dissipelskap en sê onder andere in die verband: "*The call of God, in short, is to discipleship, that is, to follow God's presence and purpose and promise with the disciplines necessary to the project.*" Voorts meen hy (Brueggemann 2006:95) dat die roeping tot dissipelskap 'n roeping weg is van die gewone lewe, gewone besittings, gewone veronderstellings na 'n nuwe lewe wat die wêreld as 'n saak van onmoontlikheid ag.

Discipleship is no easy church program ... it entails (a) a resolve to follow a leader who himself has costly habits, (b) in order to engage in disciplines that disentangle us from ways in which we are schooled and narcotized into new habits that break old vicious cycles among us, drawing us into intimacy with this calling God.

Evangelisasie beteken vir hom die volgende (Brueggemann 2006:110): “*The term ‘evangel’ is a rendering of ‘Gospel’ that is in turn rendering of ‘news, good news.’*” Hy koppel dan die term aan tekste soos Jes 40:9, 40: 28, 52:7 en Mark 1:14-15. By die uitstuur van die dissipels in Lukas 10 koppel hy dit aan die terme “*talk*” en “*walk*” (Brueggemann 2006:99). Die aanvanklike mandaat aan die dissipels was om te praat (*talk*), terwyl die tweede deel behels om te “*walk*” deur byvoorbeeld siekes gesond te maak, dooies op te wek, duiwels uit te dryf ens. Hy (Brueggemann 2006:101) stel dit dan op die volgende manier:

The walk is to cure, the restoration of broken humannes to full creaturely well-being. The talk is to assert the nearness of the new rule ... the talk makes the walk possible, and the walk is to heal, to break all vicious cycles of diminishment that violate the intention of the creator.

(a) Die term “Evangelisasie”

Volgens Heitink (2007:190) is die term evangelisasie “*een prikkelend woord ... dat oude papieren heeft, daarna in het verdomhoekje belandde, maar in onze tijd op een open levensbeschoulijke markt een herkansing verdient.*” Een van die redes dat die term evangelisasie in die “*verdomhoekje*” beland het, is die opdringerige benadering wat in die verlede in die proses van “*Zieltjes winnen*” gevolg is waar bekeringsywer (dwang) meestal die doel verbygeskiet het (Heitink 2007:192).

Die hele saak van evangelisasie vra na die regte balans. Dit behoort nie net ’n losstaande program te wees wat êrens aan die gemeentebediening gehaak word nie, maar moet eerder spruit uit ’n deurleefde missionale bewoëndheid. “*Mission is not something the Church does, a part of its total programme. No, the Church’s essence is missional, for the calling and sending action of God forms its identity. Mission is founded*

on the mission of God in the world, rather than the Church's effort to extend itself (Guder 1998:81). McLaren (2001:156) deel hierdie mening as hy sê: *"Our mission is comprehensive – so that every Christian, 'clergy' and 'lay', is equally sent – to a classroom, a factory, an office building, a highway, a jungle, whatever – to be an agent of Christ, an agent of the kingdom."*

Evangelisasie het die bedoeling om mense buite die gemeente in die voorregte van die evangelie te laat deel. Dit gaan hier nie net oor woorde van genade en waarheid nie, maar ook oor daad van barmhartigheid en geregtigheid (Heitink 2007:194; vgl. Dulles 2002:211-212). Barret (1987:77) wys daarop dat daar in Engels meer as 300 verskillende definisies van die konsep "evangeliseer" (*evangelize*) is: *"...using vastly different terminology and employing over 700 different terms or synonyms or near-synonyms of part-synonyms."* Evangelisasie kan volgens Bosch (1991:420) opgesom word as: *"Daardie dimensie en aktiwiteit van die kerk se sending wat deur woord en daad en in die lig van spesifieke omstandighede en in 'n bepaalde konteks aan elke persoon en gemeenskap, oral 'n geldige geleentheid tot 'n radikale heroriëntasie bied en sluit aspekte in soos bevryding van slawerny aan die wêreld en sy magte; om Jesus Christus aan te gryp as Redder en Heer; en 'n lewende lidmaat van sy gemeente te word; betrokke te raak in sy diens van rekonsiliasie, vrede, geregtigheid op aarde en om toegewy te wees aan God se doel om alles onder die heerskappy van Christus te stel."* Guder (2000:3-27) handel breedvoerig met die herkoms en gebruik van die begrippe sending en evangelisasie. Vervolgens word elke begrip kortliks behandel:

"Whereas mission has become a central theme of theology, evangelism has continued to be an ambiguous term" (Guder 2000:23). Hy pleit vir 'n begrip van evangelisasie wat in die *missio Dei* gewortel is. Hy (Guder 2000:25) verkies die begrip "*evangelization*" bo "*evangelism*" (hierdie onderskeid is nie so skerp in Afrikaans nie. 'n Moontlike onderskeid sou wees "evangeliseer" vs. "evangelisasie" of dalk evangelisme) en meld voorts dat die gebruik van die term "*evangelization*" vier voordele inhou:

- *It is closer to the New Testament usage, with its emphasis upon the church's commission to evangelize (euangelizein), that is, to communicate the gospel.*
- *It stresses the ongoing, dynamic, process character of the church witness.*

- *It moves away from the reductionism of evangelism as method and program.*
- *And it confirms a common usage among Protestants and Roman Catholics, since it is already the preferred terminology of the Catholic world.*

'n Verdere belangrike rede vir die term “*evangelize*” is volgens Guder (2000:26) daarin geleë dat ons ons taal en begrip van die idee dat evangelisering net op ongelowiges gemik is, moet bevry: “*The New Testament is addressed to believers from beginning to end, and it evangelizes at every turning. Evangelizing churches are churches that are being evangelized. For the sake of its evangelistic vocation, the continuing conversion of the church is essential.*”

Daar is reeds baie in hierdie studie oor die gemeente as *missio Dei*, as gestuurde gemeente geskryf. Talle resente werke (vgl. Van der Spuy 2004; Hancke 2006) meld ook dat elke lidmaat 'n sendeling behoort te wees en evangelisasie en sending nie net die werk van 'n klein groepie lidmate in die gemeente behoort te wees nie. Dit bly die oogmerk en versugting dat elke lidmaat vir hierdie getuienistaak in die wêreld geskool sal word en daarom dat daar al vir dekades lank evangelisasiekursusse wêreldwyd aangebied word. Drie van die bekendstes in Suid-Afrika word kortliks beskryf:

- Die bekendste is die EE 111 (*Evangelism Explosion*) wat in 1962 in die VSA onder leiding van Dr. James Kennedy ontwikkel is en wat in 212 lande gebruik (kyk webtuiste by www.eeinternational.org) word en reeds 26 jaar lank suksesvol in Suid-Afrika aangebied word. Die materiaal en opleiding is in al 11 amptelike landstale beskikbaar en toerustingskursusse vir kinders en jongmense is ook saamgestel. Die Hervormde Kerk het hierdie benadering onder leiding van ds. Tony Simpson verwerk om as die Gemeentelike Evangelisasie Toerustingsprogram (GETP) bekend te staan. Die algemeenste kritiek op hierdie metode, met inbegrip van die GETP hou verband met sy konfrontasiestyl wat bepaalde teologiese vrae na vore bring. In die Hervormde Kerk het hierdie metode nie die verwagte resultate gelewer nie, waarskynlik omdat 'n relasionele benadering, eerder as konfrontasie in die huidige tydsgees groter aanklank vind. Baie min gemeentes bied tans nog die GETP-kursus aan.

- Die Alpha-kursus het in die Holy Trinity Brompton Anglikaanse gemeente in Londen in die laat 1970's begin en word al vir meer as 26 jaar aangebied. Nicky Gumble het in 1990 die kursus oorgeneem en verfyn. Oor die 33 500 Alpha-kursusse word in meer as 163 lande deur feitlik alle denominasies aangebied. Meer as twee miljoen mense in die V.K. en meer as 11 miljoen het die kursus wêreldwyd deurloop (vgl. webtuiste by <http://uk.alpha.org>). In sy wese is die benadering kategoriees van aard. Basiese temas word deur middel van elektroniese beeldmateriaal aan die orde gestel en die kursus toon 'n fyn balans tussen teologies-geestelike en intellektuele integriteit. Die doeltreffendheid lê in die byderwetse en dinamiese aanbiedingstyl, wat met 'n gesellige sosiale betrokkenheid gepaard gaan.
- Die Getroue Getuie-kursus (1993; hersien in 2007) is 'n vertaling en eietydse aanpassing deur prof. Malan Nel van dr. Dick Armstrong (1979) se kursus wat op sy benadering van Service Evangelism gegrond is. Hierdie benadering is 'n "diensgerigte" benadering wat kursusgangers aanmoedig om daar te wees vir diegene in nood. Daar word aan die begin van die kursus sterk klem gelê op kommunikasievaardighede, veral die belangrikheid van luister. Die behandeling van geloof en geloofsinhoude is baie deeglik uitgewerk en die kursusgangers word geleer om hulle geloof op die regte tyd en met die regte aanslag te deel.

(b) Hoe meetbaar?

Die vraag is hoe meetbaar die missionale in hierdie verband is? Dit sal uiters moeilik wees om vas te stel hoeveel evangelisasiegesprekke gedurende 'n bepaalde verslagtydperk deur lidmate gevoer word. Die voor die handliggende is om vanuit die model van gestuurde gemeentes te redeneer en aan te voer dat die getal opgeleides iets van die nuwe begrip van gestuurdheid (*missio Dei*) reflekteer. Daarmee saam kan geredeneer word dat daar, ten spyte van 'n gemeente wat begin het om in die rigting van gestuurde-gemeente-wees te ontwikkel, tog lidmate is wat die gawe ontvang het om georganiseerde evangelisasiewerk te doen. Hierdie georganiseerde evangelisasie of gepaardgaande projekte is komplementêrend tot die gewone missionale gerigtheid van die gemeente. Vrae aan 'n gemeente sou kon insluit:

1. Hoeveel lidmate in die gemeente het die afgelope vyf jaar een van die volgende evangelisasiekursusse deurloop? Die betrokke kursusse kan dan genoem word, terwyl ander moontlike kursusse aangedui kan word.

2. Watter metode van evangelisasie is gebruik, byvoorbeeld deur-tot-deur, evangelisasiegerigte sensus, aanmelding van “evangelisasie-objekte” deur lidmate, ander projekte?
3. Hoeveel mense is die afgelope vyf jaar deur middel van georganiseerde evangelisasie by die gemeente deur belydenisaflegging ingeskakel?

2.5.2.5 Sending

Guder (2000:20) sluit hoofsaaklik by Barth se siening van sending as *missio Dei* aan. In kort kom dit daarop neer dat die Vader, Seun en Heilige Gees die kerk die wêreld instuur. Sending is nie primêr ’n aktiwiteit van die kerk nie, maar ’n eienskap van God. God is ’n missionêre God. Sending word daarom gesien as ’n beweging van God na die wêreld en die kerk is ’n instrument vir daardie sending. Die kerk is daar omdat daar sending is en nie andersom nie. Guder (2000:22) noem dat sending as vakgebied, die die basis ontwikkel het waaruit missiologie ontwikkel het in ’n groot dissipline terwyl dit effektief met ander teologiese areas geïntegreer is.

Die kerk bestaan nie net vir homself nie, maar ook vir hulle wat buite die kerk is (Bosch 1991:375). Saam met ander word daar aan die intensie gewerk om hulle wat “buite” is, te bereik. Daarom kan die kerk nie anders as om ’n evangeliserende kerk te wees nie. Sending begin plaaslik en kring wyer, (Getz 1984:69-81) van die spreekwoordelike Jerusalem, sowel as in die hele Judea en Samaria, tot aan die uithoeke van die wêreld. Hierby inbegrepe is ook die sending aan hulle van ander godsdienste.

(a) ’n Blik op wêreldsending

Brueggemann (2006:103) trek die lyn van die O.T. na die N.T. deur tot na die vroeë kerk om vandag se betekenis van sending te verreken. Sending gaan nie vir hom oor die heengaan na ander plekke met die veronderstelling dat sekere gebiede “reeds oorwin” is, terwyl ander gebiede nog “ingeneem” moet word – só asof die basis by die huis “beveilig” is. *“Rather, the sending means to be dispatched as alternative in every place where anti-creation powers rule... it is to be understood as alternative community in the midst of conventional communities.”* Daarteenoor meen Hancke (2006:34-35 kyk ook Bosch 1979:248) dat dit beter is om sending te beskryf as die kerk se oorsteek van grense, maar dan wel in die vorm van ’n dienskneg. Dit kan weer beskryf word as die taak van die totale kerk met die verlossing deur Jesus Christus as doel. In die uitvoering

van hierdie sendingtaak maak die kerk haar los van haar bestaande bestaanswêreld en tree oor geografiese, sosiale, politieke, etniese, kulturele, godsdienstige en ideologiese grense. Sending is die doelbewuste oorsteek van die grens tussen kerk en nie-kerk deur woord en daad met die oog op die verkondiging van die evangelie. Hancke (2005:25) gee 'n eenvoudige definisie van sending: *Mission is God using his people individually and collectively to reach out to unbelievers through word, deed and prayer.*

Winter & Koch (1999:509-510) bied 'n insiggewende blik op wêreldsending soos dit aan die vooraand van die 21ste eeu daarna uitsien. Dit het 18 eeue geneem vir aktiewe Christene om van 0% van die wêreld se bevolking tot 2,5% in 1900 te groei, net 70 jaar om van 2,5% tot 5% in 1970 te groei, en om in die laaste 30 jaar van 5% tot 11,2% van die wêreld se bevolking te groei. Vir die eerste keer in die geskiedenis is daar een aktiewe Christen vir elke nege mense wêreldwyd, wat of nominaal of nie-Christene is nie. Met ander woorde een uit elke tien mense op die planeet is Christene wat hulle geloof aktief uitleef. Die getal Christene, in wat voorheen as sendingvelde bekend gestaan het, oortref die getal Christene in die lande wat tradisioneel sendelinge gestuur het. In werklikheid is daar tans meer sendelinge uit nie-Westerse kerke as van die tradisionele sending-basisse uit die Weste. Die Protestante-groei in Latyns-Amerika is drie keer meer as die biologiese groei. Protestante in Sjina het van ongeveer 1 miljoen na meer as 80 miljoen gelowiges in minder as 50 jaar gegroei. In die 1980's was Nepal 'n Hindoe-koninkryk met 'n klein en vervolgte Christelike Kerk. Vandag is daar honderde duisende Christengelowiges. 'n Mens kan aanvaar dat baie van die statistiek hierbo genoem, die afgelope tien jaar aansienlik verander het.

Sweet (In Joubert et al 2007:24) sluit hierby aan wanneer hy noem dat terwyl die Christendom in Europa aan die uitsterf is, dit met rasse skrede in die Ooste en die Suide groei. Volgens hom is die statistiese middelpunt van die Christendom vandag in Timboektoe, Mali. Die taal van die Christendom vandag is Spaans en die kleur is nie meer wit nie, maar bruin. Daar is vandag meer Christene in Indië as in die VSA en in 2025 sal twee derdes van die Christene in Latyns-Amerika, Afrika en Asië woon.

Die tragiese is dat 2 biljoen mense steeds van die verkondiging van Christus afgesny is (Winter & Koch 1999:510) en dit is veral die groepe binne die Moslemgebiede, sekere stamgebiede, en Hindoe- en Boeddhisteblokke. Brooks (2002:126) verwys na die

sogenaamde “10/40-venster” wat deur missioloë só genoem word omdat dit die breedtegrade is waartussen die meeste Hindoes, Boeddhiste en Moslems woonagtig is. Volgens Winter & Bloch (1999:519) bied hierdie groepe ook die meeste weerstand, maar merk dan op: “... *we are learning that when a people seems resistant it may only mean that our approach has been ineffective.*” Dit blyk ook dat sendelinge, om verstaanbare redes, traag is om sendingwerk in hierdie blokke te gaan doen. Van die sowat 420 000 sendelinge wêreldwyd, is daar slegs ’n geskatte 10 000 wat in hierdie lande sendingwerk doen. Dit beteken dat 41 keer meer sendelinge in die sogenaamde “*reach people groups*” as in die onbereikte groepe diens doen.

The Great Imbalance

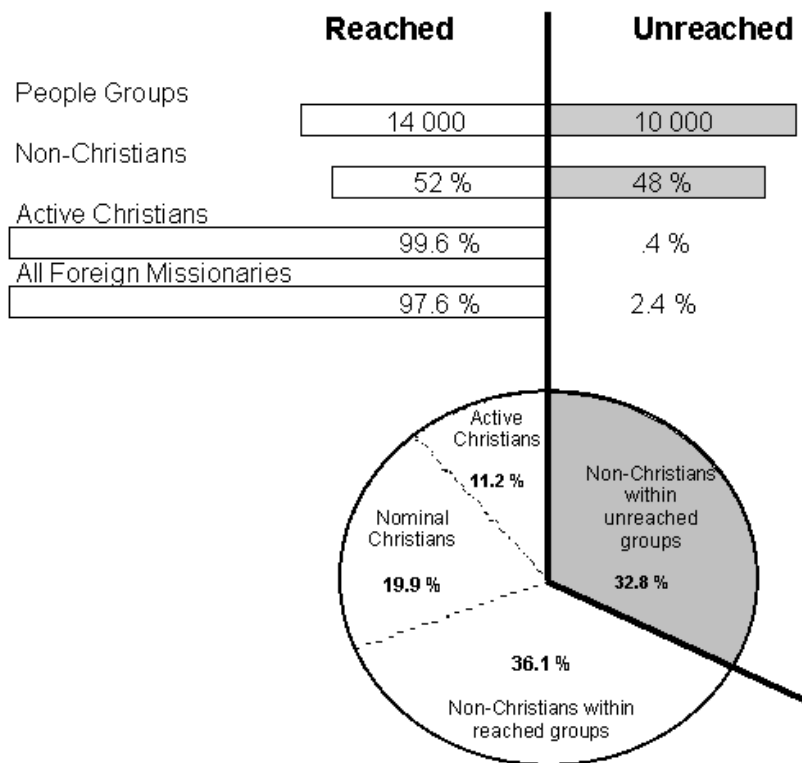

Diagram – geneem uit Winter & Koch (1999:519)

As mens persentasiegewys na bostaande diagram kyk, beteken dit dat 97,6% sendelinge in die bereikte dele werk en slegs 2,4% in die onbereikte dele. Die tragiese moorde op drie sendelinge in Turkye in April 2007 spreek van die moeilike en vyandige omstandighede waarbinne sendingwerk dikwels gedoen word. ’n Duitser en twee Turke is vermoor, terwyl ’n Suid-Afrikaner, Martin de Lange wat reeds 13 jaar sendingwerk in

Turkye doen, dit vrygespring het. Sy kommentaar oor die gebeure is veelseggend: “Die Bybel sê dat die saad van die kerk in die bloed van die martelaar lê” (*Beeld* 20 April 2007).

Tog blyk uit die werk van Winter & Koch (1999:523) dat daar ook groot momentum is. In 1974 was drie uit elke vier mense buite bereik van dieselfde-kultuur evangelisasie. Vandag is slegs een uit elke twee buite die bereik daarvan. In 1974 was meer as die helfte van die wêreld se bevolking buite bereik van die kerk. Vandag, vir die eerste keer in die geskiedenis, is daar minder nie-Christene midde-in onbereikte groepe as wat daar in bereikte groepe is (Winter & Koch 1999:523):

We are in the final era of missions. For the first time in history it is possible to see light at the end of the tunnel when there will be a church movement within the language and social structure of every people group on earth, powerful face to face evangelism taking over in all peoples. God is moving throughout His global body to fulfill His promise to the nations in ways that we could not possibly have imagined 25 years ago.

(b) Hoe moet sending in die plaaslike gemeente beskou word?

Oor die verskil tussen sending en evangelisasie is al baie geskryf. Daar word geredeneer dat sending eintlik net kruiskulturele evangelisasie is, as jy byvoorbeeld na mense in jou eie kultuurgroep uitreik is dit evangelisasie, maar sodra 'n ander kultuur geteiken word is dit sending. Die mees resente standpunt van die Hervormde Kerk word deur Van der Merwe (*Die Hervormer* 2009:1) bewoord:

Die eerste skuif in die Kerk se denke is dat apostolaat voortaan holisties en geïntegreerd gedoen moet word. Dit beteken dat die beleid van skeiding tussen evangelisasie en sending nie meer van pas is nie. Die feit dat die Kerk vir baie jare die interafhanklikheid van verskillende bedienings misgekyk het en alles in selfstandige entiteite en kompartemente opgebreek het ... Elke gemeente, en die Kerk as geheel behoort 'n holistiese en geïntegreerde benadering tot apostolaat te handhaaf. Die eredienste, diakonaat, pastoraat en gemeente-ontwikkeling het alles te doen met die apostolaat, en omgekeerd.

'n Mens is terdeë onder die indruk dat wegbeweeg word van tradisionele terminologie soos sending en evangelisasie en dat “nuwe missionale taal” hierdie terminologie wil oorbrug en selfs verberg. Tog is daar die vraag of nuwe taalgebruik en terminologie nuwe stimulus en missionale ywer gaan bewerkstellig. Nuwe taalgebruik en terminologie mag 'n nuwe bewussyn help vestig en (hopelik) selfs 'n brandende passie, maar daar is tog grense wat ons met die beste taalgebruik nie kan misken nie. Hierdie grense is gegewe en is beslis bedoel om oorgesteek te word, maar die prominensie van die grense moet verreken word en die oorsteek daarvan verg 'n eiesoortige beplanning en strategie.

Die term 'sending' het myns insiens steeds gebruikswaarde, veral in die Suid-Afrikaanse konteks. Waar sending tradisioneel gesien is as die oorsteek van grense, verkieslik geografiese grense na ander lande, is dit by ons tans heel anders. In Suid-Afrika het ons die situasie waar die *uithoeke van die wêreld*, die *Samaria's* en die *Judea's* na Jerusalem toe stroom. Volgens 'n opname van UASA in 2006 word bereken dat Suid-Afrika die tuiste van tot soveel as 10 miljoen (20% van bevolking) onwettige immigrante is. Daarby moet die land met die 2010 – FIFA- wêreldbeker op hande hom regmaak vir 'n vlag nuwe aankomelinge. 'n Gans sendingveld is besig om oor ons grense te stroom en om hulle regoor die land te vestig. Dit is duidelik dat die regering nie by magte is om hierdie golf van onwettige immigrante te stuit nie en dat hulle verblyf hier permanent gaan wees. (*Die Hervormer* 2007:2). Daar is bykans nie 'n gemeenskap in die RSA wat nie tans met vreemdelinge, veral uit ander Afrikastate gekonfronteer word nie. Dit is daarom dat die volgende definisie by uitstek geskik is om die “nuwe sendingveld” in ons midde te bereik. *Sending is die doelbewuste oorsteek van geografiese, sosiale, politieke, etniese, kulturele, godsdienstige en ideologiese grense deur die kerk om die evangelie met woord en daad aan die nie-kerk te verkondig.* Die grense kan die straat, die woongebied, die kleur-, etniese-, kulturele of watter grense ook al wees wat jou van die nie-kerk skei.

Neem byvoorbeeld 'n Nigeriese gesin wat 'n plakkershuis opslaan in 'n nuwe informele nedersetting teenaan die tradisionele swart woongebied. Grenslyne is onmiddellik 'n gegewe en verskil figuurlik-gesproke in dikte tussen byvoorbeeld mense in die informele nedersetting, die swart woongebied en dié in die tradisionele wit dorp. Mense in die gevestigde swart woongebied mag die bure uit die nedersettings as indringers wat hulle

van potensiële werkgeleenthede kom beroof beskou, terwyl inwoners in die tradisionele wit dorpsgebied (waarin heel party swart mense deesdae woon) hulle as ongenooïd beskou en die groeiende plakkerskamp met argwaan bejeën. Dan is grenslyne soos taal, kultuur, godsdiens en ideologie nog nie eens in ag geneem nie.

Dan het daar 'n gebeure plaasgevind wat wie weet hoeveel onwettige immigrante soos die denkbeeldige Nigeriese gesin tot in hulle wese geruk het. Die land het gedurende Mei/Junie 2008 onder 'n vlag vreemdeling-aanvalle gesteier en duisende paniekbevange immigrante het inderhaas die land uitgevlug, terwyl talle steeds in vrees en bewing 'n onwelkome tuiste hier probeer vind. Dit moet tot beskaming van die kerk in Suid-Afrika gesê word dat ons nie by magte was om vreemdelinge haat te kon omkeer en positief in die evangelisasie van duisende wat die grense na die RSA oorgesteek het, te kon kanaliseer nie. Die kerk (lees 75% van Suid-Afrikaners volgens nuutste sensus) het skamelik gefaal toe 'n sendingveld van miljoene Afrikane geografiese, sosiale, politieke, etniese, kulturele, godsdienstige en ideologiese grense na ons oorgesteek het.

Miskien moet daar in die Suid-Afrikaanse konteks gepleit word vir begrip dat daar figuurlik-gesproke, harder en sagter grenslyne is. Soliede, dik lyne of dun en selfs stippellyne - alles grenslyne wat die kerk na die nie-kerk moet oorsteek. Vir die soliede, dik lyne is die term sending steeds 'n doeltreffende voertuig en vir die dun en gestippelde lyn bied die term evangelisasie steeds genoegsame drakrag. Evangelisasie sou dan geld vir diegene in die gemeenskap wat in terme van taal en kultuur (om maar enkele voorbeelde te noem) meer toeganklik is. Natuurlik kom die begrippe steeds tuis onder die sambreelterm "missionaal" of die apostolaat van die kerk, soos Van der Merwe (*Die Hervormer* 2009:1) voor pleit, hoewel, die begrippe sending en evangelisasie myns insiens nie só uitgedien is as wat algemeen aanvaar word nie. Die oproep behoort te wees dat 'n groter missionale bewussyn as gevolg van 'n sendingveld wat na ons toe gekom het, sal posvat. Die grootste soliede dik grenslyn wat stellig oorbrug moet word, is dié van vooroordeel en 'n hulle-hoort-nie-hier-nie-houding.

Gestuurde-gemeente-wees beteken 'n hele gemeente wat verstaan wat *missio Dei* beteken en wat hulle gestuurdheid oral, elke dag in hulle werksplekke en in hulle sport, kultuur en sosiale lewens uitleef. Maar dit sou ook impliseer dat 'n klein groepie geroepenes wat oor die gawes beskik, of hulle vir God se roepstem oopstel (Hy kan mos

roep, wíé Hy wil na waarheen Hy wil), grense na ander gemeenskappe toe sal oorsteek. Dit kan etniese en kulturele grense wees wat 'n paar strate verder is, of op die rand van die stad of dorp geleë is – of dit kan geografiese grense wees na enige ander sendingveld wat wag. Dit kan 'n lewensroeping wees waar die gemeente oor baie jare 'n sendingpaar in die vreemde versorg, dit kan sendinguitreik oor die korttermyn wees, dit kan plaaslike betrokkenheid in die sendingkerk vir 'n leeftyd wees. Feit is, gestuurde gemeentes beskik oor hierdie lidmate as “gawes” aan die kerk en 'n ongeredde wêreld.

Dan is daar ook die korttermyn-sendinguitreike na ander betemmings, wat tans baie gewild onder baie gemeentes is, soos onder punt 4.2.6 (p. 259) uitgewys, hoewel die oortuiging is dat ons grootste opdrag in Suid-Afrika plaaslik is. Warren (2003:264-265) moedig gelowiges aan om by 'n korttermyn-sendingprojek in 'n ander land aan te sluit. Hy noem dat so 'n projek 'n positiewe uitwerking op die gelowige het: “Dit gaan jou hart laat swel, jou visie verbreed, jou geloof groter maak, jou mededoë versterk en jou met die soort vreugde vul wat jy nog nooit ervaar het nie. Dit kan die keerpunt in jou lewe wees.” Hierdie motivering is ook by McLaren (2001:122) aanwesig as hy sê:

I look back over my years in ministry and ask what has really helped people change and deepen spiritually: (1) Youth retreats, (2) short-term mission trips ... I look over this list and wonder what they have in common. The biggest thing – intensity. Odd: we try to make our spiritual formation experience routine, and that maybe guarantees they become less effective. The more intense and less routine the educational experience, the greater the impact – at least that's what strikes me as I look over my list.

(c) Missionaal suksesvol?

Met Hancke (2006:120-122; vgl. *Die Hervormer* 2009:1) se vermaning in gedagte, naamlik dat gewaak moet word teen die persepsie dat sending slegs een van die aksies in die gemeente is, kan daar tog gevra word na spesifieke aksies wat die gemeente loods of by betrokke is – welwetende dat die gemeente haar missionale karakter sal bly ontwikkel ten einde meer en meer 'n gestuurdheid te openbaar. Die volgende kan as vrae dien vir die empiriese toetsing:

- Is u gemeente by die opleiding van sendelinge betrokke?
- Verleen u gemeente finansiële steun aan sending in die algemeen?
- Doen u toegespitste voorbidding vir sending/sendelinge?
- Is u gemeente betrokke by die onderhouding van sendelinge vir hul lewensonderhoud?
- Is u gemeente betrokke by korttermyn-sendinguitreike en wat is die frekwensie daarvan?
- Is daar lidmate wat die afgelope 5 jaar as gevolg van u gemeente se sendingaksie by u belydenis van geloof afgelê het?

2.5.3 'n Gemeente wat bestaan om ander te dien

Armstrong (1979:60) beskryf die persoonlike interaksie van die Christelike geloof omdat dit oor 'n Persoon (Jesus Christus) gaan, maar ook omdat dit deur persone oorgedra word. *“Christianity is a person-to-person religion.”* Alles wat ons van Christus hoor, weet of lees, is die resultaat van mense wat onder leiding van die Heilige Gees geskryf het wat hulle geskryf het. *“Christianity is a religion about a person, from persons ... but it is more. It is for persons.”* Uiteraard gaan dit wat tot dusver gesê is, primêr oor die verlossing van die mens deur Jesus Christus. God gebruik mense op elke moontlike manier in sy verlossingsplan vir die wêreld. Maar daar is ook ander fasette van God se betrokkenheid by die mens en deur die mens – die vraag na sosiale betrokkenheid in die wêreld. Armstrong (1979:58) meen dat sosiale aksie 'n natuurlike gevolg van diensevangelisasie (*service evangelism*) is, maar nie andersom nie. *“But it is not possible, in my opinion, to be meaningful involved in service evangelism without being involved in social action.”* Moffitt (2006:216) bied 'n waardevolle insig:

Christians talk about bringing unsaved people to church – ‘churching the unchurched’. Yet, the most effective way to reach people is by sending members out of the church and into the world. We need to ‘unchurch the churched’! We need to cross the bridge that separates the church from the community. People should not have to belong to the ‘club’ – the church – to find out that God loves them.

DeClaissé-Walford (2008:6) ondersteun die gedagte en noem dat die Christendom fundamenteel oor gemeenskapsbetrokkenheid gaan. Hy gebruik die Bybelse beelde van

sout en lig (Matt 5:13-16) en stel dit soos volg: “... *and I take this to mean that the church are less about numbers and more about effect.*”

Volgens Dulles (2002:89) in sy hoofstuk oor die kerk as dienskneg, is die kerk die “aktiewe subjek” en die wêreld die “objek” met wie die kerk werk en wat die kerk probeer beïnvloed. Hy sluit by Bonhoeffer aan (1967:203) wat gesê het: “Die kerk is alleen kerk as dit vir ander bestaan...” Armstrong (1979:38) deel hierdie oortuiging as hy sê: “*If there is one image in the Bible that expresses the mission of the church, it is that of a servant.*” Tog maak Dulles (2002:91-94) ’n saak daarvoor uit dat die hele saak van dienslewering gebrekkig is aan Bybelse begroning. Die Bybel prys wel dienslewering aan, maar dui nie die taak van die kerk as dienslewering (*service*) aan nie. Vir Dulles beteken selfs die term diakonia dat dit op alle bedieninge toegepas kan word, byvoorbeeld die bediening van die Woord, van sakramente en tydelike hulp – en nie ’n noodwendige betekenisinhoud van diens deur die kerk nie. “*The modern notion of the ‘servant Church’ therefore seems to lack any direct foundation in the Bible. Yet it may be out of place to speak of an ‘indirect foundation’*” En later vervolg hy: “*The emphasis is apocalyptic rather than prophetic. The Church is seen as existing for the glory of God and of Christ, and for the salvation of its members in a life beyond the grave. It is not suggested that it is the Church’s task to make the world a better place to live in*” (Dulles 2002:92-93). Ten spyte van sy argumente, maak hy tog ’n toegewing deur die huidige aandrag op die kerk as dienskneg (*servant Church*), te sien as ’n teken van spirituele vooruitgang. Maar onmiddellik waarsku hy weer: “*But the concept of service must be carefully nuanced so as to keep alive the distinctive mission and identity of the Church*” (Dulles 2002:94).

2.5.3.1 ’n Holistiese benadering

Nie almal redeneer soos Dulles nie. In sy studie oor die werk van Newbigin formuleer Hunsberger (1998:279) Newbigin se siening soos volg: “... *the best way to meet society in terms of the gospel – and avoid the possibility of compromise – is for Christians [to] be the hermeneutic of the gospel – the interpretive lens through which people will see and read what the gospel has to do with them and the world in which they live.*”

Sider et al (2002:13) meen dat daar wye konsensus onder Evangeliese leiers is dat die kerk beide Woord en daad moet kombineer deur evangelisasie en sosiale bediening te verrig. Volgens hulle is al hoe meer kerke besig om in ’n meer holistiese benadering op

te gaan. *“Holistic ministry is incarnational ministry .... It’s God’s people fleshing out the truth of the gospel... this means making personal commitment to service, not simply donating money from a distance”* In hulle boek, *Churches that make a Difference*, pleit Sider et al (2002:27) vir betrokkeheid in die wêreld, maar dan vanuit ’n holistiese benadering. In hoofstuk 2: *“The church’s calling to holistic ministry”*, word die volgende gesê: *“To spread the kingdom of God is more than simply winning people to Christ. It is also working for the healing of persons, families, and relationships. It is doing deeds of mercy and seeking justice”* (Sider et al 2002:45). Nel (1994:47) noem dat God reeds en steeds in sy wêreld aktief is:

Hy is ook aktief besig in die gemeenskap waarbinne elke gemeente bestaan. Die gemeente is in die sin sy mense wat vir sy barmhartigheid sensitief geraak het. Soos niemand anders nie weet die gemeente dat God omgee en dat dit vir Hom saak maak wat van mense in hulle nood word. Hulle weet ook eerstehands dat God in staat is om te help... Barmhartighedsdiens is daarom die mees logiese diens wat die gemeente in sy missionêre gerigtheid op God se wêreld kan lewer. Dit is niks anders as missionêre diens of diakonaat nie. So neem die gemeente deel aan dit waarmee God besig is. Hulle raak betrokke by dit wat God reeds uit liefde doen vir mense in en rondom die gemeente – mense in hulle bestaan van sonde, hartseer, ongeregtigheid, onderdrukking, intimidasie, armoede, werkloosheid, eensaamheid, geweld en nog meer.

Schutte (2003:248, 252-254) is oortuig dat die plaaslike gemeente nie anders kan as om plaaslik by haar gemeenskap betrokke te raak nie – ook wat haar barmhartigheidswerk betref. *“Die dae toe evangelisasie net beteken het om siele vir die Koninkryk te wen, is met ander woorde verby ... evangelisasie beteken dus eerder ’n holistiese benadering tot die mens wat buite die gemeente staan. Sy geestelike sowel as fisiese behoeftes moet raakgesien en aangespreek word”* (Schutte 2003:254). Hy noem dat meeste lidmate nog nooit geleer is om die fisiese nood van ander raak te sien nie. Mense dink dat dit in die Kerk net om die geestelike nood van mense gaan. In elke gemeente sal ’n sensitiwiteit vir mense in nood gekweek moet word en die diakens sal die gemeente voortdurend vir barmhartighedsdiens moet toerus. Daarby moet daar ook ’n klemverskuiwing van hoe die gemeente betrek kan word, plaasvind. Dit mag nie gesien word as ’n blote bereidwilligheid om ’n bepaalde finansiële bydrae te lewer of om

bepaalde middele by die kerk te kom aflaaï nie. Elke lidmaat moet tot aktiewe deelname aangemoedig word.

Armstrong (1979:47) spesifiseer ook hierdie dienskneggestalte van die kerk deur te wys dat die kerk daar moet wees waar konflik is; om 'n instrument van versoening te wees; waar daar onreg is, moet die kerk die instrument vir hervorming wees; waar daar lyding of bepaalde behoeftes is, moet die kerk 'n gemeenskap wees waar medelye is en moet die behoeftes van mense in nood aangespreek word. Ook ander skrywers sluit aan by hierdie saak van die kerk se "dienskneggestalte". Volgens Callahan (1983:1) is Spesifieke, Konkrete Missionêre doelwitte die eerste kenmerk van 'n suksesvolle kerk. Daarby bedoel hy 'n gemeente wat fokus op spesifieke "*human hurt and hope*" soos deur byvoorbeeld hulp aan alkoholiste en hulle families te verleen. Die gedagte is dat 'n gemeente met sodanige doelwitte werklike diens aan 'n gemeenskap sal lewer en in daardie diens ook 'n missionale gerigtheid sal hê. Daar moet egter in so 'n benadering gewaak word om nie alles vir almal te wees nie. Dit is veral 'n vermaning aan die pastor wat soms neig om alles vir almal te wees en gevolglik uitbrand. Dit herinner aan die woorde van Bilbo in *Lord of the Rings*: "...I feel all thin, sort of stretched, if you know what I mean: like butter that has been scraped over too much bread. That can't be right. I need a change, or something (Tolkien 1968:32)" En verder: "*The church that does that, ends up helping no one with anything.*" Sjogren (1993:17) definieer dit wat hy "*Servant Evangelism*" noem, soos volg: "*Demonstrating the kindness of God by offering to do some act of humble service with no strings attached.*"

Die werk van Moffitt (2006) werp goeie lig op die hele saak van diensevangelisasie en fisiese, sosiale bediening. Die kerk van die negentiende en twintigste eeu het 'n tragiese verlies ervaar. Ten spyte van 'n groeiende getal kerke en Christene wêreldwyd, het die kerk haar vermoë om 'n impak op die wêreld te maak, verloor. Hy verwys ook na die kerk in die Apostolies era (sien paragraaf 2.4.2.1, p. 98) wat met 'n skrale 9,9% die Romeinse wêreld van daardie tyd totaal beïnvloed het (Moffitt 2006:114). Hy (Moffitt 2006:102) verwys ook deur woordspeling na die "*Greek*" Commission (i.p.v die *Great Commission*) omdat die vroeë kerk gekonfronteer was met die Gnostisisme, waarvolgens alles in die geestelike wêreld goed was, maar die fisiese wêreld boos was. Die kerk het 'n onbybelse onderskeid tussen fisiese en geestelike werklikhede ontwikkel – 'n onbybelse afstand tussen "Woord" en "dade". Die internasionale kongres vir Wêreld

Evangelisasie, wat in 1974 in Lausanne, Switserland gehou is, het 'n keerpunt gebring omdat dit beide evangelisasie en sosiale betrokkenheid as sleutelkwessies uitgewys het (Moffitt 2006:115).

Hy identifiseer ses redes waarom die plaaslike gemeente die gemeenskap kan beïnvloed (Moffitt 2006:179-181):

1. Die plaaslike gemeente het 'n **holistiese mandaat**. Dit sluit alle aspekte van die individu en gemeenskap se lewe in, naamlik hul fisiese, spirituele, sosiale en intellektuele behoeftes. God se breë agenda maak dat die gemeente bedieninge in al die areas van mense se lewens bewerkstellig.
2. Die plaaslike gemeente bied **voortdurende toerusting** vir sy mense. Toerusting geskied deur middel van eredienste, Bybelstudiegroepe, kategetiese, kleingroepe ensovoorts, "*Equipping is far more than knowledge. It provides preparation and experience. It develops people's skills, attitudes, understanding, abilities, spiritual gifts, faith and faithfulness.*"
3. Die plaaslike gemeente **verteenwoordig 'n breë spektrum** van die gemeenskap. As gemeenskap van gelowiges verteenwoordig die plaaslike gemeente alle sosio-ekonomiese klasse, etniese groepe, opvoedkundige vlakke en beroepe. Hierdie mense kan weer oral in hulle onderskeie leefwêreldes 'n verskil maak.
4. Die plaaslike gemeente is **inheems**. Die lidmate en leiers kom uit die gemeenskap wat die plaaslike gemeente bearbei.
5. Die plaaslike gemeente se **bediening is volhoubaar**. Die plaaslike gemeente onderhou haarself uit eie bronne en die uitreike is uit eie middele. Baie organisasies kom van buite af en moet gedurig geld en middele van buite genereer wat, sonder die volgehoue ondersteuning van buitepersoneel en hulpbronne, moeilik is om vol te hou.
6. Die plaaslike gemeente is ontwerp vir **lewenslange betrokkenheid** met haar lidmate. "*There are few other institutions where people come voluntarily, regularly, throughout their lives, to receive instruction about how to live.*"

Daar is talle maniere en projekte waardeur die plaaslike gemeente in die gemeenskap betrokke kan raak. Verskillende skrywers haal letterlik dosyne voorbeelde van sodanige uitreike en projekte aan. Sjogren in sy *Conspiracy of Kindness* (1993), bied 'n lang lys

van vindingryke maniere waarop 'n gemeente in die gemeenskap betrokke kan raak. Dit wissel van gloeilampe by huise vervang, gratis koeldrankies by sportbyeenkomste uitdeel, motors was tot selfs die skoonmaak van toilette by restaurante en besighede. Peters (2000) in sy boek, *Tot Uw dienst: Een diakonale bijdrage aan gemeenteopbouw*, noem onder andere die voorsiening van blyplek aan dakloses, diensbeurte by terminale pasiënte te doen, hulpdienste aan minder beweeglike mense te bied, maaltydprojekte, hulp met die inburgering van vreemdelinge en vlugteling, koinonia-geleenthede vir nuwe intrekkers ensovoorts. Sider et al (2002) in *Churches that make a difference* inkorporeer deurentyd praktiese voorbeelde van hoe gemeentes 'n verskil kan maak. Gedurende 'n VSA-toer in 2004 saam met prof. Malan Nel het ons een oggend besoek afgelê in 'n stedelike gebied in die omgewing van Princeton. Ons gasheer vir die oggend was Philip Olsen, een van die mede-outeurs van die boek. Olsen het ons na 'n gemeente geneem en vertel hoedat die betrokke gemeente huisvesting vir armoedige gesinne bekom het en dit op 'n volhoubare manier aan hulle verhuur. Die gemeente was ook betrokke by verskeie behuisingsprojekte vir minder gegoede mense.

Wat Moffitt se boek (2006), *If Jesus were Mayor*, so waardevol maak, is dat dit oorloop van ware gebeure oor talle sendingvelde heen, veral ook in gebiede wat oorheersend uit ander godsdiensgroepe bestaan. Aan die einde van die boek gee hy 'n goeie uiteensetting van dit wat hy **saadprojekte** noem. Hy definieer dit as **kortstondige, klein, eenvoudige** bedieningsaktiwiteite wat deur die **plaaslike gemeente** verrig word deur die aanwending van **ei hulbronne** ten einde **God se liefde** te **demonstreer** aan diegene **buite die gemeente** (Moffitt 2006:275). Die prinsipiële onderbou van die saadprojekte, asook die praktiese toepassing (Moffitt 2006:273-306) daarvan, is baie opwindend en insiggewend en behoort van groot waarde te wees vir enige plaaslike gemeente wat by die gemeenskap betrokke wil raak. Weens 'n gebrek aan ruimte word hier slegs na die voorbeeld van een saadprojek gekyk, naamlik dié van 'n gemeente in Tegucigalpa, Honduras wat binne 'n paar jaar die volgende vermag het:

- 'n Sokkerliga gereël
- 'n Mediese liga gestig
- 'n Kinderoppas-klas ingestel
- Voorsien klere aan behoeftige kinders
- Tandheelkundige dienste wat 'n tandarts aan huis van behoeftiges gaan lewer
- Tandheelkundige opleiding
- Lakens wat aan gevangenes voorsien word
- Skooltoerusting vir gevangenes se kinders

- Voorkomende gesondheidseminaar gehou
- Verskaffing van vitamien-aanvullings
- Voorsiening van vullishouers in strate
- Een keer 'n week se vas om kos aan behoeftiges te gee
- Verf van spoedhobbels in strate
- Besoeke aan families van alkoholiste
- Opvul van slaggate in strate
- Versoek vir 'n vullisverwyderingslorrie ingesit
- Betontrappies by 'n steilte gebou

Ter afsluiting van hierdie besprekingspunt word by Nel (1994:232) aangesluit as hy sê dat die gemeente die barmhartigste organisme op aarde behoort te wees. Hy (Nel 1994:233) stel ook die volgende vrae aan gemeentestrukture:

- Vergemaklik die strukture die vloei van die barmhartigheid van God en sy mense?
- Is dit moontlik om vinnig hulp en hoop aan diegene wat onverwags in nood kom, te verleen?
- Is die strukture vir hulpverlening “mensvriendelik”?
- Word die menswaardigheid van mense in nood gehandhaaf of aangetas?
- Maak die strukture en vorme dit maklik vir mense wat hulp en hoop ontvang, om in te skakel by die gemeenskap van mense wat omgee en die lewe met mekaar deel?

Teen hierdie tyd behoort daar geen onduidelikheid te bestaan dat diakonaat nie ter wille van die bekering van mense gedoen word nie. Die werk van barmhartigheid word gedoen deur die kerk uit dankbaarheid vir eie verlossing en al die goeie gawes wat ontvang word – omdat God sy son laat skyn oor goeies en slegtes. Tog lewer die diakonaat sy groeivrug wanneer mense tot geloof kom (Nel 1994:232) – die eer en die dank kom altyd die Vader toe.

2.6 DIE MEETBAARHEID VAN DIE MISSIONALE

Soos reeds aangedui, gaan hierdie studie vanuit die hipotesestelling uit dat gemeentes wat met 'n gestruktureerde gemeentebouproses besig is, missionaal meer suksesvol is as gemeentes wat geen gestruktureerde gemeentebouproses deurloop nie. Die saak van 'n gestruktureerde gemeentebouproses is reeds onder 2.3 (p. 58) behandel waarin aangedui is wat die kriteria daarvoor behoort te wees. Wat die missionêre betref, is daar by die meeste hoofpunte kriteria aangedui wat kan meehelp om die missionêre gerigtheid en aktiwiteite empiries te kan vaslê.

Maar eers, 'n waardevolle insig uit die pen van Warren (1995:394):

Don't worry about the growth of your church. Focus on fulfilling the purposes of your church. Keep watering and fertilizing and cultivating and weeding and pruning. God will grow his church to the size he wants it, at the rate that's best for your situation ... God may allow you to labor for years with little visible results. Don't be discouraged! Underneath the surface things are happening that you can't see. Roots are growing down and out, preparing for what is ahead. Even when you may not see the wisdom of what God is doing, you must trust God ... if you are building a ministry on God's eternal purpose, you cannot fail. It will prevail. Keep on doing what you know is right, even when you feel discouraged ... Just as with a bamboo tree, when the time is right God can change things overnight. What is most important is that you remain faithful to his purpose.

By empiriese meting behoort daar duidelik van die veronderstellig uitgegaan te word dat die werk van die gemeente onder leiding van die Heilige Gees nooit volledig verreken en gemeet kan word nie, daarvoor is daar te veel groei en ontwikkeling onder die oppervlakte wat nooit gesien of selfs gepeil kan word nie. Tog bly daar altyd die versugting by die mens om te kan meet en te kan vergelyk. 'n Mens kan ook die Heidelbergse Kategismus, Sondag 32, vraag en antwoord 86 hierby betrek as daar gevra word: "Hoekom moet ons dan nog goeie werke doen...?" 'n Deel van die antwoord lui dan: "...sodat ons vir onself uit die vrugte van ons geloof sekerheid kan kry..." 'n Mens sou kon redeneer dat 'n gemeente wat haar missionêre roeping uitleef tog die vrug daarop sou wou sien - met die regte perspektief daarop natuurlik – en dat dit tot aanmoediging en versterking van hulle goeie werk sal wees om met nog groter sekerheid en vasberadenheid op die weg wat ingeslaan is, te volhard.

Kundiges op die gebied maak van verskillende kriteria en meetinstrumente gebruik om wel sukses/resultate op hierdie gebied te meet. In hoofstuk 4 sal daar meer breedvoerig daarop ingegaan word, veral wat die toetsing van die missionale betref. So is daar byvoorbeeld resente voorbeelde van missionale toetsing by Hancke (2006) en Moffitt (2006). Dan natuurlik, die bekende gemeenteboukonsultant, Kennon Callahan se 12

Keys to an effective Church, wat byvoorbeeld spesifiek die konkrete missionêre doelwitte by 'n gemeente meet. Nel (1994) sluit by Callahan aan en tree wyd in Suid-Afrika as gemeenteboukonsultant op. As studieleier is sy insigte en advies onontbeerlik in die opstel van 'n vraelys. Die onlangse boek van Hendriks (2004), *Studying Congregations in Africa*, bied ook 'n waardevolle invalshoek. Kortom, daar is genoeg resente voorbeelde wat aantoon dat die missionêre karakter, doelwitte en handeling in 'n gemeente redelik effektief gemeet kan word.

2.7 Sleutelkwessies vir die missionale gemeente

Die *missio Dei* beteken dat God sending is en dat die kerk God se sending aan die wêreld is. Dit beteken dat God sy mense individueel en kollektief gebruik om uit te reik na ongelowiges deur woord, daad en gebed.

In lyn met die NHKA se standpunt val die keuse in hierdie studie op die term “missionaal”, hoewel daar geen kritiek teen die gebruik van die term “missioneel” of selfs “missionêr” is nie.

Groei in getalle is gewens, veral as dit kom uit nie-gelowiges en kerklos en -vervreemde mense. Tog behoort die kerk kennis te neem van die verbruikersmentaliteit in die huidige era wat lei tot die “church-hopper” sindroom wat skadelik is vir die kerk.

'n Gemeente wat in missionale karakter groei, neem toe in passie wat Apostoliese -oorgawe, fokus, gebed en besluitneming insluit.

Die Apostoliese era bied 'n perspektief van Christene wat sonder die kenmerke van 'n institusie en kerkgeboue 'n impak op die samelewing gemaak het en wel op só 'n wyse dat die totale orde deur 'n skrale 9,9% van die bevolking omgekeer is.

Die Christendom era het gesorg dat die kerk institusioneel geraak het met 'n verweefdheid van staat en kerk. Die staat was kerk en die kerk was staat. Elke keer as institusionalisme hoogty gevier het, het God wêreldgebeure só geplooi dat die evangelie wyer versprei het – op pad na die uithoeke van die wêreld.

'n Gemeente wat haar missionale karakter ontwikkel, gee aandag aan die saak van sendingdimensie en sendingintensie. Sendingdimensie het te doen met die opbou van lidmate om 'n missionale karakter te kweek, terwyl 'n sendingintensie die lidmate na anderkant die mure van die kerkgebou neem om missionaal betrokke te raak by “punte van konsentrasie”.

Die gemeente se missionale karakter realiseer as gestuurde gemeente, (die oorwig van lidmate) as getuigende gemeente in elke sfeer van die samelewing en as dienende gemeente waar daar ook al nood is.

Die SAVGG is 'n uitstekende instrument vir gemeentes om van 'n instandhoudingsgemeente na 'n gemeente wat gestuur is, te transformeer. Betrokke gemeentes vorm "clusters" in 'n bepaalde streek en groei saam na 'n gemeenskaplike doel – om hoe langer hoe meer in effektiewe gestuurde gemeentes te ontwikkel.

Onder die gemeente as getuigende gemeente dien die saak van missionale eredienste, lidmate wat in hulle leefwêreld getuienis lewer, onderlinge verhoudinge as getuienis, evangelisasie en sending.

Missionale eredienste wil 'n basis bied waar lidmate en besoekers tuis kom, versterk en toegerus word vir hulle diens en gestuur-wees in die wêreld.

Lidmate behoort toegerus te word om getuies in die wêreld te wees. Getuienislewering is nie sonder meer evangelisasie nie, maar evangelisasie kan ook nie sonder die element van getuienislewering nie. Getuie-wees geskied vanuit 'n Godgesentreerdheid, insig in die hele dinamika daarvan, asook 'n regte lewenstyl.

Die vestiging van kleingroepe dien baie ideale. As dit by die missionale kom, dien die kleingroep as instrument van evangelisasie (die 'oopstoel' herinner daaraan). Dit dien veral as veilige inkomplek (en broeikas) vir nuwe gelowiges.

Evangelisasie is inbegrepe by die hele saak van gestuurde gemeentes. Lidmate behoort toegerus te word om die evangelie op die mees effektiewe manier te bring aan mense wat die Here op hulle pad stuur.

Naas die feit dat die gemeente 'n gestuurde gemeente behoort te wees, is daar 'n klein aantal mense in die gemeente wat die gawe het om grense oor te steek, hetsy geografies, kultureel, sosiaal ensovoorts om sendingwerk te doen. Die huidige situasie in Suid-Afrika roep die gemeente op om eerstens plaaslik betrokke te raak by die "nuwe sendingveld" wat in ons midde ontstaan het, alvorens daar op korttermyn-sendinguitreike vertrek word.

Die plaaslike gemeente is geroep om daadwerklik by dienslewering in die gemeenskap betrokke te raak. Daar is baie voorbeelde wat as suksesvolle modelle in hierdie verband dien.

Die empiriese toetsing van missionale sukses blyk heel haalbaar te wees.

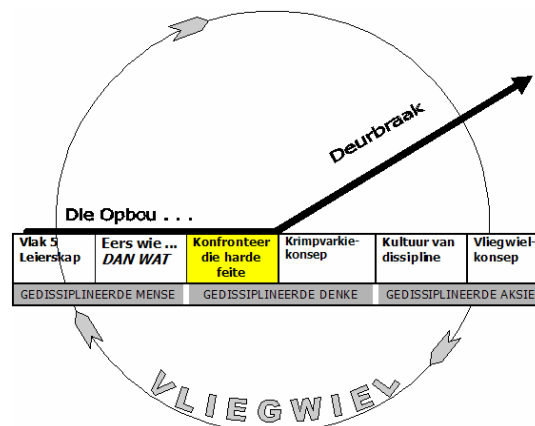
HOOFSTUK 3

GEDISSIPLINEERDE DENKE EN AKSIE

3.1 KONFRONTEER DIE HARDE FEITE

In hoofstuk 2 is indringend gekyk na leierskap, na die rol van die pastor (veral die senior pastor), na die sleutelleiers wat op die bus (Collins 2001) moet kom en boonop op die regte sitplek, die gemeente wat in die gemeentebouproses geaktiveer moet word om uiteindelik 'n gestuurde gemeente in die samelewing te wees. Dit is 'n ideale beeld wat geskep is, eintlik veel meer as 'n beeld, want dit wentel ten diepste om God se opdrag aan ons om getuies tot aan die uithoeke van die wêreld te wees.

Ons het tot dusver by die venster uitgekyk (vgl. Collins 2001:33-35) en 'n panoramiese blik gekry op die arbeidstoneel wat God vir sy kerk en die plaaslike gemeente in gedagte het. Daar is na verskillende landskappe gekyk, verskillende tonele van arbeiders op verskillende akkers van God se koninkryk. Die tonele is boeiend en inspirerend en wink die toeskouer om uit die veilige ruimte van die woning te verskyn en die arbeidsveld te betree. Op pad voordeur toe wink die vollengte spieël in die portaal. Jy gaan staan en betrag die lewensgrootte beeld wat opdoem. Lank en deurdringend staar jy na die werklikheid. Is jy gereed vir die taak wat wag? Hoe is die lewe werklik daarbuite? Het jy die nodige toerusting om uit te gaan? Wat is jou sterk punte en wat is jou gebreke? Watter plan het jy as jy gaan uitstap? Nadat jy alles deeglik beskou en oorweeg het, draai jy om, rol die moue op en stap by die voordeur uit.

Hierdie hoofstuk gaan oor die gemeente wat indringend in die spieël kyk en dan met 'n plan by die voordeur uitstap.

3.1.1 Konfronteer die werklikhede van ons tyd

Hoe sien die landskap daarbuite werklik daaruit? Hoe beïnvloed dit die gemeente wat waag om dienend betrokke te raak? Die werklikheid is soms meer uitdagend as wat dit vanuit die veilige ruimte van die woning gelyk het. Die gemeente is deel van die sogenaamde “global village” (wêrelddorp). Wat elders in die wêreld gebeur het tot ’n mindere of meerdere mate ’n uitwerking op die plaaslike gemeente. Daar word vervolgens gekyk na die gemeente as deel van ’n postmoderne wêrelddorp; die gemeente beïnvloed deur ’n megadigmatyd; die uitwerking van postmodernisme; die dinamiek van verskillende grootte gemeentes; verskillende spiritualiteitstipes in die gemeente en die verskeidenheid van generasies in een gemeente.

3.1.1.1 Ingebed in ’n postmoderne wêrelddorp

Ons lewe in ’n unieke tydperk wat gekenmerk word deur ongekende bevolkingsgroei wêreldwyd. In die tweede helfte van die 19de eeu het die wêreldbevolking die eerste keer die biljoenmerk bereik. Dit het die mensdom sy hele bestaan op aarde gekos om hierdie getal te bereik. Sedert die vyftigerjare in die vorige eeu het die wêreldbevolking feitlik elke dekade met ’n biljoen mense gestyg (McManus 2001:47). Die wêreldbevolking staan tans op 6,6 biljoen mense. As die kerk nie eens al die mense effektief kon bereik het toe daar 1 biljoen mense was nie, wat is ons kans nou dat daar bykans 7 keer meer mense (*Die Hervormer* 2007:3) is?

Daarby het verstedeliking ’n wêreldwye verskynsel geword. Soos McManus (2001:45) dit stel: “*This is a planet of great cities*”. Sedert die jare vyftig het ’n ontploffing in groot wêreldstede plaasgevind. Aanvanklik was daar sewe grootstede, New York, Londen, Parys, Berlyn, Tokio-Yokohama, Buenos Aires en Shangai in die wêreld. Vandag is daar meer as 70 stede, elk met ’n bevolking van meer as 5 miljoen mense. Mense is beweegliker as ooit tevore. ’n Werksverplasing kan baie maklik beteken dat verhuising na ’n ander stad of selfs ’n ander land jou voorland is. Mense is die heeltyd aan die beweeg en gemeenskappe is aan konstante verandering blootgestel.

Die tegnologiese rewolusie van ons tyd is een van die grootste redes vir globalisasie (McManus 2001:48-50). Die moderne media bring wêreldgebeure tot in die meeste huise. Daar is bykans nie ’n mens in Suid-Afrika wat nie die gebeure van 11 September 2001 in New York of die tsoenami op 26 Desember 2004 in Suidoos-Asië gade geslaan

het nie. Naas mediadekking het ekonomiese tendense soos stygende oliepryse, dalende aandelemarkte, dreigende resessies en omgewingskwessies dikwels 'n negatiewe uitwerking op ontwikkelende lande. Die wêreldwye ekonomiese insinking wat in die eerste semester van 2008 vererger het, veroorsaak dat verbruikers moeiliker huisverbande of ander skuldbetalings kan terugbetaal (Mittner 2008:). Dit alles raak gemeentes op finansiële gebied en negatiewe sentiment suur deur na alle terreine van die gemeente se werksaamhede.

Saam met die media wat die wêreld letterlik die voorhuis indra, kom die hele saak van informasie-oorklading. Voorheen was inligting net vir die elite beskore, vandag het Jan Alleman toegang tot 'n magdom inligting. Hierdie inligtingsoorklading kan weer tot informasie-angs lei. Met hierdie inligting wat reeds na 'n oorklading lyk, kan gekyk word na die verskillende paradigmaskuiwe wat hul gelyktydig in ons tyd voltrek.

3.1.1.2 Megadigma tyd

Die bekende konsultant, Callahan het 'n insiggewende boek geskryf met die titel: *The Future that has come. New possibilities for reaching and growing the grassroots*. Callahan (2002: 2) grond sy boek op wat hy 'n tyd van megadigmas noem. Die term megadigma is 'n term wat hy self geskep het om die veelvoudige werking van verskeie paradigmaskuiwe mee te beskryf. Die term *paradigma* is die eerste keer in 1962 deur Thomas Kuhn (Sien ook Bosch 1991:183-187) in 'n streng natuurwetenskaplike sin gebruik om die veranderinge in basiese veronderstellings binne die bestaande teorieë van die wetenskap mee te beskryf. In wese wil die term 'n groot verandering in bepaalde denkpatrone of 'n radikale verandering in persoonlike oortuigings of in organisasies beskryf.

Callahan se werk herinner aan die ewe insiggewende werk van Gibbs (2000) wat praat van die kwantumveranderinge in hoe die bediening moet plaasvind. Gibbs bespreek die volgende kwantumveranderinge:

1. *From living in the past to engaging with the present*
2. *From market driven to mission orientated*
3. *From bureaucratic hierarchies to apostolic networks*
4. *From schooling professionals to mentoring leaders*
5. *From following celebrities to encountering saints*

6. *From dead orthodoxy to living faith*
7. *From attracting a crowd to seeking the lost*
8. *From belonging to believing*
9. *From generic congregations to incarnational communities*

Hierdie kwantumveranderinge van Gibbs (2000) is nou verweef met Callahan (2002) se megadigmas en daar sal deurgaans na die raakpunte verwys word. 'n Megadigma-tyd is waar 'n ineenloping van verskeie paradigmaskuiwe plaasvind wat tegelyk op mekaar inwerk en wat 'n nuwe era skep in die mens (kerk) se geskiedenis. Callahan (2002:3-4) meen daar is sewe sodanige paradigmaskuiwe wat tegelyk op ons inspeel. Ons leef in 'n merkwaardige tyd waar die toekoms hom vir ons op 'n eiesoortige, buitengewone nuwe vorm openbaar – 'n nuwe vorm wat die mensdom nog nooit tevore gesien het nie. Die volgende 7 paradigmaskuiwe is besig om in ons tyd af te speel:

1. Die skuif van instellings na bewegings

Oor die millennia heen was daar verskeie voorbeelde van groot instellings. Vir eeue lank het die instelling van die Farao's groot waarde gehad en die uittoeg uit Egipte was vir Israel, 'n tog weg van dié instelling. Jesus se aardse bediening kan as beweging weg van die verstarring van die godsdienste van sy tyd gesien word. Die inhoud van die beweging was so dinamies en anders dat dit vandag steeds weerklink en mense in beweging bring. Die Romeinse Ryk is nog 'n voorbeeld en na sy val in 410 n.C. het die Roomse Kerk die beskawing probeer handhaaf. Martin Luther het 'n beweging begin wat van die vergrype van die Roomse Kerk wegbeweeg het (Callahan 2002:4-12).

Die drastiese afname in lidmaatgetalle maak dat daar deesdae van *old-line* kerke as *mainline* denominasies gepraat word. Callahan (2002: 4-12) verwys na hierdie tyd as die *Quantum Age* en noem dat die gevestigde Protestantisme uit die Industriële era spruit toe verandering stadiger plaasgevind het. Tans sien verandering anders daaruit: "*Today a momentum has been generated to such a degree that change has become discontinuous and chaotic*" (Gibbs 2000:19).

Daar was dus altyd 'n tyd vir instellings en 'n tyd vir bewegings. Die huidige is 'n tyd vir bewegings. Sommige instellings sal bly voortbestaan en sal steeds 'n bydrae tot die welsyn van die mensdom lewer. Maar dit is bewegings wat tans aantrek en nie instellings nie. Mense sluit by 'n gemeente aan en nie by 'n denominasie nie. Bewegings fokus op mense, instellings fokus op beleid. Gemeentes ontwikkel mense, instellings ontwikkel programme (Callahan 2002:13). Gibbs (2000:18) verwys na kerke wat postmoderniteit met 'n meer transformasiegerigte boodskap en leefstyl kombineer – kerke wat klem lê op 'n nuwe reformatie, nuwe paradigma en selfs 'n nuwe apostoliese aanslag, is tekenend van 'n nuwe beweging. Daarmee saam pleit hy dat die kerk baie meer opleiding in missiologie sal moet verskaf om deur die “*strategic inflection point*” te beweeg. Dit is 'n tyd waarin verandering 'n fundamentele noodsaaklikheid is (Gibbs 2000:27-32). Hierdie strategiese infleksiepunt herinner aan Turner (1969) se term “*liminal space*” – die ruimte waarbinne alle veranderinge plaasvind. Alle transformasie vind binne “*liminal space*” plaas. “*Liminal space*” sou dan iets wees soos 'n tussenstadium, 'n oorgangstyd of wat die Amerindiane “*crazy time*” noem. “*Liminality is a limbo, an ambiguous period characterized by humility, seclusion, tests, sexual ambiguity, and communitas. Communitas is defined as an unstructured community where all members are equal.*” Dit is 'n tyd van onsekerheid waarin daar 'n innerlike toestand van groot ontvanklikheid is. Mense behoort nie meer aan die vorige gemeenskap waarvan hulle deel was nie en ook nie aan die nuwe gemeenskap nie. Gedeelde liminaliteit is nodig om “*communitas*” te skep en ware “*communitas*” word bereik deurdat mense saam deur “*liminality*” beweeg het. In 'n sin is die kerk 'n uitstekende voorbeeld hiervan, hoewel Turner (1969) nooit só daarna verwys het nie.

Gibbs (2000:16-17) verwys na navorsers wat meen dat 60% van alle bestaande Christelike gemeentes voor die jaar 2050 in Amerika gaan verdwyn. George Barna in sy boek, *Revolution* (2006) bied sy eie perspektiewe. Hy meen dat sowat 70% Amerikaners gedurende 2000 op 'n plaaslike gemeente as hulle dominante geestelike tuiste gesteun het. Die res van die bevolking is opgedeel in alternatiewe geloofsgemeenskappe (5%), familie as basis vir uitlewing van geloof (5%), terwyl 20% hulle geloof deur middel van die media, kuns en kultuur realiseer. Barna (2006:48-49) reken dat in die jaar 2025 slegs sowat 30-35% nog die plaaslike gemeente as tuiste sal hê, terwyl 30-35% alternatiewe geloofsgemeenskappe as geestelike basis sal hê. Die familie sal steeds 'n 5% aandeel behou, terwyl media, kuns en kultuur na 30-35% sal opskuif.

2. Die skuif van verpligting (*commitment*) na medelye

Daar is basies ses motiveerders wat kortliks genoem en kripties verduidelik word (Callahan 2002:30-34):

- **Medelye/compassion** Dit gaan daaroor om te gee, te deel, lief te hê, te dien en die gee en ontvang van vergifnis en regverdigheid. Medelye kom nie altyd natuurlik nie en tog is daar geweldige behoefte daaraan. Dit is vrygewig sonder dat dit lei tot afhanklikheid.
- **Gemeenskap/koinonia** Primêr gaan dit hier oor aanvaarding en die behoefte om te behoort. Gemeentes wat gemeenskap van gelowiges op 'n besondere manier kan bied en fasiliteer, bewerkstellig groter betrokkenheid in die algemeen.
- **Hoop** Dit is die versekering dat God se genade ook ons deel is, en handel oor watter gestaltes van hoop in die gemeente se lewe sigbaar is. Hoe bied dit hoop vir gemeentelêde en aan ander buite die gemeente?
- **Uitdaging/challenge** Sommige mense reageer op en word gemotiveer deur uitdaging. Uitdaging tot betrokkenheid by 'n bepaalde aktiwiteit, spesiale bydraes of prysgawe van iets, byvoorbeeld. Hare wat vir 'n bepaalde saak geskeer word. Dit is die strewe na bereiking van doelwitte en verkryging van resultate en is vir sommiges 'n primêre motiveerder.
- **Redelikheid/reasonability** Is daar 'n soeke na data, analise en logika? Hierdie motiveerder maak veral sin as daar baie ingenieurs, wetenskaplikes en dataprocesseerders en ander professionele mense in die gemeente is.
- **Verbintenis/commitment** Dit gaan hier wesenlik oor dure plig, beloftes wat afgelê is, lojaliteit en verpligting.

Motivering is intern en nie ekstern nie. Al ses hierdie motiveerders is in elkeen van ons aanwesig en al ses is ook in die gemeente werksaam. Dit wil voorkom of daar 'n neiging is dat veral twee motiveerders in 'n bepaalde stadium van ons lewe dominant is. Later mag dit dalk twee ander wees. In hierdie tye vertoon gesonde gemeentes veral drie groot motiveerders, naamlik medelye, gemeenskap en hoop. Vroeër het gemeentes meer gefokus op die motiveerders van uitdaging, redelikheid, en verbintenis (Callahan 2002:33).

Breen en Kallestad (2005) se *liveshapes* dien hier vermeld te word. Christengelowiges word deur middel van vorme (*shapes*) tot 'n lewe van dissipelskap begelei. Dit begin by die sirkel van die lewe (Breen & Kallestad 2005:36-55), wat basies 'n sirkelgang van leer is en waar die waarde van 'n kairosmoment uitgewys word, en behels voorts 'n proses van verandering deur middel van berou en nuwe toewyding. Die halvesirkel (Breen & Kallestad 2005: 57-77) gaan oor die waarde van rus en elkeen se persoonlike manier van rus. Daarna volg die driehoek (Breen & Kallestad 2005: 79-105) wat handel oor 'n gebalanseerde lewe en bediening, asook 'n gebalanseerde uitreik na buite. Die vierkant (Breen & Kallestad 2005:107-129) handel oor leierskap en die ontwikkeling daarvan. Daarna word die pentagoon (gawes), die heksagoon ('n lewe van gebed), die heptagoon (die beginsels van 'n lewenskragtige lewe) en die oktagoon ('n missionaal-georiënteerde lewe) behandel (Breen & Kallestad 2005: 155-214). Hierdie werk van Breen & Kallestad (2005) ondersteun die motiveerders van koinonia, medelye en hoop, hoewel 'n sterk komponent van verbintenis daarby ingebou is.

3. Die skuif van hierdie planeet na die sterre

Volgens Callahan (2002:59-73) moet gesonde gemeentes nie tegnologiese vooruitgang ignoreer nie. Sommiges praat van die skuif van die industriële na die tegnologiese kultuur. Callahan meen dat dit eerder deel is van die groter skuif van die aarde na die heelal. *In a deeper, larger spirit, the shift to a technological culture is stardriven, not the other way around ... Our searching drives our technology. Technology is our sailing vessel to the New World ... a primordial driving force in the development of new technology is to search the stars. We search for new Worlds* (Callahan 2002:72). Tegnologiese kennis en ontwikkeling is deel van ons menswees. Barna (2006:44) noem dat baie min van ons daaglikse ervarings buite die veld van die tegnologie val. Kommunikasie, geneeskunde, informasie, opvoeding, landbou, sport, musiek en kuns – noem dit en die kans is goed dat dit die afgelope jare tot 'n groot mate deur die tegnologie beïnvloed is. Dit sluit die geloofsgemeenskap in.

4. Die skuif van 'n marathon na 'n naelloperkultuur

Ons ken almal die verhaal van die hasie en die skilpad wat in 'n resies gewikkel is. Die hasie is, danksy sy spoed, 'n gewisse wenner, terwyl die skilpad nie juis 'n kans staan nie. Die opwinding van hierdie verhaal lê daarin dat die onwaarskynlike kandidaat, die skilpad, tog die eindstreep voor die hasie verbystek omdat laasgenoemde met ander dinge besig geraak het en eintlik 'n bietjie van die wedloop vergeet het. Tog meen Callahan (2002:82) dat die hasie die wenner is - Die skilpad het die wedloop voltooi, maar die hasie is die wenner. In ander tye was die skilpad die wenner, maar in ons tyd, is die hasie die wenner. Hy gebruik twee terme om die mense in ons tyd te tipeer, naamlik die “*solid marathon runner*” en die “*excellent sprinter*” (Callahan 2002:76). Die skilpad is verteenwoordigend van eersgenoemde, terwyl die hasie laasgenoemde versinnebeeld.

Die mensdom het in sy bestaan deur drie belangrike paradigmaskuiwe beweeg van 'n nomadiese bestaan, na 'n landboubestaan en toe na die industriële era. Tans is ons in 'n tegnologiese era. Die eerste drie tydperke het oorlewing marathonmense geverg, terwyl die naellopers in ons tyd dikwels die beste vaar. Barna (2006:10-11) sluit op 'n manier hierby aan wanneer hy aanvoer dat ons in 'n era van die hiperbool leef... *Everything is supersized, global, mega-this, and biggest-ever-that*. Selfs die religieuse gemeenskap het met grootte behep geraak, vandaar die strewe na megakerke. Die rol en uitwerking van tegnologie is uiteraard nou verweef hieraan.

Naelloperlidmate is diegene wat meer oor die kort termyn by aktiwiteite betrokke is. Hulle sal 'n kort reeks oor 'n bepaalde onderwerp bywoon, maar wil geensins week in en jaar uit by 'n Bybelstudiegroep betrokke wees nie. Hulle sal een keer in 'n jaar by 'n aktiwiteit wat hulle raak betrokke raak, maar sal deur die jaar wat ander kerklike bedrywighede betref 'n lae profiel handhaaf. Hulle motiveerders is veral medelye, gemeenskap (koinonia) en hoop. Hulle dra finansieel by tot sake wat hul na aan die hart lê.

Die uitdaging is om aktiwiteite wat veral die naellopers in die gemeente betrek oor 'n jaar te beplan. Die aktiwiteite oor 'n sekere periode sou in 'n 8-6-4-2-1 verhouding in die aankondigingsblaadje op Sondae aangedui kon word: 8 eenmalige geleenthede,

6 seisoenale geleenthede, 4 oor die kort termyn, 2 langtermyn en 1 weeklikse geleentheid wat deur die jaar plaasvind (Callahan 2002:97).

4. Die skuif van van hiërargiese strukture na sending op voetsoolvlak

Ons tyd is 'n tyd vir sending op voetsoolvlak en is nie meer sending wat van-bo-na-onder, soos in vroeëre tye toe die struktuur hiërargies was, bedryf is nie. Hoewel die van-bo-na-onder manier effektief is, is die voetsoolvlak-manier meer effektief (Callahan 2002:107). Die Barmhartige Samaritaan is 'n voetsoolmens! 'n Gewonde man lê weerloos langs die pad. Die priester en Leviet vergader oor hoe hulle strukture kan skep om die gewonde man te help. Terwyl hulle in gesprek is, sien hulle hoe die Samaritaan die man op 'n donkie laai. Soms vergader die kerk te veel, terwyl die gewonde wêreld lê en wag (Rust 2007:3).

Sending is direk en plaaslik omdat God se genade direk en plaaslik is. Plaaslik beteken dat sending vanuit die plaaslike gemeente ontstaan en nie van 'n hoër gesag na onder nie. Daar kan selfs vanuit die plaaslike gemeente op ander plekke in die wêreld sending gedoen word. 'n Gemeente doen sending nie deur vakatures op die organigram te vul nie. Leiers moet raaksien wat die lidmaat op voetsoolvlak raaksien en hulle toerus om hul gawes in diens van sending te gebruik (Callahan 2002:110).

George Barna (2006:53) praat van 'n betekenisvolle spirituele deurbraak wat by baie gelowiges nodig is. Dit beteken dat 'n nuwe perspektief of praktyk, wat met die sewe passies van die rewolusionêres verband hou, aangegryp word (Kyk Barna 2006:22-25). Hy toon ook effektief aan hoe kommerwekkend die geestelike toestand van die kerk as instelling in Amerika is (sien Barna 2006:31-35). Christene is nog altyd opgeroep om kerk toe te kom terwyl hulle roeping in die wêreld versaak word... "*we are not called to go to church. We are called to be the Church*" (Barna 2006:39,104).

5. Die skuif van beheer en kontrole na kreatiwiteit en doelwitte

Daar is 'n tyd vir kreatiwiteit en doelwitte. Daar is 'n tyd vir kontrole en rigtinggewing. In ons tyd word mense aangetrek deur gemeentes wat kreatiwiteit bevorder, eerder as gemeentes wat kontroleer en wil beheer. Callahan (2002:137) noem dat die sesde megaskuif plaasvind wanneer daar 'n wegbeweeg van kontrole en beheer na kreatiwiteit

en doelwitte toe is. Rust (2007:3) sê dat kreatiwiteit en doelwitte mekaar goed aanvul. Kreatiwiteit gee vlerke aan doelwitte en doelwitte gee voete aan kreatiwiteit.

Die kerk moet hierdie megaskuif met entoesiasme aangryp. Die grootste kopskuif moet by die leiers plaasvind. Gesonde gemeentes help mense deur hulle aan verskillende maniere van leer bloot te stel; deur kreatiwiteit aan te moedig; deur te fokus op doelwitte en uitkomst wat kreatief is en waarde het; en deur spesifieke, konkrete doelwitte te bereik. Dit word veral bereik as verskillende belangegroepes in ag geneem word (Callahan 2002:139-141).

6. Die skuif van 'n fokus op dele na 'n fokus op die geheel

Die sewende en laaste skuif, is dié waarin 'n fokus op dele na 'n fokus op die geheel verskuif (Callahan 2002:167-202). Vir die kerk behoort hierdie paradigmaskuif nie vreemd te wees nie, want die evangelie leer dat die verlossing van Jesus al die sferes van ons lewe aanraak en vernuwe. Lidmate moet begelei word om die lewe as geheel te ontdek en nie net die binne-die-kerk-lewe nie. Hierdie ontdekking vind plaas in die lewe van elke persoon, van die gemeentes en van leiers wanneer hulle 'n lewe van diensbaarheid leef. Wanneer daar in verskillende kompartemente geleef word, lei dit tot verwarring, fragmentasie, frustrasie en mislukking. Die verskillende lewensterreine bestaan onder andere uit familie, beroep, opvoeding, gemeenskap, besigheid, stokperdjies, politiek, ontspanning, die estetiese, verhoudings, gesondheid en religie. Die kuns van die lewe is om die verskillende terreine so te integreer dat 'n gesonde en vervulde lewe geleef word (Callahan 2002:167-169).

'n Kerk wat na binne gerig is en probeer oorleef, fokus op dele en nie op die geheel nie. Swak en kwynende gemeentes dink en werk fragmentaries. Gesonde gemeentes se werksaamhede getuig daarvan dat lidmate ook die geheel raaksien. Nel (1994:96) se skyf van bediening is 'n uitstekende voorbeeld van die koördinerende en integrerende van alle bediening, soos hy dit stel: "In diens van die evangelie van Jesus Christus en in diens van God, van mekaar, van die wêreld." Dit wat die jeug doen, staan nie apart van dit wat die volwassenes doen nie. In gesonde gemeentes is die jeugprogram nie net vir die jeug nie, maar vir die jeug en hulle families. Dit wat Sondag in die erediens gebeur, staan nie los van die wat in die week gebeur nie. Selfs die erediens word so ingerig dat die geheel na vore kom en nie net die verskillende elemente wat op mekaar volg nie.

Ons leef in 'n wêreld waar verandering konstant is. Dit vra voetsoolvlakleiers wat voetsoolvlakmense bereik (Callahan 174-178).

Hierdie groot paradigmaskuiwe sien Callahan as 'n gawe van God wat vir ons nuwe moontlikhede oopbreek om die mense op voetsoolvlak te bereik. Sterk, gesonde gemeentes verstaan die kuns om die kwaliteite van 'n beweging naamlik: medelye, sterre, naellopers, sending op voetsoolvlak, kreatiwiteit en die fokus op die geheel te ontgin en uit te bou. Saam met die megadigma-invloede in ons lewens is die verskynsel van postmodernisme, wat selfs vir die mees geharde modernis 'n werklikheid word, en wat moeiliker genegeer kan word.

3.1.1.3 Die postmoderne mens en die gemeente

Voordat mens oor postmodernisme kan praat, is dit gepas om eers te kyk na die enorme uitwerking wat modernisme op die gang van die geskiedenis gehad het.

Modernisme

“Die term *modern* in sy Latynse vorm, *modernus*, word sedert die 5 de eeu in 'n chronologiese sin gebruik saam met die adjektiewiese teenstelling van *antiqui* en *moderni*. Die bedoeling was om die hede, wat officieel Christelik geword het, van sy Romeinse en heidense verlede te onderskei. Die ontdekking van die *Nuwe Wêreld*, die Renaissance en die Reformasie gedurende die 15 de eeu vorm die epogale drempel tussen die Middeleeue en die Nuwe of Moderne Tyd. Die waarneembare wêreld het in hierdie tyd baie belangrik geword. Al die wetenskaplike verklarings het verwys na materie en beweging wat in 'n meganistiese wêreldbeeld resulteer” (Geyser 2005:37).

Vervolgens word gefokus op die kenmerke van modernisme asook die uitwerking wat dit op die kerk/geloof het (McLaren 2001:16-18; Olson 2002:11-23; Niemandt 2007:21-23):

- Die wortels van moderniteit lê in die *Verligting*. McLaren (2001:29) meen dat die draaipunt van die Middeleeue na die moderne eerder rondom 1500 was. Niemandt (2007:16) noem dat 'n term wat baie gebruik word om die modernisme te beskryf rasionalisme is, dit is die oortuiging dat alles verstaan en bedink kan word.

- Die volgende logiese stap was dat die mens in die middelpunt geplaas is. Die filosoof René Descartes se “*cogito ergo sum* - ek dink, daarom is ek” was die begin van die individu wat sy eie werklikheid bepaal. Niemandt (2007:19) praat van die geluk, regte en vryheid van die individu wat voorop staan. Die individuele geloofskeuse van mense en die aanvaarding van Jesus Christus as persoonlike saligmaker het belangrik geword, tot so ’n mate dat iets van die gemeenskap van gelowiges verlore gegaan het.
- Sir Isaac Newton het ’n wetenskaplike raamwerk vir die moderne beweging daargestel. Newton het die wêreld verstaan as ’n masjien wat deur reëls en konstantheid regeer word. Die uitdaging vir die individu was om hierdie masjien te ken, sy reëls ensovoorts sodat die mens hierdie masjien kan beheer, aanpas en selfs kan herskep.
- Niemandt (2007: 17) praat hier van analitiese denke as die vermoë om ’n groot en moeilike probleem tot kleiner en meer hanteerbare komponente af te breek. Analise beteken disseksie en op hierdie manier gaan iets van die groter prentjie verlore. Hy noem dat iets hiervan ook in die kerk ingesluit het waar verlossing gereduseer is tot ’n meganistiese proses waar jy iemand deur ’n aantal stappe moes lei om verlos te word. Elkeen moes ’n datum van verlossing hê, elkeen moes deur ’n standaardgebed gehelp word en standaardstappe volg wat saligheid waarborg (Niemandt 2007:18).
- Moderniteit het groot vertroue in tegnologie. Waar kennis voorheen op idees, konsepte en verbeelding gefokus het, is die moderne kennis op soek na bevoegdheid, beheer en effektiwiteit – alles dinge wat tegnologie moontlik maak. Die moderne gemeente het ook ’n obsessie met tegnologie en tegnieke. McManus (2001:50) meen dat die beste aanwending van tegnologie in die kerk sou wees om die fokus van die tegnologie weg te neem. Die menslike behoort geaksentueer te word soos met ’n kollyg wat op ’n verhoog skyn. Die mense kyk nie na die lig nie maar die lig help die mense om die spreker beter te sien.
- Moderne kennis beskik oor drie eienskappe, naamlik dit is seker, dit is objektief en dit is goed. Om iets te ken is om seker te wees daarvan. Om iemand te ken is om seker te wees van hom of haar. Sekerheid impliseer ’n gebrek aan twyfel, bevraagtekening of misterie. Die bekende uitdrukking, *Kennis is mag*, vind hierin gestalte (Niemandt 2007:17).

- Nog 'n eienskap van moderne kennis is objektiviteit. Niemandt (2007:22) beskryf hierdie objektiviteit as die oortuiging dat enige saak objektief en finaal beskryf kan word en dat absolute waarhede oor alles geformuleer kan word. Daar word met die subjek-objek-skema gewerk. Teologie probeer om vaste waarhede oor God daar te stel en om insig oor die aard van God te gee. Daar is 'n groot ongemak met misterie en wonderwerke (Niemandt 2007:22).
- Objektiviteit moedig spesialisasie aan. Om beheer uit te oefen oor 'n aspek van die masjien van die lewe, vereis spesialisasie. Hoe meer gespesialiseerd die kennis, hoe meer word dit vertrou. Kennis in die algemeen (*generalists*) geniet nie dieselfde vertroue nie.
- Die moderne eeu was 'n soeke na vryheid. Ware vryheid vereis harde werk om jouself te distansieer van al die invloede wat objektiviteit bedreig. Die versameling van kennis, vaardighede en bronne verseker selfgenoegsaamheid. Om vry te wees is om buite enige vorm van beheer of eise te staan. Om vry te wees is om meester van jou eie bestemming te wees.

Volgens McLaren (2001:30-31) is dieselfde sewe merkers wat in die 1500's aanwesig was in 2000 ook aanwesig gewees, naamlik

- Nuwe kommunikasietegnologie wat 'n betekenisvolle uitwerking het op hoe mense dink, leer en werk. Die drukkuns destyds was net so betekenisvol as vandag se radio, televisie, rekenaar- en internettegnologie.
- Nuwe wetenskaplike uitkyk op die wêreld, eers Copernikus teenoor die hedendaagse post-Einstein teorieë van relativiteit, kwantumfisika ensovoorts.
- Nuwe intellektuele elite wat verskyn wat die kerklike gesag uitdaag. Galileo, Newton, Bacon en andere, teenoor die postmoderne filosowe wat vandag se denke stuur.
- Nuwe tegnologie in vervoer soos byvoorbeeld skeepvaart toe, teenoor die moderne lugvaart van vandag.
- Verval van 'n ou ekonomiese bestel en die vervanging daarvan deur 'n nuwe. Destyds moes die feodalisme plek maak vir kapitalisme. Vandag transformeer die globale ekonomie beide kommunisme en kapitalisme terwyl e-handel 'n verdere markrewolusie veroorsaak.
- Nuwe militêre tegnologie. Met die aanbreek van die moderne periode het die ontdekking van buskruit, en die aanwending van vuurwapens gelei tot die

ontwikkeling van moderne infanterie en die opkoms van moderne nasiestate. Vandag het die militêre toneel radikaal verander en neem dit die vorm aan van kernoorlogvoering, chemiese en biologiese wapentuig en die bedreiging van terrorisme en kubermisdaad, en die rol wat regerings speel om vrede te handhaaf.

- 'n Nuwe aanslag op dominante owerhede van die dag wat tot 'n defensiewe reaksie aanleiding gee. Die Hervorming het die gesag van die Roomse Kerk ontken. Die Kontra-reformasie het as respons ontstaan. Vandag het sekularisasie, materialisme en verstedeliking tot die afname in institusionele godsdiens wêreldwyd gelei. In reaksie hierop het fundamentalistiese groepe ontstaan (McLaren 2001:31). Brueggemann (2006:104/5) verwys in hierdie verband na 'n sisteem van “*technological, therapeutic, military consumerism*”.

Harvey (1989:27-28) identifiseer vyf fases in moderniteit. Die eerste fase val saam met die Verligting, terwyl die tweede fase in 1848 met die dramatiese proses van industrialisasie en verstedeliking ingelui is. Gedurende die derde fase het die modernisme 'n positivistiese kleur gekry wat veral in die kuns, argitektuur, wetenskap en tegnologie sigbaar was. Die vierde fase het na die Tweede Wêreldoorlog sy beslag gekry en het aanleiding gegee tot “hoog moderniteit” (vyfde fase) wat gekenmerk is deur die mens se emansipasie, wat weer eens in die kuns sigbaar is.

Postmodernisme

Die term “postmodern” is nie 'n term waarmee almal vrede het nie. Carroll (2000:9) meen dat al die terme met “post-” as voorvoegsel soos byvoorbeeld post-Christelik, postliberaal ensovoorts almal hul beperkings het. Hy verkies om die term “posttradisioneel” te gebruik en meen dat die term meer bruikbaar is om ekklesiologiese veranderinge mee te beskryf. Baie van die veranderinge op kerklike gebied is in teenstelling met tradisionele gebruike soos byvoorbeeld tradisionele liturgiese ordes, die kerkkorrel, geboue ensovoorts.

In weerwil van Carroll se keuse, word die term postmodern in hierdie navorsing gebruik omdat dit algemeen in die Suid-Afrikaanse konteks gebruik word. Tog blyk dit dat die term dalk nie só 'n onlangse oorsprong het as wat sommiges meen nie. Janse van Rensburg (2000:5) is van mening dat postmoderniteit 'n filosofiese golf is wat oor eeue

se siening verskil van Flax (1990:188-189) wat 'n klompie gemene delers in die paradigma van die postmoderniteit uitwys:

- Alle postmoderniste is aggressief in hulle verwerping van moderniteit.
- Almal is eenstemmig dat daar geen struktuur by die teks aanwesig is nie, en dat daar gevolglik nie 'n vaste interpretasie nie.
- Vanweë die beginsel van onderskeid is daar ook nie absolute waarhede en geen vaste waardes nie.
- Almal is dit eens dat die teks 'n dinamiese karakter en 'n oop-einde het wat die finale analise van die werklikheid onmoontlik maak.

Carsons (2005:26) meen ook dat postmodernisme nie 'n sagte benadering teenoor modernisme het nie. "*Reacting against the worst evils of modernism, it turns around and devours its parent, refusing to recognize its own origins.*"

Postmodernisme verwys na 'n historiese oorgang. Dit vang die gemoed van 'n generasie vas wat vasgevang is tussen die moderne era en 'n toekoms wat nog gebore moet word (Grenz 1996:2; Miller 1996:7). Dit is 'n nuwe wêreldbeskouing wat vanuit die ontnugtering binne die Verligtingstydperk gebore is. Die term *postmodernisme* is sedert 1980 algemene spreektaal en word as 'n sogenaamde *catch-up* term vir bykans enigiets gebruik (Ward 1999:1). McLaren (2001:19) praat van hierdie oorgang en sê: "*In the postmodern world, we become postconquest, postmechanistic, postanalytical, postsecular, postobjective, postcritical, postorganizational, postindividualistic, post-Protestant and postconsumerist.*" Waar McLaren (2001:16) byvoorbeeld na die eerste merker van modernisme as 'n era van "*conquest and control*" verwys, noem Brueggemann (2006:33) dat dit in ons tyd moeilik is om mag net aan enkelinge te koppel. "*In fact, it is the case in a postmodern world that power is endlessly subtle, complex, and elusive.*" Niemandt (2007: 21-23) bied 'n insiggewende diagram van die verskille tussen modernisme en postmodernisme, asook hoe dit die kerk beïnvloed het. Daar word vervolgens deur middel van trefwoorde daarna verwys:

Modernisme

Beheer en kontroleer
Meganisties
Analities en krities
Objektief
Normaal
Organisasie
Indiwidu
Protesteer/Protestants
Verbruikersmentaliteit
Kolonialisme

Postmodernisme

Postbeheer
Postmeganisties
Postanalities
Postobjektief
Postnormaal
Postorganisasie
Gemeenskap
Integreer/Konvergensie
Postverbruikers
Postkolonialisme

Postmodernisme lui die doodsklok vir die modernisme met sy klem op alles wat die mens kan omskryf en begryp. Dit skep 'n omgewing waarbinne die evangelie uit die eeue lange modernistiese wurggreep van rasionalisme, sekularisme, humanisme en skeptisisme losgewikkel kan word. Dit is 'n nuwe bedeling wat besig is om te ontluik en oor baie jare nog verder sal ontwikkel (Niemandt 2007:24,49).

Niemandt se redelik positiewe siening verskil van Janse van Rensburg (2000:35-62) wat 'n meer kritiese standpunt teenoor postmodernisme inneem. Hy gee toe dat postmoderne kritiek op modernisme waarde het en dat die absolute aannames en outoritêre manier van doen onaanvaarbaar is. Tog meen hy dat die aanvaarding van kritiek teen die moderne paradigma nie aanvaarding van die postmoderne paradigma impliseer nie. Sekere postmoderne strategieë lewer 'n positiewe bydrae tot pastorale terapie, soos die klem wat op die narratiewe en dekonstruksie geplaas word, maar hy meen daar is genoeg rede om besorg te wees oor hoe die postmoderne debat verloop. Hy dui breedvoerig aan hoedat daar baie inkonsekwensies en kontradiksies in die postmoderne epistemologie voorkom.

In samehang met bogenoemde word geredeneer dat die postmodernisme teenproduktief is omdat dit geen historiese probleme opgelos het en tot dusver geen positiewe resultate opgelewer het nie (Janse van Rensburg 2000:46). Uiteraard het die kerk nie die invloed van die postmodernisme vrygespring nie. Daar is al baie geskryf oor ontluikende kerke en nuwe koers wat ingeslaan moet word. Sonder om in diepte daarop in te gaan, is dit goed om kennis te neem van wat Carsons (2005:125) oor die ontluikende kerkbeweging en die beweging se aansluiting by die postmodernisme skryf:

Apart from occasional asides, emerging writers and preachers are so busy telling us how culture has changed that their response has offered little critique of the changes. It vehemently denounces modernism, but offers nothing very penetrating when it comes to postmodernism. In particular, it has wrestled unconvincingly with the related matters of truth, certainty, historical witness, and even with the nature of the gospel itself.

In die lig van bogenoemde aanhaling kan Carroll (2000:87-91) se beskrywing van “*hard eggs or Spanish Inns*” as ’n soort kompromie tussen die twee eras gelees word. Die Spaanse herberg is volgens hom ’n plek waar jy alles kan kry as jy net weet hoe om te vra. By die klooster daarenteen word die inwoners elke oggend gedwing om ’n hardgekookte eier te sluk. Die Spaanse herberg verteenwoordig dan Schleiermacher se teologiese metode en die hardgekookte eier Karl Barth se metode. Carroll redeneer dat baie van die posttradisionele kerke (ontluikende kerke) die Spaanse herberg-mentaliteit openbaar waar primêr gefokus word op die behoeftes van die mense en waar gebruike, simbole, liedere, musiek uit die tradisionele oord totaal genegeer word. Alles geskied in die naam van soeker-vriendelike dienste waar die besoeker alles kan kry as hy/sy net reg vra. In reaksie hierop kan geredeneer word dat die evangelie nie daarvoor gaan om mense te laat goed voel, te vermaak, selektief te verkondig of net te “krap waar dit jeuk” nie.

Is die hardgekookte eier meer aanvaarbaar? Carroll (2000:88-89) meen wel so wanneer hy die volgende stel: Wanneer die mense met die volledige evangelie gekonfronteer word, word hulle opgeroep word tot gehoorsaamheid terwyl die koste van dissipelskap eerlik voorgelê word. Ten einde pleit Carroll (2000:90) vir ’n gesonde kompromie tussen die Spaanse herberg en die hardgekookte eier manier van doen. Hy stel die kompromie treffend op die volgende wyse: “*Give the people what they want, while at the same time give them what they didn’t know they wanted.*”

3.1.1.4 Gemeente-groottes

Alice Mann³, die skrywer van die boek, *The In-Between Church: Navigating Size Transitions in Congregations* (Alban, 1998), deel gemeentes in verskillende groottes op grond van die erediensbywoningstal.

(a) Gemeentes van familiegrootte

Hierdie grootte gemeente word gekenmerk deur 'n erediensbywoning van 25-100 lidmate en funksioneer dikwels sonder 'n voltydse predikant. Die gemeente is dikwels opgebou uit 'n paar invloedryke families wat mekaar baie goed ken. Die hoofde van hierdie families vorm die gesagsbasis van hierdie tipe gemeente. Ouerlike gesagsfigure tree as die patriarg/matriarg op en beheer die programme en organisasie van die gemeente. Dit is moeilik vir 'n predikant om in hierdie tipe gemeente verandering teweeg te bring, veral as hy/sy as 'n buitestander gesien word en die traktement deur die gemeente betaal word. Die predikant moet eerder 'n soort vader-moederfiguur wees wat die vrede tussen strydende faksies kan bewaar en wat maklik met die bestaande tradisies van die gemeente konformeer. Die predikant slaag dikwels net as hy/sy met die patriarg/matriarg saamwerk, wat waarskynlik die hoë omset van predikante in hierdie tipe gemeente verklaar. Die gemeente is uiteraard ook meer suksesvol as almal saamwerk. 'n Predikant wat oor jare heen vertroue opgebou het, kan die gemeente beïnvloed om grense oor te steek en om as gemeente spiritueel en in getalle te groei.

Familie grootte gemeentes verwerf nuwe lidmate deur natuurlike aanwas, huwelike wat gesluit word en aanneming. Hierdie grootte gemeente vind dit moeilik om missionêr te wees omdat die fokus te veel op oorlewing en die instandhouding van die uitgebreide families is. Buitestanders word moeilik ingetrek.

(b) Gemeentes van pastorale grootte

In die geval van pastorale grootte gemeentes kan die erediensbywoning van 70 tot 200 lidmate wissel, met enigiets van tussen 200 en 800 belydende lidmate. 'n Hoë premie word op 'n persoonlike verhouding met die pastor geplaas en huisbesoek word

---

³ Die teorie van Mann (1998:3-6) berus eintlik op Rothauge se model van gemeentegroottes. Hy het in 1983 "Sizing up a congregation for new member ministry" geskryf waarin hy gemeentes in familie-, pastorale, program- en korporatiewe groottes ingedeel het. Hy het ook ander boeke geskryf waarvan meeste ongedateer en sonder kopiereg was omdat hy dit hoofsaaklik vir die Episkopale kerk geskryf het wat dit vir eie doeleindes gepubliseer het (vgl. Gaede 2001:9).

aangemoedig en beloon. Aangesien daar meer lidmate is, ken die gemeentede mekaar nie so intiem as in die geval van die familie grootte gemeente nie. Dit is dan meesal die pastor wat mense aan mekaar bekend stel en die meeste gebeure wentel om die pastor en 'n klein groepie tradisionele leiers. Die pastor in hierdie soort gemeente moet oor goed ontwikkelde persoonlike vaardighede beskik, veral in groter gemeentes waar dit moeilik is om aan almal se eise te voldoen. Hierdie grootte gemeente kan gevolglik maklik tot uitbranding by die pastor lei.

Wanneer hierdie gemeente in getalle groei, neem die nodigheid vir strukturele verandering toe, wat weer die etos, tradisie en bedieningspatrone beïnvloed en noodwendig tot konflik lei. Gemeentes in ou gevestigde woonbuurtes hanteer verandering baie moeiliker as gemeentes in woonbuurte waar 'n groter invloei van nuwe intrekkers plaasvind. Nuwe lede word deur die pastor gewerf wat verhoudinge met potensiële nuwe lidmate opbou.

(c) Gemeentes van programgrootte

Die erediensbywoning in 'n gemeente van hierdie grootte wissel van 150 tot 350 met 'n belydende lidmaattal van tussen 800 en 1 500. In hierdie grootte gemeente raak dit vir die pastor onmoontlik om deur persoonlike verhoudinge alles bymekaar te hou. Dit is baie moeilik om van 'n pastorale gemeente na 'n programgedrewe gemeente oor te gaan. Die bediening moet in verskillende bedieninge en programme gestruktureer word. Meer lidmate is aan die stuur van bedieninge wat 'n hoër mate van toerusting, betrokkenheid en persoonlike motivering verg. Danksy die groter getal lidmate is daar by hierdie grootte gemeentes gewoonlik meer geld en menslike hulpbronne beskikbaar. Die pastor staan steeds sentraal maar sy bestuurstyl moet van 'n pastorale styl na 'n meer bestuursgeoriënteerde styl aangepas word om lidmate vir hul bediening toe te rus. Die administrasie wentel om werwing, beplanning, opleiding, evaluering en koördinerings. 'n Goed ontwerpte rekenaarsstelsel is nodig om behoorlik rekord te hou.

(d) Gemeentes van korporatiewe grootte

Kerkbywoning in 'n korporatiewe grootte gemeente beloop 350 of meer lidmate en die fokus hier is op kwaliteit eredienste. Hierdie grootte kerk beskik oor die dienste van 'n wye verskeidenheid personelede wat kompleksiteit en diversiteit kan hanteer. Goeie organisatoriese vaardighede, kommunikasie, toewyding en gemeenskaplike waardes is

uiters noodsaaklik in hierdie grootte gemeente. Die personeel is kollegiaal en moet goed kan saamwerk.

Die senior pastor speel 'n uiters belangrike rol in hierdie gemeente. Die pastor moet oor goeie leierskapsgawes beskik en moet die bestuurspan kan motiveer en toerus vir hulle taak. Die pastor in hierdie soort gemeente is 'n simbool van eenheid en stabiliteit. Gemeentes van hierdie grootte staan ook as megakerke bekend en geniet hoë aansien danksy hul sigbaarheid en effektiewe uitreike. Dit is dan ook hierdie kwaliteit-manier van doen wat mense na hierdie gemeentes aantrek. Om almal effektief te akkommodeer vereis 'n gesofistikeerde rekenaarsstelsel, besoekeropvolg en goeie kontrole. Die eredienste speel 'n prominente rol en deeglike beplanning, inoefening en koördinering word gedoen ten einde dit dinamies aan te bied. Verder maak hoogstaande kerkmusiek 'n integrale deel van hierdie eredienste uit.

By wyse van vergelyking kan aangevoer word dat dit die groep is wat die familie grootte kerk bymekaar hou, die pastor in die pastorale grootte kerk is, groepe (mense wat in groepe werk of bedien) in die program grootte kerk en die erediens in die korporatiewe grootte kerk is. Hendriks (2004:42) meen dat hierdie tipe kategorisering, sosiaal gesproke aanvaarbaar is maar teologies gesproke is dit eerder die dinamiese teenwoordigheid van God Drie-enig wat die waarborg is om ware kerk te wees.

3.1.1.5 Die tipes spiritualiteit in die gemeente

Die vraag is wat dit is wat maak dat die een gelowige in 'n bepaalde erediens tuis voel, terwyl 'n volgende een glad nie daar tuis voel nie? In 'n onlangse studie het Barnard (2005) spesifiek na hierdie tendens gaan kyk en 'n ondersoek geloods na die spiritualiteitstipes in eredienste in die ring van die Paarl. Hoewel die studie nege gemeentes van die NG kerk insluit, hou dit ook bepaalde waarde vir die Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika in omdat ons kerke op dieselfde belydenisgrondslag berus en deel vorm van die Reformatoriese tradisie.

a) Definisie van spiritualiteit

In 'n artikel stel Smit (1989:83) die vraag of spiritualiteit werklik omskryf kan word. Koekemoer (1999:327) sluit hierby aan as daar oor Hervormde spiritualiteit gepraat word en noem dat dit moeilik definieerbaar is en moeilik onder een noemer gebring kan word.

Die volgende kan as verduidelikings en betekenismoontlikhede vir die term spiritualiteit gegee word:

- Firet (1985:72) verstaan spiritualiteit as “... *een persoonlike en/of gemeenskaplike fundamentele, min of meer continue lewensoriëntatie van religieuse aard*”.
- Smit (1989:83) meen dat daar iets soos ’n gereformeerde spiritualiteit bestaan en dat dit opgebou is rondom die erediens en huisgodsdiens. Die twee kernaspekte rondom die gereformeerde vroomheid (Kyk ook Jonker 1989:290) is die gemeentelike godsdiensoefening en gemeentelike lewe daar rondom en die huisgesin wat ook individuele vroomheid insluit. ’n Mens sou kon sê dit gaan om nederigheid, afhanklikheid en gehoorsaamheid. Dit alles om die eer van God te dien.
- Die begrip het in die Franse en Engelse literatuur (eers in Rooms-Katolieke kringe, maar later ook onder die Protestante) na vore gekom as beoefening van die omgang met God in gebed, meditasie, geestelike dissipline en ’n geheiligde lewenswandel (Jonker 1989:288).
- Spiritualiteit word soos volg deur Peterson (1997:6-7) gedefinieer:
Spirituality is the attention we give to our souls, to the invisible interior of our lives that is the core of our identity, these image-of-God souls that comprise our uniqueness and glory. Spirituality is the concern we have for the invisibility that inheres in every visibility, for the interior that provides content to every exterior. It necessarily deals much with innerness, with silence, with solitude. It takes all matters of soul with utmost seriousness.
- Dreyer (1998:300-308) koppel spiritualiteit ook aan identiteit en noem dat spiritualiteit as lewensoriëntasie verantwoordelik is vir die mens se identiteit. Hy (Dreyer 1998:301) skryf soos volg:
Identiteitsvorming vind plaas deur internalisering en identifisering. Indien spiritualiteit as ’n korporatiewe aangeleentheid verstaan word, is die geloofsgemeenskap die hermeneutiese ruimte waarbinne modellering en die oordra van religieuse waardes plaasvind ... waar ’n bepaalde gestalte van spiritualiteit in ’n gemeente verval, word ’n identiteitskrisis deur die geloofsgemeenskap en individue beleef. Dit lei tot onsekerheid en verwarring.

- Dreyer gebruik verder die begrip etos en noem dat dit verband hou met 'n kerkgroep se praktiese godsdienstbelewenis soos dit op 'n bepaalde tyd op teologies-wetenskaplike resultate gebaseer is. 'n Kerk se etos kan dan ook as spiritualiteit aangedui word. Hy noem dat die Hervormde Kerk se etos/spiritualiteit in die prediking, liturgie, gebed, sang en gemeentelike lewe gestalte vind deurdat dit deur soberheid, gewydheid, en nederigheid gekenmerk word (Dreyer 1998:302-305).
- Bergh (2002:102) definieer spiritualiteit bondig as die vormgewing van geloof in die daaglikse lewe, dit wil sê om in verhouding met die Here te leef.
- Barnard (2005:16) bied die volgende basis-teoretiese uitgangspunt wat as 'n tipe definisie gesien kan word: 'n Sekere spiritualiteit(e) in 'n erediens is 'n religieuse handeling waarin die heil van God aan die mens gekommunikeer word en saam met die hoorder gesoek word na die verstaan van die heilsgebeure binne die konkrete bestaan van die mens met die oog op geloofsvorming, geloofsgroei en geloofsbelewenis tot die eer van God. Spiritualiteit verwys na dit wat te doen het met die intelligensie van die immateriële kant van 'n mens wat die transendente beleef. Spiritualiteit verwys na sekere houdinge en aktiwiteite wat 'n persoon doen om kontak te maak met God.
- Venter (2006:946) beredeneer die saak soos volg: Spiritualiteit is die lewe en die daade van die nuwe mens in gemeenskap met God Drie-enig. Die nuwe mens leef primêr vanuit die geopenbaarde waarhede van die Skrif en in gemeenskap met God, maar hy/sy leef ook in gemeenskap met medegelowiges as die volk van God.
- Oliver (2006:1 469) gee die volgende definisie: "*Spirituality can be seen as the total religious personality and perspective of people, influencing their total being: their worldview, acts, speech, thinking and emotions.*"

b) Afrikanerspiritualiteit

Saayman (2005) beskryf die situasie in die Nederduitse Gereformeerde Kerk (NGK), en dit is sekerlik ook op die ander Afrikaanssprekende kerke van toepassing, met 'n dam wat vir meer as 300 jaar uit vele strome, riviere en bo-lope gevoed is om uiteindelik een reuse, kollektiewe dam te vorm. Hierdie proses het oor vier tydperke plaasgevind: die Hollandse koloniale era voor 1806, wat die Britse besetting van 1795-1802 insluit; die periode tussen die langtermyn besetting van die Kaap deur die Britse Ryk in 1806 en 1870 toe die Afrikaneridentiteit begin kristalliseer; 1870-1910, 'n periode van vinnige

kulturele ontwikkeling; en 1910-1948, toe die Afrikaner sterk genoeg begin word het om staatkundig tot onafhanklikheid te groei (Akenson 1992:59-60).

Giliomee (2004:32) noem dat wanneer iemand in die 17de en 18de eeu 'n Christen genoem is, dit op veel meer as net sy geloofsoortuiging gedui het. Hy haal Jordan aan wat sê: "... *to be a Christian was to be civilized rather than barbarous, English rather than African, white rather than black.*" Dit blyk dat 'n dergelike houding ook in ander Europese kolonies aangetref is. Omdat die Kaap nie deur mense van 'n enkele Europese nasie gekoloniseer is nie, was die koloniste selfs meer geneig om hulle Christelike identiteit met hulle politieke identiteit te vereenselwig.

Dit was veral gedurende die 19de eeu dat die Afrikaner se spiritualiteit op godsdiens, met die Bybel as bron, gebaseer is. Akenson (1992:61-63) wys egter op 'n interessante fenomeen. In daardie tyd was die Afrikaner se manier van Bybellees veral op die Ou Testament gefokus. Christologie het feitlik nie bestaan nie. "*The Afrikaner thought historically, not in the same way that historians might, but they used history as the ancient Hebrews did, to explain the past in moral terms and to guide their planning for the future*" (Akenson 1992:63).

Daarby het die Piëtisme, Metodisme en liberale teologie ook sy merk op die Afrikaner gelaat (Oliver 2006:1475). Raath (2004:139) skryf dat die werk van à Brakel die mees gelese teologiese werk onder die Hollandse grensboere was kort voor die totstandkoming van die Boere Republieke. Oliver (2006:1474) wys op Landman (2005:148) se beklemtoning van die enorme invloed van à Brakel op die Afrikaner se 19de eeuse wêreld deur onder andere na die rol van die Afrikanervrou te verwys: "*The restrictive and submissive piety inherited by Afrikaner women from 17th century Dutch pietism, has not changed in 300 years.*"

Oliver (2006:1475-1479) wys ook daarop hoe die Calvinisme en Romantiek die Afrikanerspiritualiteit in die 19de eeu beïnvloed het. Hoewel daar wisselende mening is oor die gebruik en die invloed van die begrip *Calvinisme*, het dit tog 'n wesenlike invloed op die Afrikaner se spiritualiteit. Giliomee (2004:125) praat van 'n ortodokse Calvinisme in die vroeë dae van die Kaapse nedersetting wat 'n evangelie verkondig het van 'n Almagtige God wat direk in die lewe van individue en gemeenskappe ingryp en

daarmee saam ook die leerstelling van uitverkiesing en uitverkorenes. Hy verwys ook na Paul Kruger se aanhang van 'n ortodokse Calvinisme in die sin dat hy sou geglo het dat God persoonlik sy hand oor hom en sy mense as verbondsvolk hou (Giliomee 2004:126-127). Wat die Romantiek betref, was dit die klem op die godsdien, vryheid en geskiedenis wat die Afrikaner se behoeftes aangespreek het sodat dit in die unieke Suid-Afrikaanse opset gedy het (Oliver 2006:1479).

Die Afrikaner se spiritualiteit in die 20ste eeu is die gevolg van die onderskeie invloede uit die 19de eeu. Nicol (2000:12) noem dat daar naas die gereformeerde tradisie, ook die tradisiestroom is, wat hy *evangelies* noem. Volgens Nicol is dit 'n taamlik gevarieerde stroom wat met die Piëtisme en Revivalisme verband hou en klem lê op die belewenis van godsdien. Sedert die begin van die vorige eeu het hierdie stroom heelwat invloed op Afrikaners uitgeoefen (Nicol 2000:12). Daarby het apartheid, die aanloop, regverdiging en verdediging daarvan, 'n enorme uitwerking op die Afrikaner se spiritualiteit gehad. Modernisme het momentum in Suid-Afrika gekry en apartheid het sy piek hierbinne bereik: "*Apartheid was a modernist enterprise in the sense that it was a 'grand narrative', a grand design, a blueprint for society*" (Loubser 1994:162). Hierdie was gebaseer op die vaste geloof dat apartheid Bybels geregverdig is. Die effektiewe staatsmasjinerie het gesorg vir die uitvoering van die apartheidsbeleid. Wat die 21ste eeu betref, maak Oliver (2006:1480) die volgende uitspraak:

In the 21st century, many theologians urge believers to cling to tradition, not realising that the tradition is not as purely "Reformed" or "Calvinistic" as they would like or wish it to be. The inherited strong-minded individualism of Afrikaners makes it impossible to speak of a collective Afrikaner spirituality. This becomes more clear when we look at what is happening inside the churches. On the one hand, the traditional Neo-Calvinism set the stage for the 2006 Synod meeting of the conservative Gereformeerde Kerke (Reformed Churches) while the Charismatic and/or Evangelical influences of American theologians like Rick Warren, George Barna en Leonard Sweet – to name a few – is escalating daily in the more liberal community churches. Afrikaner spirituality in the 21st century is a complex mixture of traditions carried forward from previous generations and trends from modern theological and philosophical schools.

c) Die tipes spiritualiteit

Ware (1995:37-44) omskryf die volgende vier tipes spiritualiteite (Sien ook Barnard 2005:49-56):

1. 'n Kopspiritualiteit (49-50)

Hierdie spiritualiteitstipe het betrekking op die intellektuele “denkende” mens wat voorkeur gee op grond van dit wat gesien, geraak en veronderstel word. Gelowiges met hierdie tipe spiritualiteit se voorkeur lê in Bybelstudie, beter gehalte preke en teologiese vernuwing binne die bestaande gemeenskap. Die hoorder wat hom binne hierdie spiritualiteitstipe bevind, sal dit wat bydraend tot sy/haar persoonlike roeping in die lewe is, ondersteun. Ware (1995:38) som dit baie mooi op wanneer sy die tipe soos volg omskryf:

This style produces theological reflection and crafts position papers on ethical issues. It supports education and publications and causes us to examine the texts of our hymns to see if we are singing what we actually believe. Content is primary with this group, as is systematic congruence of thought and believe.

2. 'n Hartspiritualiteit

Ware (1995:39) beskryf hartspiritualiteit soos volg:

This is not a head trip spirituality; it is all heart – combined with the concrete, real life stuff. Here theology still emphasizes the anthropomorphic representation of God and the centrality of scripture, but this is now combined with a more affective, charismatic spirituality whose aim is to achieve holiness of life. The transformational goal is that of personal renewal.

Barnard (2005:50) wys op 'n interessante wêreldwye verskynsel, naamlik dat kerke wat weg van die kopspiritualiteit af op hierdie tipe spiritualiteit fokus, 'n groei in getalle beleef. Voorkeure by hierdie tipe spiritualiteit sluit in evangelisasie, gedeelde en eersterangse ervarings, transformasie en veranderings, getuïenisse en musiek. Teologies praat ons van 'n ervaring van die immanensie van God wat sterker is as die transendensie van God (Barnard 2005:50). Woorde speel 'n belangrike rol maar word minder formeel gebruik as in die geval van kopspiritualiteit. Gebede vind spontaan en uit

die hart plaas. Getuienisse en verkondiging is van die uiterste belang vir hartspiritualiteit tot so 'n mate dat sodanige spiritualiteit sterk op die massamedia, soos TV, radio en ook hulle eie nasionale en wêreldwye medianetwerke steun om te kommunikeer.

Hierdie tipe spiritualiteit funksioneer ten beste binne 'n los, ongestruktureerde dissipline. Dit is sterk op eie persoonlike ervaringe gefokus, en diegene wat as sodanig getipeer word, moet leer om ook deur die ervaring van ander verryk te word.

3. 'n Mistiekspiritualiteit

In hierdie vorm van spiritualiteit is die klem steeds op die ervaringselement, maar daar word na die meer apofatiese (mistieke) bewustheid beweeg. By hierdie tipe hoorder in die erediens, is "*hoor by God*", baie belangriker as "*praat met God*". Die doel van hierdie tipe spiritualiteit is eenheid met die Heilige en al word dit nooit volkome bereik nie, is die voortdurende poging om dit te kan bereik, volkome bevredigend. Die klem val veel eerder op die reis (*the journey*), as om met God die bestemming te bereik. Hoorders wat hierdie spiritualiteitsvoorkeur toon, is sterk aangetrokke tot 'n meditatiewe, introspektiewe, intuïtiewe styl. Hulle fokus op 'n innerlike wêreld wat net so 'n werklikheid vir hulle is as wat die uiterlike wêreld is (Ware 1995:41). "*Instead of a God who possesses characteristics similar to human ones, God is ineffable, unnamable, and more vast than any known category.*" God se woorde aan Moses: "Ek is wat Ek is" (Eks 3:14) maak vir hoorders met 'n mistieke voorkeur in 'n erediens heeltemal sin.

Die mistieke hoorder verleen voorkeur aan 'n lewe wat gekenmerk word deur stilte en afsondering. Vir so 'n persoon gaan dit daarvoor om volle aandag aan die "*inner voice*" te gee en daarom verkies sulke hoorders 'n lewe van eenvoud weg van enige afleidings. Lidmate wat tot hierdie ontdekking in hulleself kom, begin al hoe swaarder kry in die Westerse Protestantse tradisie. Hulle is nie aangetrokke tot kulturele samekomste nie. Hulle vind dikwels aanklank by Oosterse gelowe en gebruike, en raak minder tuis in georganiseerde godsdienste (Barnard 2005:52).

4. Handspiritualiteit

Hierdie is die kleinste van die vier spiritualiteitsgroepe en kom eerder voor onder individue as wat dit onder kerke of groepe voorkom. Dit is vir diegene wat as sodanig beskryf kan word belangrik om aan God se stem gehoorsaam te wees en om van die

Koninkryk wat kom te getuig. Daar mag 'n aanmatigende en selfs aggressiewe begeerte wees om 'n bepaalde visie rondom God se koninkryk op aarde te implementeer. Dit bring mee dat sodanige mense gewoonlik selfopofferend is om hierdie doel te bereik en dat hulle selfs sal ly vir die saak waarin hulle glo en vasstaan. Gebed word as 't ware gelyk gestel aan aksie (Ware 1995:43).

d) Kritiek op die term en gebruik

Spiritualiteit word dikwels met suspisie en soms met skerp vyandigheid bejeën (vgl. Van der Westhuizen 2001:878). “*For in actual practice spirituality very often develops into neurosis, degenerates into selfishness, becomes pretentious, turns violent*” (Peterson 1997:7). Petersen gaan voort en sê: “*Spirituality is always in danger of self-absorption, of becoming so intrigued with matters of soul that God is treated as a mere accessory to my experience.*” Daarby redeneer hy dat die fokus in ware Christelike spiritualiteit altyd van die self af na die ander verskuif – naamlik na Jesus Christus (Peterson 1997:8,15). Ook McLaren (2001:120-121) wys op die gevaar as hy praat oor die lirieke van spiritualiteit:

But sometimes I feel uncomfortable with the lyrics – it’s all about “me”. How Jesus makes me feel, what he does for me, how he loves and forgives me. The language is almost erotic – he holds me close, embrace me, and so on. Again, nothing wrong with this, but I wonder – does this represent a kind of narcissistic and overindividualized spirituality?

Van der Westhuizen (2006:1) is 'n felle kritikus van die term *spiritualiteit* en die aanwending daarvan en noem dat die term met toenemende frekwensie in ons Kerk (NHKA) gebruik word, waarop hy 'n siniese vraag stel: “Verbeel 'n mens jou dat die oorsprong daarvan hoofsaaklik 'n Praktiese Teologiese bron het?” Daarby argumenteer hy dat die voorkeur aan die begrip spiritualiteit bo die begrip geloof 'n kenmerk van ons tydsges is. Hy koppel die gebruik van die term aan die Natuurlike Teologie en ander godsdienste, veral ook die Roomse Teologie en remonstrante tendense. Hy argumenteer dat spiritualiteit hom tot 'n meer vrysinnige en menslike invulling daarvan en tot menslike gevoelsmatigheid leen (Kyk ook Dreyer 1998:291-293). Spiritualiteit in sy mistieke vorm is 'n religieuse ervaring van onder af, 'n opklim na God toe met allerlei

trappies en treetjies, seremonies en rites, stiltes, musiek en gevoelsdinge – ’n eintlike soeke na God in jouself. In die Bybels-Reformatoriese teologie is die ervaringsmoment ’n inhoud wat van bo kom, van God, met die Heilige Gees wat die mens se hart en lewesy woonplek maak (Van der Westhuizen 2006:1).

Van der Westhuizen (2006:1-3) voer dit verder en noem dat *spiritualiteit* of *godsdiensdigheid* of *religiositeit* wel positief in die Bybels Reformatoriese teologie plek het, solank dit net van mistieke spiritualiteit onderskei word. Hy wys talle voorbeelde uit die Belydenisskrifte aan waar ervaring in die sin van *spiritualiteit* of *geestelikheid* of *vroomheid* of *godsvrug* genoem en bely word. Van der Westhuizen gebruik deurgaans ander soortgelyke begrippe saam met die term spiritualiteit soos byvoorbeeld geloof (waarby ervaring en hartlike vertrouwe en toeëiening ingesluit is) godsvrug (vgl. 1 Tim 2:2,10; 2 Pet 1:3,6,7; 2 Pet 3:11), of vroomheid (Job 2:3,9; 27:5; 31:6; Ps 7:9; 25:21) of bevindelikheid (vgl. Dreyer 1998:293), egtheid van geloof, of troos in die volle sin van die Heidelbergse Kategismus Sondag 1. Troos is tog ten diepste ook ’n gemoedskomponent, ’n gevoel, ’n hartsaak. In die lig hiervan maak hy die gevolgtrekking en noem: “As dít bedoel word met spiritualiteit, kan ons eerder dié modewoord met al sy misleidings vaarwel toeroep ...”

Ongeag die kritiek op die term spiritualiteit en die teruggryp na woorde en begrippe uit die verre verlede, het die moderne begrip ’n definitiewe plek in ons teologiese woordeskat. Buitendag (2006:800) het die laaste woord in hierdie verband: “*Nuances of spirituality must therefore be respected rather repressed. After all, the rainbow with its many colours does not wish to be blended into a grey mass. Admittedly, the existing differences must serve the kingdom and must never become absolute in isolation or in competition.*”

e) **Riglyne vir die hantering van spiritualiteitstipes in die gemeente**

Enige gemeentebouproses behoort erns te maak met die saak van spiritualiteit in die gemeente. Die volgende kan as riglyne gegee word:

- Begrip vir die vorming van die Afrikaner se spiritualiteit is van wesenlike belang. Watter strominge het meegewerk om die kollektiewe dam van Afrikanerspiritualiteit te help vorm? In watter mate vind die historiese verloop en invloede uit verskillende eras neerslag in die gemeente en die breëre gemeenskap?

- Wat die geskiedenis betref, het ons die voordeel van terugskouing en kan ons duidelike en deurlopende merkers waarneem. Dit blyk dat midde in al die invloede die verkondiging van die evangelie altyd voorop gestaan het. Soos Theron (2002:302) tereg opmerk: *“It is not the tradition, but the evangelical message that was important to our theological forefathers.* Hierby kan ook Oliver (2006:1484) se kommentaar gevoeg word: *“As Christians our focus should be on Christ. Our spirituality and religion must build on Him rather than on traditions (regardless of how fond we may be of them).”*
- Afgesien van die historiese aanloop tot spiritualiteit, behoort die pastor en leiers in die gemeente hulle deeglik te vergewis van spiritualiteitstipes in die gemeente. Ondersoek binne die NGK (Janse 2002) toon oortuigend aan dat indien verskillende spiritualiteitstipes met gepaardgaande behoeftes nie erken word nie, dit tot konflik in gemeentes kan lei.
- Dit het beslis waarde om te kyk na waar jy as individu en gemeente staan ten opsigte van die tipe spiritualiteit/e wat oorwegend dominant is. Waak daarteen om korporatief en individueel jouself in een van die vier tipes in te forseer (Barnard 2005:55).
- Waak daarteen om aanbiedinge van die tipe spiritualiteite as hiërargies van aard voor te hou, asof sekeres beter is as ander. Elke tipe spiritualiteit het waarde al verskil hulle van mekaar. Individue kan groei deur hulleself met die ervaringe van ander spiritualiteite te integreer (Barnard 2005:56).
- Wees voorbereid daarop dat die korporatiewe spiritualiteitstipes in baie gemeentes van die lidmate se oorwegende spiritualiteitstipes sal verskil. Barnard (2005) het die spiritualiteitstipes in eredienste in die ring van die Paarl ondersoek en bevind dat kopspiritualiteit (44,4%) die oorheersende gemeentelike styl is, teenoor hartspiritualiteit (31,9%) wat die lidmate se voorkeur is.
- Die oplossing volgens Barnard (2005:87) lê daarin om te sorg vir ’n kreatiewe spanning tussen hart- en kopspiritualiteit en om die vier spiritualiteite (kop, hart, mistiek en hand) met mekaar te kombineer. Hy bied handige wenke aan om elkeen van die vier spiritualiteitstipes in ’n gemeente te bevorder (Barnard 2005:74-89).

3.1.1.6 Van watter generasie nou weer?

'n Generasie (s.nw.) volgens die HAT (Odendal & Gouws 2000:274) dui op al die individue wat tot dieselfde trap in 'n afstammingsreeks of geslag behoort. Dit is die tydperk tussen die geboortes van twee opeenvolgende geslagte en duur volgens die HAT gewoonlik 33 jaar. Codrington & Grant-Marshall (2004) deel generasies in tydperke van 20 jaar in. Enige transformasieproses darf nie die invloed en uitwerking van generasiegapings buite rekening te laat nie. Dit is juis in die plaaslike gemeente waar die heterogene mosaïek van verskillende generasies op sy duidelikste sigbaar is – dalk meer as op enige ander plek in die samelewing. Die boek, *Mind the gap! Own your past, Know your generation, Choose your future*, van Codrington en Grant-Marshall (2004) in hierdie veld is baie waardevol, juis omdat dit die Suid-Afrikaanse konteks só goed verreken.

Volgens die boek se indeling is daar basies vyf generasies naamlik die *G*'s, die *Silent generation*, die *Baby Boomers*, die *Xers* en die *Millennials*. Dan is daar die tusseningevalle wat aan die einde of begin van 'n bepaalde generasie gebore is. Na hulle word verwys as die sogenaamde *Cuspers*. “*A Cusp is the point at which two parts of a curve meet ... you were born in a time between eras en you have been influenced by both*” (Codrington & Grant-Marshall 2004:69). Vervolgens word die generasietydperke, en eienskappe bondig uiteengesit (Codrington en Grant-Marshall 2004: 25-64; 233-255):

Generasie	VSA	Europa/VK	Japan	RSA
<i>G</i> 's	1900-1923	1900-1918	1900-1925	1900-1929
<i>Silents</i>	1923-1942	1918-1945	1925-1945	1930-1949
<i>Baby Boomers</i>	1943-1962	1946-1965	1945-1965	1950-1969
<i>Xers</i>	1963-1983	1966-1984	1966-1985	1970-1989
<i>Millennials</i>	1984-2001	1985-2001	1986-2001	1990-2005

	<i>GI's</i>	<i>Silent</i>	<i>Boomers</i>	<i>X-ers</i>	<i>Millenials</i>
Algemeen	<p>Naam beteken <i>general issue</i> of <i>Government issue</i> en dui op die klere wat in beide wêreldoorloë aan soldate uitgereik is</p> <p>Houding: "Ons moet almal saam stem, dieselfde manier werk en dieselfde lyk."</p>	<p>Word groot in 'n tyd toe kinders gesien maar nie gehoor moes word nie. Dit is vanweë die uitwerking van die 2de Wêreld oorlog en die Depressie wat aan 'n skaarste van alles gekenmerk is.</p> <p>Houding: "Betaal jou skuld en werk hard."</p>	<p>Grootste generasie ooit. Gebore na 2de Wêreld oorlog en was deel van 'n geboorte ontploffing. Kry in oormaat wat vorige geslagte ontbeer het. Elke stadium van hulle lewe is rigting-gewend en koers-aanduidend.</p> <p>Houding van: "If you have it, flash it"</p>	<p>Word soms na verwys as die verlore geslag en sleutel-draers omdat so baie alleen moes huistoe na skool. Produk van hoë egskeiding-syfer en baie word groot in enkelouer gesinne. Redelik skepties oor verhoudinge. Ingesteldheid van: "Whatever"... enigmaties.</p>	<p>Herstel in familie waardes kom sterk na vore. Kinders word as belangrik beskou en meer ouers sal lewens standarde verlaag om by kinders te wees.</p> <p>Algemene siening van: "Kom ons maak van die wêreld 'n beter plek."</p>
Voorkeure	<p>Ferm leierskap en die nakoming van burgerlike pligte.</p>	<p>Sekuriteit en stabiliteit.</p>	<p>Inkopies, vertoonsug, wenmotief, leiding neem, visionêr</p>	<p>Mededeel-saam, "Chilling", individualiteit, met vriende wees, verandering.</p>	<p>Inkopies, "labels", familie, vriende, omgewing, tegnologie.</p>
Afkeure	<p>"Wimps, whingers and slackers."</p>	<p>Skuld of die aangaan van skuld. Verwaande jongmense.</p>	<p>Betaal van skuld. Oud word.</p>	<p>Baasspelerigheid, korporatiewe kultuur.</p>	<p>Oneerlikheid, ongebalanseerde lewenstyl, vertoonsug.</p>
Eienskappe	<p>Dapper (galanterie), sterk burgerlike bewussyn en loyaliteit.</p>	<p>Gereserveerd, Stoïsyns, netjies en goed-gemanierd (<i>gentlemanly</i>).</p>	<p>Spraaksaam, baasspelerig, nuuskierig (weetgierig) stylvol en kompetend.</p>	<p>Pragmaties, individualisties arrogant en neem risikos.</p>	<p>Verdraagsaam versorgend, eerlik, gebalanseerd, onafhanklik, optimisties, <i>clean-cut</i>.</p>

Generasies se kerkgeboue	Swierig en indrukwekkend, groots met majestueuse toringspitse	Funksioneel met estetiese soberheid. Koud en trekkerig omdat kerk nie veronderstel is om gemaklik te wees nie. Gebou van groot sementblokke.	Professionele aanslag; lyk soos 'n kampus met kantore, tuine en opvoedkundige sentra.	Kom in skure en pakhuisse byeen; dieselfde plekke waar jy vir "raves" ontmoet. Dit is praktiese, buigsame en aanpasbare tipe geboue.	Sal waarskynlik hou van esteties aangename geboue; elegant en tegnologies toegerus.
God is...	My beskerm teen bonatuurlike magte.	Die God van waarheid waar ek reg en verkeerd vind, goed en kwaad.	Heersend oor die heelal, 'n God van wraak en geregtigheid.	Helend, beskermend, versorgend, leidend, die 'moeder' God.	Ons Vader, die nasiebouer, voorsiener en beskermmer.
Aanbiddingstyl	Vormgedrewe aangetrokke tot religieuse gebeure wat ryk is aan swier en praal.	Stil, eerbiedig. "Wees stil en weet ek is God" tipe benadering.	Dit is 'n groot boodskap, versprei dit daarom op 'n groot manier. Vlot en professioneel.	Intiem, nie-veroordelend, persoonlik verbind met my God.	Integreer alle spirituele dele van my lewe. Het behoefte om ook ander religieuse tradisies te ontdek.
Kerkmusiek	Psalms en Gesange onder begeleiding van die orrel. In die Gereformeerde Kerke net Psalms.	Dieselfde as by die GI's, daar kan net 'n blaasorkes bygevoeg word.	Ruk en rol tipe, in lyn met die James Brown-tipe musiek van die 1960's.	Sing tot God en nie oor Hom nie. Minder eerbiedig, meer familiêr met klem op 'n persoonlike verhouding. Eenvoudige akoestiese klank.	Redelik eklekties met 'n vermenging van verskillende klanke. Rekenaars en musiekvermengers word ingespan.
In die kerk	Sit in die familiebank, ken die pastor goed, bediendes agter in die kerk. (In die Suid-Afrikaanse konteks is hulle nie toegelaat nie).	Formeel geklee, altyd in dieselfde sitplek, gesels met dieselfde mense. Ontmoet selde iemand nuut.	Gesellig, sit waar groepe vriende sit wat hulle goed ken. Lug mening as daar 'n halwe kans opduik.	Indiividualisties, verkies 'n kleingroep bediening met mense met wie hulle op 'n egte manier kan verkeer. Hulle hou van die huiskerk beweging.	Sal terug beweeg na 'n grootgroep etos. Sal musiek en liedere skep wat getuig van prestasie en oorwinning.

3.1.1.7 Insigte vir die missionale gemeente

- Die tyd waarin ons lewe, bring geweldige veranderinge. Ons lewe in 'n "wêrelddorp" waar die hele wêreld in 'n oogwink van belangrike nuusgebeure hoor. Jan Alleman het toegang tot inligting soos nooit tevore nie, en is blootgestel aan informasie-oormoed, wat op sy beurt tot informasie-angst lei. Verstedeliking en moderne tegnologie maak dat mense meer as ooit tevore beweeglik is.
- Daarby speel sewe paradigmatye tegelyk in ons tyd af en staan ons tyd dan ook as die megadigmatyd bekend. Ons lewe in 'n tyd wat van die kerk die eienskappe van 'n beweging vra, waar motiveerders meer op die persoonlike en medemenslike vlak lê, waar rekening gehou moet word met tegnologie, die sogenaamde *sprinters* meer in die gemeente geïntegreer moet word, sending op voetsoolvlak (gestuurde gemeentes) moet plaasvind, en waar mense meer in spanverband eie kreatiewe doelwitte wil skep, terwyl daar 'n fokus op die geheel moet wees.
- 'n Megadigmatyd vra van die leiers groter insig en meer effektiewe implementering van mense volgens die eise van ons tyd. Die saadprojekte waarna in 2.5.3 (p. 154) verwys is, sal die *sprinters* byvoorbeeld meer aanstaan. Daar moet ook rekening gehou word met die feit dat die motiveerders oorwegend anders is as wat dit in die moderne tyd was.
- Die postmoderne tyd is 'n gegewe en dwing ons om anders na ons tyd te kyk. Ons sal moet loskom van kontrole en beheer, terwyl 'n meer kreatiewe en interafhanklike sinergie bevorder moet word. Die missionale klem sal meer op die relasionele en op dienslewering moet val as op die blote numeriese najaag van siele.
- Insig in die tipe grootte van die gemeente met die eiesoortige dinamika wat daarmee gepaardgaan, moet beslis verreken word wanneer die missionale karakter van 'n gemeente ontwikkel word. So byvoorbeeld sal daar by die gemeente van familie-grootte groter weerstand wees teen die missionale gestuur-wees, as by gemeentes van ander groottes. Gemeentes van korporatiewe grootte gaan dalk weer moeiliker gedraai word om van "instandhouding" na "gestuurdheid" te beweeg.
- Dit is nodig om kennis te neem van die Afrikanerspiritualiteit, sy wortels en die realisering daarvan in die huidige tydsgewrig.
- Kennis word geneem van die feit dat gemeentes waarvan die spiritualiteit oorwegend 'n hartspiritualiteit is makliker 'n missionale karakter sal aankweek as byvoorbeeld dié waar 'n kopspiritualiteit hoofsaaklik heers. Lidmate met 'n handspiritualiteit sal

meer dienend in die gemeenskap betrokke wil raak as mense met 'n mistieke spiritualiteit. Waar spiritualiteit (kerklike etos) tot verstarring en 'n na-binne-gerigtheid gelei het, is die uitdaging net soveel groter om gestuurde gemeentes te vestig. Dit is belangrik om 'n kreatiewe spanning tussen die spiritualiteitstipes te bewerkstellig wanneer missionale bewuswording gekweek word.

- Kennis van die verskillende generasies oorbrug gapings in die gemeente en ook gapings tussen die gemeente en gemeenskap. Bepaal watter generasie die grootste in die gemeenskap is en wat die missionale fokus moet wees om hulle te bereik. Ander generasies behoort nie in die proses afgeskeep te word nie. In die opleiding vir gestuurde gemeentes moet die generasieteorie goed verreken word.

3.1.2 Konfronteer die stand van die gemeente

Collins (2001:65-69) voel baie ernstig daarvoor dat geen organisasie 'n reeks goeie besluite kan neem sonder om die harde feite te konfronteer nie. Dit begin by 'n eerlike en ywerige poging om die werklike stand van die situasie vas te stel. Wanneer dit geskied, volg goeie besluitneming dikwels outomaties. Dit is ook noodsaaklik om 'n kultuur te vestig waarbinne mense die geleentheid het om gehoor te word én vir die waarheid om gehoor te word. Die boek van Black & Gregersen, *It starts with one* (2008), deel die veranderingsproses in drie hoofpunte in, waarvan die eerste deel oor die regte “sien” handel. In hulle bestudering van bestuurders het hulle tot die insig gekom dat 'n soort natuurlike versperring teen verandering by almal voorkom, naamlik 'n brein-versperring (*brain barrier*). Hierdie versperrings van die brein ontstaan as gevolg van breinkaarte (*mental maps*). “*These incredibly powerful maps determine how people see the world of work, guiding their daily steps and behavior*” (Black & Gregersen 2008:12). Dit herinner aan Farber-Robertson (2000:3) se beskrywing van wat sy “*Designed Blindness*” noem. Hierdie soort blindheid is ons keuse om bewustelik en onbewustelik “onbewus” te wees van dit wat daar te wete is. Dit is onself wat ons weerhou van kennis. “*Often our culture colludes in protecting us from seeing what we do not want to know.*” Dit spreek vanself dat hierdie soort versperring baie prominent aanwesig is in die gemeentelewe waar mense wat as't ware as natuurlike versperrings teen verandering optree omdat breinkaarte (*mental maps*) wat oor tyd heen gevorm is, hulle verhinder om die werklikheid te sien.

Die hele proses van verandering begin nie by motivering of met 'n visie nie, maar by die harde feite wat in die oë gestaar moet word (vgl. Nel 1994:114,175). Wanneer dit gebeur, dien dit as motiveerder by die regte mense (wat selfgemotiveerd is) om iets daaraan te doen. Een van die beste maniere om mense te demotiveer, is om die harde feite van hulle te weerhou. Met die harde feite as gegewe, volhard mens dan met die sekere wete dat daar uiteindelik geslaag sal word. Of soos Collins (2001:88) dit stel: *“Retain absolute faith that you can and will prevail in the end, regardless of the difficulties, AND at the same time confront the most brutal facts of your current reality, whatever they might be.”*

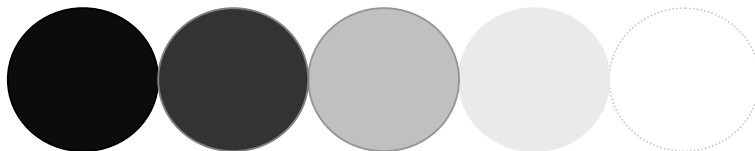
Bogenoemde konfrontasie met die harde feite het definitiewe waarde in die gemeentebouproses en veral in die analise van die gemeente. Die belangrike rol wat die pastor speel, kan nie negeer word nie. Gemeente-analise vra goeie motivering van die pastor en die gemeente en dit vra dan juis van die pastor om leiding te gee in hierdie verband. Die groot vraag wentel natuurlik om wanneer so 'n analise gedoen moet word? Dit hang weer ten nouste saam met die mate van ontvriësing en motivering wat reeds in die gemeente plaasgevind het en gebeur met ander woorde wanneer 'n beduidende aantal gemotiveerde lidmate in die spieël kyk om hulle eie funksionering te evalueer (Nel 1994:154-157).

'n Gemeente-analise vind plaas wanneer 'n gemeenteprofiel opgetrek word en 'n situasie- en omgewingsdiagnose gedoen word. 'n Gemeenteprofiel handel oor gegewens soos: wie woon hier?; wat is hul ouderdom?; wat is die ratio tussen mans en vroue?; wat is die ouderdomsprofiel?; oor watter opvoedkundige kwalifikasies beskik hulle?; in watter inkomstegroep val hulle?; in watter beroepsgroepe val hulle?; ensovoorts. Die situasie- en omgewingsdiagnose hou verband met sosiologiese faktore en veranderings; demografiese faktore en veranderings (bv. inwonertal binne grense, gemiddelde reistyd ens.); ekonomiese faktore en veranderings; politieke faktore en veranderings; godsdienstige faktore en veranderings. Beide hierdie stelle gegewens, naamlik die gemeenteprofiel en die situasie- en omgewingsfaktore, moet met mekaar in gesprek gebring word sodat 'n profiel van die gemeente in die samelewing ontwikkel kan word (vgl. Nel 1994:153).

Met die optrek van die gemeenteprofiel is dit nog net 'n handjievol mense wat iets begin sien. Hoe word bewerkstellig dat soveel moontlik lidmate sal sien wat gesien moet word? Black & Gregersen (2008:24) meen dat baie mense moeilik die nodigheid van verandering insien. Dit is die resultaat van 'n tipiese breinversperring en selfs al word die nodigheid ingesien, faal ons dikwels om deur hierdie versperring te breek. Ons sien die oorsake van kommer, maar ons onderskat meer dikwels die krag daarvan. Ons word verblind deur die lig van ons bestaande breinkaarte (*mental maps*) wat alles van die goeie ou verlede so goed belig en wat ons in ons gemaksones laat vertoef. Dit kan tot verstarring lei: *“Still, the important thing to keep in mind is that if we see a map a certain way often enough, we end up believing that it is not a map but THE map”* (Black & Gregersen 2008: 40).

Volgens Black & Gregersen (2008:43-59) is die twee begrippe, kontras en konfrontasie, die beste wyse om mense te laat sien.

- **Kontras** is die onderskeid wat die menslike oog tussen teenstellende objekte tref. Verskille in vorm, helderheid en kleur bied gekombineerd 'n kontras. Die letters op hierdie bladsy staan uit as gevolg van die kontras tussen swart en wit.

Die verskille in kontras in die sirkels hierbo is duidelik te sien. In 'n organisasie kan mense selektief fokus op dit waarop hulle wil fokus, veral die bekende dinge van die verlede en die hede. Mense kan die kontras tussen die bekende verlede en die toekoms ignoreer. Die insig dat dinge wat in die verlede goed gewerk het, dalk nie meer so goed in die toekoms gaan werk nie, ontbreek dikwels. Die feit dat mense nie op hulle eie die kontras so goed raaksien nie, maak dat hulle nie op hulle eie gelaat moet word om dit te visualiseer nie. Net soos die leser geforseer is om die kontraste tussen die sirkels hierbo waar te neem, net so moet leiers hulle mense (en hulself) met die verskille tussen die verlede, hede en toekoms konfronteer. Drie stappe word voorgestel om hoë kontras te genereer (Black & Gregersen :51):

1. Fokus op die kern-20% wat verskillend is.
  2. Plaas verhoogde (selfs oordrewe) fokus op die verskille tussen die oue en die nuwe.
  3. Skep visuele beelde of prentjies van die oue en die nuwe sodat die kontras meer as net woorde is.
- Die essensie van **konfrontasie** is eenvoudig dog kragtig. Wat mense in kontras met die oog kan sien, neem hulle in hul geestesoog met direkte ervarings waar. Dit gaan nie oor 'n direkte verbale (selfs aggressiewe) konfrontasie nie, maar eerder oor 'n konfrontasie waarby al die sintuie (sien, hoor, tas, smaak en reuk) betrokke is. Hoe meer die sintuie betrokke is, hoe duideliker die indrukke en letterlike beelde in ons gedagtes. *“Simplistically, you can think of the degree of confrontation going up proportionately with the degree of physical senses involved in experiencing the contrast”* (Black & Gregersen 2008:44,55). Vyf stappe skep hoë-impak konfrontasie:
    1. Herhaal die boodskap van die ou en nuwe denkkaarte oor en oor en oor.
    2. Skep hoë impak en onontwykbare konfrontasies.
    3. Fokus die ervaringe op wat die kernkontraste is. Moet dit nie met te veel kompleksiteit verwater nie.
    4. Maak seker dat daar met geskepte ervaringe soveel as moontlik sintuie betrokke is. Daar bestaan min plaasvervangers vir lewende, voluit-betrokke aksies en ervaringe.
    5. Maak fisies seker dat mense nie die ervaring kan systap nie en dat die essensie hulle reg tussen die oë tref (ore, neus, mond en hande).

Wanneer mense met hoë kontras en lae konfrontasie gekonfronteer word, sal die nodigheid om te verander geensins ingesien word nie. Hoë kontras en lae konfrontasie is soos 'n aanskoulike parade wat verbygaan – terwyl dit sigbaar is, verwonder almal hulle daaraan, maar sodra dit verby is, is dit vergete en word die gewone lewe voortgesit. 'n Situasië waar die konfrontasie hoog is, maar die kontras laag is, is dit soos met jou ou skoene gesteld is: Dit lyk oud en gedaan, maar dra tog so lekker – só, wat is nuut? Wat is anders? Die geheim lê daarin om **hoë kontras** en **hoë konfrontasie** daar te stel – dan eers word die deurbraak bewerkstellig (Black & Gregersen 2008:45).

Die voorbeeld van Koreaanse bestuurders van die Samsung-selffoonmaatskappy is 'n uitstekende bewys dat kontras en konfrontasie werk. Hulle kon net nie insien dat hulle

modus operandi in Korea (wat goed werk) nie ook in die VSA sou werk nie. Samsung het 'n groep van 50 bestuurders oorgevlieg van Suid-Korea na die VSA. Die kontras was skerp. In die VSA word selfone in groot winkels verkoop terwyl dit in Korea in klein besighede verkoop word. Die konfrontasie was oortuigend omdat al hulle sintuie betrokke was en hulle nie die ervaring met hulle besoeke aan dosyne besighede kon ontsnap nie (Black & Gregersen 2008: 53-54).

Vervolgens gaan daar oorsigtelik na verskillende modelle vir gemeente-analise gekyk word, veral ten opsigte van die missionêre. In die bespreking daarvan gaan nie pertinent op kontras en konfrontasie gefokus word nie, hoewel dit in die evaluering aandag sal geniet. Uiteraard is dit nie moontlik om na alle modelle te kyk nie en daar gaan net op dié van Callahan, Hendriks en Keifert gekonsentreer word.

3.1.2.1 Die Callahan-analise

Kennon Callahan se boek, *Twelve Keys to an Effective Church* (1983), dien as basis vir sy gemeente-analise. In sy Beplanningswerkboek (1987) wat deur Nel (2001) in Afrikaans vertaal is, deel hy die analise en gepaardgaande proses in vier hoofases in:

- Hooffase Een: Ontwikkel 'n realistiese beraming van die gemeente se huidige posisie en grootte.
- Hooffase Twee: Kies die primêre koers vir die toekoms van die gemeente.
- Hooffase Drie: Bepaal die gemeente se sterk punte in die lig van die twaalf sentrale kenmerke van effektiewe gemeentes.
- Hooffase Vier: Kies die sentrale kenmerke, die sleuteldoelwitte en tydskedules wat die gemeente se toekoms sal bevorder.

(a) Hooffase Een

Die belangrike hier is om 'n realistiese beraming van die gemeente se stand ten opsigte van posisie en grootte vas te stel. Dit word gedoen aan die hand van vergelykende statistieke van Protestante gemeentes wêreldwyd. Vier aanwysers word getoets: gemiddelde erediensbywoning; gemiddelde bywoning van kategese en ander onderriggeleenthede; die ingeskrewe getalle by kategese en ander onderriggeleenthede; lidmaatskap van die gemeente. Die ontleders dui die gemiddelde syfer by elke aanwyser aan en die gemeente word aan die hand van 'n tabel teenoor

ander gemeentes geplot. So byvoorbeeld sal 'n gemeente met 'n gemiddelde erediensbywoning van 100 tot 149 'n persentasie van 81,6% behaal. Dit beteken dat 81,6% gemeentes uit alle gemeentes minder erediensgangers op 'n Sondag het as wat die analise-gemeente het. Dieselfde geld die ander drie aanwysers. Uiteindelik word die syfers in 'n grafiek aangebring wat die gemeente plot as 'n klein, medium of 'n groot kerk. 'n Klein gemeente het 'n gradering van tussen 0 en 33%, 'n medium gemeente tussen 34 en 66% en 'n groot gemeente tussen 67 en 100%.

(b) Hooffase Twee

In hierdie fase word die primêre toekoms van die gemeente bepaal aan die hand van die maksimum missionêre⁴ potensiaal en die aantal persone wat die gemeente beplan om oor die volgende aantal jare te bedien. In die ontleding wat volg, word die analise-gemeente aangedui as:

- snelgroeiend
- bestendig, maar groeiend
- bestendig
- bestendig, maar kwynend
- sterwend

Dit is op hierdie punt waar baie gemeentes, veral die pastor as vlak-5-leier, in die spieël kyk en die naakte waarheid aanskou. In gesprekke met predikante wie se gemeentes hierdie analise deurloop het, is die aanduiding dat feitlik elkeen se gemeente 'n sterwende gemeente is. Of ten minste – 'n bestendig, maar kwynende gemeente. Vervolgens is die analise daarop gemik om die gemeente se groeipotensiaal vas te stel. Dit sluit faktore in soos die gemiddelde reistyd (GRT) in die gemeenskap, die totale bevolking binne die GRT⁵, betekenisvolle geografiese hindernisse, die belangrikste verkeerspatrone en die homogene potensiaal⁶ binne die reikwydte van die gemeente. Wanneer hierdie berekeninge afgehandel is, kan besin word oor hoeveel persone die gemeente beplan om oor 'n periode van vyf jaar te bereik.

---

⁴ Die term missionêr word in die Beplanningswerkboek in sy meer omvattende betekenis gebruik. Dit is 'n bediening wat uitreik na mense buite die kring van belydende lidmate asook na nie-belydende lidmate wat die gemeente se erediens bywoon. Dit wat in die vorige hoofstuk onder die missionale besprek is, dien as die missionale.

⁵ Die gemiddelde reistyd (GRT) verwys na hoe lank dit mense neem om in een rigting na hulle werk, na sosiale en ontspanningsgeriewe en na winkelsentrums te reis. Dit verwys met ander woorde na die tyd wat mense in hulle daaglikse aktiwiteite aan 'n gemiddelde rit spandeer.

⁶ Marais (2008) lewer veral kritiek teen hierdie werkswyse van gemeentebou en meen dat dit nie teologies begrond kan word nie.

(c) Hooffase Drie

Callahan was vir dekades as konsultant by gemeentes betrokke en het oor die jare agtergekom dat daar twaalf sleutels is wat effektiewe gemeentes in gemeen het (kyk Callahan 1983:xi-xiv; 1987:12). Die eerste ses is relasionele kenmerke en die laaste ses funksionele kenmerke:

Relasionele kenmerke	Funksionele kenmerke
1. Spesifieke, konkrete missionêre doelwitte	7. Verskeie toereikende programme en aktiwiteite
2. Pastorale besoeke deur pastors en lidmate in die gemeenskap	8. Oop en toeganklik
3. Gemeenskaplike, dinamiese eredienste	9. Opvallende sigbaarheid
4. Betekenisvolle relasionele groepe	10. Voldoende parkering, grond en landskapsontwikkeling
5. Sterk leierskapshulpbronne	11. Voldoende ruimte en fasiliteite
6. Deeglike en deelnemende besluitneming	12. Gesonde finansiële hulpbronne

Elke kenmerk word deeglik ontleed en uiteindelik word 'n waarde ('n punt uit tien) daaraan toegeken.

(d) Hooffase Vier

Tydens hierdie hooffase besin die analisegroep oor die sleutelkenmerke waaraan die volgende drie tot vyf jaar gewerk gaan word. Die beginsel is dat daar op die sterk punte voortgebou word. Callahan (1987:39) maan dat sekere kenmerke soos die missionêre en eredienste 'n sterk Bybelse appèl het en daarom juis aandag moet geniet, ongeag of dit 'n sterk punt is of nie. Twee of drie van die gemeente se huidige sterk punte word gekies, terwyl nog twee of drie aangewys word vir die gemeente om aan te werk. 'n Gemeentebou-reëlingskomitee word verkies wat dan gaan werk aan sleuteldoelwitte vir elke kenmerk wat gekies is.

3.1.2.2 Analise soos toegepas deur Hendriks (2004)

Die boek van Hendriks, *Studying congregations in Africa* (2004), dien as vertrekpunt. Hy evalueer 'n gemeente aan die hand van verskeie analyses, naamlik 'n kontekstuele analise, 'n identiteitsanalise, 'n proses-analise en 'n hulpbron-analise. Ter wille van 'n essensiële verstaan word elkeen vervolgens kortliks bespreek.

(a) 'n Kontekstuele analise: Die ekologie van die gemeente

'n Kontekstuele analise is nodig wanneer 'n gemeente selfgesentreerd word, met ander woorde só op die eie institusionele welsyn fokus dat die missionêre karakter en diens aan die gemeenskap verlore gaan. “*A contextual analysis is intended to be one step in a process to remedy the sickness of an ingrown church and congregation*” (Hendriks 2004:69). Die veronderstelling waarvan by 'n kontekstuele analise uitgegaan word, is dat die konteks en die gemeente 'n invloed op mekaar het. Die konteks sluit ons wêreld in, die kultuur, ons omgewing, die demografie, die ekologie van die breëre organisatoriese verband ensovoorts. Om teologie te beoefen beteken dat God se wil in 'n spesifieke plek en in 'n spesifieke tyd gesoek word. 'n Kontekstuele analise bied antwoorde op hoe om teologie binne 'n bepaalde konteks te beoefen. Samevattend kan gesê word dat 'n kontekstuele analise nodig is om 'n beter verstaan te hê van watter rol 'n gemeente in die lig van sy kontekstuele situasie behoort te vervul. Hendriks (2004:69-103) bied 'n volledige bespreking van kontekstuele analise.

(b) Die identiteitsanalise: Die kultuur van 'n gemeente

'n Identiteitsanalise is die beste manier om die bepaalde kultuur van 'n gemeente te beskryf (Hendriks 2004:105-107). Elke mens het 'n bepaalde identiteit en lewe binne 'n bepaalde kultuur. 'n Mens se identiteit is daardie unieke persoonlikheid wat 'n klompie karaktereienskappe bevat wat jou van ander mense onderskei. 'n Gemeente het in dieselfde mate 'n identiteit. Waar identiteit 'n persoonlikheid beskryf, is kultuur 'n beskrywing van die wêreld, waardes en manier waarop dinge gedoen word. Die vraag wat 'n gemeente behoort te vra is: Wie is ons en wat is ons doel hier? Die analise van identiteit vra na die korporatiewe persoonlikheid van die gemeente en die kultuur waarbinne gelewe word. As die doel net is om die eie kultuur, taal en vriendskappe te handhaaf, is dit beslis in stryd met wat God wil. Dit is merendeels die probleem met 'n identiteitsanalise – die vis sien nie die water om hom raak nie! Daarom is sorgvuldige waarneming 'n voorvereiste. Vergelykende studies met ander gemeentes en insette van buitelanders kan waardevol wees, terwyl 'n konsultant 'n onontbeerlike rol speel. Metodes om hierdie analise te doen sluit in: sistematiese observasie, onderhoudvoering, gesprekke met fokusgroepe, die tydlyn-oefening, voltooiing van vraelyste, en 'n studie van die gemeente se geskiedenis met behulp van foto's, bulletins, agendas, notules ensovoorts. Dit is uiteraard belangrik om gemeentelêde by hierdie analise te betrek omdat hulle self ook leer aangaande die gemeente en daarmee ook eienaarskap neem

vir die gemeente. Hendriks (2004:105-143) bied 'n volledige omskrywing van die identiteitsanalise.

(c) Die prosesanalise: Verhoudinge en kommunikasie binne die gemeente

'n Proses illustreer gebeure op 'n hermeneutiese wyse deur te verwys na die dinamiese interaksie wat tussen identiteit en waardes aan die een kant, en konteks en gebeure aan die ander kant plaasvind. Die konteks en identiteit van 'n gemeente het 'n direkte invloed op die prosesse wat binne 'n gemeente plaasvind. Hendriks (2004:145) voel sterk daarvoor dat 'n prosesanalise nie meganies gedoen kan word soos wanneer 'n masjien uitmekaar gehaal en bestudeer word nie. Die metafoor van die liggaam is vir hom meer aanvaarbaar. Die prosesanalise fokus dan op die liggaam en hoe dit funksioneer. Dit onderskei ook tussen die gemeente se formele en informele prosesse. Dit bestudeer die wyse waarop 'n gemeente beplanning doen, hoe die identiteit en missie verstaan word, hoe gemeenskap (*koinonia*) gebou word en hoe konflik hanteer word. In kort – 'n prosesanalise kom daarop neer om 'n gemeente se organisasie, verhoudinge en kommunikasie te bestudeer (Hendriks 2004:145-146).

Die fundamentele voorveronderstelling by hierdie analise is dat Jesus Christus die hoof van sy liggaam, die kerk is en dat die Heilige Gees 'n Persoon is wat op dinamiese wyse die gelowiges bemagtig. Dit beteken nie dat die gemeente sonder blaam is nie, daarom die imperatief om agter te kom wat binne die gemeente aan die gang is. Dit is 'n deelnemende proses wat oop verhoudinge, goeie kommunikasie, vrye vloei van informasie vereis. Dit vra ook na 'n leierskapstyl wat die proses goed kan fasiliteer. Met die inligting wat verkry word, word daar na God se wil vir die gemeente gesoek, 'n visie en missie asook strategieë om dit te realiseer (Hendriks 2004:146-147,174).

(d) Die hulpbron-analise: Die profiel en bates van die gemeente

Wanneer 'n kontekstuele- en 'n prosesanalise plaasvind, word dit gewoonlik ingelei deur verwysing na die gemeente se profiel asook die mees basiese inligting van die gemeente. Hierdie data word in 'n analise van die gemeente se hulpbronne bymekaar gemaak. Dit verwys na data soos:

- Name, adresse, denominasie, stigtingsdatum van gemeente, name van predikant(e)
- Lidmaat-hulpbronne en vlakke van toewyding
- Finansiële hulpbronne en geboue
- Fisiese hulpbronne
- Programme

Hierdie analise gaan van die standpunt uit dat alle gemeentes oor hulpbronne beskik:

- Materiële hulpbronne - kerkgebou, pastorie, grond, finansies ensovoorts.
- Menslike hulpbronne - lidmate, leiers, pastor, evangelis, administrateur.
- Relasionele hulpbronne - ondervinding en verhoudinge met die groter kerkliggaam en ander organisasies.

Hendriks (2004:175-196) bied 'n insiggewende hoofstuk oor die analise van hulpbronne wat onder andere insluit: erediensbywoning en offergawes wat die vlakke van toewyding in die gemeente meet.

3.1.2.3 Die model van Keifert

Keifert (2006) deel die hele proses van gestuurde gemeente wees in vier fases op (kyk weer paragraaf 2.5.1.1 vir fases 1 tot 4). Die eerste fase is die bewusmaking waar die gemeente begelei word in selfondersoek.

Fase 1: Bewusmaking. In hierdie fase sal gemeentes hulself (hede en verlede) deur middel van aktiewe navorsing en met behulp van onderhoudvoering en die bestudering van bestaande dokumente analiseer en interpreteer. Sodoende kan gemeentes ontdek wie hulle is, asook wie hulle vennote is. Hierdie fase duur tussen drie en vyf maande en betrek 10% van die gemeente.

Die gemeentes wat in hierdie fase verkeer, verkry en ondergaan die volgende:

- 3 Dae van voortgesette opleiding van die leraars/pastors;
- 5 Dae van gespesialiseerde opleiding vir die gemeenteleiers anders as die predikante;
- 'n Proses waarin die gemeentes in die "cluster" hul kultuur- en gereedheid vir missionêre kerkwees ontdek deur 3 verskillende verslae wat die resultate illustreer;
- 'n Kerkraadsretreat om die resultate te evalueer en om daarby betrokke te raak;
- Opleiding van opleiers ("*coaches*") en mentors;
- 'n Stap-vir-stap-proses vir leiers van gemeentes om op 'n maandelike basis saam te werk;
- Telefoonkonferensie: 'n twee-maandelikse telefoonkonferensie met 'n konsultant.
- 'n Elektroniese nuusbrief.

Die invalshoek is 'n nuwe fokus op ou (nagelate?) waarhede. Keifert (2006:62-63) herinner die plaaslike gemeente dat die lewende God Drie-enig is. Dit klink dalk onnodig om gemeentes daaraan te herinner, hoewel dit Keifert se ervaring is dat gelowiges nie altyd 'n lewende bewussyn en dienoreenkomstige optrede, wat van hierdie waarheid getuig, toon nie. Die werking van die Heilige Gees word nie altyd verreken nie, óf die Gees word in kontras met die strukture van die gemeente gesien. Die Heilige Gees is lief vir struktuur maar kan nie vasgevang word in bepaalde strukture nie. *“So the Holy Spirit dwells in and creates many structures and forms but also breaks them open to the release of God’s preferred and promised future”* (Keifert 2006:63). In kort – die eerste fase van die Venootskap is om te ontdek dat die belangrikste vennoot vir die missionale gemeente God self is. Die gemeente sien haarself as vennoot deur God geskep, as werkers, medewerkers in God se sending. Die fokus verskuif van die gemeente se sending na God se sending.

Nog 'n uitgangspunt van Keifert (2006:66) is dat God 'n God van alle tye is wat in die verlede, hede en toekoms betrokke is/was en altyd sal wees. Hy wys op twee uiterstes, naamlik kerke wat vasklou aan tradisie of soos wat hy dit stel, *“their faithfulness to the past”*, en dan die kerke wat die verlede wil negeer en net vir die toekoms wil streef. Die vraag na getrouheid gaan nie oor die verlede versus die toekoms nie ... *“but finding a useable past of our faithfulness to God’s preferred and promised future.”* By baie gemeentes bestaan egter weinig of geen visie vir hulle toekoms of vir God se aandeel in hulle toekoms nie. Vir hulle gaan dit net oor 'n voortsetting van die hede. Hulle visualiseer nie dat God hulle enigsins roep en na 'n spesifieke toekoms toe stuur nie (Keifert 2006: 68).

In the end, the evidence is overwhelming: there is a deep spiritual crisis revealed in the imaginations and hearts of these people’s stories about their own lives and about their local church. They have practical atheist, secular imaginations caught in the present with very little past and very little future [eie betoning].

Die plaaslike gemeente word geroep om in God se voorkeur- en beloofde toekoms te leef.

(a) Wandel in die Woord (*Dwelling in the Word*)

Dit blyk uit Keifert (2006:68) se ervaring van oor die 17 jaar dat die Bybel nie altyd reg in gemeentes funksioneer nie. Hy meen dat die plaaslike gemeente ly onder wat hy 'n "biblical illiteracy" noem. Daarby is daar ook geen Bybelse verbeeldingrykheid wat groei uit 'n omgang met die Skrif nie. Die Bybel word dikwels eerder as 'n stuk gereedskap gebruik om hulle eie doelwitte en eindpunt te bereik. Die Vennootskap gebruik 'n bepaalde teks soos Lukas 10:1-12 om vir langer periodes in te wandel. Met verloop van tyd vind daar 'n verandering in houding, geloof, minimumkennis, vaardighede en langdurige gewoontes plaas. Die wandel in die Woord vorm en hervorm die plaaslike kerk (Keifert 2006:70):

In Dwelling in the Word, the same Word over long periods of time and diverse moments and spaces in the process of spiritual discernment, something close to a miracle happens to the imaginations and hearts and eventually the actions of the leaders of the local church and of many who follow them. They begin to imagine their lives being lived within the living, triune God. Within this imagination, they experience both the at-hand-ness of the Reign of God and also its clear not-in-hand-ness. At hand, yes. In hand, no.

(b) Ontdek die gemeente se leiers

Elke fase van gestuurde gemeentes ontwikkel leiers. Leiers wat nie tyd het om by die proses betrokke te raak nie, kan nie waarlik leiding gee nie en tree dikwels net in reaksie teen die uitdagings van die gemeente op. Ware leierskap gaan daarvoor om tyd te hê om die uitdagings binne die visie en plan van aksie wat God vir sy beloofde toekoms het te definieer eerder as om bloot daarop te reageer.

Die eerste fase sluit die plaaslike gemeente se personeel, hetsy voltyds of deelyds, in. Dit is die mense wat verantwoordelik is vir die prediking, onderrig, bestuur, musiek, ensovoorts. Die fokus by hierdie onderrig is om sleutelleiers die regte spirituele praktyke aan te leer. Daar word gewerk aan die houdings, geloofsveronderstellings, vaardighede,

kennis en gewoontes van spirituele onderskeidingsvermoë. Terwyl hierdie spirituele werk voortgaan, moet daar bepaal word watter leiers deel gaan uitmaak van die “*PMC Steering Team*”. Hierdie span bestaan gewoonlik uit ’n groep van vyf tot sewe lede. Hierdie lede moet verskillende gawes hê om in die gemeente te begin werk, een wat byvoorbeeld die visie kan oordra, een wat die empiriese data binne die Bybelse raamwerk waarin dit hoort, kan verreken, een wat die verhoudinge in die groep kan versterk, nog een om ’n invloed in die gemeente te kan uitoefen en dan één wat die gawe van gebed het. Hierdie “stuurspan” begelei die gemeente in die hele proses.

(c) Wandel in die wêreld (*Dwelling in the world*)

Die werk van die “*steering team*” asook “wandel in die Woord” lei oor tyd heen tot nuwe denke en begrip van God se betrokkenheid in die alledaagse lewe. Vrae soos wat is God besig om in hierdie plek en op hierdie tydstip te doen of hoe lyk die verhoudinge binne en buite gemeenteverband word gevra. Dit kan weer daartoe lei dat ’n ondersoek gedoen word na aspekte van die gemeente se bestaan in die onmiddellike omgewing. Hier kom aspekte soos die demografiese, die psigografiese en die onmiddellike omgewing na vore. Daar word gekyk na data rondom individue, huishoudings, ras, geslag, inkomste, vlakke van opleiding, tipe huishoudings, kooppatrone, religieuse voorkeure, ensovoorts. Keifert (2006:75) is van mening dat bitter min mense regtig sin kan maak uit sulke gegewens. Hiervoor word mense benodig wat hierdie syfers en gegewens in die raamwerk van die Bybelse kan vertaal. “*Within the biblical narrative, the local church can listen to its own stories and the stories of people in its service area.*” Hy praat van toegepaste etnografie ... “*to gather these narratives and to narrate these numbers.*”

Die mense wat deel is van hierdie gemeente-ontdekkingsproses, is veral leiers wat oor werklike luistervaardighede beskik en wat aan die hand van oop-einde vrae deurgrondelik na mense kan luister om dit wat meegedeel word op ’n duidelike en akkurate wyse te verwoord. Hierdie mense word spesifiek opgelei om hierdie taak te verrig. Uiteindelik word hierdie “verwoorde bevindinge” byeengebring, verwerk en geïnterpreteer. Die gegewens word dan deel van die (1) Bybelse narratief, (2) die narratief van die plaaslike gemeente, (3) die rol van die gemeente as morele vennoot in die gemeenskap en (4) die narratief van egte, spesifieke mense en huishoudings binne die bedieningsarea van die gemeente (Keifert 2006:78-79).

(d) Ontdek ander gemeentes

Gemeentes in streke wat deel is van die Vennootskap, vorm groter groepe oftewel “clusters” wat op gereelde basis byeenkom om hulle onderskeie prosesse met mekaar te deel. Die veronderstelling is dat gemeentes byna meer by mekaar leer as wat hulle “van bo af” leer. Hierdie werkswyse hou uiteraard voordele vir ekumeniese betrekkinge in.

3.1.3 Evaluasie van die modelle vir gemeente-analise

- 3.1.3.1. Beukes (1995:813) meen dat in Callahan se werk die missionêre deur en deur tot sy reg kom. Hy spreek tog sy besorgdheid uit dat die empiries-effektiewe by die implementering van die model dalk ten koste van die teologies-prinsipiële kan wees. Die indruk kan veral tydens die analisegeleentheid gewek word. Nel (1994:125-144) toon oortuigend aan dat motivering van die gemeente veral aan die begin van die proses, maar ook deurlopend, moet plaasvind. Deel van die motivering is prediking oor identiteitsvinding wat die gemeente as’t ware moet toerus en opvoed oor die regte siening van gemeente-wees. Met die regte motivering sal Beukes se vrese grootliks besweer kan word.
- 3.1.3.2. Hoewel Callahan die missionale gerigtheid sterk aanspreek, mag dit die indruk wek dat dit steeds doelwitte bly, anders as die versugting by die SAVGG dat die gemeente in wese ’n gestuurde gemeente sal wees. Tog sou ’n gemeente wat net halfpad aan Callahan se missionêre doelwitte kon voldoen, as suksesvol kon deurgaan, gegewe die swak prestasie van die verlede in hierdie verband - veral in die NHKA (Dreyer 2008:5).
- 3.1.3.3. Die analise-model van Callahan konfronteer die gemeente met harde feite, veral wat ’n gebrek aan die missionale betref. Dit word ’n saak van erns as jou gemeente as bestendig tot kwynend of selfs sterwend aangedui word.
- 3.1.3.4. Die Werkboek (1987) bied ’n uitstekende instrument om die werklike stand van die gemeente op omvangryke wyse te bepaal. Nel (1994:173) noem dat die analise van Callahan drie belangrike momente en komponente kombineer: die benutting van omgewingsdata, die benutting van die diagnose-vraelys (12 kenmerke) en die benutting van die interaksie tussen lidmate oor ’n tydperk van ongeveer nege werksure.

- 3.1.3.5. Met goeie leiding word dit meer as 'n diagnose – dit word 'n opbougeleentheid in sigself (Nel 1994:174).
- 3.1.3.6. 'n Verdere voordeel is dat nóg die begeleiers nóg die lidmate voel dat hulle deur ander geëvalueer word (Nel 1994:175).
- 3.1.3.7. Hendriks (2004:69) meen dat die vier analises wat hy beskryf, nie tegelyk gebruik moet word nie aangesien dit tot “*analysis paralysis*” kan lei omdat te veel informasie verreken moet word. Die ondersoek gaan bepaal watter analise gebruik gaan word.
- 3.1.3.8. 'n Kontekstuele analise word aanbeveel vir 'n beter verstaan van die gemeente se plek en rol in 'n bepaalde konteks, terwyl 'n identiteitsanalise uiters geskik is om die kultuur van 'n gemeente te bepaal. As die doel is om meer omtrent 'n gemeente se kommunikasie, verhoudinge en, besluitnemingsprosesse te wete te kom, is 'n prosesanalise die aangewese analise (Hendriks 2004:107).
- 3.1.3.9. Die indruk word gewek dat daar nie by Hendriks dieselfde gestruktureerdheid en planmatigheid as by Callahan (1987) se analise bestaan nie. Hoewel kritici mag oordeel dat Callahan se analise meer in die modernistiese idioom tuishoort as byvoorbeeld die prosesanalise wat van 'n meganistiese ontleding wil wegkom.
- 3.1.3.10. Met die uitsonderling van die identiteitsanalise bestaan die indruk dat leiers in die gemeente self die verskillende analises kan fasiliteer en ontleed. Daar is groter klem op onderhoudvoering, deelnemende analise, gevallestudies, ontleding van dokumente uit argiewe, vraelyste en ondersoeke.
- 3.1.3.11. Dit is nie so voor die hand liggend om die werk van Keifert en die SAVGG te evalueer nie. Hoewel die fases met 'n presiese uiteensetting van die aantal dae van opleiding vir die onderskeie groepe, die ondersteuningstelsel, telefoonkonferensies en nuusbriewe uiteengesit word, is die inhoud in 'n sekere sin 'n paradoks - dit is enersyds só voor die hand liggend en vanselfsprekend, en andersyds moeilik om op voetsoolvlak te visualiseer. veral omdat die SAVGG eers in Augustus 2003 gestig is en die eerste werk in die gemeentes maar eers in 2004 begin het. Dit is min tyd om enige aansprake te kan maak.
- 3.1.3.12. 'n Definitiewe pluspunt is die wyse waarop die hele proses in 'n nuwe herwaardering van die werk van die Drie-enige God ingebed word. Natuurlik is

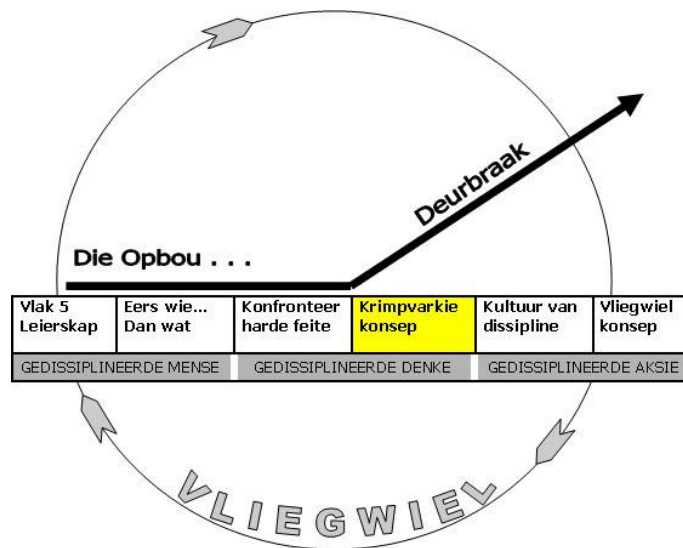
dit by al die ander analyses onderliggend, maar hier is 'n werklike poging om gemeentes opnuut te laat beseef dat dit God is wat werk en dat Hy mense in die proses gebruik.

- 3.1.3.13. Die eerste fase bring nie soseer duidelike sleutelkenmerke (Callahan 1983) of doelwitte na vore nie. Dit blyk eerder dat daar 'n werklike houdingsverandering en herwaardering van verwaarloosde en veronderstelde waarhede plaasvind wat op sy beurt tot die ontdekking van nuwe moontlikhede lei.
- 3.1.3.14. Keifert (2006:66) se pleidooi om van die bruikbare verlede God se toekoms in te beweeg, is positief omdat dit nie net gaan oor 'n klakkelose wegdoen van die verlede en 'n naarstigtelike najaag van die toekoms nie.
- 3.1.3.15. Hierdie model bied 'n alternatief op 'n meganistiese en modernistiese omgaan met die gemeente (Hendriks 2004: 145; Keifert 2006:67). Hy noem dat daar dikwels van die korporatiewe wêreld se insigte gebruik gemaak word. Daarby word 'n relatiewe klein groepie mense getaak om 'n visie daar te stel terwyl die res van die gemeente gemotiveer word om daarop in te koop en dit hulle eie te maak. Teenoor oor hierdie van-bo-af benadering is daar weer ander wat 'n van-onder-af benadering volg en mense nooi om deel te hê aan die hele visioeneringsproses. *“In both the utilitarian top-down and the expressivity bottom-up approaches, the convictions are that the future is in our hands ... we are the chief actors.”*
- 3.1.3.16. Die wandel in die Woord bied 'n insiggewende perspektief. Die werkswyse om vir lank by een teks stil te staan en dit werklik op die lesers en hoorders te laat groei, is 'n positiewe stap in die rigting van beter integrasie van die Bybel in die gelowige se lewe wat meer dikwels aan 'n uiters gefragmenteerde bombardement van God se Woord blootgestel word.
- 3.1.3.17. Die identifisering en opleiding van leiers met goeie leierseienskappe om aktief in die gemeenskap te gaan luister, is al reeds 'n stap in die rigting van gestuurdheid, des te meer waar iemand opreg luister en reflekteer.
- 3.1.3.18. Al drie hierdie modelle bied waardevolle perspektiewe. Callahan se analise neem minder tyd in beslag en is feitlik dadelik met uitstekende detail voor hande. Hendriks se werkswyse laat ruimte vir die keuse van gepaste analyses vir spesifieke grys gebiede in die gemeente. Keifert se model is meer vloeibaar en met minder duidelike grense van waar die analise eindig en waar die toerusting begin. Dit is 'n meer verweefde proses wat voortdurende

analise en aanpassings verg (kyk paragraaf 3.4.1.1, p. 233 vir meer lig op hierdie stelling).

- 3.1.3.19. Wat die saak van kontras en konfrontasie betref, bied Callahan se analise die grootste kontras en konfrontasie. Die analise kontrasteer die gemeente doeltreffend met ander van dieselfde grootte, terwyl die aanbiedingstyl- en metode 'n hoë impak ten opsigte van konfrontasie vir die ontleders (sintuie betrokke by nege werksure).
- 3.1.3.20. Video-insetsels oor ander gemeentes, besoeke aan sulke gemeentes, getuienisse deur sendelinge - konfronteer en kontrasteer op 'n effektiewe manier. McLaren (2001:122) se stelling herinner ons dat kleingroepe, sendinguitreike, kampe ensovoorts die dinge is wat mense die meeste verander omdat dit hoë intensiteit (kontras en konfrontasie) bewerkstellig.

3.2 DIE KRIMPVARKIEKONSEP

Die begrip “krimpvarkiekonsep” is stellig ’n vreemde begrip vir die meeste mense. Wanneer ’n mens die konsep verstaan, maak dit volledig sin en begin jy voorbeelde van waar dit van toepassing is raaksien, soms bewustelik en ander kere byna instinkties. Collins (2001:90-91) bied ’n verduideliking aan die hand van ’n Griekse gelykenis van ’n jakkals en ’n krimpvarkie en vra die vraag: “*Are you a hedgehog or a fox?*”

Die konsep is gegrond op Isaiah Berlin se essay, *The hedgehog and the fox* waarin die hy aan die hand van 'n antieke Griekse gelykenis die wêreld in “krimpvarkies” en “jakkalse” indeed. Die jakkals hou hom op met baie dinge, die krimpvarkie met een groot ding. Die jakkals is gedurig besig om 'n hele klomp komplekse strategieë te ontwikkel om die krimpvarkie aan te val en te oorrumpel. “*Flat, sleek, beautiful, fleet of foot, and crafty – the fox looks like a sure winner.*” Die krimpvarkie daarteenoor het die verbeelding minder gaande, lyk soos 'n genetiese vermenging van 'n ystervark en 'n ietermago. “*He waddles along, going about his simple day, searching for lunch and taking care of his home.*”

Elke dag probeer die jakkals die krimpvarkie vang. Elke keer sien die krimpvarkie hom kom en rol betyds in 'n bondeltjie met sy stekelrige pennetjies wat in alle rigtings uitstaan en hom beskerm. Elke keer blaas die jakkals die aftog en beplan 'n volgende strategie. “*Each day, some version of this battle between the hedgehog and the fox takes place, and despite the greater cunning of the fox, the hedgehog always wins.*” Die jakkalse in die gemeenskap ondersoek verskillende moontlikhede terselfdertyd en sien die wêreld in al sy kompleksiteit. Hulle kom nie so ver om hulle denke in 'n algemene konsep van 'n gelykvormige visie te integreer nie. Die krimpvarkie vereenvoudig die komplekse wêreld in 'n enkele georganiseerde idee, 'n basiese beginsel of konsep wat alles tot 'n sinvolle, werkbare eenheid verenig. “*It doesn't matter how complex the world, a hedgehog reduces all challenges and dilemmas to simple – indeed almost simplistic – hedgehog ideas. For a hedgehog, anything that does not somehow relate to the hedgehog idea holds no relevance*” (Collins 2001:91).

Onder die groot figure in die geskiedenis wat as “hedgehogs” geklassifiseer kan word, tel: Freud met sy indeling van die onderbewussyn in die id, ego en superego; Darwin met sy teorie oor natuurlike seleksie; Marx met sy uiteensetting van die klassestryd; Einstein met sy relativiteitsteorie – $E = mc^2$. Hulle het 'n komplekse wêreld geneem en dit gaan vereenvoudig. Met hulle deurtastende insig het hulle deur die kompleksiteit gesien en onderliggende patrone onderskei. “*Hedgehogs see what is essential, and ignore the rest*” (Collins 2001:91).

Collins (2001) noem dat die *Good to Great* maatskappye almal die “krimpvarkiekonsep” toegepas het, teenoor die vergelykende maatskappye wat meer soos die jakkals

opgetree het deur te veel ysters in die vuur te hê, hul aandag te verdeel en inkonsekwent op te tree. Dit neem tyd om die krimpvarkiekonsep te verfyn – dit het Einstein tien jaar geneem om, soos Collins (2001:114) dit stel by die relatiwiteitsteorie uit te kom: “... *groping through the fog to get the theory of special relativity, and he was a bright guy.*” Dit het die *Good to Great* maatskappye gemiddeld vier jaar geneem om ’n krimpvarkiekonsep op die tafel te kry. Warren (1995:141) noem dat sy bediening in Saddleback ’n lewenslange taak is en dat dit tyd neem om verbintenis te kweek, kwaliteit te ontwikkel, en mense deur die sirkel van verbintenis te beweeg. “*I can tell you how to build a balanced, healthy church, but I can’t tell you how to do it quickly... when God wants to make a mushroom he takes six hours. When God wants to build an oak tree he takes sixty years. Do you want your church to be a mushroom or an oak tree?*”

3.2.1 Die drie sirkels

Vervolgens word die drie sirkels in hierdie konsep bekyk. In die besigheidswêreld bestaan dit uit drie vrae: Waarvoor het jy ’n brandende passie? Waarmee kan jy die beste in die wêreld wees? Wat dryf jou ekonomiese enjin? Wat die sosiale sektor betref (Collins 2006: 19) word die derde sirkel gewysig na die vraag: Wat dryf jou hulpbronne-enjin?

DRIE SIRKELS VAN DIE KRIMPVARKIE KONSEP Geneem uit Collins (2006:19)

3.2.1.1 Waarvoor is daar 'n brandende passie?

Die idee hier is nie om passie te kweek nie, maar om te ontdek waaroor jy passievol is. Dit is dit wat jou laat uitsien om soggens op te staan, haastig daarmee te begin omdat jy regtig glo in wat jy doen. Passie in die sosiale sektor beteken om te verstaan wat jou organisasie se kernwaardes is en hoekom dit bestaan (die missie of kerndoel).

3.2.1.2 Waarmee kan ons die beste in die wêreld wees?

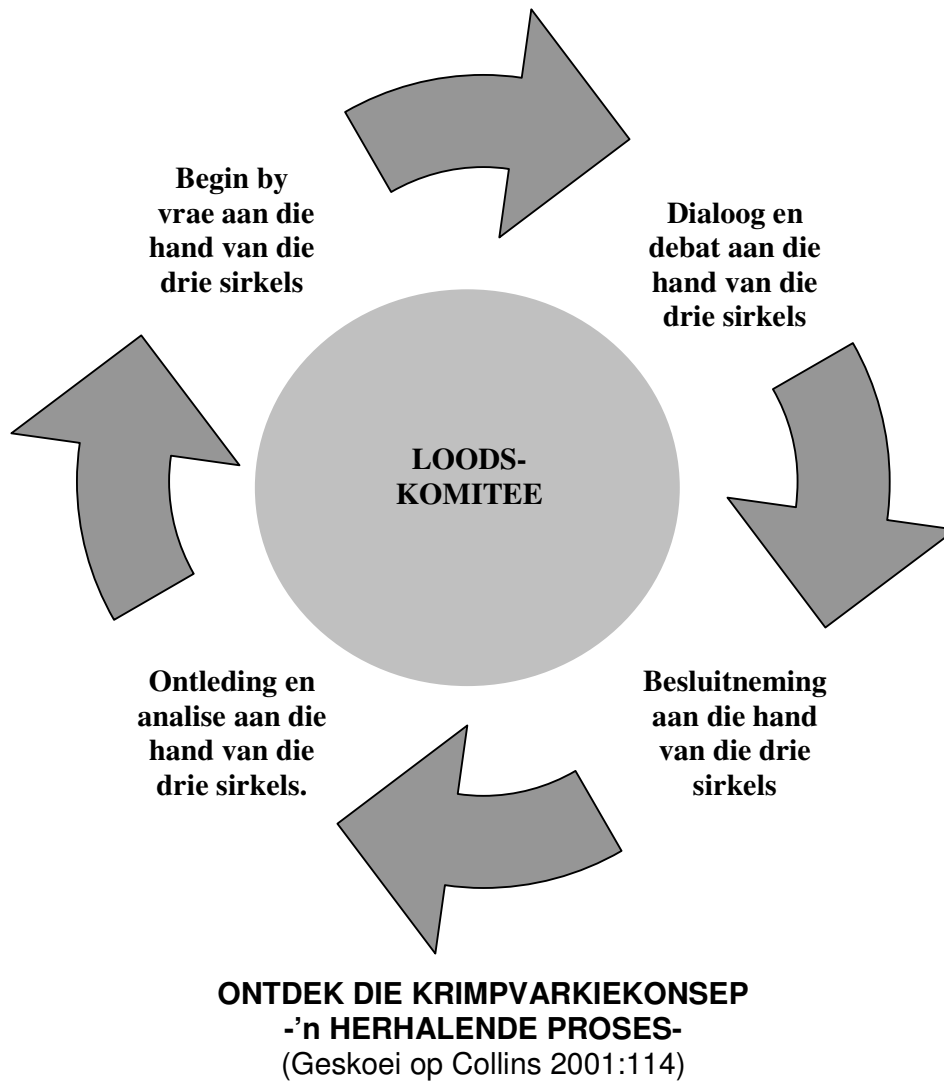
So belangrik as wat dit is om te vra waarmee ons die beste kan wees, net so belangrik is dit om te vra waarmee ons nie die beste in die wêreld kan wees nie? Dit gaan oor 'n begrip van wat die plaaslike gemeente die beste in die gemeenskap kan doen, beter as enige ander organisasie/gemeente in die wêreld. Dit sou ook so verwoord kon word: Wat kan hierdie gemeente in hierdie omgewing wees soos geen ander gemeente nie?

3.2.1.3 Wat dryf die hulpbronne-enjin?

In die sosiale sektor bestaan die hulpbronne-enjin uit drie dele: tyd, geld en handelsmerk. (1) Die tyd wat veral vrywilligers in diens van die organisasie of gemeente spandeer, is vir meeste van groot waarde. Hybels (2004:105) skroom nie om vrywilligers te vra om betrokke te raak nie, en dikwels blyk dit dat mense vir die eerste keer betrokke raak nadat hulle gevra is. (2) Uiteraard gaan gemeente-wees nie daarvoor om winste te genereer soos in die privaat sektor nie, hoewel daar gemeentes is wat hulle op hul finansiële posisie roem en graag opbrengste van 'n suksesvolle basaar wil aanwend om hul belegging verder te laat groei. Geld in 'n gemeente behoort so aangewend te word dat die gemeente effektief kan funksioneer en haar gestuurdheid optimaal kan verwesenlik. (3) Collins (2006:18) verwoord 'n gemeente of organisasie se handelsmerk soos volg: *“Brand refers to how well your organization can cultivate a deep well of emotional goodwill and mindshare of potential supporters.”*

3.2.2 Die Raad (Council)

In kerktaal sou die Raad kon dui op enige van die volgende liggame: vergadering van ouderlinge of sleutelleiers, die gemeentebou-reëlingskomitee, die loodskomitee (PMC Steering Team – Keifert 2006:73), of watter naam ook al van toepassing is. Collins (2001:114-117) beskryf dat die Raad se belangrikste funksie is om by die krimpvarkiekonsept uit te kom. Dit kan diagrammaties só voorgestel word:

Die diagram dui op ’n herhalende en deurlopende proses waar die komitee (ongeg die naam wat daaraan gegee word) op ’n gereelde basis, soos deur hulle bepaal, byeenkom. Hoe kom ’n mens gouer by die krimpvarkiekonsep uit? Deur die aantal kere waar die volle siklus in ’n bepaalde periode deurloop word, te verhoog. Hierdie proses herinner aan Van der Spuy (2004:141-145) se beskrywing van die kerkraad se worsteling in 1987 rondom spirituele groei in die gemeente. Hoewel hulle uiteeraard nie bogenoemde diagram gevolg het nie, het hulle worstelgang tog elemente van ’n siklus van soeke na regte antwoorde ingehou. Verskillende moontlikhede is ondersoek en in werking gestel, meestal sonder sukses, totdat hulle uiteindelik op die konsep van ’n kleingroepbediening afgekam en dit effektief in werking gestel het.

3.2.3 Voorbeelde in gemeentes

Black & Gregersen (2008:14) noem 'n belangrike voordeel van 'n vereenvoudigde konsep. Iets is prakties wanneer jy dit kan onthou en herroep wanneer jy onder druk verkeer. *“No matter how comprehensive a model, framework, theory, or idea, if we cannot remember and recall it under pressure in real time when application is needed, it ends up making very little practical difference.”* Dieselfde geld sekerlik wanneer druk en twyfel in gemeentebediening opbou en 'n pastor gebombardeer word met 'n menigte moontlikhede – om dan te kan terugval op 'n vereenvoudigde konsep (krimpvarkiekonsep) wat jou deurdra omdat dit maklik herroepbaar en eenvoudig werkbaar is. Om hierdie konsep te illustreer word twee bekende gemeentes as voorbeeld gebruik, naamlik die Saddleback-gemeente van Rick Warren in Orange County, Los Angeles, Kalifornië en dan die plaaslike Moreletapark-gemeente onder leiding van ds. Dirkie van der Spuy. 'n Mens is terdeë daarvan bewus dat by die noem van hierdie twee megagemeentes, weer in die *mega-trap* (Schwarz 2005:33-40) getrap word. Die twee gemeentes word egter vanweë hul bekendheid en die feit dat hulle uitstekend aan hierdie konsep voldoen, wel as voorbeelde gehandhaaf met dien verstande dat daar sekerlik dosyne ander voorbeelde van kleiner gemeentes is wat dieselfde konsep effektief toepas.

'n Voorbeeld op 'n ander vlak sou die model van organiese kerk wees soos Cole (2005) dit in sy boek beskryf. Die hele CMA-beweging getuig van 'n krimpvarkiekonsep wat werk. Soos hyself (Cole 2005:26) sê:

In our second year, CMA started 18 churches. The next year, we added 52 new starts. The momentum was beyond our expectations. In 2002, we averaged two churches a week being started and had 106 starts. The following year, we saw around 200 starts in a single year. We estimate that close to 400 churches were started in 2004, but counting the churches has become a daunting task.

Daar is tans wie weet hoeveel kerke wat op hierdie wyse en danksy sekere beginsels wat ononderhandelbaar in plek gestel is en in plek gehou is, ontstaan het – almal voorbeelde van die krimpvarkiekonsep.

3.2.3.1 Saddleback en die krimpvarkiekonsep

In paragraaf 2.4.1.2 (p. 89) is verwys na die skouspelagtige groei van die Saddleback-gemeente onder die bediening van Rick Warren en sy *Purpose Driven*-idioom. Die doelgedrewe (*purpose driven*) konsep word in die bekende boek van Warren, *The Purpose Driven Church* (1995) uiteengesit. In die boek word verwys na die sirkel van verbintenis (*commitment* - Warren 1995:153) asook die diamant (Warren 1995:144) wat die lewensontwikkelingsproses aandui. Stafford (2002:48) verwys na bekendes soos onder andere Rick Warren wat 'n vereenvoudigde konsep (krimpvarkiekonsep?) daargestel het:

I believe that tools change the world. When Bill Bright [founder of Campus Crusade for Christ] dies, Bill Bright is going to leave the Four Spiritual laws, Ten Transferable Concepts, and the Jesus film ... [W]hen Dawson Trotman [founder of the Navigators] died, he left the hand and the wheel. When Rick Warren dies, he's going to leave the circles and the diamond.

Die sirkel is 'n uitbeelding van vyf vlakke van toewyding en verteenwoordig die vyf verskillende gehore of groepe waarmee die kerk werk in die proses om mense op te bou. Elke persoon in die gemeente bevind hom/haar in een van die vlakke en die doel van 'n doeltreffende gemeenteboustrategie is om mense van die een vlak na die volgende te laat beweeg.

Geneem uit Warren (1995:153)

Die sirkel veronderstel dat diegene wat die verste van die kern af is, naamlik die gemeenskap (*community*) so ver gekry word om na die skare (*crowd*) te beweeg (vir erediens). Die skare (*crowd*) word die gemeente in begelei vir koinonia. Die volgende beweging gaan oor na die sirkel vir dissipelskap (*committed*), waarna die volgende beweging plaasvind na die kerngroep toe vir bediening. Uiteindelik beweeg die kern uit na die gemeenskap vir evangelisasie (Warren 1995:138).

Die diamant is geskoei op die Amerikaanse bofbaldiamant. Jy bereik die eerste bof deur klas 101 te voltooi en deur jou aan Saddleback se jaarlikse lidmaatbelofte te verbind. Jy bereik die tweede bof nadat klas 201 voltooi is en jy jou aan 'n belofte van spirituele groei verbind het. Jy maak dit tot by die derde bof deur klas 301 te voltooi en by die bediening in die gemeente betrokke te raak. Uiteindelik kom jy by die “*home plate*” deur klas 401 te voltooi en jou te verbind om jou geloof plaaslik en tydens sendinguitreike te deel (Warren 1995:143-146).

Geskoei op Warren (1995:144)

3.2.3.2 Moreletapark en die krimpvarkiekonsep

Moreletapark het in Julie 1985 van die gemeente Pretoria-Oosterlig afgestig. Die voordeel was dat daar met die begin van 'n nuwe gemeente ook nuut beplan kon word.

Van die aanvanklike beplanning en ideale het die volgende ingesluit:

- Die ontwikkeling van kernleiers in die gemeente.
- Groter kontak tussen leraars en lidmate deur middel van huisbesoek.
- Bybelstudie en geestelike toerustingskursusse.
- Strenger kontrole oor die ouderlinge en diakens se werk.

Van der Spuy (1998) noem dat hierdie ideale nie die gewenste uitwerking gehad het nie en dat die gemeente nie gegroei het nie. Na vele gebedsworsteling het die leierskorps by koinonia uitgekom as antwoord op die gebrek aan geestelike groei. Die hele bedieningswyse van omgeegroep is deur 'n komitee ondersoek en vir 'n aantal weke lank is daar oor die skriftuurlike begroning van kleingroepe gepreek. Die visie is herhaaldelik gekommunikeer en vormpies is uitgedeel aan lidmate wat voornemens was om by kleingroepe betrokke te raak. Uiteindelik het 200 mense aangedui dat hulle onmiddellik by 'n omgeegroep wou inskakel. Ongeveer 20 lidmate was bereid om as kleingroepleiers toegerus te word. Op 8 Augustus 1988 is die eerste omgeegroep in die gemeente gestig. Tien jaar later het die aanvanklike 200 mense in 20 omgeegroep uitgebrei tot meer as 3 000 mense wat weekliks in 200 omgeegroep byeenkom. Sedert 2000 is die gemeente in totaliteit omgeskakel na 'n omgeegemeente en geniet dit tans hoë mediadekking.

3.2.3.3 Gestuurde gemeentes

Omdat die konsep van gestuurde gemeentes nog net sewe jaar in Suid-Afrika gevestig is, kan definitiewe tendense nog nie met groot klarigheid aangedui word nie. Daar kan wel oor die konsep “gestuurde gemeentes”, en tot watter mate dit aan die krimpvarkiekonsep voldoen, geredeneer word. Is dit 'n basiese beginsel of konsep wat alles verenig tot 'n sinvolle, werkbare eenheid? Dit wil so lyk, in ag genome die vier fases, die deeglike en toegespitste opleiding, die monitering en die voordele van die samewerking in “clusters”. Dalk gaan die resultate nie so skouspelagtig wees soos die gemeentes uit die stal van die kerkgroei-beweging nie. Soos Wepener (2007:3) opmerk dat die

gemeente nie noodwendig uit sy nate sal bars nie hoewel die vlakke van toewyding wel kan verhoog.

Vervolgens word die drie sirkels ten opsigte van Saddleback Church en die Moreletapark-gemeente rondom die krimpvarkiekonsep in tabelvorm met mekaar vergelyk:

	Brandende passie?	Beste in die wêreld?	Hulpbronne?
Saddleback	Evangelie. Groot Verbintenis aan die Groot Gebod en die Groot Opdrag.	Om die doelgedrewe (purpose driven) paradigma in die vorm van die sirkels van verbintenis en die diamant van lewensontwikkeling in Orange County, Kalifornië uit te leef.	(1) Vrywilligers wat in die kerngroep bediening doen en evangelisasie in die gemeenskap. (2) Slegs lidmate in kerngroep dra tiendes by. (3) Handelsmerk is <i>Purpose Driven</i> .
Moreletapark	Evangelie. Geestelike groei en verdieping.	Om deur die ontwikkeling en uitbou van omgeegroepe geestelike groei en verdieping in die gemeente Moreletapark, Pretoria te bewerkstellig.	(1) Vrywilligers wat as groepleiers optree. (2) Bydraes deur die hele gemeente. (3) Handelsmerk – staan bekend as omgeegemeente wat in en deur omgeegroepe funksioneer.

3.2.4 Die visie vir 'n gemeente

Daar is haas nie 'n boek oor gemeentebou en kerkgroei waar daar nie 'n hoofstuk oor visie is nie. In talle gemeentes verskyn die visie- en missiestellings êrens in die kerkgebou of by die dataprojeksie en uitdeelstukke van die gemeente. (Barna 1992: 28) gee die volgende definisie van 'n visie: “*Vision for ministry is a clear mental image of a preferable future imparted by God to His chosen servants and is based upon an accurate understanding of God, self and circumstances.*”

Dit het 'n modegier in byna alle sektore van die samelewing geword om êrens hierdie stellings aan te bring. Terselfdertyd heers dikwels groot verwarring oor wat 'n visie en

wat 'n missie nou eintlik is, en die twee begrippe word dikwels omgeruil of uit konteks gebruik. Gibbs (2005:132) verwys ook na die verwarring en onderskei dan soos volg tussen die twee: 'n **Missie** is dit wat 'n organisasie se blywende en ononderhandelbare kernbesigheid is. Die Groot Opdrag in Matteus 28:19-20 sou as 'n voorbeeld van 'n missie kon dien. 'n **Visie** is die interpretasie en die toepassing van 'n missie in 'n spesifieke konteks. In die kerk beteken visie om met 'n geloofsoog te kyk na maniere om die Groot Opdrag 'n werklikheid te maak. 'n Mens sou kon sê die visie is 'n geloofsdroom van **wat, wanneer** en **hoe** hierdie opdrag moet realiseer. Die missie het te make met dit waarmee ons besig is of dit wat ons behoort te doen, terwyl die visie te make het met dit wat ons behoort te word sodat die visie in 'n bepaalde konteks sal realiseer (Gibbs 2005:132-133; kyk ook Southerland 1999: 22, 44; Barna 1992: 28-41).

Soos reeds genoem, bestaan die gevaar dat die hele saak van 'n visie en missie 'n modegier geword het sonder dat dit werklik 'n impak op 'n gemeente of organisasie het. Black & Gregersen (2008:87) verwys skalks daarna as "*just corporate peacock feathers*" as dit nie op voetsoolvlak 'n verandering aan mense se gedrag in 'n organisasie teweegbring nie. Soos reeds vermeld, praat Keifert (2006:67) van 'n relatiewe klein groepie mense wat getaak is om 'n visie daar te stel, terwyl die res van die gemeente gemotiveer word om daarby in te koop en dit hulle eie te maak. Teenoor hierdie van-bo-af benadering is daar weer ander wat 'n van-onder-af benadering volg, en mense nooi om deel te hê aan die hele visioeneringsproses.

Daar heers menigverskil oor hoe 'n visie binne 'n geloofsgemeenskap gestalte kry. Gibbs (2005:133) sluit aan by die "*emerging church*" en is meer ten gunste van 'n sisteembenadering waarvolgens elke lid 'n potensiële kanaal is waardeur die gedagtes van God gekanaliseer kan word. Dit kan deur middel van breinstormsessies gebeur, waarna die groep onderskei wat God op hierdie wyse aan hulle openbaar. Wanneer die visie vasgestel is, moet die leier dit sy/haar inspirasie maak. Die leier is dan die primêre advokaat vir hierdie visie wat dit gereeld aan die gemeente moet voorhou sodat die gemeente duidelik en met oorgawe daarin kan deel. Die visie is met ander woorde nie maar 'n blink gedagte of 'n sukses-gewaarborgde idee wat die leier aan 'n groep openbaar nie. "*Authentic vision must be generated from above and from within.*"

Daarteenoor is daar verskeie outeurs wat meen 'n visie begin by die senior pastor se omgang met God en ernstige soeke na sy wil vir die gemeente (Fletcher 2006:23-28; Stanley 2003: 64-65; Weber 2002: 28; Kallestad 2001: 169-170; Southerland 1999: 20-97; Barna 1992:32). Die normale gang van die verkryging van 'n visie verloop min of meer soos volg:

- Die ontstaan van 'n visie begin by die senior leier. *“All of this dreaming, believing, and seeing happens in the heart of one person. That is why the formation of vision is a solo project.”* Fletcher wys ook voorts daarop dat visie van God af kom: *“... but vision, true vision, comes from God”* (Fletcher 2006:26-27).
- 'n Visie word gewoonlik gebore uit 'n diepe hartseer en onvergenoegdheid met die huidige stand van sake. So lank as wat 'n mens tevrede is met die *status quo*, word God se visie vir die gemeente nie duidelik nie (Southerland 1999: 29).
- 'n Stuk onsekerheid lê meestal ook grondliggend aan 'n visie vir die gemeente. Stanley (2003:62) stel dit só: *“Uncertainty is a permanent part of the leadership landscape.”*
- Vanuit die onvergenoegdheid en onsekerheid ontstaan 'n worsteling met God wat lang tye van Bybelstudie, gebedsworsteling en selfs vas insluit (vgl. Fletcher 2006: 27; Kallestad 2001: 169-170; Southerland 1999: 30-31). Baie van hierdie outeurs haal Nehemia as voorbeeld aan.
- Sodra die visie duidelik is vir die senior pastor, word dit aan die sleutelleiers van die gemeente gekommunikeer. Dit kan 'n hele tydjie duur vir almal om daarby in te koop (Kallestad 2001:170-171).
- Fletcher (2006:28) verwys na 'n drievoudige wet van visie, naamlik *“articulation, unification and mobilization”*, en noem dat dit 'n organiese proses is aangesien die gemeente 'n lewende organisme is. 'n Visie moet nooit op 'n meganistiese wyse op die gemeente afgeforseer word nie.
- Southerland (1999: 89-95) noem dat die visie op die volgende wyses aan die gemeente gekommunikeer kan word: prediking, kleingroepe, visiestellings, getuïenisse, konferensies, CD's en boeke, een-tot-een kommunikasie en deur dit in jou eie lewe uit te leef.

Oor die wyse van visievorming en watter model die beste is, kan heelwat gedebatteer word. God kan sekerlik op enige manier sy visie vir die gemeente openbaar. Uiteindelik is die toets van enige visie die suksesvolle implementering daarvan, asook die

suksesvolle verloop van die proses. Die gevaar is dat visie en missiestellings in baie gevalle net kosmeties van aard kan wees - enkele gemeentelike pouere wat iewers kunstig gedrapeer word sonder dat die pou ooit verskyn om lewend na waarde beoordeel te word.

3.2.5 Die proses

Nel (1994:116) noem tereg dat baie min, indien enige, prosesse in die gemeente vanself verloop. Daar is dinamiese kragte teenwoordig wat dit bemoeilik of bevorder. In die verband verwys hy na vier dinamiese kragte wat op die proses van gemeentebou inspeel, naamlik die geheue van die gemeente, die verandering, die konflik wat mag plaasvind en die hoop wat die proses inhou. Behalwe die kragte wat op die proses inwerk, kan daar ook fases onderskei word. Nel (1994:123) verkies om die proses in die volgende fases in te deel wat met sy voorstelle vir die praktyk gekombineer word (Nel 1994:175-176:

Fase 1 Motivering/ontvriësing	<ul style="list-style-type: none"> (a) Bewuswording van die probleem deur 'n leraar (s) of ander leiers en 'n groeiende besef dat daar dadelik iets aan gedoen moet word. (b) Deel die visie vir 'n gemeentebouproses met ander sleutelleiers. (c) Neem die saak na die kerkraad vir die verkryging van finale toestemming vir die proses. (d) Die begin van 'n intensiewe motiverings- en ontvriësingfase met die oog op fase 2.
--	---

Fase 2 Gemeente-analise	<p>(e) Die gemeente-analise begin (fase 2) met die opbou van 'n gemeenteprofiel.</p> <p>(f) Die bepaling van twee datums waartydens die situasie- en omgewingsdiagnose en die gemeentediagnose en –evaluering kan geskied.</p> <p>(g) Beskikbaarstelling van alle inligting, program en werkswyse by 'n gemeentekonferensie.</p> <p>(h) 'n NawEEK word opsy gesit vir die analise – mikpunt van 20% van gemiddelde erediensbywoning in oggende word gestel vir die getal wat analise bywoon.</p> <p>(i) Die analise vind plaas, verkieslik o.l.v. 'n konsultant.</p>
Fase 3 Strategiebeplanning	<p>(j) Die konsultant doen steeds begeleiding tydens hierdie fase.</p> <p>(k) Aanwys van 'n voorsitter vir die komitee.</p> <p>(l) Die analisegroep besluit op sleutelkenmerke (krimpvarkiekonsep?) waaraan verder gewerk gaan word.</p> <p>(m) Die gemeentebouereëlingskomitee werk dan aan doelwitformuleringe vir elke sleutelkonsep.</p> <p>(n) 'n Visie- en missiestelling word vir die gemeente geformuleer.</p> <p>(o) Komitee lede word aan doelwitte toegewys om dit bekend te maak en te bevorder.</p> <p>(p) Die deeglike byhou van 'n joernaal is belangrik.</p> <p>(q) Word aan die kerkraad voorgelê vir goedkeuring.</p>
Fase 4 Implementering	<p>(r) Kerkraad besluit op implementering en toewysing van doelwitte aan bepaalde persone, kommissies of diensgroepe.</p> <p>(s) Die hele saak word behoorlik aan die gemeente gekommunikeer.</p> <p>(t) Die doelwitte word geïmplementeer.</p> <p>(u) Gemeentebouereëlingskomitee bly monitor.</p>

Fase 5 Evalueer/stabiliseer	<p>(v) Die gemeentebou-eelingskomitee evalueer die proses en geslaagdheid van doelwitte en lewer verslag aan die kerkraad.</p> <p>(w) Die proses word deurentyd gestabiliseer.</p> <p>(x) Verslag word deurlopend aan kerkraad en gemeente gedoen.</p> <p>(y) Aan die einde van die termyn (3-5 jaar) word die hele proses van vooraf beplan om in werking gestel te word.</p> <p>(z) Die proses word herhaal.</p>
--	--

3.2.6 Insigte vir die missionale gemeente

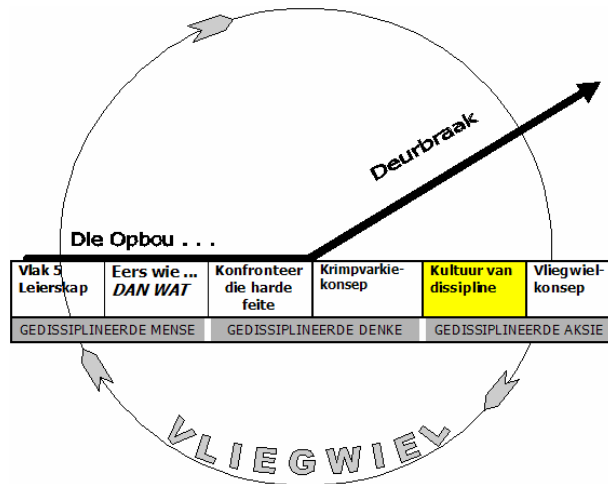
- 3.2.6.1 Die krimpvarkiekonsep is 'n enkele georganiseerde idee, 'n basiese beginsel of konsep wat alles tot 'n sinvolle werkbare eenheid verenig. Die gemeentes wat as voorbeelde gebruik is, voldoen aan hierdie konsep. Daar moet egter daarteen gewaak word om die krimpvarkiekonsep net aan megakerke te koppel. Enige gemeente, ongeag hoe klein en afgesonderd ook al, kan hierdie konsep toepas.
- 3.2.6.2 Uit die voorbeelde blyk dit dat dit lank neem om die krimpvarkiekonsep te ontdek en te verfyn. Dit moet dan ook verbete en doelgerig oor jare heen toegepas word om langtermyn sukses te behaal. Dit is in teenstelling met baie gemeentes wat dikwels soos die "jakkals" gedurig nuwe strategieë beplan en in die proses hulle lidmate vermoei en verlore laat voel.
- 3.2.6.3 Die drie sirkels bied 'n uitstekende instrument om mee te werk. Wat die gemeentebouproses (Callahan, Hendriks) betref, sal die drie sirkels doelbewus bygewerk moet word en goed met die sleutelkenmerke en die doelwitte geïntegreer moet word.
- 3.2.6.5 Die konsep "gestuurde gemeentes" is na alle waarskynlikheid 'n krimpvarkiekonsep. Die enigste probleem is dat dit by so min mense en gemeentes 'n brandende passie is. Hier word nie soseer vanuit die gemeente se sterk punte gewerk nie, maar eerder vanuit 'n brandende begeerte om die gemeente te laat word wat God bedoel het dit moet wees. Die vier fases sal hopelik daarin slaag om meer gemeentes die beste "gestuurde gemeentes" ter wêreld in hulle gemeenskappe te maak.

- 3.2.6.6 Die saak van 'n visie sluit sterk aan by die krimpvarkiekonsep. Op die vraag oor watter wyse van visioenering die beste is – die “van-bo-af”-manier of die “van-onder-af”-manier, is die beste antwoord seker: “Soos wat God die gemeente lei.” 'n Mens sou dit só kon stel: God werk in mense, Hy gee sy visie vir die gemeente deur mense heen, Hy werk oor mense heen en soms ten spyte van mense – en op ander tye sien ons niks nie omdat Hy anders werk, onsigbaar en soewerein op sy tyd en manier – totdat Hy op 'n dag laat sien wat gesien moet word. Wanneer die visie gevestig is, is dit belangrik dat die pastor die “*caretaker*” daarvan moet wees (Fletcher 2006:26).
- 3.2.6.7 Volgens Callahan kan die gemeentebouproses in vyf fases ingedeel word. Dit is 'n proses wat nooit afgehandel kan word nie en altyd maar weer voor begin. Dieselfde geld sekerlik vir die ontwikkeling van gestuurde gemeentes wat oor vier fases geskied. Dit is bloot die klem wat verskil, naamlik by die een (gemeentebou) gaan dit oor opbou en by gestuurde gemeentes gaan dit oor gestuur-wees. Daar word later weer hiermee gehandel.

3.3 KULTUUR VAN DISSIPLINE

Daar is tot dusver in hierdie hoofstuk gekonsentreer op die harde feite van die samelewing wat die gemeente beïnvloed en daar is ook na die stand van die gemeente self gekyk. Die waarde van 'n gemeente-analise en die verskillende modelle waarvolgens dit gedoen kan word, is bespreek. Wat die krimpvarkiekonsep betref, is geoordeel dat 'n gemeente in die gemeentebouproses aan sekere sterk punte aandag sal gee. Dan is daar ook die moontlikheid om 'n enkele konsep te identifiseer en hoofsaaklik daar rondom te bou, soos in die geval van Warren (1995) se diamant- en sirkelkonsepte, of die omgegroepe (Van der Spuy 1998) of die konsep van 'n gestuurde gemeente (Keifert 2006). Dit is aangehaak by die belangrike saak van 'n visie waarvan die pastor normaalweg die bewaarder (*caretaker* – kyk Fletcher 2006:26) is. Dit is ook rondom hierdie gebeure dat daar volgens Collins (2001) se diagram 'n deurbraak gemaak word – let op die as se draaipunt en die duidelike opwaartse kurwe wat met die aanpak van die krimpvarkiekonsep behoort plaas te vind.

Dit mag goed en wel wees, maar waarborg dit noodwendig die sukses van 'n proses? Uit die literatuur blyk dit dat daar heelwat te leer is oor verandering en die bestuur daarvan. Die werk van Black & Gregersen (2008) lewer waardevolle insigte. Die hele proses van verandering geskied vanuit die perspektief dat die leier allereers moet verander en dan die verandering van ander moet help bestuur. Daar is drie versperrings wat effektiewe verandering blokkeer. Om sukses te bereik moet 'n mens deur hierdie drie sterk versperrings kan breek: Die drie versperrings is aldus Black & Gregersen (2008:14):

1. Die **sien-**,
2. die **beweeg-** en
3. die **voltooi-** versperring.

Selfs al staar geleenthede of bedreiginge 'n mens in die gesig, kan hulle nie die nodigheid in**sien** om te verander nie. Dit is reeds in paragraaf 3.1.2 (kontras en konfrontasie) in aanloop tot die gemeente-analise aangeraak. "**Sien**" kan ook onder fases 1 en 2 in paragraaf 3.2.5 (p. 221) sorteer. Party mense kry hulleself net nie so ver om te **beweeg** nie, selfs al sien hulle die nodigheid vir verandering in. Hieronder sou fase 3 en 4 in paragraaf 3.2.5 kon sorteer. Selfs al sien hulle die nodigheid in en begin selfs om te beweeg, kom hulle nie so ver om die verandering te **voltooi** nie – hulle gaan nie ver of vinnig genoeg sodat die veranderingsproses kan slaag nie. Fase 5 in paragraaf 3.2.5 verwys hierna. Al hierdie fases (paragraaf 3.2.5) is in wese versperrings wat oorgesteek moet word.

Met bogenoemde versperrings verreken, word gekyk hoe die fundamentele siklus van verandering in vier stadiums setel:

- Stadium 1: Die regte dinge word gedoen en dit word goed gedoen.
- Stadium 2: Die ontdekking dat die regte ding nou nie meer reg is nie maar die verkeerde ding (sien) is.
- Stadium 3: Doen die nuwe regte ding, al doen jy dit sleg aan die begin (beweeg).
- Stadium 4: Doen uiteindelik die nuwe ding reg (voltooi).

Die volgende is tot dusver bevind: Die regte dinge is gedoen en is volgens daardie paradigma die heersende. In 'n stadium het die senior pastor, leiers of enkele gemeentedelede agtergekom dat die bestaande manier van doen nie meer heeltemal reg of effektief is nie. Dit het die uitdaging gebied om self die nuwe moontlike manier behoorlik te sien voordat hulle die res van die gemeente dit kan laat sien. Daar is begin met 'n gemeenteprofiel om nog 'n beter prentjie te kry. Daarna is die gemeente (20% van die lidmate wat die oggenderediens bywoon) oorreed om deel te wees van 'n gemeente-analise sodat ook hulle beter sal kan insien dat die oue nie meer so goed is nie en dat die nuwe 'n beter perspektief bied. Die gemeentebou-reëlingskomitee is gestig, die eerste doelwitte is geformuleer en goedgekeur. Die gemeentekonferensie het goed afgeloop en almal is min of meer seker dat hulle sien hoe die nuwe toekoms lyk. Die pastor, in samewerking met die voorsitter van die gemeentebou-reëlingskomitee het groot moeite gedoen om die “nuwe toekoms” so visueel as moontlik te skets. 'n Groep (wat 'n hele klompie gemeentedelede insluit) is op 'n algemene feitesending na gemeentes X en Y gestuur om te gaan kyk hoe 'n moontlike model vir die toekoms kan lyk (met natuurlik die eie konteks verreken). Daar is oor die algemeen 'n groter insig in die oue wat nie meer heeltemal geskik is nie en die nuwe wat van groter waarde is. Oor die breë spektrum kan daar met stelligheid gesê word – **die gemeente sien!**

3.3.1 Oorbrug die beweeg-versperring

Daar is 'n eienaardige tendens dat mense ten spyte van die regte visie en insig steeds nie wil beweeg nie (Black & Gregersen 2008:62,65).

Oddly, you begin to feel as though the clearer you make the vision and the more you repeat it, the more resistance to movement you begin to feel ... First, we pointed out that even when people see that the old right thing is now wrong, they fail to move if they do not see the new right thing. Secondly ... even when people finally acknowledge the need for change and even see the new direction, they often fail to move... But the most perplexing and paradoxical thing we have consistently observed is that quite often the clearer the new vision, the more immobilized employees become.

Dieselfde tendens geld sekerlik ook vir die gemeente en dalk selfs tot 'n groter mate omdat die gemeente nie volgens die kodes van die besigheidswêreld werk nie. Black & Gregersen (2008:65) vra dan betekenisvol: “*Are they stupid?*” Hulle noem dan dat die teendeel eerder waar is – mense beweeg nie juis omdat hulle “*smart*” is. Hulle besef 'n saak het twee kante. Die een kant fokus op die “regte” en die “verkeerde ding”. Aan die ander kant kan dinge óf “goed” óf “sleg” gedoen” word. Die volgende opmerking geld in hierdie verband (Black & Gregersen 2008:66):

People recognize that they cannot go directly and instantly from doing the old wrong thing well to doing the new right thing well. They understand that they will go from doing the wrong thing well to doing the right thing poorly. Given this brilliant insight, imagine from their perspective how silly a leader shouting for change might seem ... Essentially, from their perspective the leader is saying, “Follow me and you will do the right thing and you will do it POORLY!” How appealing is that?... Most of us do not like to be bad at something, especially if we are already good at something else.

Is dit nie wat 'n gemeentebouproses in die kinderskoene kan laat stol nie? Die inherente vrees by mense dat hulle die regte ding nie goed gaan doen nie. Is dit hoekom so min mense nuwe vaardighede wil aanleer, byvoorbeeld om 'n taal aan te leer, 'n nuwe sportsoort te begin beoefen, te leer om 'n musiekinstrument te bespeel – die vrees dat hulle nie goed daarin gaan wees nie, terwyl hulle reeds in iets anders uitblink? Hoe duideliker die visie van die “nuwe ding”, hoe makliker sien mense 'n prentjie van 'n “onbevoegde self” wat besig is om 'n gek van hom/haarself te maak. Die geheim om die vrees te oorkom is om mense te laat glo dat die nuwe padkaart 'n belowende roete is – 'n roete wat hulle verby die punt sal neem waar hulle die nuwe dinge nie so goed doen nie - tot by die punt waar dit goed gedoen sal word.

Black & Gregersen (2008:71-83) stel drie stappe voor om deur hierdie beweegversperring te breek, naamlik bestemming, hulpbronne en beloning.

3.3.1.1 Bestemming

As die rigting en bestemming nie vir die mense duidelik is nie, sal hulle moeilik in so 'n rigting beweeg. Die doel hier is om mense duidelik te laat sien hoe hulle konkrete gedrag sal lyk wanneer die nuwe dinge reg gedoen word. So byvoorbeeld kan prediking en Bybelstudie waardevolle prentjies skets van hoe die gedrag behoort te wees. Uit die werk van Burger & Simpson (1996); Van der Spuy (1998,2004); Stanley (2003) en Fletcher (2006) blyk dit dat hulle deur hulle visioeneringsprosesse besluit het om hul gemeentes in te rig as gemeentes wat uit selgroepe bestaan. In al hierdie gevalle is sterk klem gelê op die voordele wat 'n kleingroepbediening vir die lidmaat asook die gemeente en die Koninkryk inhou (sien paragraaf 2.5.2.3, p. 132 vir die voordele). Stanley (2003:64; vgl Fletcher 2006:32; Van der Spuy 1998:21) noem dat hulle die saak van kleingroepe vir 'n jaar lank ondersoek en bestudeer het en baie daaroor gepreek het voordat die gemeente uiteindelik kon beweeg. Black & Gregersen (2008: 73-74) maak die volgende aanbevelings oor die bestemming van verandering:

- Diegene wat die verandering stuur moet tyd daaraan bestee om die bekende situasies sowel as die teikenoptrede te beskryf, want sonder konkrete teikengedrag gaan niemand begin beweeg nie.
- Daar moet op die 20% van situasies wat die verwante 80%- optredes beïnvloed, gekonsentreer word en die randsake verbeter vanself.

3.3.1.2 Hulpbronne

As 'n leier wil hê sy/haar mense moet 'n berg saam met hom/haar uitklim moet toegesien word dat dit wat hulle in terme van toerusting en opleiding benodig om die berg te kan klim, aan hulle verskaf word. Daar is 'n kloof tussen wat mense is en dit waarheen hulle op pad is. Hierdie kloof word oorbrug met dinge soos substansiële opleiding, ervaring, mentorskap en afrigting wat mense so ver kan kry om die gewenste “regte dinge” te begin doen. Die volgende kan in 'n gemeente as hulpbronne vir hierdie toerusting gebruik word:

- Prediking
- Bybelstudie asook beskikbaarstelling van materiaal aan kleingroepe
- Toerustingskursusse met die oog op evangelisasie (sien 2.5.2.4)
- Leieropleiding
- Gemeentevergaderings- en konferensies
- Vergaderings van die ampte
- Beschikbaarstelling van literatuur vir bestudering en bespreking
- Kleingroepbediening
- Huisbesoek
- Groepshuisbesoeke
- Besoeke aan ander kerke, gemeentes of hulpverleningsorganisasies soos MES in Johannesburg en Pretoria

3.3.1.3 Beloning

Soos reeds vermeld, het Collins (2006) aangedui dat sukses in die sosiale sektor, kerke ingesluit, nie aan geld gemeet word nie. Soos wat Callahan (2002:30-34) aandui, geld ander motiveringsbronne hier, naamlik medelye, koinonia, hoop, uitdaging, redelikheid en verbintenis, waarvan die eerste drie in ons tyd die belangrikste is. Black & Gregersen (2008:80) verwys na die ARCTIC-raamwerk van behoeftes wat motiveerders kan wees. Dit hou die volgende in:

Achievement	
Accomplishment	Die behoefte om doelwitte te bereik, dit beter te doen as in die verlede (hoop, uitdaging en verbintenis).
Competition	Die behoefte om eie (gemeente se) verrigting aan ander te meet en daarop te verbeter (hoop, uitdaging en verbintenis).
Relations	
Approval	Die behoefte om deur ander waardeer en raakgesien te word (medelye, koinonia en hoop).
Belonging	Die behoefte om deel te wees van 'n groep en deur hulle aanvaar te word (koinonia, medelye, hoop).
Conceptual/Thinking	
Problem-solving	Die behoefte om probleme te konfronteer en antwoorde te kry (uitdaging).
Coordination	Die behoefte om stukke aan mekaar in 'n geheelprentjie te verbind (uitdaging).
Improvement	
Growth	Die behoefte om as persoon voortdurend te verbeter en te groei (hoop, uitdaging en redelikheid).
Exploration	Die behoefte om dit die onbekende vir een of ander ontdekking in te waag (hoop, uitdaging en redelikheid).
Control	
Competence	Die behoefte om persoonlike bevoegdheid en vermoë te openbaar (hoop, verbintenis, uitdaging en redelikheid).
Influence	Die behoefte om ander se opinies en hulle aksies te beïnvloed (hoop, verbintenis en uitdaging).

Wat die ARCTIC-raamwerk so relevant maak, is dat Callahan se ses motiveerders goed daarby inskakel. Aan die een kant is die ses motiveerders 'n bevestiging van dit wat geruime tyd in die teorie van gemeentebou in omgang is, die ARCTIC-motiveerders aan die ander kant, is meer spesifiek op die korporatiewe wêreld ingestel. Die gedagte is dat bestuurders baie fyn sal luister na dit waaroor bepaalde werknemers praat om daardeur hul motiveerders te bepaal en daarop te fokus ten einde 'n klimaat van optimale funksionering te skep (Black & Gregersen 2008:80). Uiteraard sal hierdie motiveerders (ARCTIC) ook goed in gemeenteverband werk:

- Kollegas wat mekaar se motiveerders ken en waardeer en dienooreenkomstig tot hul reg laat kom.
- Die ACRTIC-motiveerders sal ook werk om betaalde personeel te motiveer om optimaal te funksioneer.

- Geld ook vir die leierskorps omdat sleutelleiers makliker aan die hand van die motiveerders geïdentifiseer word, terwyl meer moeite gedoen moet word om leiers in die groter groep te identifiseer.
- Die motiveerders – veral die motiveerders van koinonia, medelye en hoop – speel ook 'n groot rol in die gemeente.
- In kleingroepverband kan hierdie insigte waardevol wees om beter begrip te kweek en om dienslewering in lyn met die motiveerders te laat geskied.

3.3.2 Samevatting

- 3.3.2.1. Die sien-, beweeg-, en voltooi- versperrings is relevant vir enige proses. In wese kom alle prosesse op verandering neer en dit is vir die meeste mense nie maklik nie.
- 3.3.2.2. Dit blyk dat wanneer mense so ver gekry word om te sien, hulle dikwels nie aan die beweeg kom nie. Dit is omdat hulle bang is dat hulle dalk gekke van hulleself sal maak wanneer hulle die nuwe moet gaan doen. Die rol wat die pastor en sleutelleiers speel om die gemeente op die regte manier te begelei, is hier van onskatbare waarde.
- 3.3.2.3. Fokus gedurig op die bestemming – nie dat gemeentebou ooit 'n finale bestemming het nie – maar dit kan byvoorbeeld geformuleerde doelwitte wees wat realiseer ensovoorts. Beskryf gedurig in beeldryke taal hoe die gemeente gaan lyk as die ideale doelwitte begin om werklikheid te word. Konsentreer op die kern- 20% (krimpvarkiekonsept), wat 80%- resultate oplewer.
- 3.3.2.4. Gebruik elke moontlike hulpbron om die gemeente die pad van vernuwing te laat loop. Dikwels loop dinge skeef omdat daar nie genoeg toerusting is nie.
- 3.3.2.5. Moenie nalaat om die leiers en gemeente op gepaste maniere te beloon nie. Skep geleenthede vir feesvieringe soos wat daar gevorder word.

3.4 DIE VliegWIEL

Die konsep van die vlieg wiel word soos volg (Collins 2006:23) verduidelik:

In building a great institution, there is no single defining action, no grand program, no one killer innovation, no solitary lucky break, no miracle moment. Rather, our research showed that it feels like turning a giant, heavy flywheel. Pushing with great effort – days, weeks and months of work, with almost imperceptible progress – you finally get the flywheel to inch forward. But you don't stop. You keep pushing, in an intelligent and consistent direction, and the flywheel moves a bit faster. You keep pushing, and you get two turns ... then four ... then eight ... the flywheel builds momentum ... sixteen ... you keep pushing ... thirty two ... it builds more momentum ... a hundred ... moving faster with each turn ... a thousand ... ten thousand ... a hundred thousand. Then, at some point – breakthrough! Each turn builds upon previous work, compounding your investment of effort. The flywheel flies forward with almost unstoppable momentum. This is how you build greatness.

3.4.1 'n Teologiese besinning...

'n Vlieg wiel is vir baie 'n bekende begrip. Vra maar vir iemand wat êrens op 'n jagplaas die hand aan 'n slinger gewaag het om 'n Lister-enjin aan die gang te kry. Die Lister-enjin is 'n geharde enjin met 'n kenmerkende dreuning wat meestal by boorgate aangebring word om water vir vee- en wildsuipings te voorsien. Die Lister-enjin word met 'n slinger aan die gang gedraai en verg buitengewone inspanning om momentum op te bou alvorens die enjin vry begin hardloop. Niemandt verwys na Frederick Marais (aangehaal in Niemandt 2007:156) se vertelling van die Lister-enjin en hoe hy van sy Lister-teologie verlos is.

... Ek dink baie keer dit is hoe ons dink oor die gemeente. Leiers se werk is om dit “*op te start*” en bewaar jou as jy die slinger te vinnig los, want dan vrek die hele storie onder jou hande. Eintlik, sal baie leiers vir jou sê, as jy nie aanhou draai nie, wees maar verseker, dan sál hy vrek onder jou hande! Missio Dei het my verlos van my Lister-teologie – met apologie aan Lister – wat 'n wonderlike enjin was dit nie. Skielik was dit nie om “*op te start*” nie, maar om te verstaan hoe en waar God besig is om sy koninkryk te laat kom.

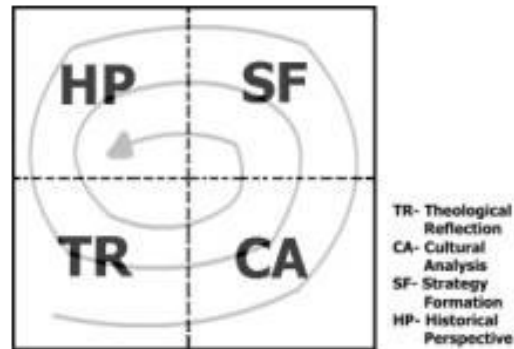
Dit mag wees dat die hele vliegwielbeginsel verbind kan word met 'n meganistiese en modernistiese benadering om doelwitte te bereik, iets soortgelyk aan die “Lister-teologie,” waarna- Marais hierbo verwys. Sodanige kritiek mag meriete hê, maar om enige proses aan die gang te kry verg grootliks 'n vliegwielbenadering - gesonde en gebalanseerde inspanning met inagneming van die regte beginsel van inval waar die Here reeds aan die werk is. Om die gemeente van 'n instandhoudingsgemeente na 'n gestuurde gemeente te laat verander, gaan soos in 2.5.1.2 (p. 118) beredeneer inspanning verg, inspanning waarvan die SAVGG met sy vier fases ook nie kan loskom nie.

3.4.1.1 Die Heliksmetafoor

Van Rheenen (2004) maak gebruik van die heliksmetafoor om die interrelasie tussen teologie en praktyk in sover dit die bedieningspraktyk onder missiologie betref, aan te dui. Hy verwys na die missionele heliks en noem dat nóg teologie nóg strategie op hulle eie as 'n selfgenoegsame dissipline in eie reg staan. Beide is in 'n voortgaande proses gewikkel en sluit verskillende elemente in. Die onderlinge verhouding tussen die twee kan met 'n heliks voorgestel word. Die HAT (2000) beskryf 'n heliks as draad in 'n vorm gebuig soos dit sou lê as dit in 'n enkele laag om 'n silinder gedraai was. Dit is 'n vorm soos die van 'n skroefdraad of 'n spiraal. Van Rheenen (2004) noem dat soos wat die windings van die spiraal om en om wentel, gaan hulle by dieselfde oriëntasiepunte verby – maar die wenteling geskied telkens teen 'n ietwat anderste helling (vlak).

Die spiraal begin met **teologie** soos die missio Dei, die koninkryk van God, die kruisteologie wat ons perspektief op die kultuur en praktyk van bediening fokus en vorm. **Kultuuranalise** vorm die tweede element van die heliks. 'n Kulturele bewussyn stel sendelinge in staat om verskillende tipes mense binne hulle kulturele konteks te definieer en om die sosiale konstruksie van hulle werklikheid te bepaal. Kulturele bewussyn wil ook vasstel hoe die mense op sosiale vlak aan mekaar verbind is en hoe die Christelike boodskap integreer met iedere aspek van die kultuur (gebruike rondom geboortes, rituele wat met mondigwording, huwelike, begrafnisse verband hou). Dan draai die spiraal voort om te bepaal wat voorheen in die missionele konteks plaasgevind het. Die **historiese perspektief** fokus op hoe dinge binne 'n spesifieke nasie, geslag, kerk en God se sending tot stand gekom het. Dan neem die spiraal die strategie of **bedieningspraktyk** binne 'n missionele omgewing in ag. Die missionele heliks is 'n

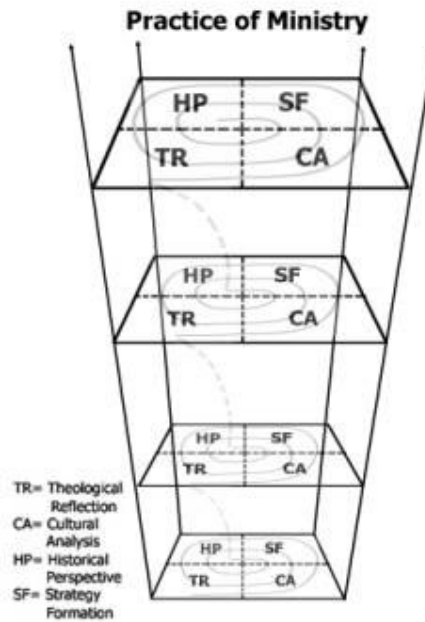
spiraal wat keer op keer terugkeer om teologies, kultureel, histories en strategies te reflekteer ten einde bedieningsmodelle wat toepaslik is in 'n plaaslike konteks, te ontwikkel. Al hierdie elemente werk saam en beïnvloed mekaar. Die praktyk het 'n impak op die teologie, wat op sy beurt die praktyk van die bediening vorm. Die gebroke lyne tussen die vier elemente in die onderstaande diagram dui op die interaksie wat tussen hulle plaasvind.

(Bron: Van Rheenen 2003)

Toeligting: HP = Historiese Perspektief; SF = Strategy Formulation/strategieformulering;
TR=Theological reflection/ Teologiese besinning; CA=Cultural Anaysis/kultuuranalise

Wat in bogenoemde diagram uitgebeeld word, is 'n heliks omdat teologie, geskiedenis, kultuur en praktyk op mekaar bou namate die gemeenskap van gelowiges groter begrip en 'n visie van God se wil binne die bepaalde kulturele konteks ontwikkel. Soos 'n veer wat uitrek, rek die spiraal na nuwe hoogtes uit soos wat begrip vir die bediening groei en ervaring toeneem.

(Bron: Van Rheenen 2003)

Toeligting: TR=Theological Reflection/teologiese besinning;
 CA=Cultural Analysis/kultuuranalise; HP=Historical Perspective/historiese perspektief;
 SF=Strategy Formulation/strategieformulering

Die missionele heliks is 'n bruikbare metafoor omdat dit iets van die voortgaande proses wat homself nooit voltrek nie vergestalt en altyd na meer insig, begrip, perspektief en beter praktyk toe groei. Die metafoor herinner op 'n manier aan die vliegwiel wat aanvanklik (met groot moeite) onritmies om sy eie as sukkel, net om later, soos wat die momentum opbou, in meer harmonie te draai. Hoe ook al, die vier elemente bied waardevolle perspektief vir hierdie fase (4) van evaluering en stabilisering.

3.4.1.2 Toegevoeg in God se hande

In die lig van die voorafgaande, word die teologiese perspektief afgesluit. Die oortuiging is dat enige proses - of dit die gemeentebouproses met sy sterk missionale klem, of die vier ontwikkelingsfasies van gestuurde gemeentes is – bomensliklike insette verg. Die keuse van die term “bomensliklik” is doelbewus omdat daar onwrikbaar geglo word dat geen teologiese formulering, enige strategie, goed bestuurde proses, afhandeling van fasies in 'n proses óf enigiets dergeliks kan slaag sonder God Drie-enig wat ons uit genade inspireer en bemagtig om sy wil te volvoer nie. Dan word die vliegwiel as 't ware met God se hulp gedraai. Om die vertelling van Marais en die Lister-enjin verder in te kleur, kan die volgende prentjie in die geestesoog voorgestel word - dié van 'n Pa

(God Drie-enig) en sy kind (gemeente) by die Lister. Die Pa vertel en wys hoe die slinger gekonnekteer word. Hy vat dan met sy sterk hande bo-oor die hande van die kind en begin draai. Saam draai hulle. Die kind pas krag toe - maar dit is die kragtige en ritmiese draai van die Pa wat die Lister sy eerste tjoef ... tjoef laat hoor. Al hoe vinniger en vinniger word daar gedraai. Die kind kry die sensasie van aksie, terwyl die momentum opbou. Die Lister begin al hoe vinniger loop totdat die enjin egalig op vol krag dreun. Die kind staan opgewonde terug, bly en oorstelp! – terwyl die besef instinktief deurdring - sonder Pa se sterk arms en sturende hande sou die enjin nooit aan die gang gekom het nie.

3.4.2 Moeg en verlore...

Soms ... heel dikwels vergeet die kind van die Pa se hande wat om syne gevou is. Daar word verbete met mag en mening gedraai asof die draaiery net in eie krag geskied. Die fokus is so oorweldigend op die eie krag en aanslag dat perspektief verloor word – moegheid begin intree en later 'n gevoel van verlorenheid. Dit is byna of 'n destruktiewe mag lê en wag om die eerste resultate die grond in te vertrap. Moegheid en 'n gevoel van verlorenheid is die simptome van die **derde** en laaste **versperring** – die onvermoë om klaar te maak, om dit waarmee begin is, te voltooi (Black & Gregersen 2008:85-98). Hoekom? Die punte hieronder kan gesien word teen die agtergrond van 'n gemeente wat probeer om by elke lidmaat 'n missionale bewussyn te kweek en van elkeen 'n gestuurde te maak:

- Moegheid en verlorenheid tree in omdat verandering nie in die eerste plek gaan om 'n transformasie van die organisasie nie, maar om die transformasie van die individu.
- As mense in hulleself nie verander nie, baat geen strategiese inisiatief nie.
- Mense word moeg omdat verandering energie en moeite verg. Hoe groter die verandering – hoe meer moeite en energie word geverg.
- As baie mense deel is van die verandering, neem dit soveel langer en raak die risiko om moeg te word en verlore te voel al hoe groter. Hoe langer die proses hoe meer verlore raak mense omdat hulle nie meer aldag weet waaroor dit gaan nie en hulle vergeet waarheen hulle op pad is.
- Verandering realiseer slegs as die meerderheid individue verander. Hierdie punt herinner aan fase 4 van gestuurde gemeentes waar 70% van die gemeente betrek word.

- Mense raak veral moeg en verlore wanneer hulle herorganisasie op herorganisasie beleef. “*In many firms it looks as if executives never graduated from the childhood game of musical chairs*” (Black & Gregersen 2008:85-98). Dieselfde geld gemeentes waar dikwels net verander word ter wille van verandering en niks meer strategies enige sin uitmaak nie.

3.4.3 Hulle hardloop en word nie moeg nie...

In antwoord op hierdie moegheid en verdwaaldheid wat kan intree bied Black & Gregersen (2008:99-110) twee maatreëls om dit teë te werk, naamlik om sogenaamde kampioene in plek te hê wat die mense in die proses kan begelei en die uitreiking van vorderingsverslae wat gedeel word.

3.4.3.1 Sien toe dat daar kampioene is

Met kampioene word daardie mense bedoel wat langs jou opduik, saam met jou hardloop en jou vir die wedloop wat nog voorlê bemoedig. Dit is uiteraard iemand wat meer bedrewe is om wedlope te hardloop en wat oor wye ervaring beskik. Dit kan 'n leier, 'n mentor, 'n kleingroepleier, 'n medegelowige of die pastor wees. In die gemeentebouproses is die pastor en die gemeenteboureëlingskomitee die aangewese kampioene om die hardlopers moed in te praat. As die plaaslike kampioene uitsak, is dit tyd om dalk weer die hulp van die konsultant (veteraan) in te roep óf om gedagtes met ander kampioene te wissel. Hierdie put uit ander se ervaring kan die vorm aanneem van besoeke aan ander gemeentes wat reeds verder in die gemeentebouproses gevorder is, dit kan die bywoning van seminare wees of kan 'n studiereis wees, soos die besoek wat die outeur saam met prof Malan Nel in November en Desember 2004 na die VSA onderneem het en waartydens oor die 33 gemeente besoek is. In die geval van gestuurde gemeentes wat deur konsultante van die SAVGG bygestaan word, neem die kampioene die vorm van konsultante aan wat in al die fases by die leraar en gemeente betrokke is.

3.4.3.2 Vorderingsverslae wat gedeel word

Nel (1994:199-100) bied goeie motivering vir tydige en gereelde evaluering en verslagdoening aan die gemeente. Die proses is nooit afgehandel nie daarom vorm evaluering deel van elke fase – driemaandeliks, sesmaandeliks of minstens jaarliks. Detailevaluering word ten opsigte van elke aksieplan en doelwit gedoen en dit word so

wyd as moontlik met andere gedeel. Black & Gregersen (2008:104) wys daarop dat wanneer informasie nie die mense op voetsoolvlak bereik nie, hulle hul eie opinie oor die proses sal vorm, 'n opinie wat dikwels ongunstig sal wees. Dit is ook fataal om inligting oor vordering wat nie na wense is nie te weerhou. *“In our experience – in 99 cases out of 100 – the actual performance of the change effort, no matter how bad, is not as bad as people can imagine if left to their own devices”* (Black & Gregersen 2008:104).

Die doel van evaluering en verslaggewing is die volgende (Nel 1994:200):

- Om die doeltreffendheid van die aksieprogram te bepaal;
- Om die bereikbaarheid en die bereiking van doelwitte tot in daardie stadium van die implementeringsfase te bepaal;
- Om die nodige aanpassings te maak ten opsigte van die doelwitte en ten opsigte van die gemeente.

3.4.4   Insigte vir missionale volharding

3.4.4.1.   Terme soos die “vliegwiel, strategieë, metodes” om maar enkeles te noem, laat die vraag ontstaan of daar in gemeentebou nie te meganisties met die Here se gemeente omgegaan word nie. Dit word aan die orde gestel na kritiek uit die oord van SAVGG. Sodanige kritiek mag meriete hê, maar om enige proses aan die gang te kry verg grootliks 'n vliegwielbenadering - gesonde en gebalanseerde inspanning met inagneming van die regte beginsel van inval waar die Here reeds aan die werk is. Om die gemeente van 'n instandhoudingsgemeente na 'n gestuurde gemeente te laat verander, verg inspanning waarvan die SAVGG met sy vier fases ook nie kan loskom nie.

3.4.4.2.   Daar hoef geensins 'n onversoenbare kloof tussen gemeentebou en gestuurde gemeentes te wees nie. Die wêreldwye fokus verskuif na die missio Dei wat sy gemeente die wêreld instuur. Die ontluikende kerke asook die PMC het begin om daarop klem te lê. In die Suid-Afrikaanse konteks is daar groot waardering vir die perspektiewe van gestuurde gemeentes. Sommige gemeentebouteoloë (dr. Jan Bisschoff) is selfs voltyds by die Gauteng-*cluster* betrokke.

3.4.4.3.   'n Versoening lê daarin dat die gemeentebouteologie 'n stewige grondslag gelê het om talle gemeentes vir groter missionale bewussyn en die uitlewing daarvan voor te berei. Die suigkrag is beslis in die rigting van gestuurde

gemeentes hoewel talle insigte uit gemeentebou steeds van groot nut kan wees.

3.4.4.4. Die missiologiese heliks is 'n werkbare metafoor wat die proses van missiologiese ontwikkeling in 'n plaaslike gemeente kan dien. Die vier elemente dra by tot 'n gebalanseerde perspektief wat daarvoor voorsiening maak dat enkeles nie ten koste van ander gebruik word nie.

3.4.4.5. In enige proses word 'n stadium bereik waar mense moeg en verlore raak. Dit is dan wat ekstra voorsorg getref en moeite gedoen moet word om toe te sien dat daar kampioene sal wees om diegene in die proses van verandering te begelei.

3.5 HOE GESLAAGD?

In hoofstuk 1 is verwys na die drie maatstawwe wat Collins (2006) vir 'n suksesvolle organisasie (met inbegrip van die kerk) stel. Om die geheue te verfris word dit weer genoem. Het die plaaslike gemeente 'n ...

- uitstekende funksionering volgens haar missie in die wêreld,
- 'n onderskeidende impak op die gemeenskap tot die mate dat daar gesê kan word: As hierdie kerk/gemeente verdwyn, sal daar 'n ernstige leemte in die gemeenskap ervaar word.
- 'n Volhoubare vermoë om dit te bly doen, met ander woorde om die impak oor 'n lang genoeg tyd vol te hou sodat die sukses nie aan die persoonlikheid van een leier toegeskryf kan word nie. *“If a church is effective during one pastorate, it may be a church with a stellar pastor, but it is not yet a great church.”*

Hierdie studie het sterk op die missionale in die gemeente gefokus. Daar is wyd aangesny by die missio Dei, die missionale karakter van die gemeente, die gestuurde, getuigende en dienende gemeente. Daar bestaan geen twyfel dat die missionale 'n substansiële deel van elke gemeente se missiestelling moet uitmaak nie. Die visie kan die realisering daarvan in die plaaslike konteks vergestalt.

Dit is teoreties- gesproke eintlik onnodig om 'n studie van hierdie aard aan te pak omdat effektiewe missionale gemeentes eintlik 'n vanselfsprekendheid moet wees. Tog dui die

werklikheid op die teendeel en dit tot beskaming van talle gemeentes. Daarom dat enige aksie om 'n gehoorsame regstelling te maak verwelkom word – hetsy 'n gemeentebouproses met die klem oorwegend op die missionale, of die konsep van gestuurde gemeentes – iets moet gedoen word. Daarom dat die hipotesestelling byna met stelligheid wil aanvaar dat gemeentes met 'n gestruktureerde gemeentebouproses missionêr meer suksesvol sal wees as gemeentes wat geen gestruktureerde proses deurloop nie. Die ware toets lê by plaaslike gemeentes en die toetsing in hoofstuk 4 gaan bepaal of hierdie hipotese geverifieer of verkeerd bewys gaan word.

HOOFSTUK 4

EMPIRIESE NAVORSING

INLEIDING

Die hipotesestelling dra die veronderstelling dat 'n bepaalde vorm van meting noodsaaklik is: *Gemeentes wat besig is met 'n gestruktureerde gemeentebouproses is missionaal meer suksesvol as gemeentes wat geen gestruktureerde gemeentebouproses deurloop nie.* In paragraaf 2.3.6 (p. 81) is reeds gehandel met die begrippe “gestruktureerd” en “gemeentebou”, asook die prosesmatigheid daarby inbegrepe. In hoofstuk twee is die begrip “missionaal” beredeneer en daar is punte aangedui wat aan toetsing onderwerp kan word. Hoofstuk 3 het gehandel oor die konteks waarin die gemeente haar bevind en die proses van gemeentebou wat voltrek. Hierdie hoofstuk het te doen met die begrip “meer suksesvol” soos dit in die hipotesestelling hierbo verwoord word.

Om hierdie toetsing te kan aanlê, veronderstel dat daar vanuit 'n redelike databasis van gemeentes wat 'n gestruktureerde gemeentebouproses deurloop het gewerk word. Sodanige databasis is van Malan Nel, wat sedert 1988 as gemeenteboukonsultant by gemeentes betrokke is, verkry. Uit sy rekords van hierdie gemeentes kon met gemak 90 gemeentes geïdentifiseer word waar hy die Callahan-analise gedoen het en waar hy by die daarstelling van elke gemeentebou-eëlingskomitee se eerste visie- en doelwitformulerings betrokke was.

Om 'n vergelykende databasis te kry waaraan die missionale sukses van gemeentes wat 'n gestruktureerde gemeentebouproses deurloop (**hierna verwys as gemeentebougemeentes**) gemeet kon word, is daar gesoek na gemeentes wat hulle in dieselfde geografiese en sosio-ekonomiese konteks bevind. Die mees voor die hand liggende werkswyse was om gemeentes te identifiseer wat nie 'n gestruktureerde gemeentebouproses deurloop nie (**hierna verwys as nie-gemeentebougemeentes**) wat in dieselfde ring geleë is as die gemeentebougemeentes. 'n Tabel is opgestel met al die gemeentebougemeentes in hulle bepaalde ringe met 'n lys van al die ander gemeentes in dieselfde ring. Voorts is tussen die twee denominasies, te wete die NHKA en die NGK onderskei. So byvoorbeeld is 'n Hervormde gemeentebougemeente aan 'n ander Hervormde gemeente in dieselfde ring gemeet. Die Departement Statistiek van

UP het vervolgens een vergelykende gemeente vir elke gemeentebougemeente in 'n bepaalde ring aangewys. Uiteindelik is daar 180 vraelyste per gewone pos aan die gemeentebougemeentes en die geïdentifiseerde nie-gemeentebougemeentes versend. 'n Totaal van 81 of 45% van die vraelyste is terugontvang. Hiervan het 36 gemeentes die Callahan-analise en -proses deurloop, terwyl vyf gemeentes 'n ander gestruktureerde proses deurloop het. 'n Totaal van 40 gemeentes het geen gemeentebou- of ander gestruktureerde proses deurloop nie. 'n Totaal van 41 gemeentes sorteer dus onder die gemeentebougemeentes en 40 hoort onder die nie-gemeentebougemeentes tuis.

4.1 DIE ALGEMENE PROFIEL VAN GESELEKTEERDE GEMEENTES

Met die opstel van die vraelys is gewerk met die wete dat Malan Nel oor jare heen by gemeentes van vier denominasies betrokke was, naamlik die Gereformeerde Kerke, die Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika (NHKA), die Nederduitse Gereformeerde Kerk (NGK) en die Metodiste Kerk. Sy betrokkenheid by Gereformeerde en Metodiste gemeentes was ver in die minderheid en daarom is besluit om hoofsaaklik op NGK en NHKA gemeentes te fokus.

4.1.1 Getal gemeentes uit die twee denominasies

Die NGK en die NHKA was die twee denominasies wat deel uitgemaak het van die studie. Twaalf gemeentes van die NHKA het op die vraelyste gereageer, terwyl 69 NGK gemeentes vraelyste teruggestuur het. Die getalle en persentasies word soos volg in tabelvorm aangegee:

Deelnemende gemeentes uit die twee denominasies

	Deelnemende gemeentes		Totaal
	Proses deurloop	Geen proses deurloop	
NHK Getal	6	6	12
Persentasie	14,6%	15,0%	14,8%
NGK Getal	35	34	69
Persentasie	85,4%	85,0%	85,2%
Totaal	41	40	81
Persentasie	100,0%	100,0%	100,0%

4.1.2 Die provinsies

Vervolgens is na die deelnemende gemeentes volgens provinsie gekyk. Uit die onderstaande tabel blyk dit dat die meerderheid gemeentes in Gauteng (43,2%) is, gevolg deur Noordwes (23,5%) en daarna Limpopo (18,5%). Dit is ook opmerklik dat die twee groepe vergelykende gemeentes uit hierdie drie provinsies persentasiegewys redelik na aan mekaar lê, wat weer 'n aanduiding is van die vergelykbaarheid tussen die gemeentebou- en nie-gemeentebougemeentes.

Gemeentes volgens provinsie

		Deelnemende gemeentes		Totaal
		Proses deurloop	Geen proses deurloop	
Gauteng	Getal	18	17	35
	Persentasie	43,9%	42,5%	43,2%
Mpumalanga	Getal	3	1	4
	Persentasie	7,3%	2,5%	4,9%
Vrystaat	Getal	2	1	3
	Persentasie	4,9%	2,5%	3,7%
Noordwes	Getal	9	10	19
	Persentasie	22,0%	25,0%	23,5%
Wes-Kaap	Getal	0	3	3
	Persentasie	0,0%	7,5%	3,7%
Oos-Kaap	Getal	1	1	2
	Persentasie	2,4%	2,5%	2,5%
Limpopo	Getal	8	7	15
	Persentasie	19,5%	17,5%	18,5%
Totaal	Getal	41	40	81
	Persentasie	100,0%	100,0%	100,0%

4.1.3 Die betrokke dorpe en stede

Die betrokke dorpe en stede is aangedui om enige navrae oor onduidelike antwoorde makliker te hanteer. Só kon die skrywer by twee gemeentes navraag doen oor belangrike inligting wat ontbreek het. 'n Ander gemeente weer het aangedui dat hulle van die Metodiste Kerk is, terwyl geen vraelyste aan Metodiste gemeentes gestuur is nie. By nadere ondersoek na die bepaalde dorp het dit geblyk dat dit 'n gemeente uit die NGK was.

4.1.4 Getal leraars werksaam per gemeente

Hierdie vraag hou verband met die grootte gemeentes wat onder 1.6 bespreek is. Uit die ondervermelde gegewens blyk dit dat een gemeente geen leraar het nie; dat daar 44 gemeentes met net 1 leraar is; 17 gemeentes wat 2 leraars het; 1 gemeente wat 2,5 (0,5 = tentmaker); 11 gemeentes met 3 leraars, 2 gemeentes met 4 leraars en 5 gemeentes met 5 leraars. 'n Totaal van 79,5 (0,5 = tentmaker) leraars is in gemeentebougemeentes en 67 is in nie-gemeentebougemeentes. 'n Totaal van 146,5 standplase is verteenwoordig.

Aantal leraars per gemeente		Deelnemende gemeentes		Totaal
		Proses deurloop	Geen proses deurloop	
Geen	Getal	1	0	1
	Persentasie	2,4%	0,0%	1,2%
Een	Getal	19	25	44
	Persentasie	46,3%	62,5%	54,3%
Twee	Getal	9	8	17
	Persentasie	22,0%	20,0%	21,0%
Twee en 'n half	Getal	1	0	1
	Persentasie	2,4%	0,0%	1,2%
Drie	Getal	7	4	11
	Persentasie	17,1%	10,0%	13,6%
Vier	Getal	1	1	2
	Persentasie	2,4%	2,5%	2,5%
Vyf	Getal	3	2	5
	Persentasie	7,3%	5,0%	6,2%
Totaal	Getal	41	40	81
	Persentasie	100,0%	100,0%	100,0%

4.1.5 Die tipe gemeentes

Die tipe gemeente, hetsy plattelands, stedelik/middestad of voorstedelik, is belangrik vir hierdie studie omdat dit 'n aanduiding gee van watter tipe gemeente meer geneë is tot die deurloping van 'n gemeentebouproses. Uit die onderstaande tabel blyk dit dat die grootste gros (56,1%) gemeentebougemeentes uit voorstedelike gemeentes is. Uit die middestadsgebiede is 2,4% gemeentebougemeentes en uit die platteland is dit 41,5%.

Gemeentetipe

		Deelnemende gemeentes		Totaal
		Proses deurloop	Geen proses deurloop	
Platteland	Getal	17	18	35
	Persentasie	41,5%	45,0%	43,2%
Stedelik/Midde-stad	Getal	1	3	4
	Persentasie	2,4%	7,5%	4,9%
Voorstedelik	Getal	23	19	42
	Persentasie	56,1%	47,5%	51,9%
Totaal		41	40	81

4.1.6. Die grootte van gemeentes

Die werk van Mann (1998) het die aandag gevestig op die dinamika van verskillende groottes gemeentes. Sy gebruik as maatstaf die getalle tydens erediensbywoning, wat dan 'n aanduiding gee van vier verskillende grootte gemeentes. Elke gemeentegrootte het 'n eie karakter en dinamika, en in die transformasie van 'n gemeente na 'n volgende grootte moet sensitiwiteit aan die dag gelê word (sien 3.1.1.4 vir 'n meer volledige bespreking). Die grootte gemeentes behoort ook in 'n redelike mate met die tipe gemeentes volgens 4.1.5 te korreleer. Die kategorieë familiegrootte, pastorale grootte, programgrootte en korporatiewe grootte waarin gemeentes volgens hierdie klassifikasie val, is met opset nie gebruik nie aangesien dit dalk tot onduidelikheid en verwarring kon lei.

Gemeentegroottes volgens erediensbywoning (Mann 1998) en lidmaattal⁷ is soos volg:

- Familiegrootte - 15 - 100 (tot 200 lidmate)
 Pastorale grootte - 70 - 200 (200 – 800 lidmate)
 Programgrootte - 150 – 350 (800 – 1500 lidmate)
 Korporatiewe grootte - 350 en meer (1500 + lidmate)

Gemeentegroottes volgens erediensbywoning

Erediensbywoning	Proses	Geen proses	Totaal
25 -100	0	4	4
Persentasie	0,0%	9,8%	4,9%
70 – 200	7	8	15
Persentasie	17,9%	19,5%	18,5%
150 – 350	15	13	28
Persentasie	38,5%	31,7%	34,6%
350+	18	16	34
Persentasie	45,0%	39,0%	42,0%
Totaal	40	41	81
Persentasie	100,0%	100,0%	100,0%

Uit die ondersoek blyk dit dat die meeste respondente gemeentes van korporatiewe grootte (42,0%) is, gevolg deur dié van programgrootte (34,6%). 'n Kwart van die deelnemende gemeentes is gemeentes van familie- en pastorale grootte. Dit is interessant om daarop te let dat 4 van die nie-gemeentebougemeentes familiegrootte gemeentes is. Dit hou verband met met die selektering van die vergelykende gemeentes deur die Departement Statistiek. Vergelykende gemeentes is uit dieselfde ringe as die gemeentebougemeentes gekies en daar is nie vooraf navraag gedoen oor die grootte van die onderskeie gemeentes nie.

⁷ Hendriks (2004: 39-43) meen dat groottes in Afrika anders as in Mann (1998) se model daar uitsien. Hy voeg die geregistreerde ledetal by die erediensbywoning. Familiegrootte (25-100); Pastorale grootte (70-220 van die 200 tot 800 geregistreerde lidmate); Programgrootte (150-350, selfs hoër in Afrika – by die 800 tot 1 500 geregistreerde lidmate); Korporatiewe grootte (350 - 500 en meer, terwyl dit in die meeste Afrika-kontekste meer as 1 500 kan beloop. In stede en plekke met goeie vervoer kan groot gemeentes tot 6 000 lidmate hê).

4.1.7 Getal belydende lidmate

Die begrip “geregistreeerde ledetal” wat Hendriks gebruik (2004: 39-43) het waarskynlik betrekking op die onafhanklike swart kerke waar daar nie die onderskeid tussen “belydende lede” as deel van die lidmaattal getref word nie anders as in die geval van die NHKA (vgl. Almanak 2009:170). Uit die vraelyste het dit geblyk dat die meeste respondente nie ’n probleem met die term “belydende lidmate” gehad het nie.

Uit die frekwensietabelle blyk dit dat die laagste getal belydende lidmate 106 is, terwyl die grootste gemeente ’n belydende lidmaattal van 3 559 het.

Belydende lidmate

Gemeenteboumodel		N	Gemiddelde	Standaard-afwyking
Proses deurloop	Belydende lidmate	38	1 067,97	837,383
Geen proses deurloop	Belydende lidmate	38	873,63	779,423

Vyf gemeentes het nie hulle getal belydende lidmate aangedui nie. In die 38 gemeentes onder die gemeentebougemeentes is daar dan ’n gemiddelde totaal van 1 068 belydende lidmate, terwyl die gemiddeld by die nie-gemeentebougemeentes (ook 38 gemeentes) 874 beloop.

4.1.8 Gestruktureerde gemeentebouproses volgens die Callahan-benadering

Hierdie vraag dien as ’n tipe sifting om gemeentes wat nie in die verlede met ’n gestruktureerde gemeentebouproses volgens die Callahan-benadering onder leiding van ’n gemeenteboukonsultant begin het nie, uit te wys. Uiteraard was die vasstelling van die gemeentes wat ’n gestruktureerde proses volgens die Callahan-benadering gedoen het, nie ’n probleem nie omdat sodanige lys deur Malan Nel voorsien is. Aan die ander kant moes die vraag so verwoord word dat daar geen onduidelikheid by die vergelykende gemeentes sou wees oor wat hierdie proses spesifiek behels nie. Om onduidelikheid by vergelykende gemeentes te voorkom is die volgende sleutelwoorde geplaas:

U gemeente ... Daar moes geen onduidelikheid wees oor wie eienaarskap vir hierdie gemeentebouproses aanvaar nie. Daar mag dalk 'n leraar wees wat met 'n eie proses en bepaalde aksies in sy/haar gemeente besig is en wat dit dan onder die term “gemeentebou” tipeer. In só 'n geval sou hy/sy die visiedraer kon wees, terwyl daar nog nie van 'n omvattende gestruktureerde proses sprake is nie.

... **in die verlede** ... Daar is heelparty gemeentes wat reeds etlike jare gelede 'n Callahan-analise onder leiding van 'n gemeenteboukonsultant ondergaan het, terwyl ander onlangs daarmee begin het. Die verwysing na die term “verlede” is onbegrens en wil gemeentes insluit wat dalk nie meer volledig in 'n gemeentebouproses is nie, maar tog 'n sterk gemeenteboufilosofie handhaaf. Vraag 1.12 poog om 'n aanduiding te kry van waar 'n gemeentebougemeente hom tans bevind.

...**'n gestruktureerde gemeentebouproses volgens die Callahan-model o.l.v. 'n gemeenteboukonsultant** ... 'n Meer volledige beskrywing en uiteensetting van die betekenis van hierdie sin word in 2.3.6 (p. 81) en 3.1.2.1 (p. 197) weergegee.

4.1.9 'n Ander gestruktureerde gemeenteboumodel o.l.v. 'n konsultant

Hierdie vraag hou ook verband met die beredenering by 2.3.6 (p. 81) en het dieselfde gestruktureerde prosesmatigheid in gedagte. Daar was steeds die vereiste van 'n konsultant onder wie se leiding 'n proses plaasvind. Daar is ook gevra dat die bepaalde model gespesifiseer moet word. Slegs vyf respondente het aangedui dat hulle 'n ander model op hierdie wyse volg. Vir die doeleindes van hierdie studie word sodanige gemeentes onder die 41 gemeentes wat 'n proses deurloop het, gereken.

1. 'n Pretoriase gemeente met 5 leraars en 'n belydende lidmaattal van 1 800 is by die Vennootskap van Gestuurde gemeentes betrokke. Hulle het in 2008 die proses begin en dui aan dat hulle in die eerste 3-5 jaar (Kyk vraelys in Bylae A, 1.12) van die siklus is en steeds op dreef is.
2. 'n Gemeente in Meyerton met een leraar en 'n lidmaattal van 424 volg die Natural Church Development (NCD)-model. Hulle het in 2002 begin en dui aan dat hulle in die eerste 3-5 jaar (1.12) van die siklus is.
3. 'n Gemeente in Balfour met een leraar en 297 lidmate is besig met die model van die Kingfisher Mobiliseringsentrum. Hulle het pas in 2009 die analise gedoen.
4. In Delmas is 'n gemeente met een leraar en 850 lidmate wat gebruik maak van die model van die Duetgemeente in Potchefstroom. Hulle het vier jaar gelede begin en is tans in die 2de siklus.

5. Die vyfde gemeente is 'n gemeente in Pretoria met vyf leraars en 'n tentmaker. Hulle het 'n lidmaattal van 3 559 en het gebruik gemaak van 'n kombinasie van Christian Schwarz se NCD en die Callahan-benadering. Hulle word deur hulle eie strategiese komitee begelei, het 11 jaar gelede begin, is steeds op dreef en is in hulle 2de siklus.

4.1.10 Die gemeentes se analisejaar

Uit die verslae wat van die gemeentebougemeentes ontvang is, blyk dit dat die eerste gemeente reeds in 1988 'n Callahan-analise ondergaan het, ruim 22 jaar gelede. 'n Kwart van die gemeentes het tussen 1988 en 1997 die proses begin en die helfte van die gemeentes het teen 2001 'n proses begin en meer as 75% het teen 2005 aan die gang gekom. So onlangs as 2009 het nog 'n gemeente met die Callahan-proses begin.

		Jaar			
		Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kumulatiewe Persentasie
Geldig	1988	1	2,4	2,8	2,8
	1989	1	2,4	2,8	5,6
	1990	1	2,4	2,8	8,3
	1994	1	2,4	2,8	11,1
	1995	1	2,4	2,8	13,9
	1997	4	9,8	11,1	<u>25,0</u>
	1998	3	7,3	8,3	33,3
	1999	1	2,4	2,8	36,1
	2000	2	4,9	5,6	41,7
	2001	3	7,3	8,3	<u>50,0</u>
	2002	2	4,9	5,6	55,6
	2003	1	2,4	2,8	58,3
	2004	5	12,2	13,9	72,2
	2005	2	4,9	5,6	<u>77,8</u>
	2006	1	2,4	2,8	80,6
	2007	4	9,8	11,1	91,7
	2008	2	4,9	5,6	97,2
	2009	1	2,4	2,8	100,0
		Totaal	36	87,8	100,0

4.1.11 Is die gemeentebouproses steeds op dreef?

'n Totaal van 43 gemeentes (twee te veel) het hierop gereageer wat 'n aanduiding is dat nie almal die vraag reg verstaan het nie. Die vyf gemeentes wat ander modelle onder leiding van 'n konsultant gevolg het (1.9), bring die getal op 41 te staan. Twee gemeentes het aangedui dat hulle met behulp van hul leraar en op grond van eie ervaring (kwalifiseer nie as gemeentebougemeente nie) 'n proses aan die gang gesit het wat die totaal na 43 opstoot. By nadere ondersoek het dit geblyk dat hierdie twee gemeentes beslis nie as gemeentebougemeentes kwalifiseer nie en dat die invul van die vraag 'n blote fout was. Die uiteensetting lyk soos volg:

Steeds op dreef?

		Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie
Geldig	Ja	29	35,8	67,4
	Nee	8	9,9	18,6
	Onseker	6	7,4	14,0
	Totaal	43	53,1	100,0
Vermis	Sisteem	38	46,9	
Totaal		81	100,0	

4.1.12 In watter stadium van die gemeentebouproses?

'n Wye verskeidenheid opsies, wat wissel vanaf die analisestadium van die gemeente en strek tot by die moontlikheid waar die gemeente nie meer in 'n bepaalde siklus is nie, maar tog op grond van die eerste siklus op 'n manier voortgaan, was in hierdie geval moontlik. Die uiteensetting lyk soos volg:

Stadium van bou

		Gemeentes	Totaal
		Proses deurloop	
Analise	Getal	2	2
	Persentasie	5,1%	5,1%
Doelwitformulering	Getal	1	1
	Persentasie	2,6%	2,6%
3-5 Jaar	Getal	14	14
	Persentasie	35,9%	35,9%
2de Siklus	Getal	4	4
	Persentasie	10,3%	10,3%
Nie bepaalde siklus	Getal	18	18
	Persentasie	46,2%	46,2%
Totaal	Getal	39	39
	Persentasie	100,0%	100,0%

Dit is opvallend dat net 53,9% van die gemeentebougemeentes in 'n bepaalde siklus is en dat 46,2% nie meer in 'n bepaalde siklus is nie. Daar kan aanvaar word dat hierdie gemeentes wel nog stimulus uit die voorafgaande jare put en steeds 'n bepaalde gemeenteboufilosofie koester.

4.2 SENDING

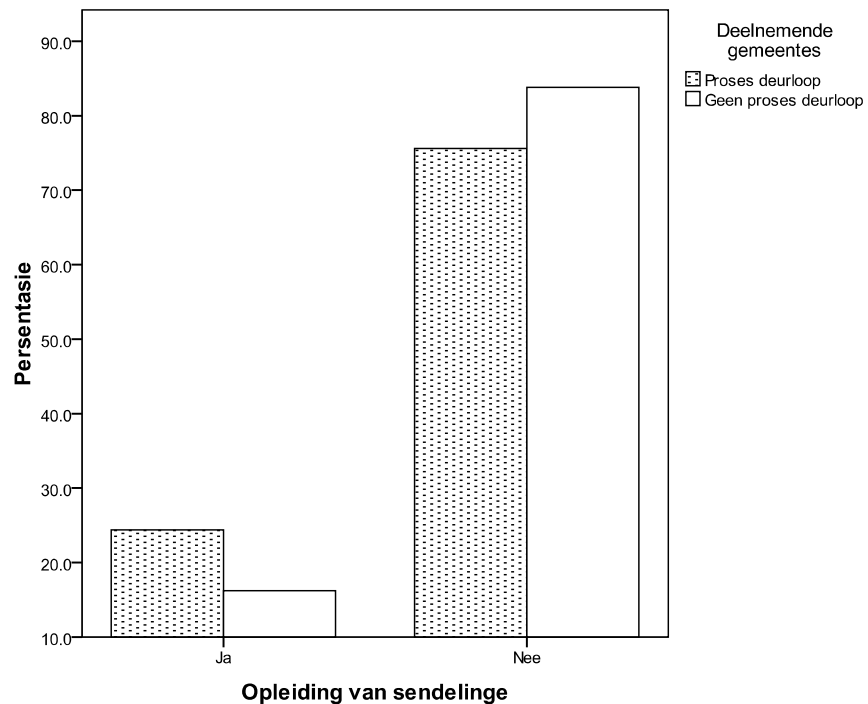
Die hele problematiek rondom die begrip sending is in 2.5.2.5 (p. 142) beredeneer en uiteindelik was die bevinding dat die tradisionele sendingbegrip wel nog lewendig genoeg is om by die gemeentes te toets. Die volgende definisie van sending is wel as inleiding gegee: *Sending is die doelbewuste oorsteek van geografiese, sosiale, politieke, etniese, kulturele, godsdienstige en ideologiese grense deur die kerk om die evangelie met woord en daad aan die nie-kerk te verkondig.* Van al die respondente het net een opgemerk dat die term "sending" 'n woord is wat nie meer gebruik word nie, maar het tog wel die vrae ingevul. Die vrae onder hierdie hoofpunt wil poog om vas te stel in watter mate die gemeentes by sending as die oorsteek van grense betrokke is en of die "nie-kerk" wel op hierdie wyse by die gemeente tuis gekom het.

4.2.1 Opleiding van sendelinge

In totaal het het 78 (96,3%) van die gemeentes hierdie vraag beantwoord. Dit lyk oor die algemeen of min gemeentes by die fisiese opleiding van sendelinge betrokke is. Tien gemeentebougemeentes het aangedui dat hulle dit wel doen, terwyl 6 nie-gemeentebougemeentes daarby betrokke is:

Opleiding van sendelinge

		Deelnemende gemeentes		Totaal
		Proses deurloop	Geen proses deurloop	
Ja	Getal	10	6	16
	Persentasie	24,4%	16,2%	20,5%
Nee	Getal	31	31	62
	Persentasie	75,6%	83,8%	79,5%
Totaal		41	37	78
Persentasie		100,0%	100,0%	100,0%

By al die vergelykende statistieke is 'n Chi-kwadraattoets gedoen wat toets of daar 'n assosiasie tussen die gemeentes (proses deurloop of nie) en die opleiding van sendelinge (Ja of nee) bestaan. In hierdie geval is van Fisher se Eksakte toets gebruik gemaak, in welke geval gekyk word na die p-waarde (Probability under the null hypothesis) of Exact sig (2-sided) kolom om te besluit of daar wel 'n assosiasie is of nie. Aangesien die p-waarde in die tabel wat hierop volg groot is ($0.413 > 0.05$), blyk dit dat daar NIE sodanige assosiasie bestaan nie. Daar bestaan geen assosiasie vir enige van die kategorie-vrae oor sending nie, met ander woorde die gemeentes is betrokke by die opleiding van sendelinge ongeag of hulle gemeentebou- of nie-gemeentebougemeentes is.

Nog 'n toets wat deurlopend uitgevoer is, is die Mann-Whitney U-toets wat ook twee situasies waar verskillende deelnemers in elke situasie deelneem vergelyk. Die Mann-Whitney U-toets dui aan of 'n (kontinue) meting ten opsigte van byvoorbeeld die lidmaattal van gemeentes wat 'n proses deurloop het en dié wat geen proses deurloop het nie, uit dieselfde verdeling kom. Ook hier geld die kriterium van 'n waarde van minder as 0,05 wat aandui of die twee groepe betekenisvol verskil (vgl. Field 2005:533).

Wat die res van hierdie hoofstuk betref, word by beide bogenoemde toetse net die groothede en hul p-waardes wat statisties-betekenisvol is, gerapporteer. Die tabel wat volg, dien as 'n voorbeeld van 'n Chi-kwadraattoets wat nie statisties beduidend is nie en dus nie gerapporteer gaan word nie. Let op die gearseerde waarde.

Chi-Square Test

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	.797 ^a	1	.372		
Continuity Correction ^b	.374	1	.541		
Likelihood Ratio	.805	1	.369		
Fisher's Exact Test				.413	.271
Linear-by-Linear Association	.787	1	.375		
N of Valid Cases	78				

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 7,59.

b. Computed only for a 2x2 table

4.2.2 Finansiële ondersteuning vir sending in die algemeen

Tagtig van die gemeentes het hierdie vraag beantwoord, waarvan 72 gemeentes aangedui het dat hulle wel 'n finansiële bydrae lewer, terwyl 8 geen bydrae lewer nie.

Finansiële ondersteuning deur gemeentes

		Deelnemende gemeentes		Totaal
		Proses deurloop	Geen proses deurloop	
Ja	Getal	37	35	72
	Persentasie	90,2%	89,7%	90,0%
Nee	Getal	4	4	8
	Persentasie	9,8%	10,3%	10,0%
Totaal		41	39	80
Persentasie		100,0%	100,0%	100,0%

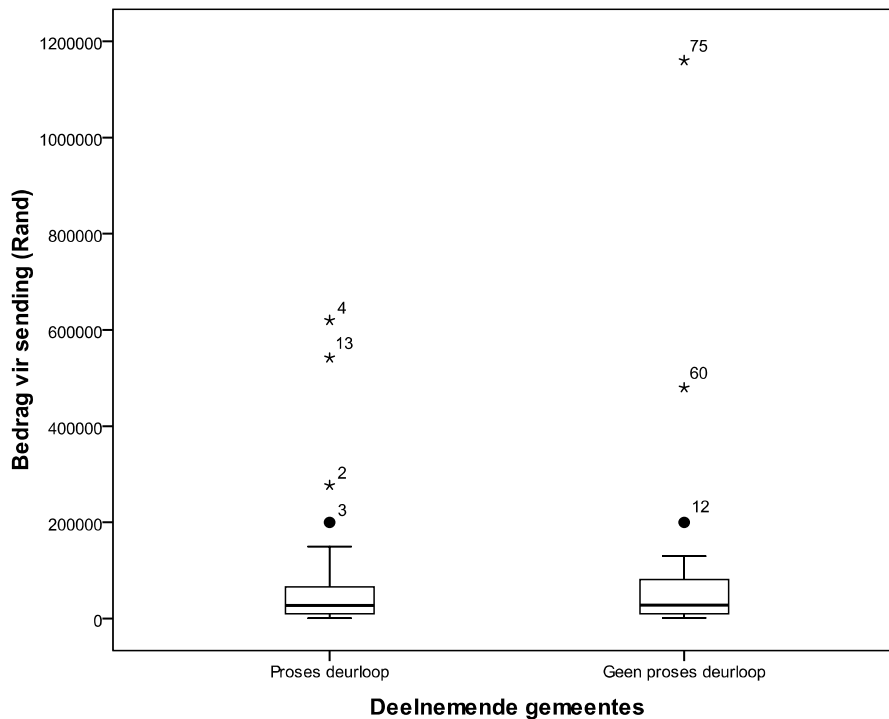
Volgens hierdie antwoorde beloop die gemiddelde bedrag wat gemeentebougemeentes aan sending gee R81 378,18, terwyl die gemiddelde bedrag vir die nie-gemeentebougemeentes R100 141,82 beloop. Die minimum- en maksimumwaardes is net wat dit sê en die variasiebreedte is die maksimum minus die minimum. Daar was nie 'n betekenisvolle verskil tussen die deelnemende groepe gemeentes wat die finansiële ondersteuning van sendelinge betref nie.

Beskrywing van bedrae

Deelnemende gemeentes			Statistiek R
Bedrag	Proses deurloop	Gemiddeld	81 378,18
		Mediaan	27 600,00
		Std.afwyking	143 207,014
		Minimum	1 000
		Maksimum	620 000
		Variasiebreedte	619 000
		Geen proses deurloop	Geen proses deurloop
Mediaan	28 250,00		
Std.afwyking	228 471,220		
Minimum	1 500		
Maksimum	1 160 000		
Variasiebreedte	1 158 500		

Uit bogenoemde blyk dit dat die nie-gemeentebougemeentes in die algemeen 'n groter finansiële bydrae vir sending gelewer het. Daar is wel uitskieters by beide groepe wat die onderstaande houer-en-punt-stipping (“box en whisker plots”) aandui. Dit wil lyk of gemeente 78 by die nie-gemeentebougemeentes die gemiddeld 'n aansienlike hupstoot kon gee.

Die houer-en-punt-stipping gee 'n aanduiding van hoe die twee groepe gemeentes se verdelings vergelyk. Die mediaan is daardie waarde wat, as waardes van klein na groot gerangskik word in die middel val en die waardes in twee gelyke dele verdeel sodat 50% van die waardes minder as die mediaan is en 50% meer as die mediaan is. In hierdie geval is die mediaanbedrag wat gemeentes, wat nie die proses deurloop het nie, aan sending bestee, min of meer dieselfde as dié van die ander groep. Die tabel toon dat daar 'n paar “uitskieter”-gemeentes is, soos deur die swart kolle en die asteriske aangedui. Die kolle en asteriske dui die uitskieters aan en die syfers wat langsaan verskyn, is die nommer van die betrokke gemeente. Die Mann-Whitney U-toets toon dat daar nie 'n statisties-betekenisvolle verskil is tussen die mediaanbedrag aan sending bestee deur die gemeentes wat die proses deurloop het, en dié wat dit nie deurloop het nie.

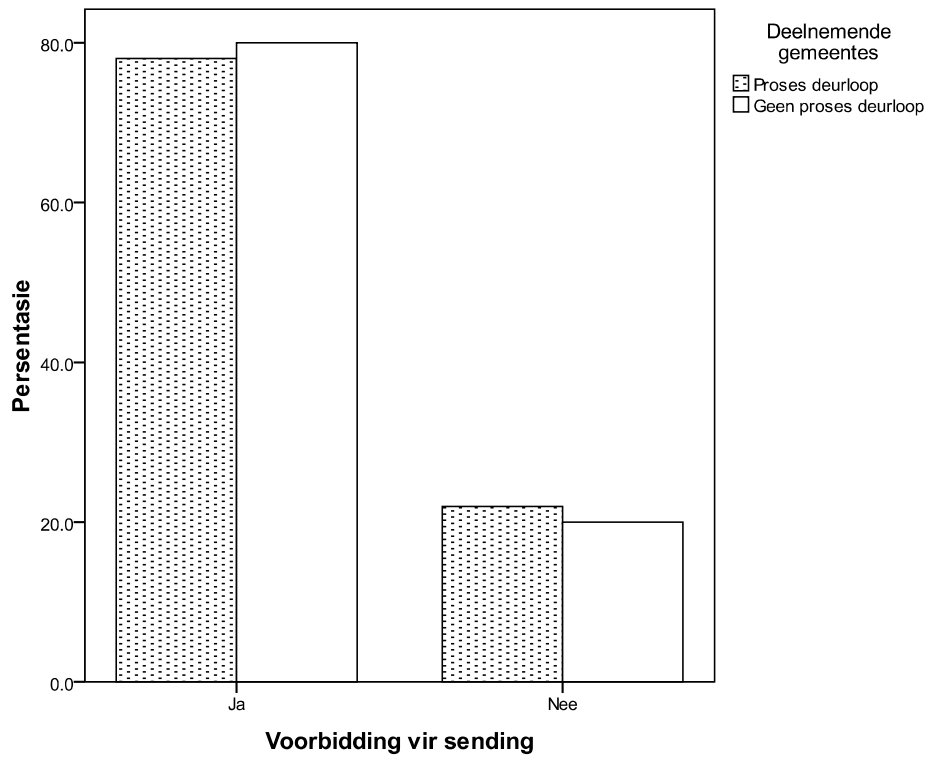

4.2.3 Toegespitste voorbidding vir sending/sendelinge

Al 81 gemeentes het hierdie vraag beantwoord en volgens die Chi-kwadraattoets bestaan daar nie 'n statisties-betekenisvolle assosiasie tussen die tipe gemeente en of hulle voorbidding vir sending doen nie. Sien die onderstaande tabel en grafiek vir meer inligting:

Voorbidding vir sending/sendelinge

		Gemeentes		Totaal
		Proses deurloop	Geen proses deurloop	
Ja	Getal	32	32	64
	Persentasie	78,0%	80,0%	79,0%
Nee	Getal	9	8	17
	Persentasie	22,0%	20,0%	21,0%
Totaal		41	40	81
Persentasie		100,0%	100,0%	100,0%

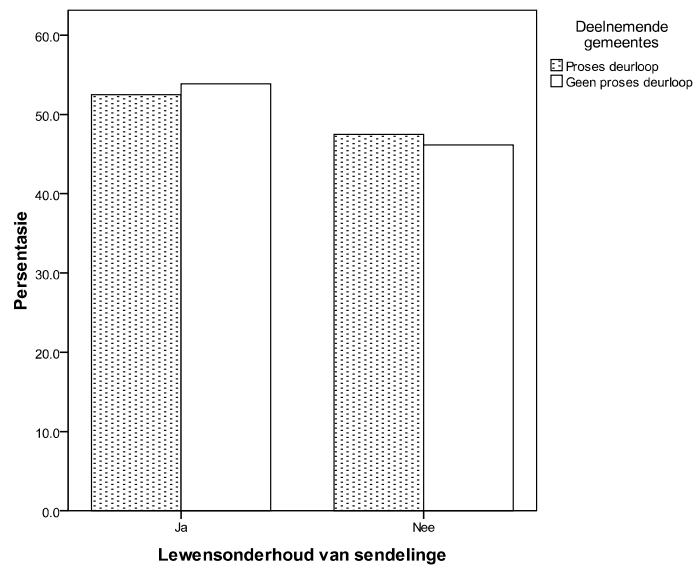

4.2.4 Betrokke by lewensonderhoud van sendelinge

Slegs twee gemeentes het nie hierdie vraag nie beantwoord nie. Die onderstaande tabel toon weer eens aan dat nie-gemeentebougemeentes 'n persentasiepunt meer betrokke is by die lewensonderhoud van sendelinge.

Lewensonderhoud van sendelinge

		Deelnemende gemeentes		Totaal
		Proses deurloop	Geen proses deurloop	
Ja	Getal	21	21	42
	Persentasie	52,5%	53,8%	53,2%
Nee	Getal	19	18	37
	Persentasie	47,5%	46,2%	46,8%
Totaal		40	39	79
Persentasie		100,0%	100,0%	100,0%

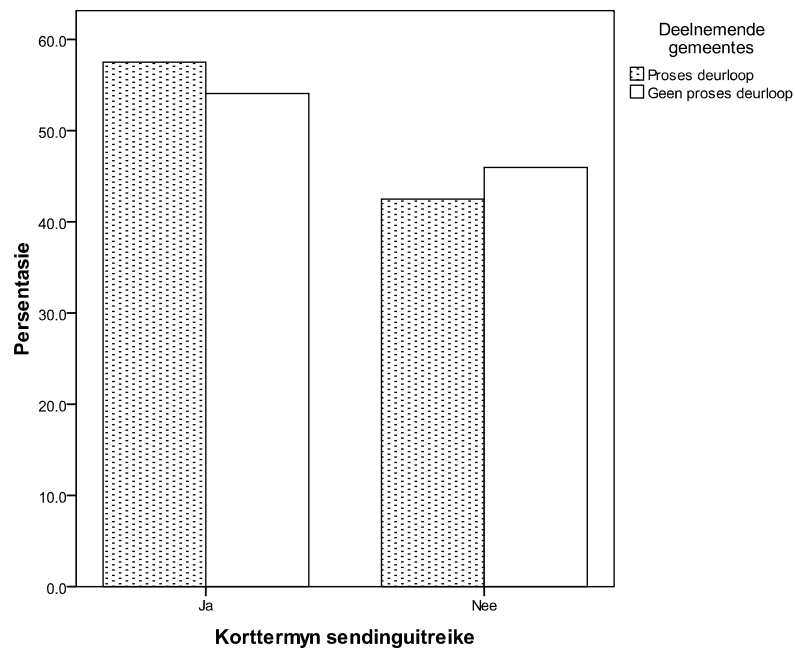

4.2.5 Korttermyn-sendinguitreike

Dit is verblydend dat 43 (55,8%) van die gemeentes by sendinguitreike oor die korttermyn betrokke is. Volgens die Chi-kwadraattoets is die verskil tussen die twee groepe nie statisties-betekenisvol nie.

Korttermyn-sendinguitreike

		Deelnemende Gemeentes		Totaal
		Proses deurloop	Geen proses deurloop	
Ja	Getal	23	20	43
	Persentasie	57,5%	54,1%	55,8%
Nee	Getal	17	17	34
	Persentasie	42,5%	45,9%	44,2%
Totaal		40	37	77
Persentasie		100,0%	100,0%	100,0%

4.2.6 Waarheen het korttermyn-sendinguitreike plaasgevind?

Die uitreike wat plaasgevind het word hieronder genoem. Die syfer tussen hakies dui die hoeveelheid gemeentes aan wat die betrokke lande/plekke besoek het. Waar geen getal aangedui word nie, dui dit op 'n waarde van een:

Korttermyn-sendinguitreike

Gemeentebou	Nie-gemeentebou
Buiteland	Buiteland
Botswana (6); Mosambiek (5); Zambië (3); Namibië (2); Lesotho (2); Malawi (2); Zimbabwe; Mauritius; Soedan; Turkye; Jemen; Aalst in België.	Botswana (5); Mosambiek; Indië; Guatemala; Zambië; Transkei; Swaziland.
Elders in binneland	Elders in binneland
Sodwana; Sekukhune; Limpopo.	Ohrigstad; Margate; T.O.strand; Garankuwa; Msinga KwaZulu-Natal; Kalahari; Bosbokrand; Ondermeer in die Kaap; Barberton Bybelskool; MES Hillbrow.
Plaaslik	Plaaslik
Brandfort; Pretoria middestad; Mokopane; Elandia; Brits; VGK Karlienpark; Mogwassie.	Rustenburg taxi's; Johannesburg middestad; George; Soweto; Groot-Marico - 52 skole; Oudtshoorn; Bailenberg gemeente van die VGKSA; Naboomspruit – verkoop weekliks Bybels in alle tale aan die passasiers van taxi's; Pretoria middestad.

Van die 43 gemeentes wat aangedui het dat hulle korttermyn-sendinguitreike onderneem, blyk dit dat verreweg die meeste verkies om na die onmiddellike buiteland te gaan. Botswana, gevolg deur Mosambiek blyk die gewildste bestemmings te wees, waarskynlik omdat daar dalk meer onbereikte gemeenskappe in baie ongerepte dele van hierdie lande is. Dit kan ook wees dat hierdie bestemmings 'n groter komponent van

avontuur inhou en ook na 'n meer tradisionele manier van sendingdoen vra. Die gemeentebougemeentes is by meer buitelandse korttermyn- sendingprojekte betrokke.

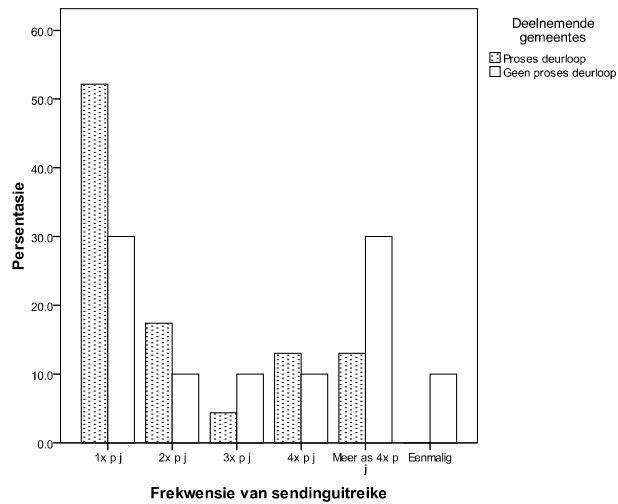
Dit is bemoedigend om te sien dat daar gemeentes is wat binnelands en ook plaaslik fokus, veral nou dat 'n groeiende sendingveld uit eie oorweging oor ons landsgrense stroom en hulle in ons midde kom tuismaak.

4.2.7 Die frekwensie van die uitreike

Die tabel spreek vanself en dit blyk dat die gemeentebougemeentes meer geneig is om een uitreik 'n jaar te doen (52,2% teenoor 30,0%), terwyl die nie-gemeentebougemeentes meer uitreike by sommige van die ander frekwensies het, veral by die frekwensie van meer as vier keer 'n jaar. Dit lyk tog of laasgenoemde (nie-gemeentebougemeentes) meer eksperimenteer met eenmalige uitreike soos wat die "eenmalige" kolom dit dan ook uitwys, hoewel die verskil tussen die twee groepe gemeentes nie wesenlik is nie.

Frekwensie van uitreike

		Deelnemende gemeentes		Totaal
		Proses deurloop	Geen proses deurloop	
1x p j	Getal	12	6	18
	Persentasie	52,2%	30,0%	41,9%
2x p j	Getal	4	2	6
	Persentasie	17,4%	10,0%	14,0%
3x p j	Getal	1	2	3
	Persentasie	4,3%	10,0%	7,0%
4x p j	Getal	3	2	5
	Persentasie	13,0%	10,0%	11,6%
Meer as 4x p j	Getal	3	6	9
	Persentasie	13,0%	30,0%	20,9%
Eenmalig	Getal	0	2	2
	Persentasie	0,0%	10,0%	4,7%
Totaal		23	20	43
Persentasie		100,0%	100,0%	100,0%

4.2.8 Nuwe lidmate vanweë die sendingaksies

Die bedoeling van die vraag is om vas te stel of nuwe lidmate danksy die sendingaksies by die gemeente ingeskakel het, hetsy deur heraktivering van lidmaatskap of deur aflegging van geloofsbelydenis. 'n Periode van 5 jaar (2004 – 2008) is hieraan gekoppel. Uit onderstaande blyk dit dat 14 (35%) gemeentebougemeentes aangedui het dat heraktivering van lidmaatskap wel plaasgevind het, teenoor die 6 (16,7%) by die nie-gemeentebougemeentes. Net 11 (26,8%) van bogenoemde 14 gemeentes het 'n getalwaarde by hulle “ja”-antwoord gevoeg, teenoor 6 (15,0%) van die nie-gemeentebougemeentes.

Heraktivering van lidmate

		Deelnemende gemeentes		Totaal
		Proses deurloop	Geen proses deurloop	
Ja	Getal	14	6	20
	Persentasie	35,0%	16,7%	26,3%
Nee	Getal	26	30	56
	Persentasie	65,0%	83,3%	73,7%
Totaal		40	36	76
Persentasie		100,0%	100,0%	100,0%

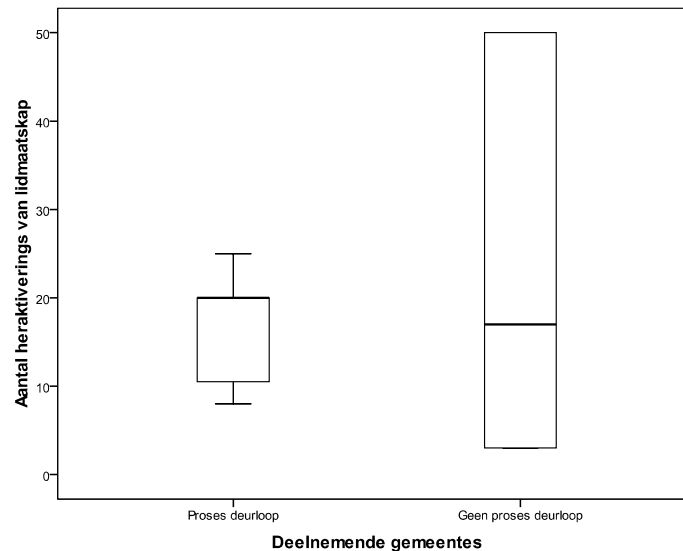
Gemeentes wat getallewaarde bygevoeg het

Heraktivering van lidmaatskap	Gevalle					
	Geldig		Ontbrekend		Totaal	
	N	Persen-tasie	N	Persen-tasie	N	Persen-tasie
Proses deurloop	11	26,8%	30	73,2%	41	100,0%
Geen proses deurloop	6	15,0%	34	85,0%	40	100,0%

Beskrywende tabel

Heraktivering van lidmaatskap		Statistiek
Proses deurloop	Gemiddeld	16,09
	Mediaan	20,00
	Std.afwyking	5.752
	Minimum	8
	Maksimum	25
	Variasiewydte	17
Geen proses deurloop	Gemiddeld	23.33
	Mediaan	17.00
	Std.afwyking	23.097
	Minimum	3
	Maksimum	50
	Variasiewydte	47

Die gemiddeld by die nie-gemeentebougemeentes beloop 23 heraktiverings, teenoor die 16 by die gemeentebou-gemeentes. Vergelyk ook die minimum- en maksimumwaardes in bostaande tabel, die variasiebreedte wat die verskil tussen die twee waardes is en kyk ook na die standaardafwyking. Die mediaan dui 'n getal van 20 by die gemeentebou-gemeentes aan en 'n 17 by die nie-gemeentebougemeentes. Onderstaande houer-en-punt-stipping illustreer die verskil:

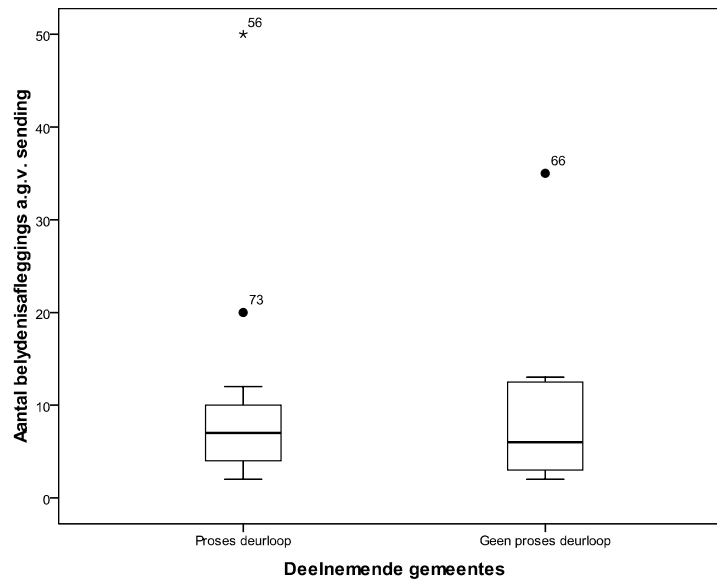
Die Mann-Whitney U-toets dui egter aan dat die aantal lidmate wat geheraktiveer word nie betekenisvol tussen die twee groepe verskil nie. Wat die aantal afleggings van geloofsbelydenis betref, is daar 'n uitskieter by die gemeentebougemeentes. Uit die gemeentebougemeentes het 15 (37,5%) gemeentes “ja” geantwoord op die vraag of daar toevoeging van getalle deur belydenisaflegging was en 8 (22,2%) by die nie-gemeentebougemeentes. Gegewens wat op hierdie vraag betrekking het, word hieronder in tabelvorm weergegee. In die eerste tabel word die ja-antwoorde en nee-antwoorde gelys, gevolg deur 'n beskrywende tabel en daarna word die getal belydenisafleggings danksy sending as 'n houer-en-punt-stipping aangedui:

Belydenis van geloof afgelê*

		Deelnemende gemeentes		Totaal
		Proses deurloop	Geen proses deurloop	
Ja	Getal	15	8	23
	Persentasie	37,5%	22,2%	30,3%
Nee	Getal	25	28	53
	Persentasie	62,5%	77,8%	69,7%
Totaal	Getal	40	36	76
	Persentasie	100,0%	100,0%	100,0%

Beskrywende tabel

Toevoeging dmv belydenisaflegging		Statistiek
Proses deurloop	Gemiddeld	10,85
	Mediaan	7.00
	Variasie	- -
	Std.afwyking	12,714
	Minimum	2
	Maksimum	50
	Variasiewydte	48
Geen proses deurloop	Gemiddeld	10.00
	Mediaan	6.00
	Variasie	119,429
	Std.afwyking	10,928
	Minimum	2
	Maksimum	35
	Variasiewydte	33

Volgens die Mann-Whitney U-toets is daar is nie 'n statisties- beduidende verskil tussen die twee groepe nie. Die mediane en die gemiddeldes wat baie na aan mekaar is, bevestig dit.

4.2.9 Samevattende opmerkings oor sending:

- 4.2.9.1. Dit blyk dat 10 gemeentebougemeentes wel betrokke is by die opleiding van sendelinge, terwyl 6 nie-gemeentebougemeentes daarby betrokke is.
- 4.2.9.2. Die nie-gemeentebougemeentes het finansieel beter bygedra tot sending as wat die geval by gemeentebou-gemeentes was.
- 4.2.9.3. Nie-gemeentebougemeentes het meer voorbidding vir sendelinge as gemeentebougemeentes gedoen. Die verskil is egter minimaal.
- 4.2.9.4. Wat die onderhouding van sendelinge betref, het die nie-gemeentebougemeentes met ongeveer 'n persentasiepunt beter gevaar. Dit is steeds gering en geen werklike tendense kan waargeneem word nie.
- 4.2.9.5. 'n Totaal van 57,5% gemeentebougemeentes het aan korttermyn-sendinguitreike deelgeneem, teenoor 54,1% van die nie-gemeentebougemeentes.
- 4.2.9.6. Gemeentebougemeentes doen by meer buitelandse bestemmings aan as die nie-gemeentebougemeentes.
- 4.2.9.7. Gemeentebougemeentes se uitreike wat eenkeer 'n jaar plaasvind, was by verre die meeste, terwyl die nie-gemeentebougemeentes meer bestendig in die "middelveld" (2 tot 4 keer 'n jaar) vertoon het. In die kategorie van uitreike van meer as 4 keer per jaar het die nie-gemeentebougemeentes 'n fraks beter gevaar, so ook wat eenmalige uitreike betref.
- 4.2.9.8. By die heraktivering van lidmaatskap blyk dit dat die gemeentebougemeentes by die mediaan met 3 punte beter gevaar het, en by die belydenisaflegging was die gemeentebougemeentes 1 punt beter daaraan toe.
- 4.2.9.9. Daar is volgens die Chi-kwadrat- en Mann-Whitney U-toetse nie betekenisvolle verskille nie, hoewel die vergelykende tabelle tog tendense tussen die twee groepe gemeentes aandui. Dit blyk wel dat gemeentebougemeentes groter fisiese aktiwiteit in terme van opleiding van sendelinge, uitreike, buitelandse bestemmings asook die heraktivering van lidmaatskap en die aflegging van geloofsbelydenis toon. Wat statiese aktiwiteite betref vertoon die nie-gemeentebougemeentes beter, soos byvoorbeeld finansiële bydraes en voorbidding vir sendelinge.

4.3 EVANGELISASIE

Die saak van evangelisasie en die onderskeie toerustingspakette wat die bekendstes in Suid-Afrika is, is onder punt 2.5.2.4 (p. 137) bespreek. In die vraelys aan respondente is die saak met die volgende sin ingelei: “Die ideaal is dat lidmate hulle gestuurdheid sal verstaan en sendelinge sal wees in hulle lewenswêreld of waar hulle ook al geroep word. Dit verg toerusting.” In die volgende punt moes respondente aantoon watter evangelisasiekursusse die afgelope 5 jaar aangebied is.

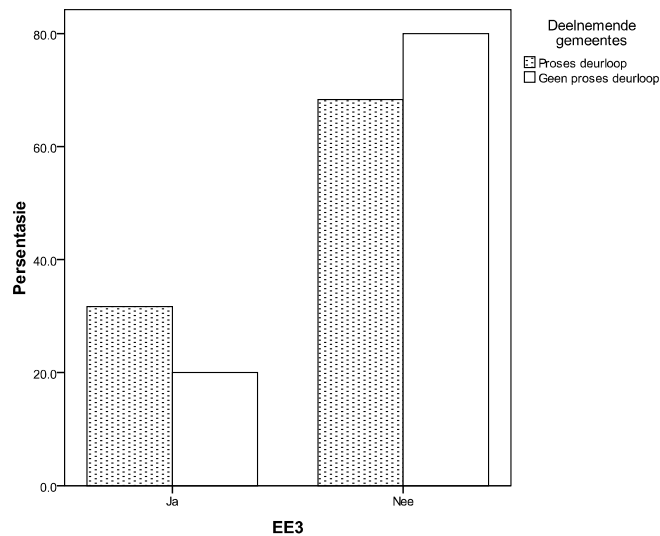
4.3.1 Die tipe evangelisasiekursus

Die EE3-kursus is die kursus wat die langste in die RSA aangebied word. Uit die vraelyste blyk dit dat meer gemeentes egter die Getroue Getuie-kursus aangebied het. Dit het veral te make met die feit dat Malan Nel die kursus aanbied en dat hy gemeentebou deur middel van die Callahan-proses by die grootste gros van die gemeentebougemeentes gefasiliteer het. Die onderskeie kursusse word apart in tabelle en grafieke aangetoon en by elkeen, behalwe in die geval van die Getroue Getuies-kursus, het die Chi-kwadraattoetse aangedui dat daar nie 'n betekenisvolle verskil tussen die twee groepe gemeentes is nie.

EE3

		Deelnemende gemeentes		Totaal
		Proses deurloop	Geen proses deurloop	
Ja	Getal	12	9	21
	Persentasie	30,0%	22,0%	25,9%
Nee	Getal	28	32	60
	Persentasie	70,0%	78,0%	74,1%
Totaal		40	41	81
Persentasie		100,0%	100,0%	100,0%

Dit blyk uit bogenoemde tabel dat meer gemeentebougemeentes (30%) die EE3-kursus as nie-gemeentebougemeentes (22%) aangebied het.

Getroue Getuies

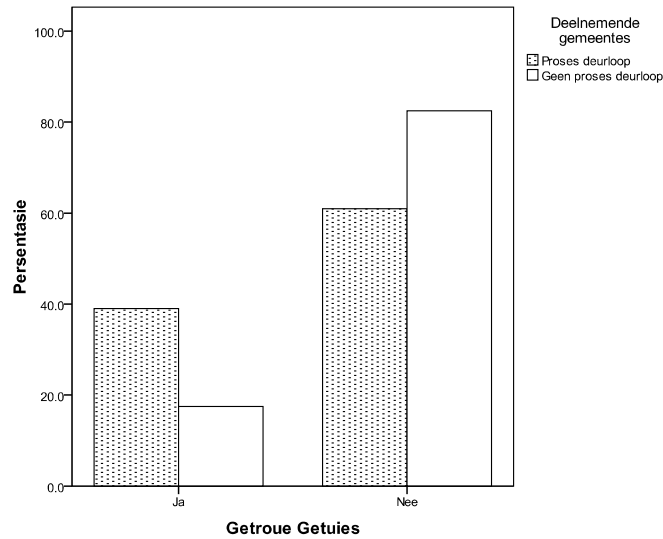
		Deelnemende gemeentes		Totaal
		Proses deurloop	Geen proses deurloop	
Ja	Getal	16	7	23
	Persentasie	40,0%	17,1%	28,4%
Nee	Getal	24	34	58
	Persentasie	60,0%	82,9%	71,6%
Totaal		40	41	81
Persentasie		100,0%	100,0%	100,0%

Beduidend meer gemeentebougemeentes (40%) as nie-gemeentebougemeentes (17,1%) het die Getroue Getuie-kursus aangebied. Die Chi-kwadrattoets bevestig die gegewens in die tabel hierbo by die gemeentes wat “ja” geantwoord het en dui ’n statisties-betekenisvolle assosiasie tussen die twee groepe gemeentes en die aanbieding van die Getroue Getuie-kursus aan (die p-waarde = .028 wat < .05). Soos reeds vermeld, dui dit op die betrokkenheid van Malan Nel as fasiliteerder by die gemeentebougemeentes.

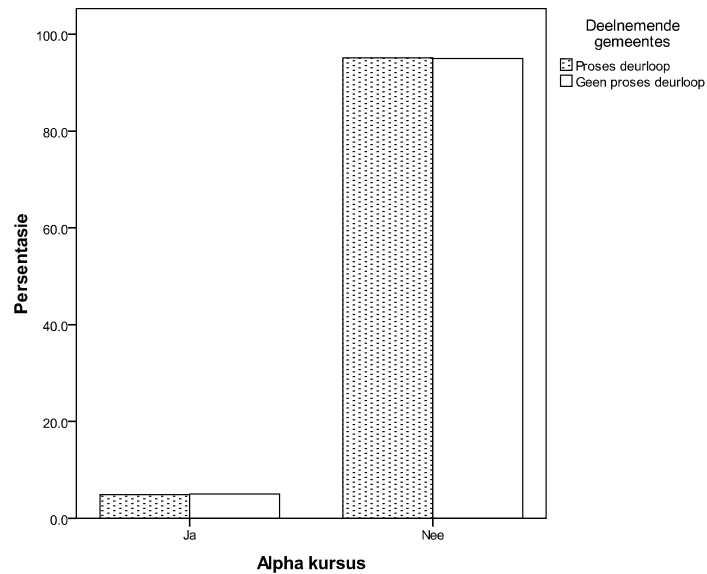
Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	5.234 ^a	1	.022		
Continuity Correction ^b	4.167	1	.041		
Likelihood Ratio	5.338	1	.021		
Fisher's Exact Test				.028	.020
Linear-by-Linear Association	5.170	1	.023		
N of Valid Cases	81				

Alpha-kursus

		Deelnemende gemeentes		Totaal
		Proses deurloop	Geen proses deurloop	
Ja	Getal	2	2	4
	Persentasie	5,0%	4,9%	4,9%
Nee	Getal	38	39	77
	Persentasie	95,0%	95,1%	95,1%
Totaal		40	41	81
Persentasie		100,0%	100,0%	100,0%

Ander kursusse

		Deelnemende gemeentes		Totaal
		Proses deurloop	Geen proses deurloop	
Ja	Getal	8	10	18
	Persentasie	19,5%	25,0%	22,2%
Nee	Getal	33	30	63
	Persentasie	80,5%	75,0%	77,8%
Totaal		41	40	81
Persentasie		100,0%	100,0%	100,0%

Die Alpha-kursus is deur min gemeentes aangebied. Wat “ander kursusse” betref, het 10 nie-gemeentebougemeentes (25%) aangedui dat dit aangebied is, teenoor die 8 gemeentebougemeentes (19,5%). 'n Verskeidenheid kursusse is deur die gemeentes aangedui. Enkele gemeentes bied meer as een tipe kursus aan.

Hieronder volg 'n lys van kursusse wat aangebied is. Syfers in hakies dui die getal gemeentes aan wat die bepaalde kursus aangebied het:

- Vennootskap van gestuurde gemeentes
- Bybel in ons lewe-kursus
- Eie kursus (3)
- Moslem-uitreik-kursus
- Spesifieke seltoerusting vir bereiking van buitekerklikes
- CEF (Child Evangelism Fellowship)
- Kinder + Jeug EE3/
- Jesus film
- 30- KD
- See you at the party
- Book of hope – skoleprojek
- Petra-woordlose boek vir die getraumatiseerde kind
- Just walk across the room (3)
- Kingfisher
- Die wese van dissipelskap (2)
- How to become a contagious Christian – Bill Hybels (2)
- 12 Sleutels tot geestelike groei
- GETP (Gemeentelike Evangelisasie Toerustingsprogram)

4.3.2 Hoeveel lidmate het die bepaalde kursusse die afgelope 5 jaar bygewoon?

Die onderstaande tabel is 'n samevatting van die gemeentes wat 'n getal lidmate by 'n betrokke kursus aangedui het. Beskrywende statistiek met betrekking tot die getal kursusgangers word in die tweede tabel aangedui. Die waardes by die Alpha-kursus is te min om sinvol te verreken.

Onderskeie evangelisasie kursusse	Statistieke vir die onderskeie evangelisasie kursusse					
	Geldig		Ontbrekend		Totaal	
	N	Persentasie	N	Persentasie	N	Persentasie
EE3 Proses deurloop	13	31,7%	28	68,3%	41	100,0%
Geen proses deurloop	7	17,5%	33	82,5%	40	100,0%
GG* Proses deurloop	15	36,6%	26	63,4%	41	100,0%
Geen proses deurloop	4	10,0%	36	90,0%	40	100,0%
Alpha Proses deurloop	1	2,4%	40	97,6%	41	100,0%
Geen proses deurloop	1	2,5%	39	97,5%	40	100,0%
Ander Proses deurloop	7	17,1%	34	82,9%	41	100,0%
Geen proses deurloop	11	27,5%	29	72,5%	40	100,0%

* Getroue Getuie-kursus

Deelnemende gemeentes		EE3	Getroue getuies	Alpha	Ander
Proses deurloop					
Gemeentebou	gemiddeld	53,92	18,00		48,57
	mediaan	25,00	15,00		40,00
	variansie		143,857		654,619
	stdafwyking	66,499	11,994		25,586
	minimum	1	5		20
	maksimum	200	47		90
	variasiewydte	199	42		70
Geen proses deurloop					
Nie-gemeentebou	gemiddeld	38,14	21,00		105,91
	mediaan	20,00	20,00		50,00
	variansie	1013,476	284,00		19419,091
	stdafwyking	31,835	16,852		139,352
	minimum	14	4		15
	maksimum	100	40		500
	variasiewydte	86	36		485

Bogenoemde tabelle dui 'n interessante tendens aan. Meer gemeentebougemeentes (30% teenoor 22%) het die EE3-kursus aangebied en daar het ook gemiddeld meer lidmate van die gemeentebougemeentes die EE3 bygewoon (54 teenoor 38), met die mediaan 25 (gemeentebou) teenoor 20 (nie-gemeentebou). Wat die Getroue Getuie-kursus betref, het meer gemeentebougemeentes dit aangebied (40% teenoor 17% met die Chi-kwadraattoets wat 'n betekenisvolle verskil aandui), en tog het die gemeentebougemeentes 'n laer gemiddelde aantal lidmate (18 met mediaan 15) wat dit bygewoon het, teenoor die nie-gemeentebougemeentes (21 met mediaan 20). Dit blyk dat meer gemeentebougemeentes beide die EE3- en Getroue Getuie-kursusse aangebied het as wat die geval by vergelykende gemeentes is en dat minder nie-gemeentebougemeentes 'n groter gemiddelde getal lidmate deur middel van Getroue Getuies opgelei het. Dit is 'n goeie aanduiding van die reikwydte en impak wat die Getroue Getuie-kursus op gemeentebou, sowel as nie-gemeentebougemeentes het.

Gemiddeld het 'n groter getal lidmate by nie-gemeentebougemeentes (106) as by gemeentebougemeentes (49) ander kursusse bygewoon. Dit kan daarop dui dat die nie-gemeentebougemeentes meer met "ander kursusse" as die gemeentebougemeentes

eksperimenteer. Dit blyk dat daar 'n groter geneigdheid by die gemeentebougemeentes is om by die beproefde resepte te bly as wat die geval by die nie-gemeentebougemeentes is.

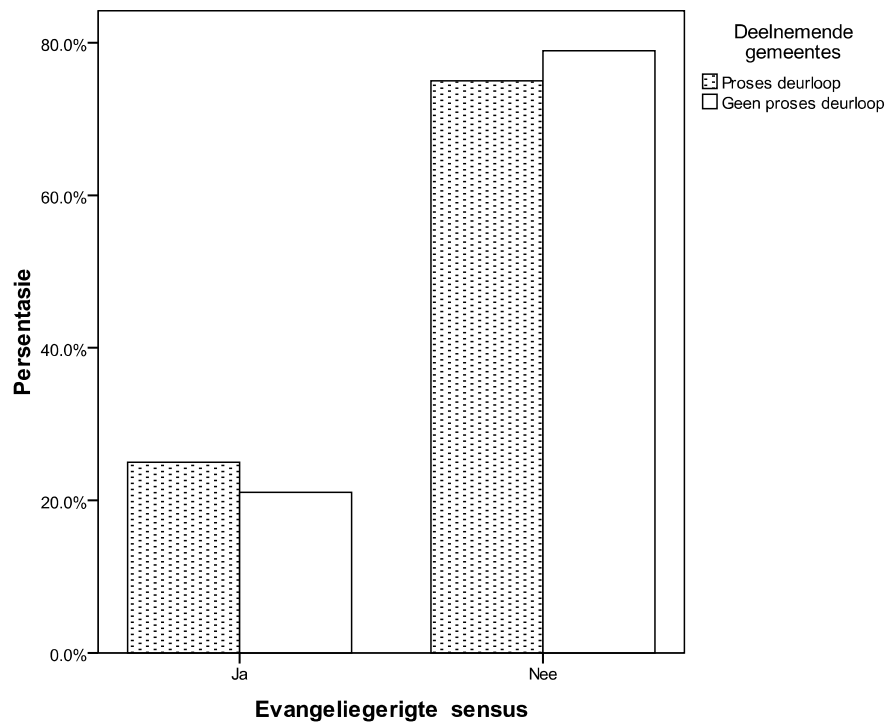
As daar verder vergelykend gekyk word, blyk dit dat 28 gemeentebougemeentes 'n gemiddeld van 35,96 lidmate vir evangelisasiewerk uit die EE3- en Getroue Getuie-kursusse toegerus het, terwyl 11 nie-gemeentebougemeentes 'n gemiddeld van 29,57 lidmate met dieselfde kursusse toegerus het.

Wat die "ander kursusse" betref was daar 7 gemeentebougemeentes wat sodanige kursusse aangebied het, teenoor die 11 nie-gemeentebougemeentes. Soos reeds gemeld, is daar by die gemiddelde aantal lidmate by die nie-gemeentebougemeentes 'n waarde van 106 aangedui, teenoor die 49 van die gemeentebougemeentes. Dit is hoofsaaklik te danke aan 'n uitskieter (gemeente 78) wat die "Walk across the room"- en "Word 'n aansteeklike Christen"-kursusse vir nagenoeg 500 lidmate aangebied het (gemeentegrootte = 3 350 belydende lidmate).

4.3.3 Evangelisasiegerigte sensus

'n Totaal van 96,3% het op hierdie vraag gereageer. 'n Geringe meerderheid gemeentebou-gemeentes (25% teenoor 21,1%) doen evangelisasiegerigte sensus, terwyl die oorgrote meerderheid van respondente dit nie doen nie. Die onderstaande tabel dui die syfers aan:

			Deelnemende gemeentes		Totaal
			Proses deurloop	Geen proses deurloop	
Evang. Sensus	Ja	Getal	10	8	18
		Persentasie	25,0%	21,1%	23,1%
	Nee	Getal	30	30	60
		Persentasie	75,0%	78,9%	76,9%
		Totaal	40	38	78
		Persentasie	100,0%	100,0%	100,0%

4.3.4 By hoeveel geïdentifiseerdes is daar evangelisasie gedoen?

Van die 10 gemeentebougemeentes onder 4.3.3 het 8 (19,5%) hulle getalle verstrek, teenoor 7 (17,5%) van die 8 nie-gemeentebougemeentes. Dit is maar 15 gemeentes in totaal uit die 81 respondente. Dit wil enersyds lyk of evangelisasiegerigte sensus nie regtig in die algemeen by gemeentes realiseer nie, so ook nie die fisiese opvolg van moontlike evangelisasie-objekte nie. Andersyds vertoon die gemeentebougemeentes (die 8 onder hulle) beter as die 7 nie-gemeentebougemeentes waar dit kom by die fisiese besoeke aan geïdentifiseerdes. Die gemeentebougemeentes het gemiddeld by 42 (mediaan 30) geïdentifiseerdes besoek afgelê, teenoor die gemiddeld van 19 (mediaan 18) by die nie-gemeentebou gemeentes.

Gemeentes wat wel by geïdentifiseerdes besoek afgelê het

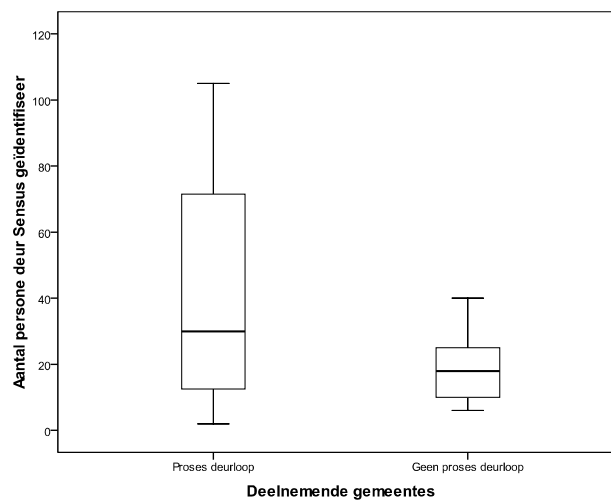
Gemeenteboumodel		Gevalle					
		Geldig		Vermis		Totaal	
		N	Persent	N	Persent	N	Persent
Sensus – geïdentifiseer	Proses deurloop	8	19,5%	33	80,5%	41	100,0%
	Geen proses deurloop	7	17,5%	33	82,5%	40	100,0%

Beskrywing van die twee groepe

By hoeveel geïdentifiseerdes is evangelisasie gedoen?		Statistiek
Proses deurloop	Gemiddelde	41,88
	Mediaan	30,00
	Variansie	1 430,125
	Stdafwyking	37,817
	Minimum	2
	Maksimum	105
	Variasiewydte	103
Geen proses deurloop	Gemiddelde	19,14
	Mediaan	18,00
	Variansie	150,476
	Stdafwyking	12,267
	Minimum	6
	Maksimum	40
	Variasiewydte	34

Die Mann – Whitney U-toets dui nie 'n statisties-betekenisvolle verskil tussen die twee groepe aan nie, hoewel die gemiddelde syfer en mediaan van die 8 gemeentebougemeentes beter vertoon as dié van die 7 nie-gemeentebougemeentes. Daar is ook nie 'n uitskieter onder die gemeentebougemeentes nie.

4.3.5 Hoeveelheid lidmate wat as gevolg van evangelisasiewerk ingeskakel is

Dit blyk dat daar vier gemeentes is wat nie 'n evangelisasiegerigte sensus (4.3.4) gedoen het nie, maar tog lidmate deur evangelisasie in die algemeen bygekry het. Die onderstaande tabelle is gekombineer om dit vir die leser makliker te maak. Daar moet steeds in gedagte gehou word dat slegs 26.8% van die gemeentebougemeentes en 20.0% van die nie-gemeentebougemeentes geantwoord het.

Opsomming van gemeentes t.o.v. heraktivering en belydenisaflegging

Gemeentes		Gevalle					
		Geldig		Ontbreek		Totaal	
		N	Persent	N	Persent	N	Persent
Belydenis-aflegging	Proses deurloop	11	26,8%	30	73,2%	41	100,0%
	Geen proses deurloop	8	20,0%	32	80,0%	40	100,0%
Heraktivering v lidmaatskap	Proses deurloop	11	26,8%	30	73,2%	41	100,0%
	Geen proses deurloop	8	20,0%	32	80,0%	40	100,0%

Vergelyking tussen twee groepe gemeentes

Deelnemende gemeentes		Belydenis v geloof	Heraktivering v lidmaatskap
Proses deurloop			
Gemeentebou	gemiddeld	14,09	15,82
	mediaan	12,00	11,00
	variansie	145,491	193,164
	stdafwyking	12,062	13,898
	minimum	1	2
	maksimum	40	40
	variasiewydte	39	38
Geen proses deurloop			
Nie-gemeentebou	gemiddeld	11,50	4,88
	mediaan	6,00	2,00
	variansie	145,714	41,554
	stdafwyking	12,071	6,446
	minimum	4	0
	maksimum	40	20
	variasiewydte	36	20

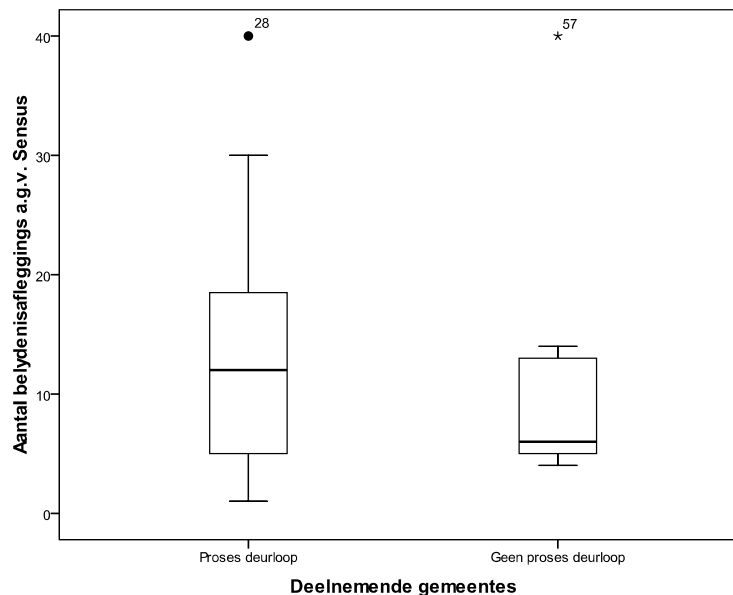
By die aflegging van geloofsbelydenis het die 11 gemeentebougemeentes 'n hoër gemiddeld (14,09) as die nie-gemeentebougemeentes (11,50), terwyl die mediaan van die gemeentebougemeentes die helfte hoër is (12 teenoor 6). Wat die heraktivering van lidmaatskap betref, is die gemeentebougemeentes se gemiddelde (15,82) aansienlik hoër as dié van die nie-gemeentebougemeentes (4,88), terwyl die mediane ook beduidend verskil (11 teenoor 2). Die Mann – Whitney U-toets wys op 'n statisties-betekenisvolle verskil (MWU was 18,500 en die p-waarde ,032). Dit beteken dat betekenisvol meer mense se lidmaatskap by die gemeentebou-gemeentes danksy evangelisasiewerk geaktiveer is, as wat die geval by die nie-gemeentebougemeentes is.

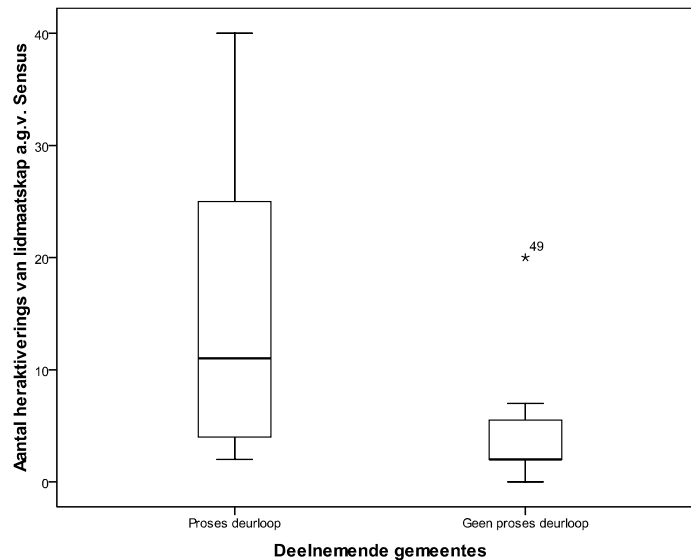
Statistiese toets b

	Sensus - Her - frek
Mann-Whitney U	18.500
Wilcoxon W	54.500
Z	-2.140
Asymp. Sig. (2-tailed)	.032
Exact Sig. [2*(1-tailed Sig.)]	.033 ^a

a. Not corrected for ties.

b. Grouping Variable: Deelnemende gemeentes

4.3.6 Samevattende opmerkings oor evangelisasie

- 4.3.6.1. Meer gemeentebougemeentes as nie-gemeentebougemeentes het die EE3- en Getroue Getuies-kursusse aangebied.
- 4.3.6.2. Die Getroue Getuie-kursus (40%) word meer as die EE3-kursus (30%) deur gemeentebougemeentes aangebied. Die rede is waarskynlik geleë in Malan Nel se opleiding van Getroue Getuie-aanbieders wat merendeels uit die gemeentebougemeentes kom.
- 4.3.6.3. Die Mann-Whitney-toets dui aan dat betekenisvol meer gemeentebougemeentes die Getroue Getuie-kursus aanbied as die nie-gemeentebougemeentes.
- 4.3.6.4. Die EE3-kursus word meer as die Getroue Getuie-kursus (17%) deur nie-gemeentebougemeentes (22%) aangebied.
- 4.3.6.5. Die EE3-kursus is deur 25,9% van die respondente gebruik, terwyl 28,4% die Getroue Getuie-kursus gebruik het. Dit blyk dat die Getroue Getuie-kursus in die 17 jaar van sy bestaan in Suid-Afrika aansienlik veld gewen het teenoor die EE3-kursus wat reeds vir ongeveer 27 jaar in die land aangebied word.
- 4.3.6.6. Die tabelle toon dat 28 gemeentebougemeentes 'n gemiddeld van 36 lidmate vir evangelisasiewerk met die EE3- en Getroue Getuie-kursusse toegerus het, terwyl 11 nie-gemeentebougemeentes 'n gemiddeld van 30 lidmate met dieselfde kursusse toegerus het.
- 4.3.6.7. Dit blyk dat 'n groter gemiddelde getal lidmate by die nie-gemeentebougemeentes die Getroue Getuie-kursus bygewoon het as die

getal by die gemeentebougemeentes. Wanneer EE3 en Getroue Getuies saam bereken word is die gemeentebougemeentes se gemiddeld hoër, soos blyk uit die vorige punt.

- 4.3.6.8. Die Alpha-kursus geniet nie prominente status onder die respondente nie.
- 4.3.6.9. By die ander kursusse (22% van respondente) wat aangebied is, blyk dit dat nie-gemeentebougemeentes geneig is om meer met sulke kursusse te eksperimenteer, terwyl 'n saak uitgemaak kan word dat gemeentebougemeentes eerder by die konvensionele kursusse wat hulle oortyd heen bewys het bly.
- 4.3.6.10. Daar is 'n geringe meerderheid gemeentebougemeentes (4%) wat evangelisasiegerigte sensus doen.
- 4.3.6.11. Die respondente by die gemeentebou-gemeentes het by byna die helfte (mediane 30 vs. 18) meer geïdentifiseerdes evangelisasiewerk gedoen as die nie-gemeentebou-gemeentes, hoewel die Mann-Whitney U-toets dit in terme van die groter geheel nie as statisties-betekenisvol aandui nie.
- 4.3.6.12. Wat die heraktivering van lidmaatskap danksy evangelisasiewerk betref, blyk dit dat die gemeentebou-gemeentes betekenisvol beter gedoen het, soos bevestig deur die Mann-Whitney U-toets.
- 4.3.6.13. Wat belydenisaflegging betref, het die gemeentebougemeentes 'n hoër gemiddeld as die nie-gemeentebougemeentes.
- 4.3.6.14. Wat evangelisasie in geheel betref, is daar 'n duidelik waarneembare tendens in die guns van gemeentebougemeentes. Dit word afgelei uit die geheelbeeld van gemiddeldes en mediane, asook Mann-Whitney-toetse wat aangedui het dat gemeentebougemeentes in twee fasette betekenisvol beter gedoen het.

4.4 KLEINGROEPE

Die vestiging van kleingroepe geniet in baie gemeentes groot voorrang omdat navorsing wêreldwyd die voordele daarvan uitgewys het. Daarby getuig talle gemeentes van die voordele van kleingroepe in terme van betrokkenheid in die gemeente, diens aan die gemeenskap en ook die waarde wat dit vir evangelisasie inhou as synde 'n minder intimiderende toetreeplek vir nie-gelowiges en buitekerklikes. Die vrae aan die respondente was hoofsaaklik daarop gemik om vas te stel tot hoe 'n mate kleingroepe daarin slaag om wel nie-gelowiges en kerkvervreemde mense deur middel van die

unieke werking van die kleingroep, eerstens by die kleingroep in te skakel en tweedens by die gemeente self.

4.4.1 Hoeveelheid kleingroepe

Die vraag wat in hierdie verband aan respondente gestel het, het verband gehou met die hoeveelheid kleingroepe wat in die gemeente gevestig is en steeds funksioneer. 'n Totaal van 36 gemeentebougemeentes het hierop gereageer, teenoor die 28 nie-gemeentebougemeentes. Al die gemeentes wat geen of "0" kleingroepe aangedui het, is in al die ontledings wat hier volg weggelaat: met ander woorde die totale waarmee hier gewerk word, is 36 vir die gemeentebougemeentes en 28 vir die nie-gemeentebougemeentes. Ontbrekende waardes word dus ook relatief tot hierdie twee getalle gegee. Onderstaande tabelle toon die basiese statistieke aan:

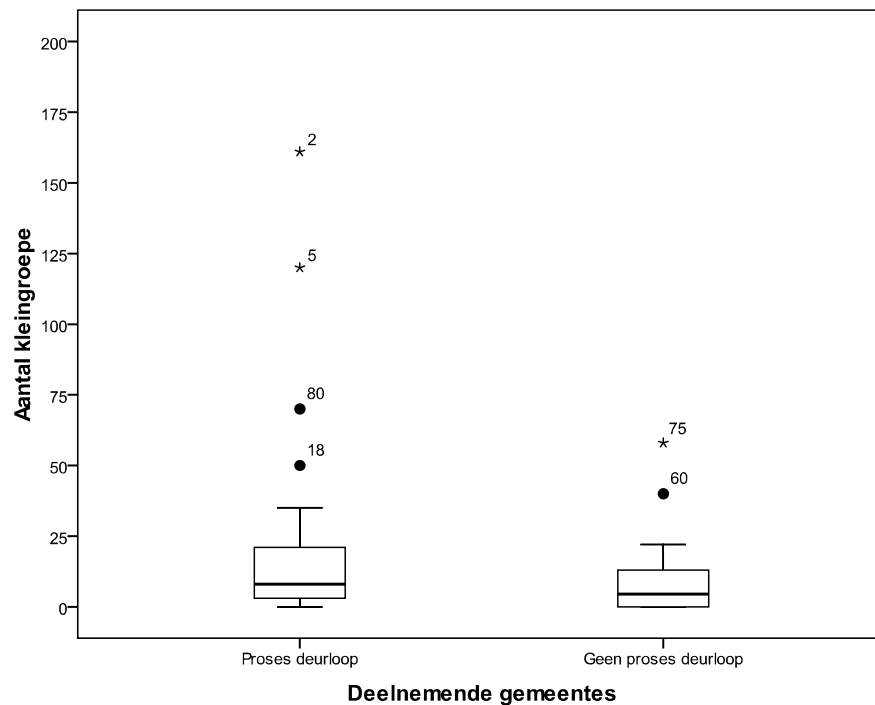
Opsomming van die 2 groepe se respons t.o.v. hoeveelheid kleingroepe

Kleingroepe in Gemeentes	Deelnemende gemeentes					
	Geldig		Ontbrekend		Totaal	
	N	Persentasie	N	Persentasie	N	Persentasie
Proses deurloop	36	100,0%	0	0,0%	36	100,0%
Geen proses deurloop	28	100,0%	0	0,0%	28	100,0%

Vergelyking wat getal kleingroepe betref

Deelnemende Gemeentes		Statistiek
Gemeentebou	Proses deurloop	Gemiddeld 21,17
		Mediaan 10,00
		Variansie 1098,257
		Stdafwyking 33,140
		Minimum 1
		Maksimum 161
		Variasie-wydte 160
Nie gemeentebou	Geen prosas deurloop	Gemiddeld 11,86
		Mediaan 9,00
		Variansie 147,905
		Stdafwyking 12,162
		Minimum 1
		Maksimum 58
		Variasie-wydte 57

Daar is 'n uitskieter onder die gemeentebougemeentes waar 160 kleingroepe in die gemeente gevestig is. Dit bring die gemiddeld op byna die helfte meer as die nie-gemeentebougemeentes te staan, terwyl die mediaan met 1 punt verskil. Die Mann-Whitney U- toets het ook aangedui dat daar nie 'n statisties-beduidende verskil tussen die twee groepe gemeentes uitgewys kan word nie. Die houer-en-punt-stipping hieronder bied die bevindings visueel aan:

4.4.2 Word die kleingroepe aangemoedig om nuwe mense te nooi?

Die “oopstoel”-gedagte is ’n bekende konsep by kleingroepbediening. Die lede word by elke byeenkoms daaraan herinner dat die leë stoel gevul moet word. Die genooies kan uiteraard gemeentedelede wees, maar daar behoort altyd ’n appèl op kleingroepedelede te rus om óók gedurig uitnodigings aan nie-gelowiges en buitkerklikes te rig. Behalwe dat kleingroepe ’n minder intimiderende omgewing vir die eerste treë na geloof daarstel, is dit ook ’n veilige tuiskomplek waar geloofswaarhede vasgelê word.

Nooi kleingroepe nuwe mense na byeenkomste?

		Deelnemende gemeentes		Totaal
		Proses deurloop	Geen proses deurloop	
Ja	Getal	29	22	51
	Persentasie	85,3%	88,0%	86,4%
Nee	Getal	2	3	5
	Persentasie	5,9%	12,0%	8,5%
Onseker	Getal	3	0	3
	Persentasie	8,8%	0,0%	5,1%
Totaal	Getal	34	25	59
	Persentasie	100,0%	100,0%	100,0%

Uit bostaande tabel blyk duidelik dat daar meer gemeentebougemeentes is wat kleingroeplede aanmoedig om nuwe mense uit te nooi. Van die 36 gemeentebougemeentes (4.4.1) het 29 “ja” geantwoord, teenoor die 22 van die oorspronklike 28 nie-gemeentebou-gemeentes (4.4.1) wat “ja” geantwoord het. Die Chi-kwadraattoets dui egter nie ’n statisties-betekenisvolle verskil tussen die twee groepe gemeentes aan nie.

4.4.3 Hoeveel kleingroepe reik uit na die gemeenskap?

Kleingroepe is geneig om te verval in wat algemeen na verwys word as “koinonitus”. Hierdie term verwys na kleingroepe wat net belang by mekaar het en wat neig om ’n eksklusiewe soort “klik” te word. Diens aan die gemeente, en veral die gemeenskap help kleingroepe om van “koinonitus” te ontsnap deurdat die groep ook na buite begin fokus.

Onderstaande tabel toon aan dat 32 (88,9%) gemeentebougemeentes se kleingroepe wel in die gemeenskap betrokke is, teenoor die 19 (67,9%) nie-gemeentebougemeentes. Daar is wel ’n tendens ten gunste van die gemeentebougemeentes te bespeur, hoewel die Mann–Whitney U-toets nie ’n beduidende statistiese verskil tussen die twee groepe gemeentes aandui nie.

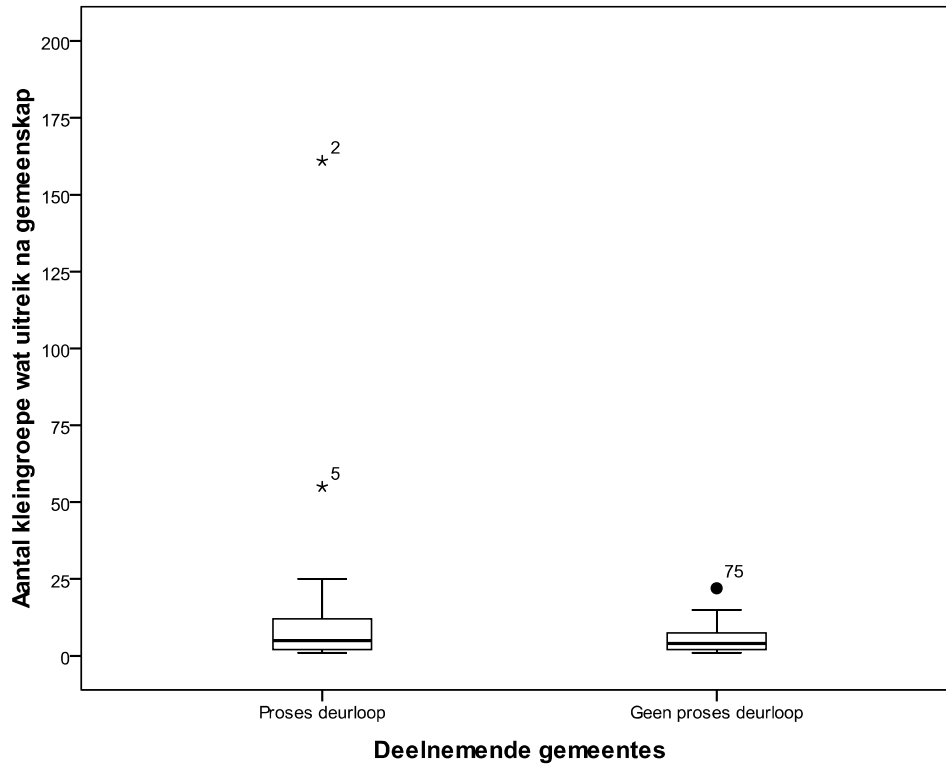

Opsomming van respondente se reaksie

Deelnemende gemeentes		Gevalle					
		Geldig		Ontbrekend		Totaal	
		N	Persent	N	Persent	N	Persent
Kleingroepe uitreike	Proses deurloop	32	88,9%	4	11,1%	36	100,0%
	Geen proses deurloop	19	67,9%	9	32,1%	28	100,0%

Opsommende statistieke tussen die twee groepe

Deelneemende gemeentes			Statistiek
Frekwensie van kleingroep uitreike	Proses deurloop	Gemiddelde	13,44
		Mediaan	5,00
		Variansie	836,577
		Stdafwyking	28,924
		Minimum	1
		Maksimum	161
		Variasiewydte	160
	Geen proses deurloop	Gemiddelde	5,68
		Mediaan	4,00
		Variansie	28,450
		Stdafwyking	5,334
		Minimum	1
		Maksimum	22
		Variasiewydte	21

Soos in 4.4.1 genoem, is daar 'n uitskietergemeente wat die gemiddeld by die gemeentebougemeentes verhoog, hoewel die mediaan slegs met een punt tussen die twee groepe verskil.

4.4.4 Lidmate deur middel van kleingroepbediening toegevoeg

Soos by sending en evangelisasie is hierdie punt die meer effektiewe aanduiding van missionale sukses. Die maatstaf was die byvoeging van lidmate oor die afgelope 5 jaar deur die aflegging van geloofsbelydenis en die heraktivering van lidmaatskap.

Opsomming van twee groepe

Deelnemende gemeentes		Gevalle					
		Geldig		Ontbrekend		Totaal	
		N	Persent	N	Persent	N	Persent
Belydenis-aflegging dmv kleingroepe	Proses deurloop	14	38,9%	22	61,1%	36	100,0%
	Geen proses deurloop	5	17,9%	23	82,1%	28	100,0%

Baie minder gemeentes uit beide groepe (14 teenoor 5) het op hierdie vrae gereageer.

Dit kan waarskynlik aan die volgende faktore toegeskryf word:

- Die mooi ideaal van uitnodigings aan nie-gelowiges en kerkvervreemdes slaag nie altyd in sy doel nie.
- Kleingroepe is waarskynlik steeds te “na-binne-gerig” (koinonitus) in hulle werksaamhede, terwyl ’n goeie missionale bewussyn oor die algemeen ontbreek.
- Daar is dalk nie noukeurig rekord van hierdie tipe statistieke in gemeentes gehou nie en dit is waarskynlik veral in die groter gemeentes moeiliker om sodanige statistiek by te hou.

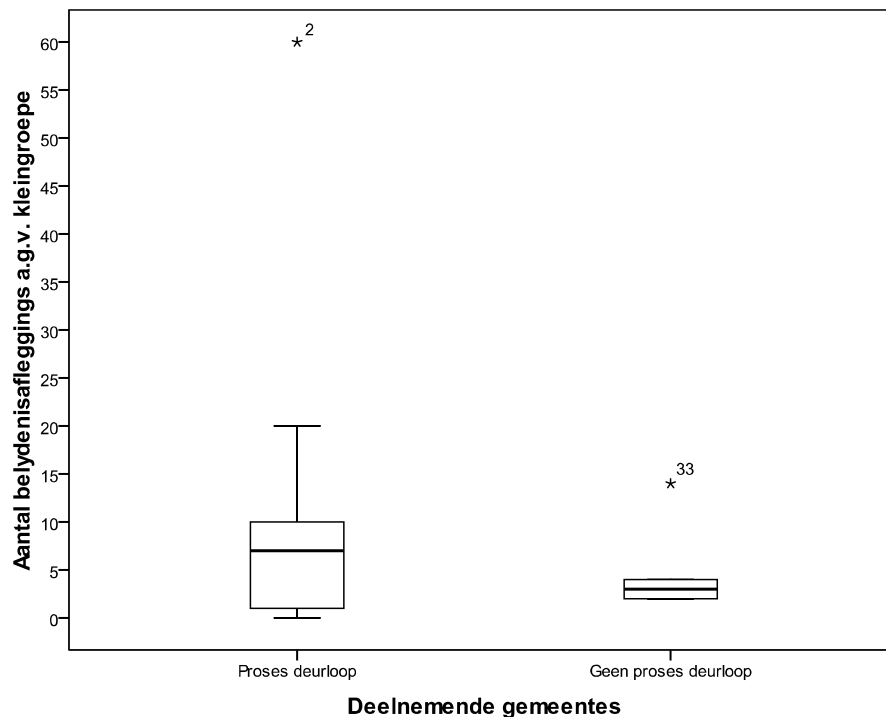
Beskrywende statistiek

Deelnemende gemeentes		Statistiek	
Frekwensie - belydenisaflegging d.m.v. kleingroepe	Proses deurloop	Gemiddeld	10,21
		Mediaan	7,00
		Variansie	239,412
		Std.afwyking	15,473
		Minimum	0
		Maksimum	60
		Variasiewydte	60
	Geen proses deurloop	Gemiddeld	2,80
		Mediaan	3,00
		Variansie	0.700
		Std.afwyking	0,837
		Minimum	2
		Maksimum	4
		Variasiewydte	2

’n Totaal van 14 gemeentebou-gemeentes teenoor die 5 nie-gemeentebou-gemeentes het hier geantwoord. In vergelying met die statistiek by evangelisasie (4.3.5) blyk dit dat meer gemeentebou-gemeentes missionaal sukses behaal het (14 t.o.v. kleingroepe en 11 by gewone evangelisasie) met behulp van hulle kleingroepbediening. Dit kan ’n aanduiding wees dat kleingroepbediening dit uit ’n missionale oogpunt effens makliker maak hoewel daar nie definitiewe aannames en veralgemenings uit hierdie statistiek

gemaak kan word nie. By die nie-gemeentebou-gemeentes wil dit lyk of die tradisionele manier van evangelisasiewerk effens meer vrugte afwerp as deur middel van hulle kleingroepbediening.

Die gemiddelde syfer en mediane is hoër by die gemeentebougemeentes (Sien onderstaande houer-en-punt-stipping). Dit kan dui op 'n tendens dat gemeentebougemeentes meer daarin slaag om deur middel van hulle kleingroep bediening lidmate te kry om belydenis van geloof af te lê as die nie-gemeentebougemeentes – hoewel dit nie deur die Mann–Whitney U-toets as 'n statisties betekenisvolle verskil aangedui word tussen die twee groepe gemeentes nie.

Die vraag oor die heraktivering van lidmaatskap is deur ietwat meer gemeentes beantwoord naamlik 16 (44,4%) gemeentebougemeentes en 8 (28,6%) nie-gemeentebougemeentes.

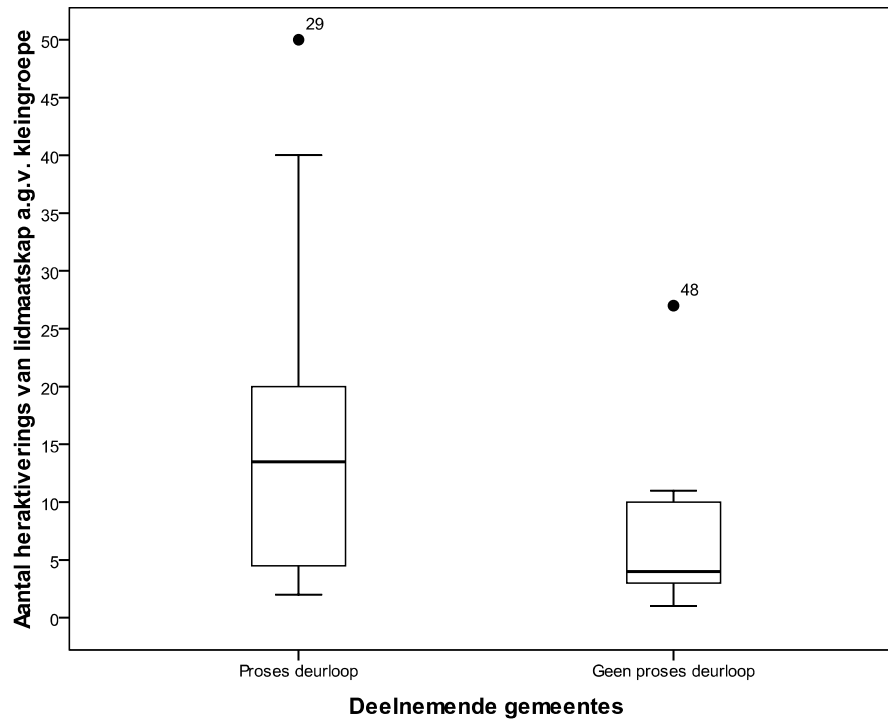
Opsomming van twee groepe

Deelnemende gemeentes		Gevalle					
		Geldig		Vermis		Totaal	
		N	Persent	N	Persent	N	Persent
Heraktivering v	Proses deurloop	16	44,4%	20	55,6%	36	100,0%
lidmaatskap dmv	Geen proses deurloop	8	28,6%	20	71,4%	28	100,0%
kleingroepe							

Die gemeentebougemeentes wat hier geantwoord het se gemiddelde aantal heraktiverings (15,31 teenoor 8,63) is hoër as die nie-gemeentebougemeentes. Die mediaan verskil ook aansienlik (13,5 teenoor 7). Ook hier is 'n duidelike tendens waar te neem by die respondente wat geantwoord het in die guns van die gemeentebougemeentes, hoewel die Mann-Whitney U-toets dit nie as statisties betekenisvol staaf nie.

Beskrywing van statistieke

Deelnemende gemeentes			Statistiek
Frekwensie – heraktivering v lidmaatskap dmv kleingroepbediening	Proses deurloop	Gemiddelde	15.31
		Mediaan	13.50
		Variansie	200.896
		Std.afwyking	14.174
		Minimum	2
		Maksimum	50
		Variasiewydte	48
	Geen proses deurloop	Gemiddelde	8.63
		Mediaan	7.00
		Variansie	69.982
		Std.afwyking	8.366
		Minimum	1
		Maksimum	27
		Variasiewydte	26

4.4.5 Samevattende opmerkings oor kleingroepe

4.4.5.1. Die hele saak van kleingroepe het goed posgevat onder gemeentes in die algemeen. Die gemeentes uit die gemeentebougroep het meer kleingroepe gevestig.

4.4.5.2. Dit blyk dat beide groepe oor die algemeen erns maak met die “oopstoel” gedagte en wel nie-gelowige en kerkvervreemde mense uitnooi na hulle byeenkomste.

4.4.5.3 Daar is meer kleingroepe van gemeentebougemeentes betrokke in die gemeenskap.

4.4.5.4 Oor die algemeen slaag kleingroepe nie genoegsaam daarin om nie-gelowiges en kerkvervreemdes by die gemeente in te skakel nie. Daar is waarskynlik steeds te veel van ’n na-binne-gerigtheid by kleingroepe. Gemeentebougemeentes kon wel deur middel van hulle kleingroepbediening meer nie-gelowiges en kerkvervreemdes by die gemeente inskakel.

4.4.5 5. Kleingroepe toon tog, wat die missionale betref, ’n effens beter suksessyfer as die normale evangelisasiewerk in ’n gemeente, hoewel die statistiese toets nie definitiewe afleidings regverdig nie. By nie-gemeentebougemeentes wil dit lyk of

die tradisionele manier van evangelisasiewerk, eerder as hulle kleingroepbediening, vir hulle ietwat meer vrugte afwerp.

4.4.5.6 Meer kleingroepe uit beide groepe kon daarin slaag om lidmaatskap te heraktiveer. Gemeentebougemeentes het meer heraktiverings van lidmaatskap as die nie-gemeentebougemeentes gehad.

4.4.5.7 In die algemeen beskou, dui die syfers ten opsigte van kleingroepe se missionale werking 'n meer gunstige tendens by die gemeentebougemeentes aan as wat die geval by die nie-gemeentebougemeentes is.

4.5 DIENS AAN DIE GEMEENSKAP

Die betrokkenheid van gemeentes in hulle gemeenskap is van kardinale belang, soos in punt 2.5.3 (p. 149) beredeneer. Met hierdie vraag is gepoog om gemeentes se betrokkenheid by algemene aksies wat landswyd voorkom, te meet. Die lys van ander aktiwiteite wat nie genoem word nie, lewer interessante aktiwiteite op. Ter wille van die uitkoms van die hipotestelling word gemeentebou-gemeentes weer eens met nie-gemeentebougemeentes, vergelyk, hoewel daar met dankbaarheid kennis geneem word van die betrokkenheid in die gemeenskap oor die algemeen.

4.5.1 Die verskillende aksies/projekte waarby gemeentes betrokke is.

Onder hierdie punt word altesaam 12 projekte as voorbeelde genoem en laat dit ook 'n keuse om óók ander projekte waarby die gemeente betrokke is, te meld. Eerstens word die getal respondente weergegee wat antwoorde ten opsigte van die verskillende aksies verstrek het. Let daarop dat onderstaande tabel net reflekteer of dit 'n gemeenteprojek is, al dan nie. Die veronderstelling is dat as kleingroepe byvoorbeeld by 'n aksie betrokke is, dit ook die gemeente is wat eienaarskap daarvoor neem.

Getal gemeentes wat geantwoord het

	Gevalle					
	Geldig		Ontbrekend		Totaal	
	N	Persent	N	Persent	N	Persent
Sopkombuis	71	87,7%	10	12,3%	81	100,0%
Niebederfbare kos	74	91,4%	7	8,6%	81	100,0%
Klere en komberse	78	96,3%	3	3,7%	81	100,0%
Deurgangsbehuising	75	92,6%	6	7,4%	81	100,0%
Straatkinders	73	90,1%	8	9,9%	81	100,0%
Behuising - hulpbehoewendes	71	87,7%	10	12,3%	81	100,0%
Terminale sorg	71	87,7%	10	12,3%	81	100,0%
Ouetehuse	73	90,1%	8	9,9%	81	100,0%
Kinderhuse	75	92,6%	6	7,4%	81	100,0%
Fasiliteite - instansies	75	92,6%	6	7,4%	81	100,0%
Fasiliteite - opvoed	77	95,1%	4	4,9%	81	100,0%
Plakkerskampe	73	90,1%	8	9,9%	81	100,0%

Bostaande tabel dui op 'n goeie antwoordsyfer van 87% en meer, ongeag of die gemeentes “ja” of “nee” ten opsigte van betrokkenheid aangedui het. In die tabel hieronder word die gemeentebougemeentes en nie-gemeentebougemeentes afsonderlik aangedui, met hulle persentasies uitgedruk ten opsigte van die onderskeie aksies. Waar gemeentebougemeentes se persentasies hoër is, is dit in turkoois gearseer, en waar nie-gemeentebougemeentes 'n hoër persentasie het, is dit in groen gearseer.

Aksies/projekte waarby gemeentes betrokke is						
Aksies of projekte	Gem Bou vs. nie-Gem Bou	Gemeente projek	Gemeentes met kleingroepe betrokke	Gemeentes wat finansieël bydra	Lang-termyn	Kort-termyn
Sopkombuis	Proses	29 76,3%	13 50,0%	26 70,3%	26 89,7%	3 10,3%
	Geen proses	24 72,7%	12 50,0%	22 75,9%	23 82,1%	5 19,9%
Niebederfbare kos	Proses	34 89,5%	21 80,8%	25 75,8%	28 90,3%	3 9,7%
	Geen proses	31 86,1%	11 55,0%	24 85,7%	19 67,9%	9 32,1%
Klere en komberse	Proses	39 95,1%	17 68,0%	25 73,5%	30 90,9%	3 9,1%
	Geen proses	35 94,6%	15 75%	19 65,5%	15 50,0%	15 50%
Deurgang behuising	Proses	8 21,1%	3 9,4%	10 28,6%	7 58,3%	5 41,7%
	Geen proses	6 16,2%	0 0%	4 16,0%	3 60%	2 40%
Straatkinders	Proses	8 20,5%	3 9,7%	7 19,4%	7 87,5%	1 12,5%
	Geen proses	9 26,5%	2 8,3%	10 38,5%	6 42,2%	7 53,8%
Behuising hulpbehoewendes	Proses	12 31,6%	4 13,3%	13 37,1%	11 84,6%	2 15,4%
	Geen proses	12 36,4%	4 19,0%	10 40,0%	8 66,7%	4 33,3%
Terminale sorg	Proses	17 44,7%	12 42,9%	13 40,6%	16 88,9%	2 11,1%
	Geen proses	9 27,3%	2 10,0%	10 38,5%	10 83,3%	2 16,7%
Ouete huise	Proses	33 86,8%	18 75,0%	32 94,1%	31 91,2%	3 8,8%
	Geen proses	31 88,6%	14 63,6%	26 86,7%	24 96,0%	1 4,0%
Kinderhuise	Proses	30 78,9%	20 71,4%	27 79,4%	24 82,8%	5 17,2%
	Geen proses	27 73,0%	9 45,0%	21 77,8%	23 88,5%	3 11,5%
Gemeentefasiliteite vir ander instansies	Proses	27 69,2%	6 26,1%	Nvt	19 79,2%	5 20,8%
	Geen proses	25 69,4%	5 29,4%	Nvt	18 75,0%	6 25,0%

Gemeente fasiliteite opvoedkundig	Proses	26	9	Nvt	18	3
		65,0%	37,5%	Nvt	85,7%	14,3%
	Geen proses	21	4	Nvt	12	3
		56,8%	18,2%	Nvt	80,0%	20,0%
Betrokke by plakkerskampe	Proses	17	8	9	10	6
		44,7%	32,0%	36,0%	62,5%	37,5%
	Geen proses	8	3	8	6	4
		22,9%	13,6%	34,8%	60,0%	40,0%

Ten einde sin uit al die inligting in hierdie tabelle te maak, is dit makliker om dit in groepe te klassifiseer en dan 'n oorsigtelike beeld van die twee groepe se betrokkenheid en effektiewe funksionering te vorm. Die aksies wat in sinvolle eenhede saamhoort is voedsel en kleding (sopkombuis, niebederfbare voedsel, klere en komberse); behuising in die algemeen (deurgangbehuising, behuising vir hulpbehoewendes, ouetehuse en kinderhuse); algemene sorg (straatkinders; vigs- en ander terminale pasiënte, plakkerskampe); beskikbaarstelling van gemeentefasiliteite (gratis vir instansies in gemeenskap, vir opvoedkundige doeleindes van die gemeenskap).

4.5.2 Projekte ten opsigte van voedsel en kleding

Beide groepe respondente het goed op hierdie vraag gereageer en alle aanduidings is daar dat hierdie basiese vorm van hulpverlening in die algemeen hoog op die agenda by gemeentes is. Wat die vraag of die projek 'n gemeenteprojek is betref, het gemeentebougemeentes oor die algemeen beter gevaar (die persentasies in bostaande tabel wat in turkoois gearseer is) en dit weerspieël ook baie duidelik in die langtermyn kolom. Dit is verblydend dat kleingroepe van beide groepe by hierdie projekte betrokke is. By die nie-gemeentebougemeentes is daar ietwat meer gemeentes met kleingroepbetrokkenheid (die persentasies in bostaande tabel wat in groen gearseer is).

Deelnemende gemeentes			Statistiek
Voedsel en klere	Proses deurloop	Gemiddelde	7,3464
		Mediaan	6,9044
		Variansie	18,515
		Std.afwyking	4,30288
		Minimum	0.50
		Maksimum	16,25
		Variasiewydte	15,75

Geen proses deurloop	Gemiddelde	6,9566
	Mediaan	5,4545
	Variansie	13,605
	Std.afwyking	3,68845
	Minimum	2,27
	Maksimum	16,33
	Variasie wydte	106

4.5.3 Projekte t.o.v. behuising in die algemeen

Die persentasie gemeentes wat by deurgangbehuising en die verskaffing van behuising aan hulpbehoewendes betrokke is, is heelwat kleiner as in die geval van voedsel en kleding. Dit het waarskynlik te make met die feit dat groter koste en administratiewe monitering by behuising betrokke is. Die gemeentebougemeentes het as groep groter betrokkenheid by deurgangbehuising (soos aangedui deur die turkoois arsering in die tabel hierbo) getoon, terwyl die nie-gemeentebougemeentes ietwat beter by behuising aan hulpbehoewendes gevaar het (die groen gearseerde persentasie hierbo).

Wat ouetehuse en kinderhuse betref, is die betrokkenheid by beide groepe weer groter (meestal meer as 70% in die onderskeie groepe). As langtermyn bediening het die nie-gemeentebougemeentes met enkele persentasiepunte beter gevaar, terwyl die gemeentebougemeentes oor die korttermyn weer beter gevaar het (vergelyk weer die gearseerde gedeeltes in bostaande tabel). Met die uitsondering van enkele kategorieë het die gemeentebou-gemeentes oor die algemeen beter gevaar.

4.5.4 Projekte ten opsigte van algemene sorg

Heelwat minder gemeentes was weer by straatkinders betrokke. Wat sorg aan vigs- en ander terminale pasiënte betref, was daar beduidend meer gemeentebougemeentes betrokke. Die Mann-Whitney U-toets dui op 'n statisties-beduidende verskil tussen die twee groepe op die 10%-peil met 'n p-waarde van 0,073. Dit is ook verblydend dat daar by beide groepe aanduidings van 'n langtermyn verbintenis met hierdie siekes is. Wat betrokkenheid by plakkerskampe betref, geld dieselfde tendense by gemeentebougemeentes. Gemeet aan beide groepe se persentasie betrokkenheid, is daar 'n redelike vermoede dat hierdie bedieninge die "stiefkinders" van hulpverleningsbedieninge is.

Vigs- en terminale pasiënte

	Vigs %
Mann-Whitney -U	13,000
Wilcoxon- W	28,000
Z	-1,792
Asymp. Sig. (2-tailed)	0,073
Exact Sig. [2*(1-tailed Sig.)]	.082 ^a

4.5.5 Projekte ten opsigte van beskikbaarstelling van gemeentefasiliteite

Die groter getal gemeentes uit beide groepe wat hulle fasiliteite vir verskillende instansies beskikbaar stel, is bemoedigend. Behalwe dat die sigbaarheid van die kerkkompleks verhoog, dui dit op 'n gesindheid van 'n gemeente wat ook die gemeenskap met hulle fasiliteite dien. Beide groepe het goed gevaar en daar is min te kies tussen die twee.

Wanneer die verskillende tabelle onder 4.5.1 wat 'n baie beknopte weergawe is van ure, dae, maande en jare se geswoeg en sweet in God se koninkryk, bestudeer word, word die geweldige omvang van barmhartigheidsprojekte landswyd duidelik. Hoe verreken 'n mens die nood van die gemeenskap, die gesindheid waarmee gelowiges onbaatsugtige diens lewer, ure wat spandeer word aan die opstel van diensroosters, die insameling van middele, die moegheid van mense wat ure op die voete is om nood te verlig? Hoe heg jy 'n waarde aan sweet en trane, konflikte wat mag opduik en hanteer moet word, slapelose nagte van kommer omdat die omvang van nood wil oorweldig, skuldgevoelens omdat gemeentes nog nie naasteby genoeg doen nie? 'n Mens voel om in die taal van die Bybel vir elke gemeente wie se betrokkenheid by die gemeenskap in hierdie studie reflekteer (en ook menige ander gemeentes) te sê: "Mooi so! Jy is 'n goeie en getroue slaaf. Oor min was jy getrou, oor baie sal Ek jou aanstel" (Matt 25:21).

Aan die ander kant behoort daar by die gemeente die blywende versugting te wees om steeds beter te doen, meer lidmate te mobiliseer om by meer projekte in die gemeenskap betrokke te wees. Gemeentes wat 'n gestruktureerde gemeentebouproses van stapel gestuur het, slaag tog in die algemeen beter hierin. Natuurlik is daar gemeentes sonder 'n gestruktureerde proses wat uitstekend vaar. As mens na die tabelle (L.w. die aantal lidmate hier betrokke is 'n persentasie van die lidmaatgetalle)

kyk, en bloot oorsigtelik die kleurmerkers volg (Gemeentebou – turkoois en nie-gemeentebou – groen), merk jy die verskil duidelik op. Wanneer 'n waarde aan die kleure geheg word, kom die volgende persentasie na vore: Gemeentebou – 61% teenoor nie-gemeentebou – 39%. Toegegee, daar is soveel nuanses van statistiese data wat nie verreken is nie, maar dit bied tog 'n geloofwaardige aanduiding.

Gemeentes is ook gevra om die getal lidmate wat by die aksies betrokke is, aan te dui. Van die getalle wat deur sommige gemeentes gegee is, het onrealisties gelyk. So is daar byvoorbeeld gerapporteer dat al die belydende lidmate fisies by sokkombuise betrokke is. Om hierdie rede is besluit om die getal lidmate betrokke as 'n persentasie van die totale lidmaattal van die gemeente te bereken. Persentasies wat onrealisties hoog was, is aangepas deur dit te vervang met die gemiddelde % wat verkry is nadat die onrealistiese persentasie uitgelaat is.

Beskrywende statistiek vir die persentasie lidmate wat by die verskillende aksies betrokke is, verskyn in die tabel hieronder. Gemiddeld 3,1% van die totale lidmaattal van gemeentes wat 'n gemeentebouproses deurloop het, is byvoorbeeld by die verskaffing van nie-bederfbare voedsel betrokke, terwyl by gemeentes wat nie 'n gemeentebouproses deurloop het nie 'n gemiddelde persentasie van 2,17 by sokkombuise betrokke is. Daar is meer turkoois gearseerde persentasies as groen persentasies wat dui op groter betrokkenheid van lidmate van gemeentes wat die gemeentebouprogram gevolg het.

Statistiek	Sop kombuis	Nie bederf Bare voedsel	Klere en komberse	Deurgang behuising	Straat kinders	Behuising aan armes	Terminale sorg	Ouete-huise	Kinder huise	Fasili-teite aan Instansies	Fasili-teite opvoedkundig	Plakkers kampe
Gemeentebou												
gemiddeld	1.8717	3.1427	2.1488	.4093	.8116	.7454	1.1121	2.1392	2.1247	nvt	nvt	.9488
mediaan	1.5652	2.3300	1.5918	.3868	.5666	.6717	1.0642	1.3333	1.7253	nvt	nvt	.9585
std afwyking	1.19517	3.03052	1.88552	.18386	.45384	.32266	.67242	1.64769	1.75132	nvt	nvt	.53931
minimum	.20	.13	.17	.19	.40	.40	.28	.33	.40	nvt	nvt	.17
maksimum	4.62	11.79	8.18	.67	1.42	1.36	2.80	5.88	7.08	nvt	nvt	1.75
var wydte	4.42	11.66	8.02	.48	1.02	.96	2.52	5.55	6.68	nvt	nvt	1.59
Nie-gemeentebou												
gemiddeld	2.1719	2.6386	3.4960	.4151	.5401	.5851	.5185	2.9632	2.7486	nvt	nvt	.8380
mediaan	1.8850	1.8706	2.6900	.4100	.5533	.6010	.1493	2.0517	1.0909	nvt	nvt	.6399
std afwyking	1.79389	2.96443	3.03942	.13194	.17447	.20836	.66807	2.28327	2.83920	nvt	nvt	.79315
minimum	.54	.41	.30	.29	.36	.27	.08	.38	.38	nvt	nvt	.15
maksimum	7.87	12.07	13.21	.55	.69	.83	1.67	9.09	8.24	nvt	nvt	1.92
var wydte	7.34	11.66	12.91	.26	.33	.56	1.58	8.71	7.86	nvt	nvt	1.77

Behalwe die 12 voorbeelde van dienslewering wat genoem is en waarop gemeentes kon reageer, was daar ook geleentheid om ander projekte aan te dui. Hierdie projekte word nie in terme van die twee groepe verreken nie, maar word bloot vir interessantheid in die volgende tabel weergegee. As 'n mens deur die lysie kyk, is dit bemoedigend om die kreatiwiteit van gemeentes te sien asook die wye spektrum van dienslewering waarby hulle betrokke geraak het.

Ander aksie/projekte van gemeentes t.o.v. gemeenskap	
Gemeentebou	Nie-gemeentebou
<p>Tronkbediening; Skool vir gestremdes via Nova; Leierskap + entrepreneursopleiding vir agtergeblewenes; paroolinskakeling by gemeenskap; Roei- akademie (leer swart kinders kanosport en lewensvaardighede; bou van basis vir FCE in Zambië; Ondersteuning van plaaslike VGK gemeente; opleiding van swart lekepredikers in samewerking met Prof. Malan Nel; naaldwerkklasse vir vroue; polisiebetrokkenheid; Free to Serve; Nkagisang; deurlopende hulp aan arm-blankes wat in gemeenskap intrek en waarvan ons bewus is; CMC; Zimbabwe; traumaberaad vir misdadaagoffers; gemeenskapsforum; gee brood aan mense op straat en aan koerantverkopers; voorsien kerkgebou en eetgoed vir begrafnisse aan families buite die gemeente; hospitiem vir terminale pasiënte; hulpverlening by mediese kliniek (skoonmaak, besoek, middele); sorgforum vir hulpbehoewendes; meer-as-'n-nommer-projek (spuitverf nommers gratis op sypaadjies en deel 'n lys van noodnommers uit);</p>	<p>Geel handskoenprojek (lidmate aanvaar verantwoordelikheid vir opruim van omgewing); Aksie "optel" (betaal werkloses om strate skoon te maak); gevangenisbediening; hulpverlening by huis vir haweloses; PEN seekamp; naaldwerk-en skryfklasse; vrywillige diens van leraar as kapelaan by SANW; betrokke by swart kleuterskool asook by swart hoërskool; Winterveld ashoopgemeenskap; armblanke kinders; betrokke by versorgingsprojek vir geregistreerde weeskinders; opleiding van kerkleiers dmv Nehemia Bybelinstituut; Adonai-sentrum vir multigestremdes; entrepreneursbediening (opleiding van sakemanne); werkverskaffingsprojek (laat 15 werkloses eetgerei poleer); xtreme makeover (8 huise reeds opgeknip om inwoners selfrespek te laat herwin); ondersteuning en finansiële hulp aan mishandelde vroue; kamp vir plaaswerkers; skryfbehoeftes en kersgeskenke aan behoeftige kinders;</p>

4.5.6 Toevoeging van lidmate as gevolg van dienslewering aan gemeenskap

'n Respondent het in antwoord op hierdie vraag soos volg opgemerk: "Dom vraag! Is NIE van belang vir dienswerk!!" 'n Ander respondent se reaksie: "Lidmaatskap vir ons eie gemeente was nie die doel nie." Twee ander het aangedui dat lidmate wat geheraktiveer word, by hulle eie gemeentes ingeskakel het.

Hierdie “heilige verontwaardiging” van veral die eerste twee respondente is heel geregverdig en is ’n aanduiding dat die manier waarop die vraag gestel is dalk dubbelsinnig oorgekom het. Natuurlik gaan dit nie oor ’n goedkoop “wen-van-siele” nie, dit sou niks anders as ’n godsdienstige smousery waar alles teen halfprys uitverkoop word nie. Barmhartige dienslewering word altyd gemotiveer vanuit ’n nederige dankbaarheid vir die verlossing wat die gemeente in en deur Jesus Christus ontvang het. Die dank en eer kom Christus toe en die gemeente mag met geen bybedoeling te werk gaan soos byvoorbeeld om lidmate van ander gemeentes af te rokkel of om mense net ter wille van hulle bekering te bedien nie. Opregte dienslewering wat spruit uit ware liefde vir God en medemens werk aansteeklik – dit inspireer en maak ’n appèl op hulle wat gedien word. Dit maak ook ’n appèl op diegene wat op watter wyse ook al as medewerkers by dienslewering betrokke raak – gelowig of nie gelowig nie. Wanneer mense tot geloof kom vanweë die toegewyde werk van die gemeente is dit alleen maar die werk van God en ’n neweproduk van ’n gehoorsame gemeente se werk. Die nuwe gelowiges of diegene wat hulle lidmaatskap wil heraktiveer behoort aangemoedig te word om dit in ’n gemeente van hulle eie keuse te laat realiseer. Wanneer mense uiteindelik tog by die “dienende gemeente” wil aansluit, geskied dit in ’n dankbare gesindheid teenoor die Heer van die Kerk wat alles moontlik gemaak het. Met dit in ag genome word daar vervolgens gekyk na lidmate wat deur middel van aflegging van geloofsbelydenis en die heraktivering van lidmaatskap tot gemeentes gevoeg is.

4.5.7 Aflegging van geloofsbelydenis deur middel van gemeenskapsdiens

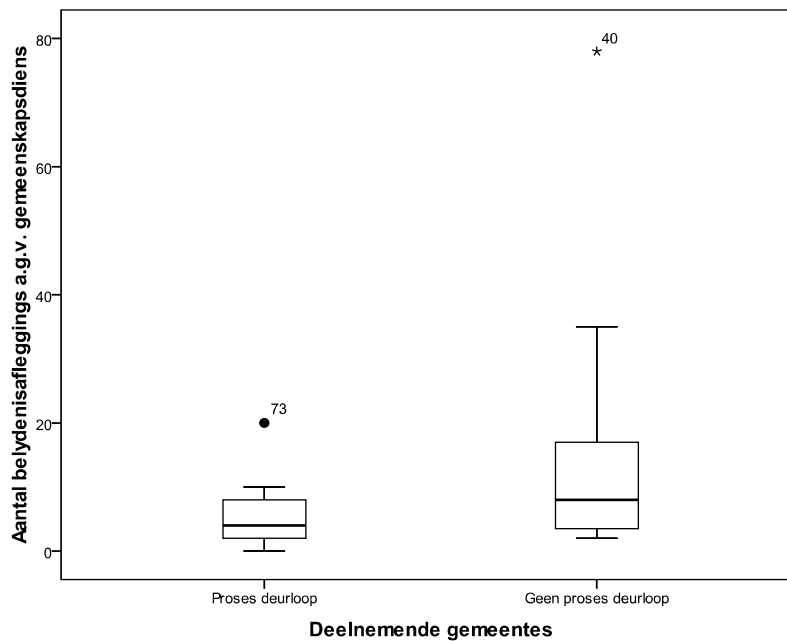
Slegs 24 van al die gemeentes het hier ’n waarde aangedui. Die nie-gemeentebou-gemeentes het danksy ’n uitskietergemeente ’n aansienlik hoër gemiddeld. Daarby is die groep se mediaan ook die helfte meer as by die gemeentebougroep.

Getal gemeentes wat geantwoord het

Belydenis v geloof	Gevalle					
	Geldig		Ontbrekend		Totaal	
	N	Persent	N	Persent	N	Persent
Proses deurloop	13	31,7%	28	68,3%	41	100,0%
Geen proses deurloop	11	27,5%	29	72,5%	40	100,0%

Lidmate wat belydenis van geloof afgelê het

Gemeentes		Statistiek
Proses deurloop	Gemiddeld	5,69
	Mediaan	4,00
	Std.afwyking	5,407
	Minimum	0
	Maksimum	20
	Variasiewydte	20
Geen proses deurloop	Gemiddeld	16,73
	Mediaan	8,00
	Std.afwyking	22,557
	Minimum	2
	Maksimum	78
	Variasiewydte	76

4.5.8 Heraktivering van lidmaatskap deur middel van gemeenskapsdiens

Ook in hierdie geval het slegs 'n klein persentasie gemeentes op hierdie vraag geantwoord. In hierdie geval is dit weer die gemeentebougemeentes wat aansienlik beter gevaar het. Wat die heraktivering van lidmaatskap betref, kom die volgende vrae na vore: Het die 15 gemeentebougemeentes beter daarin geslaag om met hul

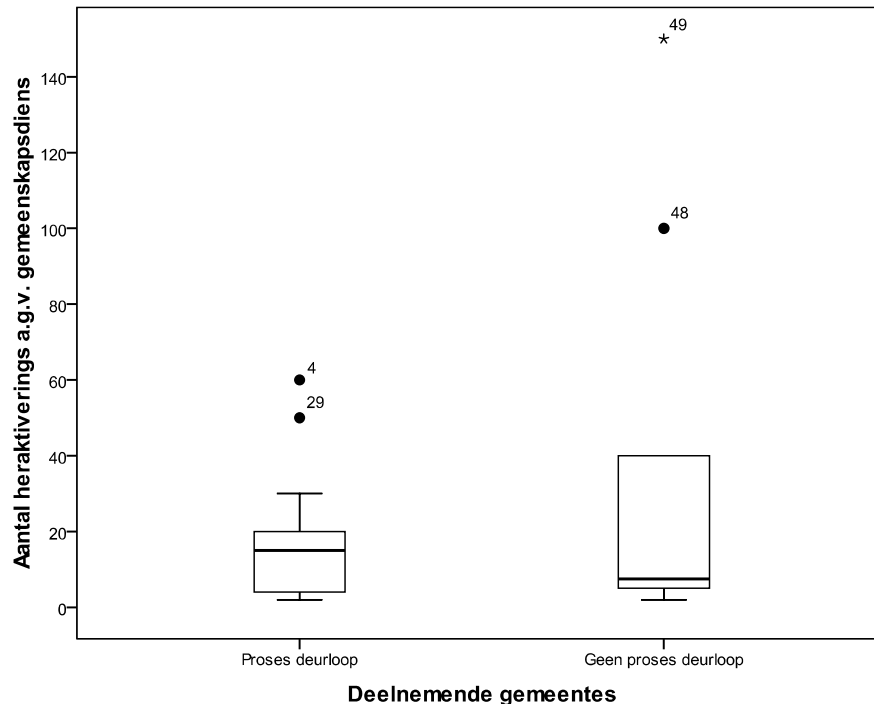
aksies/projekte die aandag van voorheen onaktiewe lidmate te kry? Was hulle meer effektief daarin om onaktiewe lidmate mettertyd betrokke te kry in die aksies wat uiteindelik tot heraktivering van lidmaatskap gelei het? Die getal gemeentes in hierdie verband is te klein om enige grondige afleidings te kan maak.

Getal gemeentes wat geantwoord het

Heraktivering v lidmaatskap	Gevalle					
	Geldig		Ontbrekend		Totaal	
	N	Persent	N	Persent	N	Persent
Proses deurloop	15	36,6%	26	63,4%	41	100,0%
Geen proses deurloop	10	25,0%	30	75,0%	40	100,0%

Heraktivering van lidmaatskap

Deelnemende gemeentes		Statistiek
Proses deurloop	Gemiddeld	17,87
	Mediaan	15,00
	Std.afwyking	17,237
	Minimum	2
	Maksimum	60
	Variasiewydte	58
Geen proses deurloop	Gemiddeld	34,10
	Mediaan	7,50
	Std.afwyking	50,622
	Minimum	2
	Maksimum	150
	Variasiewydte	148

4.6 DIE GEMEENTE SE IMPAK OP DIE PLAASLIKE GEMEENSKAP

Hierdie vraag is gestel om by die respondente vas te stel wat sy/haar algemene indruk van sy/haar gemeente se rol in die gemeenskap is. Soos 'n respondent tereg opmerk: “Die antwoorde kan nie as feitelik korrek aanvaar word nie, aangesien dit nie gestaaf kan word deur 'n steekproef of ander opname nie.” Aan die ander kant is dit is tog goed om gemeentes se “selfbeeld” aan die hand van hierdie vraag te toets. Die vraag het soos volg gelui en daar is versoek dat gemeentes net een keuse moes maak.

Op watter wyse sou u u gemeente se impak op die plaaslike gemeenskap tipeer? Merk slegs een van die volgende moontlikhede:

- Die gemeente is grootliks onbetrokke by die gemeenskap.
- Die gemeente het eerste pogings begin aanwend om die gemeenskap tot diens te wees.
- Die gemeente het reeds ten minste een area in die gemeenskap geïdentifiseer waar diens verrig kan word.
- Die gemeente is betrokke in voortgaande en volhoubare aksies wat God se liefde aan die mense in die gemeenskap demonstreer.

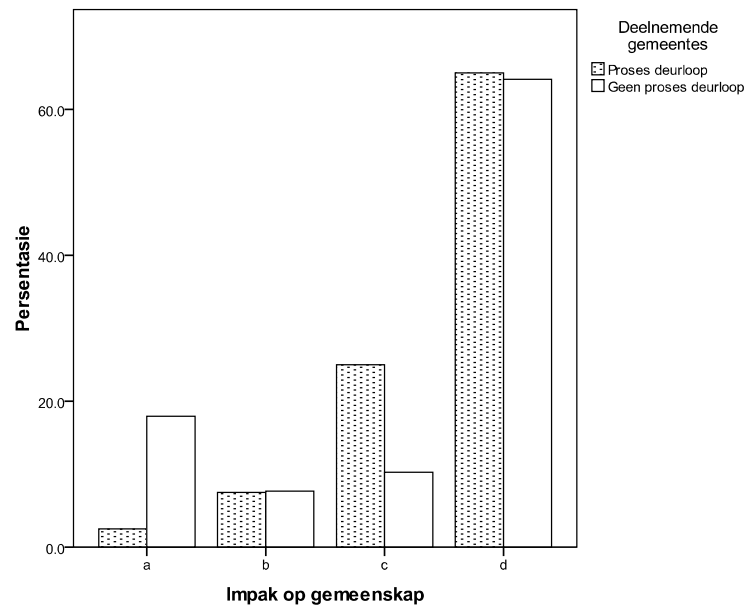
Getal gemeentes wat die vraag geantwoord het

	Gevalle					
	Geldig		Ontbrekend		Totaal	
	N	Persent	N	Persent	N	Persent
Impak op gemeenskap	79	97,5%	2	2,5%	81	100,0%

Impak op die plaaslike gemeenskap

		Deelnemende gemeentes		Totaal
		Proses deurloop	Geen proses deurloop	
1	Getal	1	7	8
	%	2,5%	17,9%	10,1%
2	Getal	3	3	6
	%	7,5%	7,7%	7,6%
3	Getal	10	4	14
	%	25,0%	10,3%	17,7%
4	Getal	26	25	51
	%	65,0%	64,1%	64,6%
	Totaal	40	39	79
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Die tabel hierbo dui aan dat die grootste oorwig gemeentes punt c, maar veral d gemerk het. Onder die gemeentebougemeentes het 90% gevoel hulle lewer 'n positiewe bydrae teenoor die 74,4% van die nie-gemeentebougemeentes.

4.7 DIE GEMEENSAP SE SIENING TEN OPSIGTE VAN DIE GEMEENTE SE ROL

Hierdie aspek het ook met 'n "selfbeeld" vraag te doen en vra na die respondent (gemeenteleraar, skriba, komitee) se opinie oor wat die respondent meen die gemeenskap se siening oor die gemeente is. Die vraag is soos volg geformuleer en respondente moes een opsie dui:

Wat is volgens u die siening van die gemeenskap ten opsigte van u gemeente se rol in die gemeenskap? Merk slegs een van die volgende:

- a) Baie in die gemeenskap herken die belangrike rol wat die gemeente in die lewe van die gemeenskap vervul.
- b) Die gemeenskap kyk na die gemeente vir ondersteuning om die gemeenskap se behoeftes aan te spreek.
- c) Die gemeenskap kyk na die gemeente vir leierskap om die gemeenskap se behoeftes aan te spreek.
- d) Die gemeenskap neem kennis van die gemeente.
- e) Die gemeenskap neem nie regtig kennis van ons gemeente nie.

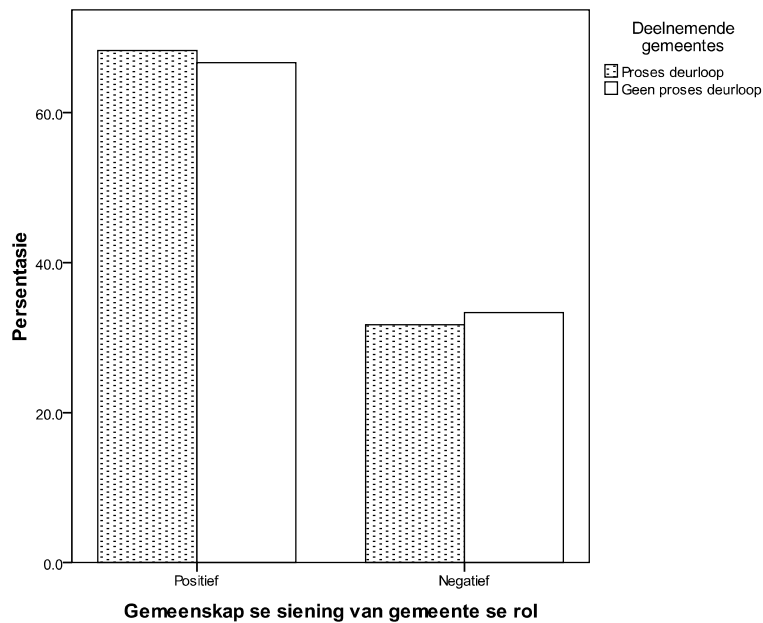
Gemeentes wat geantwoord het

	Gevalle					
	Geldig		Ontbrekend		Totaal	
	N	Persent	N	Persent	N	Persent
Siening van gemeenskap	80	98,8%	1	1,2%	81	100,0%

Siening van die gemeenskap ten opsigte van die gemeente se rol

			Deelnemende gemeentes		Totaal
			Proses deurloop	Geen proses deurloop	
Siening	Positief	Getal	28	26	54
		Persentasie	68,3%	66,7%	67,5%
	Negatief	Getal	13	13	26
		Persentasie	31,7%	33,3%	32,5%
Totaal		Getal	41	39	80
		Persentasie	100,0%	100,0%	100,0%

By die gemeentebougemeentes het 68,3% die eerste drie moontlikhede gemerk wat op 'n positiewe waardering van die gemeenskap neerkom, teenoor die 66,7% van die nie-gemeentebougemeentes. By beide groepe was daar tien respondente wat gemeen het die gemeenskap neem net kennis van die gemeente en drie in elke groep het gevoel dat die gemeenskap nie regtig kennis neem nie.

4.8 SAMEVATTENDE OPMERKINGS OOR DIENS AAN DIE GEMEENSAP

- 4.8.1. Daar was 'n baie goeie antwoordsyfer ten opsigte van die 12 projekte wat as voorbeelde voorgedhou is, naamlik tussen 87,7% en 96,3% wat op 'n gesonde besef van gemeentes se verpligting teenoor die gemeenskap ten opsigte van barmhartigheidsdiens dui.
- 4.8.2. Die gemeentebougemeentes was oor die algemeen beskou, heelwat meer by die twaalf soorte projekte betrokke (61%), vergeleke met die 39% van die nie-gemeentebougemeentes, hoewel daar nie statisties-betekenisvolle verskille uitgewys kan word nie.
- 4.8.3. Wat betrokkeheid by vigs- en ander terminale pasiënte betref, is die betrokkeheid van die gemeentebougemeentes meer betekenisvol as dié van die nie-gemeentebougemeentes.
- 4.8.4. Daar is 'n hele lys van interessante en kreatiewe projekte wat beide groepe onderneem om diens aan die breëre gemeenskap te lewer.
- 4.8.5. Barmhartigheidsdiens geskied altyd vanuit 'n dankbare oortuiging van Christus se verlossingswerk en mag geensins met bymotiewe geskied om "ek-sê-dankie-bekerings" te bewerkstellig of om lidmate van ander denominasies af te rokkel nie. Wanneer lidmate wel belydenis van geloof aflê, is dit uit suiwere geloofsoortuiging – só ook wanneer lidmaatskap geheraktiveer word.
- 4.8.6. By die aflegging van geloofsbelydenis het die nie-gemeentebougemeentes aansienlik beter gevaar as die gemeentebougemeentes terwyl die rolle by

heraktivering van lidmaatskap net so omgeruil is. Die klein getal gemeentes by beide groepe wat hier waardes aangedui het regverdig nie enige betekenisvolle afleidings, soos wat die toetse ook uitwys, nie.

- 4.8.7. Wat hulle impak op die plaaslike gemeenskap betref, het beide groepe 'n positiewe selfbeeld openbaar, met gemeentebougemeentes wat ietwat meer optimisme openbaar het.
- 4.8.8. Beide groepe het aangedui dat die gemeenskap oorwegend 'n gunstige siening ten opsigte van hulle gemeentes het.
- 4.8.9. In die geheel gesien het die gemeentebougemeentes beter as die nie-gemeentebougemeentes vertoon.

Hiermee word die hoofstuk oor die empiriese navorsing dan afgesluit. Daar is gepoog om 'n realistiese beskrywing van die verskillende soorte missionale bedieninge en hoe dit in die twee groepe gemeentes neerslag vind, te gee. Aan die einde van elke hoofpunt is samevattende opmerkings gemaak oor hoe die gemeentebou- en die nie-gemeentebougemeentes se statistiese gegewens vertoon het. Daar was min beduidende verskille of assosiasies (twee om presies te wees) wat bevestigend deur die Chri-kwadraattoetse en die Mann-Whitney U-toetse aangedui is. Daar is meestal op die getalle en persentasies in tabelle, gemiddeldes, mediane, algemene vergelykings, blok-en-punt-stippings en grafieke gefokus om sekere tendense uit te wys. In hoofstuk 5 word 'n finale bevinding gegee.

HOOFSTUK 5

BEVINDING

5.1. INLEIDING

In hoofstuk 1 is verwys na die kommer wat oor die dalende lidmaattal van hoofstroomkerke wêreldwyd asook hier in die RSA heers. Dit blyk veral in die Westerse wêreld die geval te wees, terwyl die kerk elders, veral in die ontwikkelende wêreld, 'n gesonde groei koers toon. Die afname in lidmaatgetalle die afgelope 21 jaar onder die tradisionele Afrikaanse Kerke wat onder 'n Westerse manier van doen tuishoort, is verontrustend. In die NHKA het die lidmaatgetalle die laaste 20 jaar met 30% afgeneem, terwyl die getal dopelinge in dieselfde tydperk met 75% afgeneem het. Tans is die sterftes meer as die getal geboortes, terwyl baie jongmense die Kerk verlaat deur na ander kerke te gaan, te emigreer of buitekerklik te word.

Daar is uiteraard baie redes vir hierdie kwyning waarvan die hedendaagse tydsgewrig die grootste oorsaak is. Die tradisionele manier van kerkwees-en-doen vind al hoe minder byval, soos die daling in lidmaatgetalle in hoofstroomkerke ook toon. In hoofstuk 3 is daar gekyk na enkele van die invloede wat op die hedendaagse gemeente inspeel. Die vraag oor hoe en in watter mate 'n vak soos Gemeentebou, en veral die implementering daarvan in 'n gemeente, die kwyning van lidmaatgetalle kan stuit en selfs kan omkeer. was deurentyd in hierdie studie van belang.

Natuurlik is die regte motiewe onder die soeklig as dit by die vraag na die vermeerdering van lidmaatgetalle kom, soos ook elders in hierdie studie uitgewys is. 'n Missionale bewoënhed kan geen ander grondmotief hê as die missio Dei se opsoekende liefde in hierdie wêreld, soos wat dit in die verlossingsboodskap neerslag vind nie. God se opsoekende liefde behoort elke gelowige te inspireer om ook op te soek, selfs tot aan die uithoeke van die aarde. Uiteraard is die plaaslike gemeente 'n ideale instrument om hande en voete aan hierdie missionale bewoënhed in die gemeenskap te gee.

Missionale gerigtheid gaan nie daaroor om lidmate van ander gemeentes of denominasies af te rokkel en dan selfvoldaan oor 'n groeiende gemeente te voel nie. Dit verg eerlike en deurdagte selfondersoek wat probeer vasstel waaruit die gemeente

groeï. Is dit uit nie-gelowige mense of 'n groeiende getal kerkvervreemde lidmate? Of is dit “*the circulation of the saints*” waarna in omgangstaal as “*church-hopping*” en “*church-shopping*” verwys word? Wanneer kerke hiermee gekonfronteer word, is die verweer dikwels “ons sien om na die skape.” – iets wat die vorige gemeente klaarblyklik nie voldoende kon regkry nie.

Gemeentebou waarin die missionale dimensie en intensie in gesonde wisselwerking met mekaar verkeer, worstel altyd met die regte motiewe, hetsy dit 'n missionale aksie verteenwoordig of die aansoek van 'n aspirant lidmaat moet oorweeg. Die klem behoort allereers op die onbereikte mense in die gemeenskap, die vervreemdes, die noodlydendes en die sosiaal verontregtes te val. Ook waar dit by suiwer barmhartigheidsdiens kom, gaan dit om diens ter wille van diens, gedryf deur die liefde van Christus en nie om 'n soort manipulasie tot 'n “ek-sê-dankie-bekering” nie.

5.2. DIE DRIE MAATSTAWWE VIR DIE KERK

In hoofstuk 1 is verwys na Collins (2006) wat drie maatstawwe vir suksesvolle organisasies aangelê het en wat ook vir die kerk kan geld naamlik

1. Effektiewe funksionering volgens haar missie in die wêreld.
2. 'n Onderskeidende impak op die gemeenskap. As 'n bepaalde gemeente sou verdwyn – sal daar 'n ernstige leemte in die gemeenskap ervaar word?
3. Volhoubaarheid. Om oor 'n lang genoeg tyd 'n impak te maak sodat die sukses nie aan die persoonlikheid van een leier alleen toegeskryf kan word nie.

Bogenoemde maatstawwe is in 'n redelike mate in hierdie studie ondersoek veral met inagneming van die hipotese wat deurentyd onderliggend aan die aanpak en beredenering was:

Gemeentes wat besig is met 'n gestruktureerde gemeentebouproses, is missionaal meer suksesvol as gemeentes wat geen gestruktureerde gemeentebouproses deurloop nie.

Daar is deurentyd van Collins (2001) se prosesindeling gebruik gemaak, en dit is ook telkens deur die skets wat die vordering in die beredenering uitgebeeld het, geïllustreer.

5.3. DIE GEMEENTE SE EFFEKTIEWE FUNKSIONERING VOLGENS HAAR MISSIE IN DIE WÊRELD

'n Gestruktureerde gemeentebouproses is 'n voertuig om 'n gemeente effektief volgens haar missie in die wêreld te laat funksioneer. Hoofstuk 2 het by uitstek op die gemeente se missie in die wêreld ingegaan, en het ook 'n aanloop tot effektiewe funksionering gebied waarin sake soos leierskap, die teorie van gemeentebou en al die fasette van 'n missionale gerigtheid aangespreek is. Vervolgens word die kernaspekte van hierdie punt weergegee. **Let daarop dat die vorige hoofstukke die teoretiese besinning weergee en dat dit wat volg kritiese uitgangspunte en gevolgtrekkings uit hierdie studie is.**

5.3.1. Deur die regte leierskap

Daar heers konsensus onder die talle skrywers wat hulle met leierskap bemoei dat die tyd van 'n modernistiese leierskapstyl wat in 'n outoritêre organigram gegiet is, verby is. Die postmoderne era vra na groter spanleierskap wat as teenvoeter dien vir die solo-pastor wat alles vir almal wil wees. Spanleierskap vra groter buigsaamheid en aanpasbaarheid by gemeentes waar leierskap grootliks nog hiërargies en volgens vaste strukture geskied. Dit vra na konsensus, deelnemende besluitneming en die bou van verhoudings. Leiers in die gemeente sal 'n omgewing moet skep waarin ontluikende leiers volgens elkeen se gawes kan groei en gedy.

Dit blyk ook dat die dae van die sogenaamde "leierleraar" wat 'n strenge outoritêre rol vervul, getel is. Aan die ander kant is daar tog by sommige 'n soberheid wanneer gepleit word dat daar wel 'n *primus inter pares* sal wees, 'n spanleier wie se leierskap op die twee pilare van verantwoordelikheid en invloed gegrond is. Dit is leierskap wat wegbeweeg van beheer na kreatiewe vryheid en inklusiewe konsensus. Die hele saak van 'n vlak-5-leier is duidelik onderstreep. 'n Vlak-5-leier is dié soort leier wat altyd die "groter saak" belangriker ag as enige vorm van eie belang of persoonlike agenda. Die kerk het 'n groot behoefte aan hierdie tipe leier. Dit is 'n persoon wat hom/haar lank aan 'n gemeente verbind en wat onbaatsugtig bou om die plaaslike gemeente 'n uitnemende (*great*) gemeente te maak - veral ook wat missionale gestuurdheid betref. Dit moet 'n uitnemendheid wees wat bly voortleef selfs lank nadat die vlak-5-leier nie meer daar is

nie. Daar is tog 'n vereiste wat mens by die mondering van 'n vlak-5-leier sou wou voeg, naamlik 'n aanvullende mate van gesonde charismatiese leierskap sonder om die swak plekke in die mondering van charismatiese leierskap daarmee saam aan te trek.

'n Vlak-5-leier kweek 'n gesonde groeiklimaat in die gemeente. Hierdie leier weet dat leierskap in die gemeente grootliks uit vrywilligers bestaan wat uit liefde vir die Here hulle gawes en kragte tot beskikking stel. Hy/sy weet dat daar nie soos in korporatiewe omgewings na willekeur "gehire-en-fire" kan word nie, en skep daarom 'n teenvoeter vir swak presteerders deur 'n kultuur van uitnemendheid (*pocket of greatness*) in die gemeente op te bou. Dit is uiteraard gemeentebou-taal en geld by uitnemendheid ook vir die missionale werk in die gemeente. 'n Kultuur van uitnemendheid ontstaan uit die visie van die gemeente wat gekoppel is aan die krimpvarkiekonsep en wat met verloop van tyd op verbete wyse gekweek en ontwikkel word.

5.3.2. Gemeentebou bied 'n basis waarvandaan lidmate as gestuurdes kan gaan

Die vak Gemeentebou word sedert die vroeë Tagtigs deur feitlik alle erkende Praktiese Teologie-departemente elders en plaaslik gedoseer. Soos reeds vermeld, het veral Nel (1986, 1998, 1994), Bisschof (1991) en Hendriks (1992) 'n leidende rol hierin gespeel, veral wat die fundering, vestiging en uitbouing van die vak Gemeentebou betref. Myns insiens het die fundering en toepassing van gemeenteboubeginsels, soos byvoorbeeld die kweek van die regte identiteitsbewussyn, meegewerk om 'n goeie klimaat vir 'n missionale bewussyn in gemeentes te skep. Die aanwending van gemeenteboubeginsels kon ampsdraers en lidmate begelei om los te kom van 'n selfgesentreerde model van gemeentewees.

In hierdie navorsing is veral gefokus op die meer as 100 gemeentes wat Malan Nel versoek het om met die fasilitering van gemeentebouprosesse behulpsaam te wees. Uiteraard is daar ook ander gemeenteboukonsultante wat by verskeie gemeentes betrokke geraak het. Jong predikante is uit die onderskeie fakulteite na gemeentes toe, met 'n grondige kennis van die vak, terwyl ouer predikante in wisselende grade van die vak kennis geneem het, hetsy in die vorm van voortgesette opleiding of ander bekendstellingsgeleenthede. In gemeenskappe en streke waar gemeentes mekaar aangespoor het om ook by die saak van gemeentebou betrokke te raak, was daar 'n suurdeeg-effek aan die werk (vgl. 4.1, p. 242). Dit is bykans onmoontlik om die

eksponensiële invloedswaarde daarvan soos wat dit oor die land heen gespoel het, te verreken. Die indruk word gekry dat baie gemeentes wat nie 'n gestruktureerde gemeentebouproses deurloop het nie, vanweë hierdie soort beïnvloeding steeds sekere gemeenteboubeginsels geïmplementeer het.

Kritiek teen die vak Gemeentebou, veral vanuit die oord van die SAVGG (Kyk 2.5.1.2, p. 118), moet teologies beoordeel word. Missionale teologie in hierdie land is ouer as die SAVGG se ontstaan (Augustus 2003) en 'n studie van hierdie aard sal heeltewel voortydig wees. Dit is een ding om al die regte dinge te sê, maar of dit effektief in vrugtevolle dade sal realiseer, sal net die tyd leer. Daarby is die vier fases wat voorgeskryf word 'n proses wat oor etlike jare strek, en baie aspekte van die fases herinner sterk aan strategiese (waarvan gemeentebou beskuldig word) taalgebruik, soos byvoorbeeld 'n gemeentelike visiestelling; 'n visie vir beliggaming; langtermynbeplanning; "S.M.A.R.T."-handelingsuitvoeringsbeplanning; 'n personeelverbintenis ensovoorts.

Gemeentebou is 'n dinamiese vakgebied en sekere insigte uit die gestuurde teologie, ontluikende kerke en die organiese kerkbeweging, om maar enkeles te noem, behoort voortdurend verreken te word.

5.3.3 Deur die missionale gemeente

Die missionale gemeente is 'n gemeente wat voortdurend deur die missio Dei verander word van 'n instandhoudingsgemeente na 'n gemeente met missionale identiteit wie se primêre fokus die kommunikasie van die evangelie aan alle mense is. Die gemeente in voortdurende staat van verandering is God se sending aan die gemeenskap en die wêreld. In die proses ontwikkel 'n missionale ekklesiologie waar die gemeente as gestuurde gemeente lidmate begelei om gestuurdes in die onmiddellike sendingveld waar hy/sy lewe, werk en ontspan te wees.

'n Missionale ekklesiologie veronderstel 'n getuigende gemeente (2.5.2, p. 122) waar eredienste missionaal ingerig word, lidmate geskool word om getuienis te lewer en onderlinge verhoudinge, onder andere in kleingroepe en in ander verbande as basiese getuienislewering dien. Terwyl die veronderstelling daar is dat elke lidmaat gedurig getuigend in sy/haar wêreld besig behoort te wees, weet ons dat dit nie altyd realiseer

nie. Dit is daarom dat sekere werksywyses soos evangelisasie en sending, hoewel sommige meen dit is uitgediende begrippe, steeds 'n definitiewe plek in die gemeente het. Die term "sending" verdien byvoorbeeld eerder 'n herdefiniëring om van die oordrewe geografiese verstaan (vgl. Hirsch 2006:130) daarvan weg te kom. In die Suid-Afrikaanse konteks het 'n hele sendingveld die afgelope paar dekades vanuit omliggende buurlande oor ons grense gestroom en onder ons kom woon. Skielik is sendingwerk vir die plaaslike swart gemeente ook 'n werklikheid en worstel baie van hulle ook met vooroordeel en selfs vreemdelingehaat. Daarom dat sending in die Suid-Afrikaanse konteks nie soseer geografies waar landsgrense ter sprake is, gesien moet word nie, maar wel as 'n toneel waar soveel ander selfgeskepte grenslyne soos sosiale, politieke, etniese, kulturele, godsdienstige en ideologiese grense geld. Figuurlik gesproke kan tussen harder en sagter grenslyne onderskei word (Kyk 2.5.2.5, p. 142 vir beredenering). Dit kan soliede, dik of dun lyne en selfs stippellyne wees. Hierdie grenslyne verwys eerder na 'n soort figuurlike afgrensing waar vooroordeel, meerderwaardigheid, etnisiteit en selfs naakte rassisme woed. Soos beredeneer, kan die term sending steeds gebruik word waar die meer soliede, diklynige grense deur die kerk na die nie-kerk oorgesteek moet word, terwyl die term evangelisasie meer van pas is by die gestippelde grenslyne in ons daaglikse bestaan.

Die ideaal is dat alle lidmate gestuurdes in hulle wêreld moet wees en daarvoor beywer die gemeente haar ook vir die implementering van 'n missionale ekklesiologie. Die werklikheid is dat daar lidmate is met spesifieke gawes op die terrein van sending en evangelisasie. Alle lidmate in die kerk moet soos 'n weermag op 'n sending wees. Almal is nodig en elkeen word aangewend, terwyl daar tog spesialiste by sekere punte van konsentrasie nodig is.

Nog 'n aspek van die missionale gemeente is die dienswerk in die gemeenskap wat al hoe meer begin plaasvind. Uit die vraelyste wat aan respondente voorgelê is, blyk dat daar 'n groeiende bewussyn van die gemeente se verantwoordelikheid teenoor die gemeenskap is. Voorheen was daar 'n stuk beskroomdheid om in die gemeenskap betrokke te raak vanweë die beskuldiging dat dit op 'n sogenaamde *Social Gospel*-inslag sou neerkom. Genadiglik woel al hoe meer gemeentes hulle uit hierdie greep van beskroomdheid om by die nood en die seer in die gemeenskap betrokke te raak.

5.3.4 Midde-in die perfekte storm

Daar bestaan min twyfel dat stormwinde van verandering in ons tyd woed. Nog nooit in die mensdom se geskiedenis het soveel invloede in só 'n kort tydjie op die mens ingespeel nie. Daar is 'n vloedgolf van inligting, 'n oormaat nuwe tegnologie om die mens se lewe te vergemaklik, verstedeliking, globalisasie, megadigmaskuiwe (Callahan 2002), kwantumveranderinge (Gibbs 2000), postmodernisme, ontluikende kerke – die lys is eindeloos en ingrypend.

In hoofstuk 3 is bogenoemde invloede beskryf, en is die hele saak van postmodernisme teenoor modernisme onder andere beskou. Baie is dit eens dat modernisme met al die wonderlike ontwikkeling wat dit gebring het, tog ook in sy hoogbloei baie uitwasse gebaar het. 'n Mens voel jou redelik tuis in die postmoderne idioom en het groot waardering vir die hele ontluikende-kerk beweging, maar het tog bedenkinge. Dit is dalk nodig om Janse van Rensburg (2000) en Carsons (2005) se kritiese stem te hoor. Postmodernisme moet waak om nie hard en ongenaakbaar soos 'n rebelse en vyandiggesinde kind teenoor sy ouer oor te kom nie, 'n kind wat sy ouer verslind en weier om sy herkoms enigins te herken of te erken. Modernisme word fel afgewys en die uitwasse daarvan word in geen onduidelike taal nie beskryf, terwyl postmoderniste nog nie juis iets substansieel in die plek daarvan gestel het nie.

Dieselfde voorbehoud geld ook vir die ontluikende kerke. Daar word mooi dinge gesê en in vooruitsig gestel, selfs geïmplementeer – maar gaan dit die toets van die tyd deurstaan? Die verhouding tussen gemeentebou en die ontluikende teologie staan in 'n soort “kerklike simbiose” met mekaar. Om in die perfekte storm te kan voortvaar gebruik ons insigte uit beide eras net soos wat skepe steeds vandag konvensionele navigasietoerusting aan boord gebruik as aanvulling tot die eietydse GPS-tegnologie. As die satellietsisteem om een of ander onverklaarbare rede onklaar sou raak, is die konvensionele navigasiemetodes daar om voort te vaar. Boonop is 'n aansienlike opleiding van matrose en 'n magdom veiligheidsdrills en -prosedures wat behoorlik nagekom moet word om die skip veilig in enige storm te laat vaar, onontbeerlik. 'n Verweefde soort simbiose tussen byderwetse kennis en konvensionele vaardighede word benodig om hierdie perfekte storm deur te sien.

5.3.5 Van krimpvarkie tot vliegwiël

Die krimpvarkiekonsep gaan daarvoor om 'n komplekse werklikheid tot 'n sinvolle, werkbare idee te reduseer. Daar word gefokus op die essensiële, terwyl dit wat nie verband hou nie, gewoon daargelaat word. Die gemeente is aan soveel invloede en uitdagings uitgelewer en kan maklik alles vir almal probeer wees en uiteindelik 'n minimale impak in die gemeenskap maak. Dit kan veral die gevolg wees van 'n gemeente se visie wat te wyd en algemeen is. Onder leiding van die Heilige Gees ontdek die gemeente haar passie en dit waarin sy die beste in die wêreld kan wees. Daar word gebid en gewerk om 'n visie te vestig - 'n visie wat aan die krimpvarkiekonsep gekoppel kan word. Dit moet prakties wees en maklik herroep kan word, veral wanneer jy onder druk verkeer. Die uitdrukking “beste in die wêreld wees” mag dalk vergesog klink, maar dit is nie só moeilik nie. 'n Middestadgemeente wat dalende lidmaatgetalle beleef omdat hulle bevolkingsamestelling verander, kan besluit om hulle deure te sluit, of kan onder leiding van die Heilige Gees gelei word om te doen dit wat hulle die beste in die wêreld kan doen, naamlik om die gemeenskap in die middestad te dien soos geen ander gemeente dit kan doen nie.

'n Visie en krimpvarkiekonsep sou in hierdie geval byvoorbeeld daarop kon neerkom om mense vir die arbeidsmark te bemagtig deur die aanbieding van geletterheidsklasse, rekenaarkursusse, en om basiese vaardighede vir die mense aan te leer. Natuurlik word die evangelie in die proses gebring en word daar ook moontlik voorsiening gemaak vir dagsorg vir kinders terwyl die ouers skoling ontvang. Die visie en krimpvarkiekonsep sou 'n prakties en maklik herroepbare frase kon wees, soos byvoorbeeld: “*Werk in die stad om werk te skep vir die stad.*” Hierdie konsep word oor jare gedryf om toenemend 'n onderskeidende impak op die gemeenskap te hê.

Daar is al verwys na die byna “moeiteloosheid” waarmee die organiese kerkbeweging reproduseer en uitdy (kyk 3.2.3, p. 214). Daar moet eers by die plaaslike gemeente 'n groot paradigmaskuif in denke plaasvind voordat daar tot 'n missionale ekklesiologie oorgegaan kan word. 'n Missionale ekklesiologie, wat 'n skuif van instandhoudingsdenke na gestuurdheid verteenwoordig, moet gevestig word. Nie elke pastor kan sy gemeente vaarwel toeroep en 'n organiese kerkbeweging begin nie. Die gemeente moet tot 'n nuwe missionale identiteitsvinding begelei word – dit verg gehoorsaamheid asook kreatiewe en toegewyde energie.

Die konsep van die vliegwiel mag by kritici 'n tipiese modernistiese beeld van 'n meganistiese werkswyse oproep, maar om 'n gemeente van 'n instandhoudingsgemeente tot 'n gestuurde gemeente met 'n gesonde missionale ekklesiologie te verander, verg 'n proses waar die visie (krimpvarkiekonsep) verbete nagestreef moet word. Maniere moet bedink word om die visie helder voor oë te hou, om voorsiening te maak vir kampioene wat die moeë lidmate weer kan laat fokus, wat die regte dinge maar net oor en oor doen (en onnodige dinge opsy laat) totdat die proses momentum kry en 'n deurbraak begin plaasvind. Hierdie vliegwielkonsep is nodig in 'n gemeentebougemeente wat missionaal 'n impak wil maak en net só ook by die gestuurde teologie wat oor jare lidmaatbetrokkenheid van 10% na 70% wil opstoot. Dit gebeur nie net nie – dit verg inspanning en volharding om uiteindelik momentum te bewerkstellig.

5.3.6 'n Samevatting

Die hele punt 5.3 het die gemeente se effektiewe funksionering volgens haar visie in die wêreld onder oë geneem. Die gemeente se visie is grootliks niks anders as God se visie vir die gemeente in 'n bepaalde gemeenskap nie. Dit is waaroor die missionale gemeente moet besin en waaroor haar visie in die klein gaan – om in lyn met God se visie te kom. Dit verg 'n biddende soeke, 'n gelowige verkryging van hierdie visie en 'n gehoorsame beplanning daarvan. Die gemeente werp dan alles in die stryd om 'n effektief-funksionerende gemeente volgens haar visie (hopelik in die lyn van 'n missionaal -gestuurde gemeente) in die gemeenskap en die wêreld te wees.

5.4 'N ONDERSKEIDENDE IMPAK OP DIE GEMEENSAP

Wat sal gebeur as jou gemeente skielik uit die gemeenskap sou verdwyn? Sal daar 'n bepaalde leemte ervaar word? In die gewone handel en wandel kan 'n onderskeidende impak op 'n gemeenskap beskou word as die gemeente se missionale werk in die gemeenskap waar die heilsmiddele van Christus bemiddel word. Gelukkig is daar tans 'n gesonde oplewing in barmhartige hulpverlening deur die gemeente aan die gemeenskap, wat 'n ekstra dimensie aan missionale gestuurdheid verleen. Dit geskied op só 'n wyse dat die gemeenskap ervaar dat die gemeente voorsien aan dit wat hulle nodig het, terwyl hulle terselfdertyd ook dit kry wat hulle nie besef hulle nodig het nie. Natuurlik geskied dit met die regte motief aan die kant van die gemeente soos in 4.5.6 (p. 297) uitgewys is.

Uiteindelik kan 'n onderskeidende impak op niks anders neerkom as 'n gemeenskap wat na liggaam en siel deur die gemeente versorg word nie. Dit verg 'n gemeente wat oortuig is dat sy haarself om 'n baie spesifieke rede in 'n bepaalde gemeenskap bevind. Dit is 'n gemeente wat nie net gemoed is met eie instandhouding nie, maar passievol besig is om die evangelie met die hele gemeenskap te deel. Dit is 'n gemeente wat nie net die evangelie deel nie, maar wat ook by die gemeenskap se nood en seer betrokke raak om verligting te help bring.

5.4.1 Sending

Die antwoorde van respondente toon aan dat die tradisionele siening van sending steeds heers. Wat die opleiding en onderhouding van sendelinge betref, asook finansiële bydraes en voorbidding vir sendelinge, is daar nie veel verskil tussen gemeentebougemeentes en nie-gemeentebougemeentes nie. Gemeentes uit beide groepe het aan sendinguitreike oor die korttermyn deelgeneem en interessante bestemmings is aangedui. Dit blyk wel dat meer fisiese aktiwiteit in terme van die opleiding van sendelinge, uitreike, uitstuur na buitelandse bestemmings, die heraktivering van lidmaatskap en die aflegging van geloofsbelydenis by die gemeentebougemeentes voorkom. Nie-gemeentebougemeentes vertoon beter wat die statiese aktiwiteite soos byvoorbeeld finansiële bydrae en voorbidding betref asook die effens groter frekwensie uitreike per jaar. Statistiese toetse dui egter nie 'n betekenisvolle verskil tussen die twee tipes gemeentes aan nie.

5.4.2 Evangelisasie

Die meeste respondente het van die EE3-kursus gebruik gemaak, hoewel die Getroue Getuie-kursus 'n goeie tweede plek inneem. Dit blyk dat die Getroue Getuie-kursus in die 17 jaar van sy bestaan aansienlik veld gewen het teenoor die EE3-kursus wat reeds vir ongeveer 27 jaar in die RSA aangebied word. Statistiese toetse dui aan dat betekenisvol meer gemeentebougemeentes die Getroue Getuie-kursus as nie-gemeentebougemeentes aanbied. Soos aangedui, is die rede hiervoor waarskynlik geleë in Malan Nel se opleiding van Getroue Getuie-aanbieders wat merendeels uit die gemeentebougemeentes kom.

Dit wil voorkom of die konvensionele evangelisasie-gerigte sensus grootliks in onbruik verval het te oordeel aan die aantal respondente wat op hierdie vrae gereageer het.

Gemeentebougemeentes kon, soos die statistiese toetse aandui, wel daarin slaag om betekenisvol meer mense se lidmaatskap te heraktiveer, terwyl daar wat belydenisafleggings betref, ook 'n hoër gemiddeld aangedui is.

Wat evangelisasie in geheel betref, is daar 'n duidelik waarneembare tendens in die guns van gemeentebougemeentes. Dit word afgelei uit die geheelbeeld van gemiddeldes en mediane, asook statistiese toetse wat aangedui het dat gemeentebougemeentes in twee fasette betekenisvol beter gevaar het.

5.4.3 Kleingroepe

Gemeentes uit beide groepe maak erns met die kleingroepbediening. Gemeentebougemeentes het wat die aantal kleingroepe betref asook hulle betrokkenheid in die gemeenskap oor die algemeen beter gevaar. Gemeentebougemeentes kon meer nie-gelowiges en kerkvervreemdes deur middel van hulle kleingroepbediening by die gemeente inskakel, maar in die algemeen slaag kleingroepe nie genoegsaam daarin om nie-gelowiges en kerkvervreemdes by die gemeente in te skakel nie. Daar is waarskynlik steeds te veel van 'n na-binne-gerigtheid by kleingroepe. In die algemeen beskou, dui die statistiek 'n meer gunstige tendens by die gemeentebougemeentes aan wat hul kleingroepe se missionale werking betref as wat die geval by die nie-gemeentebougemeentes is.

5.4.4 Diens aan die gemeenskap

Barmhartigheidsdiens geskied altyd vanuit 'n dankbare oortuiging van Christus se verlossingswerk en mag geensins met bymotiewe geskied nie. Nel (2002:70-71) skryf dat 41 uit die 58 gemeentes waarby hy betrokke tot en met 2002 was, hulleself as ondergemiddeld geëvalueer het wat diens aan die gemeenskap betref en dat insig ten opsigte van hulle kontekstuele relevansie soms geheel en al ontbreek. By sommige gemeentes is daar geen plaaslike missionale betrokkenheid nie.

Aan die ander kant merk hy (Nel 2002:71) tog 'n verblydende tendens van groeiende bewuswording as dit kom by kreatiewe voorstelle oor hoe gemeentes in die gemeenskap betrokke kan raak. My waarneming is dat 'n aansienlike persentasie gemeentes wel by basiese hulpverlening ten opsigte van die voorsiening van kos en kleding betrokke is (vgl. tabel by 4.5.1, p. 290). Behalwe sopkombuise wat beman moet word, is dit makliker

om nie-bederfbare kos en klere te versprei. Ook betrokkenheid by ouetehuse en kinderhuse lewer 'n redelike persentasie betrokkenheid op. Gemeentes is ook geredelik geneig om hulle fasiliteite vir hulpverleningsinstansies beskikbaar te stel. Wanneer dit kom by meer toegespitste dienslewering aan die gemeenskap soos deurgangbehuising, versorging van straatkinders, betrokkenheid by terminale en vigs pasiënte, val die persentasie van betrokkenheid dramaties. Die rede hiervoor lê waarskynlik opgesluit in die feit dat daar makliker en moeiliker areas van gemeenskapsbetrokkenheid is en dat aspekte soos deurgangbehuising en versorging van straatkinders tot laasgenoemde behoort en deurlopende betrokkenheid verg, iets wat moeiliker volhoubaar vanuit 'n gemeente bestuur kan word.

Wat die algemene bevinding by diens aan die gemeenskap onder punt 4.5. (p. 289 e.v.) betref, kan met die volgende opmerkings volstaan word: Meer gemeentes uit die gemeentebougroep was by projekte betrokke, en wat vigs- en ander terminale pasiënte betref, dui die statistiese toetse dat die gemeentebougemeentes op hierdie terrein betekenisvol beter vaar.

Daar was enkele gemeentes wat as gevolg van die betrokkenheid by die gemeenskap heraktivering van lidmaatskap aangedui het, asook persone wat belydenis van geloof afgelê het, maar die verskil tussen die twee tipes gemeentes wat laasgenoemde betref, is nie statisties betekenisvol nie.

Wat hulle impak op die plaaslike gemeenskap betref, het beide groepe 'n positiewe selfbeeld openbaar, met die gemeentebougemeentes wat ietwat meer optimisme openbaar het. Beide groepe het oorwegend aangedui dat die gemeenskap hul gemeente-wees gunstig beskou. Daar is tog die kritiese vraag of gemeentes werklik 'n realistiese beeld van hulleself het ten opsigte van die gemeenskap se siening teenoor die gemeente en die impak wat die gemeente op die gemeenskap het (vgl. Nel 2002:71). Wat barmhartigheidsdiens aan die gemeenskap in die geheel betref, het die gemeentebougemeentes beter as die nie-gemeentebougemeentes vertoon.

5.5 Finale bevinding

In die lig van alles wat tot dusver gesê is, word bevind dat die hipotesestelling geverifieer kan word. ***Gemeentes wat besig is met 'n gestruktureerde gemeentebouproses is missionaal meer suksesvol as gemeentes wat geen gestruktureerde gemeentebouproses deurloop nie.*** Die gemeentebougemeentes het in die algemeen en deurlopend beter gereageer as respondente, die statistiese gegewens was oor die algemeen meer in die guns van die gemeentebougemeentes, met enkele statistiese toetse wat ook betekenisvol ten gunste van die gemeentebougemeentes beslis het.

5.6 Volhoubaarheid? – 'n toekomsblik

Volhoubaarheid is 'n wesenlike kwessie en sny aan by die verlede, die hede en die toekoms. Hoe die gemeente in die verlede opgebou en in 'n missionale gemeente omskep is, bepaal sy impak op die gemeenskap. Die toekoms gaan daaroor dat 'n impak oor 'n lang genoeg tyd gemaak word sodat sukses nie aan die persoonlikheid van een leier alleen toegeskryf kan word nie. Dit is die vuurproef om te bepaal of die gemeente suksesvol omskep is in 'n missionaal-gestuurde gemeente, al dan nie. Lank na die eerste leiers in hierdie omdraaiproses van instandhoudingsgemeente na gestuurde gemeente van die toneel verdwyn het, moet die gemeente werktuiglik kan voortgaan asof dit natuurlikerwys só hoort.

Volhoubaarheid geskied in 'n tyd waar die plaaslike gemeente met winde van verandering gekonfronteer word. Oor die afgelope twee dekades is talle gemeentes in Suid-Afrika vir hierdie veranderinge vanuit die gemeentebouteologie toegerus. Tans woed die winde van verandering feller as ooit tevore. Daar sal duidelik koersaanpassings gemaak moet word met baie plaaslike gemeentes wat tans kwynend en sterwend op hierdie verandering reageer. Gemeentes wat staande wil bly teen hierdie loeiende aanslag sal indringend moet streef na die volgende:

- Leiers wat 'n gemeente toerus om volgens haar visie in die gemeenskap te kan voortbestaan, selfs lank nadat hulle nie meer daar is nie.
- Die vestiging van 'n grondige missionale identiteit by die plaaslike gemeente. Dit moet 'n missionale identiteit wees wat spontaan in 'n gestuurdheid ontwikkel en waar lidmate toenemend hulle apostolaatsopdrag vervul.
- Minder beheptheid met denominasionele identiteit en gebruike terwyl groter openheid aan die dag gelê moet word vir ander maniere van doen.
- Die vind van 'n werkbare visie (krimpvarkiekonsep) wat die missionale gemeente verbete kan nastreef.
- Die implementering van maatreëls om die gestuurde gemeente gestuurd te hou.

Volhoubaarheid herinner aan Jesaja 40:33 wat vry aangehaal word as 'n slotgedagte vir hierdie studie:

... sodat die wat op die Here vertrou nuwe krag kan kry. Hulle kan vlieg met arendsvlerke, kan hardloop en nie moeg word nie, kan loop en nie afgemat raak nie.

BYLAAG A

EMPIRIESE TOETSING

VRAELYS

Hierdie vraelys is deel van 'n ondersoek om te bepaal in hoe 'n mate gemeentes missionale sukses behaal. U word vriendelik versoek om die vrae wat volg so spoedig moontlik in te vul en aan die navorser terug te stuur.

Merk met 'n **X** asseblief

Gemeentenommer

Vir kantoorgebruik

V1

1. Algemeen

1.1 Van watter denominasie is u gemeente deel?

- 1 Gereformeerde Kerk
- 2 Nederduitsch Hervormde Kerk Van Afrika
- 3 Nederduitse Gereformeerde Kerk (NGK)
- 4. Metodiste Kerk

V2

1.2 In watter provinsie is u gemeente geleë?

- 1 Gauteng
- 2 Mpumalanga
- 3 Vrystaat
- 4 Noordwes
- 5 Noord-Kaap
- 6 Wes-Kaap
- 7 Oos-Kaap
- 8 Natal
- 9 Limpopo

V3

1.3 In watter dorp of stad is u gemeente geleë? _____

V4

1.4 Hoeveel leraars is in u gemeente werksaam? _____

V5

1.5 Hoe sou u u gemeente tipeer?

1 Plattelands

2 Stedelik/middestad

3 Voorstedelik

V6

1.6 Die getal van u gemeente se erediensbywoning gedurende die oggenddienste in die skoolkwartaal? Merk een van die volgende:

1 25 – 100

2 70 – 200

3 150 – 350

4 350 en meer

V7

1.7 Getal belydende lidmate in u gemeente? _____

V8

1.8 Het u gemeente in die verlede begin met 'n gestruktureerde gemeentebouproses volgens die Callahanmodel onder leiding van 'n gemeenteboukonsultant? Merk een van die volgende?

1 Ja

2 Nee

V9

1.9 Is u gemeente tans besig met enige ander gestruktureerde gemeenteboumodel onder leiding van 'n konsultant? Merk een van die volgende?

1 Ja

2 Nee

V10

Indien ja, spesifiseer asseblief die model:

1.10 Indien u ja geantwoord het by 1.8 en 1.9, meld in watter jaar met die gemeentebouproses begin is? _____

V11

1.11 Is u gemeentebouproses steeds op dreef?
Word slegs ingevul indien u by punt 1.8 en 1.9 "Ja" gemerk het.

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Onseker

V12

1.12 In watter stadium van die gemeentebouproses is u tans? Merk die toepaslike blokkie.
Word slegs ingevul indien u by punt 1.8 "Ja" gemerk het.

- 1 Analise van die Gemeente
- 2 Doelwitformulering
- 3 Eerste 3 – 5 jaar
- 4 Opvolganalise afgehandel
- 5 2de siklus
- 6 Nie meer in 'n bepaalde siklus nie hoewel die proses steeds op 'n manier voortgaan op grond van die eerste siklus.

V13

2. Sending

Sending is die doelbewuste oorsteek van geografiese, sosiale, politieke, etniese, kulturele, godsdienstige en ideologiese grense deur die kerk om die evangelie met woord en daad aan die nie-kerk te verkondig. Op watter van die volgende wyses is u gemeente betrokke:
(U mag meer as een opsie kies.)

2.1 Opleiding van sendelinge

- 1 Ja
- 2 Nee

V14

2.2 Finansiële ondersteuning vir sending in die algemeen?

- 1 Ja
- 2 Nee

V15

Bedrag afgelope boekjaar? R _____

V16

2.3 Toegespitste voorbidding vir sending/sendelinge

- 1 Ja
- 2 Nee

V17

2.4 Onderhouding van sendinge en lewensonderhoud?

1 Ja

V18

2 Nee

2.5 Korttermyn sending uitreike

1 Ja

V19

2 Nee

2.6 Indien "ja" dui asb. aan waarheen

_____

2.7 Indien "ja" dui asb. die frekwensie van die uitreike aan:

1 1x per jaar

V20

2 2x per jaar

3 3x per jaar

4 4x per jaar

5 Meer as 4x per jaar

2.8 Is daar dalk enige nuwe lidmate wat deur middel van hierdie sendingaksie die afgelope 5 jaar (2004 – 2008) by u gemeente ingeskakel het op een van die volgende wyses:

2.8.1 Heraktivering van lidmaatskap

1 Ja

V21

2 Nee

Indien "ja" hoeveel _____

V22

2.8.2 Belydenis van geloof

1 Ja

V23

2 Nee

Indien "ja" hoeveel _____

V24

3. Evangelisasie

3.1 Die ideaal is dat lidmate hulle gestuurdheid sal verstaan en sendelinge sal wees in hulle lewenswêreld of waar hulle ookal geroep word. Dit verg toerusting. Is enige van die volgende Evangelisasiekursusse die afgelope 5 jaar (2004 – 2008) in u gemeente aangebied: *(Meer as een opsie mag gemerk word.)*

EE3

Getroue Getuies

Alpha kursus

Ander

Spesifiseer “ander” asseblief _____

V25

V26

V27

V28

3.2 Hoeveel van u lidmate het die afgelope 5 jaar die kursus/se wat u aangedui het bygewoon?

EE3 _____

Getroue Getuies _____

Alpha kursus _____

Ander _____

V29

V30

V31

V32

3.3 Doen u gemeente evangelisasiegerigte sensus?

1 Ja

2 Nee

V33

3.4 Indien “ja” by vraag 3.3, hoeveel nie-gelowige, kerkloos- en vervreemde mense is die afgelope 5 jaar (2004 – 2008) uit die evangelisasie gerigte sensus geïdentifiseer by wie daar evangelisasie gedoen is?

_____

V34

3.5 Hoeveel onder punt 3.4 is by u gemeente ingeskakel deur ...

Aflegging van belydenis van geloof? _____

Heraktivering van lidmaatskap? _____

V35

V36

4. Kleingroepe

4.1 Hoeveel kleingroepe (omgeegroepe/selgroepe), indien wel, funksioneer in u gemeente?

_____

V37

Vrae 4.2 tot 4.4 geld slegs vir gemeentes met kleingroepe.
4.2 Word die kleingroepe aangemoedig om nuwe mense na hulle byeenkomste te nooi, veral ongelowiges en buitekerklikies?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Onseker

V38

4.3 Hoeveel kleingroepe in die gemeente reik uit na die gemeenskap deur een of ander vorm van 'n diens te lewer aan 'n instansie of aan 'n persoon of persone?

_____

V39

4.4 Hoeveel lidmate is die afgelope 5 jaar (2004 – 2008) deur middel van die kleingroepbediening tot die gemeente toegevoeg deur:

Aflegging van geloofsbelydenis _____

V40

Heraktivering van lidmaatskap _____

V41

5. Diens aan die gemeenskap

5.1 By watter aksies/projekte is u gemeente in die plaaslike gemeenskap betrokke? Merk die toepaslike blok (met 'n **Ja** of **Nee**) en verskaf ander inligting soos aangevra

Aksie / projek	1. Gemeenteprojek	2. Kleingroep/e-projek	Getal lidmate direk betrokke	Finansiële bydrae	Termyn (Indien van toepassing)	
					1. Langtermyn	2. Korttermyn
1. Bemanning van sop-kombuis of fisiese betrokkenheid by enige ander voedingskema	Ja	Ja		Ja	1. Langtermyn	2. Korttermyn
	Nee	Nee		Nee		
2. Voorsiening van nie-bederfbare voedsel aan instansies	Ja	Ja		Ja	1. Langtermyn	2. Korttermyn
	Nee	Nee		Nee		

V42

V43

V44

V45

V46

V47

V48

V49

V50

V51

Aksie / projek	1. Gemeenteprojek	2. Kleingroep/e-projek	Getal lidmate direk betrokke	Finansiële bydrae	Termyn (indien van toepassing)	
					1. Langtermyn	2. Korttermyn
3. Voorsiening van klere en komberse aan instansies	Ja	Ja		Ja	1. Langtermyn	2. Korttermyn
	Nee	Nee		Nee		
4. Verskaffing van deurgangbehuising vir haweloses	Ja	Ja		Ja	1. Langtermyn	2. Korttermyn
	Nee	Nee		Nee		
5. Betrokkenheid by die rehabilitering of versorging van straatkinders	Ja	Ja		Ja	1. Langtermyn	2. Korttermyn
	Nee	Nee		Nee		
6. Voorsiening van behuising aan hulpbehoewendes	Ja	Ja		Ja	1. Langtermyn	2. Korttermyn
	Nee	Nee		Nee		
7. Hulp met die versorging van vigs- of ander terminale pasiënte	Ja	Ja		Ja	1. Langtermyn	2. Korttermyn
	Nee	Nee		Nee		

V52		
V53		
V54		
V55		
V56		
V57		
V58		
V59		
V60		
V61		
V62		
V63		
V64		
V65		
V66		
V67		
V68		
V69		
V70		
V71		
V72		
V73		
V74		
V75		
V76		

Aksie / projek	1. Gemeenteprojek	2. Kleingroep/e-projek	Getal lidmate direk betrokke	Finansiële bydrae	Termyn (indien van toepassing)		
						1. Langtermyn	2. Korttermyn
8. Betrokkenheid by ouetehuis en hulp met bejaardeversorging.	Ja	Ja		Ja	1. Langtermyn	2. Korttermyn	
	Nee	Nee		Nee			
9. Betrokkenheid by kinderhuise	Ja	Ja		Ja	1. Langtermyn	2. Korttermyn	
	Nee	Nee		Nee			
10. Verskaffing van gemeente se fasiliteite (gratis) aan instansies vir enige liefdadigheids- of opheffingswerk.	Ja	Ja	Nvt	Nvt	1. Langtermyn	2. Korttermyn	
	Nee	Nee					
11. Gemeente gebruik eie fasiliteite vir enige opvoedkundige doeleindes wat op die gemeenskap gerig is.	Ja	Ja	Nvt	Nvt	1. Langtermyn	2. Korttermyn	
	Nee	Nee					
12. Betrokkenheid by plakkerskampe	Ja	Ja		Ja	1. Langtermyn	2. Korttermyn	
	Nee	Nee		Nee			

V77

V78

V79

V80

V81

V82

V83

V84

V85

V86

V87

V88

V89

V90

V91

V92

V93

V94

V95

V96

V97

V98

V99

Aksie / projek Meld ander projekte wat nie in die lys hierbo ingesluit is nie.	1. Gemeenteprojek	2. Kleingroep/e-projek	Getal lidmate direk betrokke	Finansiële bydrae	Termyn (indien van toepassing)	
					1. Langtermyn	2. Korttermyn
13.	Ja	Ja		Ja	1. Langtermyn	2. Korttermyn
	Nee	Nee		Nee		
14.	Ja	Ja		Ja	1. Langtermyn	2. Korttermyn
	Nee	Nee		Nee		
15.	Ja	Ja		Ja	1. Langtermyn	2. Korttermyn
	Nee	Nee		Nee		

V100

V101

V102

V103

V104

V105

V106

V107

V108

V109

V 110

V111

V112

V113

V114

5.2 Hoeveel lidmate is die afgelope 5 jaar (2004 – 2008) deur middel van hierdie diens aan die gemeenskap tot die gemeente toegevoeg deur:

Aflegging van geloofsbelydenis _____

Heraktivering van lidmaatskap _____

V115

--	--

V116

--	--

5.3 Op watter wyse sou u u gemeente se impak op die plaaslike gemeenskap tipeer?

Merk slegs een van die volgende moontlikhede:

- a) Die gemeente is grootliks onbetrokke by die gemeenskap.
- b) Die gemeente het eerste pogings begin aanwend om die gemeenskap tot diens te wees.
- c) Die gemeente het reeds ten minste een area in die gemeenskap geïdentifiseer waar diens verrig kan word.
- d) Die gemeente is betrokke in voortgaande en volhoubare aksies wat God se liefde aan die mense in die gemeenskap demonstreer.

V117

--	--	--	--

5.4 Wat is volgens u die siening van die gemeenskap t.o.v. u gemeente se rol in die gemeenskap?

Merk slegs een van die volgende:

- a) Baie in die gemeenskap herken die belangrike rol wat die gemeente in die lewe van die gemeenskap vervul.
- b) Die gemeenskap kyk na die gemeente vir ondersteuning om die gemeenskap se behoeftes aan te spreek.
- c) Die gemeenskap kyk na die gemeente vir leierskap om die gemeenskap se behoeftes aan te spreek.
- d) Die gemeenskap neem kennis van die gemeente.
- e) Die gemeenskap neem nie regtig kennis van ons gemeente nie.

V118

--	--	--	--	--

LITERATUURVERWYSINGS

- Akenson, D H 1992. *God's peoples: Covenant and land in South Africa, Israel, and Ulster*. New York: Cornell University Press.
- Aland, K. et al 1975. *The Greek New Testament*. West Germany.
- Almanak & Bybelse Dagboek. 2009. Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika. Jaargang 100. Sentik.
- Antonites, A J 1996. *Logika & Metodologie*. Pretoria: Universiteit van Pretoria.
- Armstrong, R S 1997. *Service Evangelism*. Philadelphia: Westminster Press.
- Arnold, J 1992. *The Big Book on Small Groups*. Illinois. Intervarsity Press.
- Barna, G 1992. *The Power of Vision. You can capture and apply God's vision for your ministry*. California: Regal Books.
- Barna, G 2005. *Revolution. Worn out on church? Finding vibrant faith beyond the walls of the sanctuary*. Vereeniging Suid-Afrika: Christian Art Publishers.
- Barnard, A C 1981. *Die Erediens*. Pretoria: NG Kerk Boekhandel.
- Barnard, P H 2005. 'n Praktiese Teologiese ondersoek na Spiritualiteitstipes in Eredienste in die Ring van Paarl. M-verhandeling. Universiteit van Pretoria.
- Barret, D B 1987. *Evangelize: A Historical Survey of the Concept*. Birmingham, Ala: New Hope.
- Barrett, D 2002. *Annual Statistical Table on Global Mission*. International Bulletin of Missionary Research 26 no. 1, January 2002, p. 23

- Bentley, W 2007. *Karl Barth's definition of church in politics and culture: Growth points for the church in South Africa*. HTS 63(4), p. 1643-1661.
- Bergh, S J 2002. Gesinsbediening as 'n geïntegreerde deel van die opbou van die gemeente. PhD-proefskrif, Universiteit van die Vrystaat.
- Beukes, M J du P 1995. *Evaluering van verkillende gemeenteboumodelle met die oog op die daarstelling van 'n eie model vir die Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika*. HTS 51, p. 806-824.
- Bisschoff, J H 1991. Gemeentebou: 'n Prakties-Teologiese basisteorie. DD-proefskrif, Universiteit van Pretoria.
- Bisschoff, JH 1998. Ongepubliseerde lesing oor kleingroepe. Aangebied by die NG gemeente Skuilkrans.
- Black, J S & Gregersen, H B 2008. *It starts with One. Changing Individuals Changes Organizations*. New Jersey: Pearson Education, Inc.
- Banks, R & Ledbetter, B M 2004. *Reviewing Leadership. A Christian Evaluation of Current Approaches*. Grand Rapids: Baker Books.
- Beeld* 20 April 2007. Drie sendelinge wreed in Turkye vermoor, p. 3.
- Bonhoeffer, D 1967. *Letters and Papers from Prison*. New York: Macmillan.
- Bosch, D J 1979. *Heil vir die wêreld*. Pretoria: NG Kerkboekhandel Transvaal.
- Bosch, D J 1991. *Transforming Mission: Paradigm Shifts in Theology of Mission*. New York: Orbis Books.

- Breen M & Kallestad W 2005. *The Passionate Church. The Art of Life-Changing Discipleship*. Colorado Springs: NexGen.
- Breytenbach J H 1991. Die inhoud en die doel van die Nederduitsch Hervormde Kerk se bediening, met verwysing na die ampte. HTS 47 (2). Junie 1991, p. 332-353.
- Brooks, R 2002. *Every nation in our generation. Recovering the Apostolic Mandate*. Cape Town: Struik Christian Books.
- Brueggemann, W 1993. *Evangelism in three unfinished scenes*. Minneapolis: Augsburg Fortress.
- Brueggemann, W 1997. *Theology of the Old Testament. Testimony, Dispute, Advocacy*. Minneapolis: Augsburg Fortress.
- Brueggemann, W 2006. *The Word that redescribes the World. The Bible and Discipleship*. Minneapolis. Augsburg Fortress Press.
- Buitendag, J 2006. *Coming in from outside: A crucial event*. HTS 62 (3). September 2006, p. 787-817.
- Burger, C 1991. *Praktiese teologie in Suid-Afrika. 'n Ondersoek na die denke oor sekere voorvrae van die vak*. Pretoria: Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing.
- Burger, C & Simpson N 1996. *Bybelstudiegroepe. Poorte vir die genade*. Kaapstad: Lux Verbi.
- Burger, C 1997. *Familie van God ... waar gelowiges tuiskom in 'n koue, harde wêreld*. Kaapstad: Lux Verbi.
- Callahan, K L 1983. *Twelve Keys to an Effective Church*. San Francisco: Harper Collins Publishers.

Callahan, K L 1987. *Twelve Keys to an Effective Church. The Leaders Guide*. San Francisco: HarperCollinsPublishers.

Callahan, K L 1990. *Effective Church Leadership. Building on the twelve Keys*. San Francisco: HarperCollinsPublishers.

Callahan, K L 1994. *Visiting in an age of mission*. San Francisco: Harper & Row.

Callahan, K L 2000. *Small, Strong Congregations*. San Francisco: Jossey Bass.

Callahan, K L 2002. *The future that has come. New possibilities for reaching and growing the grassroots*. San Fransisco: Jossey-Bass.

Carroll, J W 2000. *Mainline to the future. Congregations for the 21st Century*. Louisville, Kentucky: Westminster John Knox Press.

Carsons, D A 2005. *Becoming conversant with the Emerging Church. Understanding a movement and its implications*. Grand Rapids Michigan: Zondervan.

Cleveland, H 2002. *Nobody in Charge*. San Francisco: Jossey-Bass.

Codrington, G & Grant-Marshall, S 2004. *Mind the gap! Own your past, Know your generation, Choose your future*. South Africa: Penguin Books.

Cole N, 2005. *Organic Church. Growing faith where life happens*. San Francisco: Jossey-Bass.

Collins, J 2001. *Good to Great. Why some Companies make the leap ... and others don't*. New York: HarperCollins Publishers.

Collins, J 2006. *Good to Great and the Social Sectors. A monograph to accompany Good to Great*. Houghton South Africa: Random House Business Books.

- Collins, J 2006. The Good to Great Pastor. Leadership Journal. net.
<http://www.christianitytoday.com/le/2006/spring/7.48.html>. Besoek 6 April 2009.
- Cilliers, J 1996. *Die uitwissing van God op die kansel. Ontstellende bevindinge oor Suid-Afrikaanse prediking*. Kaapstad: Lux Verbi.
- Cilliers, J 2002. *Die geheim van prediking: In-stemming met die gemeente*. HTS 58(1) Maart 2002, p. 143-156.
- De Bruin, D 2006. Missionêre eredienste. Webtuiste van die NG Kerk.
<http://www.ngkerk.org.za/artikel.asp?id=85&katid=27&posisie=1&status=b&sinid=22>. Besoek 17 Junie 2008.
- DeClaissé-Walford, S 2008. *Mission as Holistic Ministry. Developing a Congregational Ethos of Community Engagement*. Georgia: Smyth & Helwys Publishing, Inc
- De Pree, M 1997. *Leading without power*. San Francisco: Jossey-Bass.
- De Wet, J J et al 1981. *Navorsings-metodes in die Opvoedkunde: 'n Inleiding tot Empiriese Navorsing*. Pretoria: Butterworth.
- Denzin, N K. & Lincoln, Y S 1994. *Handbook of Qualitative Research*. California: SAGE Publications, Inc.
- Diensboek 1997. Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika. Pretoria. Kital.
- Die Hervormer* 15 Maart 2007. 'n Uitdagende toekoms, p. 3.
- Die Hervormer* 15 Mei 2007. Redaksionele kommentaar, p. 4.
- Die Hervormer* Mei 2009. *Nuwe koers vir apostolaat*, p. 1.
- Dreyer, T F J 1995. *Implikasies van die kommunikatiewe handelingsteorie vir 'n prakties-teologiese perspektief op die ekklesiologie*. HTS 51, p. 792-805.

- Dreyer, T F J 1998. *Spiritualiteit, identiteit en die etos van die Nederduitsch Hervormde Kerk*. HTS 54 (1&2). Maart & Junie 1998, p. 289-314.
- Dreyer, T F J 2003. *Statistieke vertel 'n storie: 'n Visie vir die Hervormde Kerk op pad na 2010*. HTS 59, p. 1045-1062.
- Dreyer, W A 2007. *'n Nuwe missionêre uitreik*. Konteks. Jaargang 18 no 7. Julie 2007, p. 20-21.
- Dreyer, W A 2008. *Riglyne vir die Apostolaat in die Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika*. Raad vir Apostolaat: Fokus 2008, p. 3.
- Dreyer, W A 2009. Ongepubliseerde korrespondensie aan die Raad vir Apostolaat. Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika. Gedateer 05/02/09.
- Driscoll, M 2006. *Confessions of a Reformission Rev: Hard lessons from an emerging missional church*. Grand Rapids: Zondervan.
- Dudley C S 1996. *Next steps in Community Ministries*. New York: Alban Institute.
- Dulles, A 2002 [1974]. *Models of the Church. Expanded edition*. New York: Doubleday.
- Du Plessis, I J 1962. *Christus as hoof van kerk en kosmos. 'n Eksegetiese-teologiese studie van Christus se hoofskap veral in Efesiërs en Kolossense*. Groningen. VRB Kleine der A 3-4.
- Du Plessis, I J 1999. *Lukas. Die Bybellenium. Eenvolume kommentaar*. Vereeniging Suid-Afrika: Christelike Uitgewersmaatskappy, p. 1241-1313.
- Farber-Robertson, A 2000. *Learning while leading. Increasing your effectiveness in ministry*. Alban Institute Publication.
- Field, A 2005. *Discovering Statistics Using SPSS*. London: SAGE Publications.

- Firet, J 1985. *Spiritualiteit as structuurprincipe van kerk en teologie*, in Van der Ven, JA (red), *Toekomst voor de kerk? Studies voor Frans Haarsma*, 68-77. Kampen Nederland: Kok.
- Firet, J 1986. *Kroniek van de praktische teologie*. Praktische Theologie, 1986/5
- Firet, J 1987. *Spreken als een leerling. Praktisch theologische opstellen*. Kampen Nederland: Kok.
- Flax, J 1990. *Thinking fragments: psychoanalysis, feminism, and postmodernism in die contemporary West*. Los Angeles: University of California Press.
- Fletcher, M 2006. *Overcoming barriers to Growth. Provens strategies for taking your church to the next level*. Minneapolis Minnesota: Bethany House.
- France, R T 1985. *Matthew. Tyndale New Testament Commentaries*. Leicester England: Intervarsity Press.
- Gaede, B A (ed) 2001. *Size transitions in congregations*. Alban Institute.
- George, C F 1992. *Prepare your church for the future*. Grand Rapids: Revell.
- Getz, G A 1984. *Sharpening the focus of the Church*. Wheaton IL: Victor Books.
- Getz, G A 2003. *Elders and Leaders. God's plan for leading the Church*. Chicago: Moody Publishers.
- Geyser, D T 2005. Die missionere aktualiteit van die soekersensitiewe kerkmodel in 'n postmodernistiese samelewing. Proefskrif vir graad D Litt Et Phil. Universiteit van Johannesburg. Departement Bybelse en Religieuse studies.

- Gibbs, E. 2000. *ChurchNext. Quantum Changes in how we do Ministry*. Downers Grove, Illinois: InterVarsity Press.
- Gibbs, E 2005. *LeadershipNext. Changing leaders in a changing culture*. Downers Grove, Illinois: Intervarsity Press.
- Gilliomee, H 2004. *Die Afrikaners. 'n Biografie*. Kaapstad. Tafelberg-Uitgewers.
- Goedhart, G L 1984. *Gemeente Opbouw. Om dienende, vierende, lerende, en delende gemeente te worden*. Kampen, Nederland: Kok.
- Greek-English Dictionary of the New Testament 1971. s v *apostolos*.
- Grenz, S J 1996. *A Primer on Postmodernism*. Michigan: Eerdmans.
- Guder, D L. 1998. *Missional Church – A vision for the sending of the Church in North America*. Grand Rapids: Eerdmans Publishing Company.
- Guder, D L 2000. *The Continuing Conversion of the Church*. Grand Rapids: Eerdmans Publishing Company.
- Hancke, F J 2005. Factors influencing comprehensive personal witness and enlarging missional involvement in the local church. PhD. University of the Free State.
- Hancke, F J 2006. *Ons is die plan. Die gemeente met 'n verskil maak 'n verskil...* Universiteit van Pretoria. Instituut vir Sendingwetenskaplike en Ekumeniese Navorsing (ISWEN).
- Hancke, F J 2008. *E-pos antwoord*. frans@dieplan.org. 12 Mei 2008.
- Harvey, D 1989. *The condition of postmodernity*. Oxford: Blackwell.
- Heitink, G 1993. *Praktische Theologie. Geschiedenis – theorie – handelingsvelden*. Kampen, Nederland: Kok.

Heitink, G et al. 1998. *Een gezamenlijke trektocht. Meedenken met Jan Hendriks over gemeenteopbouw*. Kampen, Nederland: Kok.

Heitink, G 1999. *Practical Theology*. Cambridge: Grand Rapids.

Heitink, G 2007. *Een kerk met karakter. Tijd voor heroriëntasie*. Kampen, Nederland: Kok.

Hendriks, H G 1972. *Say it with love*. Wheaton Illinois: Victor.

Hendriks, H J 1992. *Strategiese beplanning in die gemeente*. Wellington, Suid-Afrika: Hugenate.

Hendriks, H J 2004. *Studying Congregations in Africa*. Wellington, South-Africa: Lux Verbi.BM.

Hendriks, J 1990. *Een vitale en aantrekkelijke gemeente. Model en methode van gemeenteopbouw*. Kampen, Nederland: Kok.

Hendriks, J H 2008. *Verlangen en Vertrouwen. Het hart van gemeenteopbouw*. Kampen, Nederland: Kok.

Herbst, M 1988. *Missionarischer Gemeindeaufbau in der Volkskirche*. Stuttgart: Calwer.

Hirsch, A 2006. *The Forgotten Ways. Reactivating the Missional Church*. Grand Rapids: Brazos.

Hoek, J. 1999. *Gemeentezijn. Dat houdt wat in*. Zoetermeer, Nederland: Uitgeverij Boekencentrum.

Horsley, R A 2006. *Early Christian movements: Jesus movements and the renewal of Israel*. HTS 62, p. 1201-1225.

- Hughes R L, Ginnett R C & Curphy G J 2009. *Leadership: enhancing the lessons of experience*. 6th ed. New York: McGraw-Hill.
- Hunsberger, G R 1998. *Bearing the witness of the Spirit: Lesslie Newbigin's Theology of Cultural Plurality*. Grand Rapids. Eerdmans.
- Hunsberger, G R 2002. *Acquiring the posture of a missionary church*. <http://academic.sun.ac.za/buyton/Vennote/GOCN.html>. Besoek 18 Junie 2008.
- Hybels, B 2002. *Courageous Leadership*. Grand Rapids, Michigan: Zondervan.
- Janse, R 2002. Spiritualiteitsdiversiteit as uitdaging aan die erediens: 'n Verkenning van die funksie van lofprijsing in die Nederduitse Gereformeerde Kerk. DTh-proefskrif, Universiteit van Stellenbosch.
- Janse van Rensburg, J 2000. *The paradigm shift. An introduction to postmodern thought and its implications for theology*. Pretoria: Van Schaik.
- Jones, A. 2006. What I mean when I say "emerging-missional"church In: Tallskinnykiwi.typepad.com. [Online.] http://tallskinny.typepad.com/tallskinnykiwi/2006/02/What_i_mean_whe.html. [besoek 2008-05-09]
- Johnson, D W & Johnson, F P 1994. *Joining together: Group theory and group skills*. Needham Heights, Massachusetts: Allyn en Bacon.
- Jonker, W D. 1983. *Christus die Middelaar. Wegwysers in die Dogmatiek*. Pretoria: NG Kerk Boekhandel Transvaal.
- Jonker, W D 1989. *Die eie-aard van die Gereformeerde spiritualiteit*. NGTT 30, p. 288-299.
- Joubert, S 1999. *Handelinge. Die Bybellenium. Eenvolume kommentaar*. Vereeniging: Christelike Uitgewersmaatskappy. 1371-1447.

Joubert, S (red) 2007. *Die perfekte storm: hoe die gelowige van vandag die wêreld van môre kan oorleef*. Vereeniging: Christelike Uitgewers-maatskappy.

Kallestad, W 2001. *Turn your church inside out. Building a community for others*. Minneapolis: Augsburg Fortress.

Keifert, PR 2005. Ongepubliseerde Powerpoint Lesing aangebied tydens die 2005 bekendstellingsgeleentheid op 06 September 2005 aan Gauteng Gemeentes te NG Weltevreden.

Keifert, PR 2006. *We are here now. A new missional era. A missional journey of spiritual discovery*. Eagle, Idaho: Allelon publishing.

Kirkpatrick, B 2000. *Cassell's Thesaurus*. London: Cassell & Co. sv process

Kittel R, 1990. *Biblia Hebraica Stuttgartensia*. Stuttgart. Deutsche Bibelgesellschaft.

Koekemoer, J H 1999. *Die Heilige Gees en spiritualiteit in teologiese opleiding*. HTS 55 (2 & 3). P. 322-333.

Kouzes, J M & Posner, B Z 2002. *The Leadership Challenge*. 3rd ed. San Francisco: Jossey Bass.

Kuyper, A C 2007. *Die roeping van die kerk*. Referaat gelewer by die Inligtings- en besprekingsvergadering die Algemene Kommissie met Ringskommissies in die kerkgebou van Montana op 14 Februarie 2007.

Labuschagne, F J 2009. *Kerkleierskap as bemiddeling van 'n onmoontlike werklikheid*. 'n Prakties Teologiese ondersoek na die rol van Leierskap in die Transformasie van gemeentes. Phd proefskrif. Universiteit van Pretoria.

Landman, C 2005. *Afrikaans-speaking woman amidst a paradigm shift*. Studia Historiae Ecclesiastica XXXI (1), p. 147-162.

Lipman-Blumen, J 1996. *Connective Leadership*. New York: Oxford University Press.

Loubser, J A 1994. *Postmodernism, Post-apartheid Theology and New Testament Studies*, in Mouton & Lategan 1994, p 159-177.

Maxwell, J C 1995. *Ontwikkel die leiers rondom jou. Help ander om hulle volle potensiaal te bereik*. Parow-Oos, Suid-Afrika. Struik Christelike Boeke Bpk.

Malphurs, A 2004. *Planting Growing Churches for the 21st century. A comprehensive guide for new churches and those desiring renewal*. Grand Rapids: Baker Books.

Mann, A 1998. *The In-Between Church: Navigating Size Transitions in Congregations*. Washington: Alban Institute, Inc.

Mann, A. 1999. *Can our Church Live? Redeveloping Congregations in Decline*. Alban Institute, Inc.

Marais, F 2008. Hoe verskil Gestuurde Teologie van gemeentevernuwings-bewegings soos die Church Growth Movement? E-pos van jfm@sun.ac.za. 4 Julie 2008.

Marais J F & Kok G. 2005. Missionêre Kerk, van sturend na gestuur. Vir kennisname en toeligting. Agenda: Sinode van Suid-Transvaal. 18-20 Oktober 2005, p. 173-178.

Martin, JP 1987. *Toward a Post-Critical Paradigm*, New Testament Studies vol 33, p. 370-385.

Maxwell, J C 1995. *Ontwikkel die leiers rondom jou. Help ander om hulle volle potensiaal te bereik*. Kaapstad, Suid-Afrika: Struik Christelike Boeke.

McClung, F 1999. Apostolic Passion, in Winter & Hawthorne 1999, p. 185-187.

McClung, F 2008. *You see bones. I see an army. Changing the way we do church.* Cape Town. Struik Christian Books.

McDonald, G. 2007. *Dangers of missionalism. Even the best causes can become cold, prideful, and allconsuming.* *Leadership* Winter 2007, p. 38-42.

McFague, S 1983. *Metaphorical theology: Models of God in religious language.* London: SCM.

McLaren, B D. 2001. *A new kind of Christian. A tale of two friends on a Spiritual Journey.* San Francisco: Jossey-Bass.

McManus, E P 2001. *An Unstoppable force. Daring to become the church God had in mind.* Flagship Church Resources. Orange California: Yates & Yates, LLP, Literary Agents.

Mead, L B 1991. *The once and future church: reinventing the congregation or a new mission frontier.* Washington DC: Alban Institute.

Mead, L B 1996. *Five Challenges for the Once and Future Church.* Washington, DC: Alban Institute.

Mette, N 2005. *Einführung in die katholische Praktische Theologie.* Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft.

Miller, C K 1996. *Postmoderns. The Beliefs, Hopes and Fears of Young Americans.* Nashville: Discipleship Resources.

Mittner, M 2008. http://www.news24.com/Sake/Ekonomie/0,,6-98_2339906,00.html.
Besook 13/06/2008.

Moffitt, B 2006. *If Jesus were Mayor. How your local church can transform your community.* Grand Rapids, Michigan: Monarch Books.

- Müller, J 1990. *Die erediens as fees*. Pretoria: NG Kerkboekhandel.
- Müller, MC 2003. *Skryf Afrikaans van A to Z. Die essensiële gids vir taalgebruikers*. Kaapstad: NB-Uitgewers Beperk.
- Mouton, J & Marais, H C 1985. *Metodologie van die Geesteswetenskappe: Basiese begrippe*. Pretoria: Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing.
- Myers, JR 2003. *Search to belong: Rethinking Intimacy. Community, and Small Groups*. Grand Rapids, Michigan: Zondervan.
- Neil, W 1973. *The new century Bible commentary. The Acts of the Apostles*. Grand Rapids: Eerdmans Publishers. Co.
- Nel, M 1986. *Teologiese Perspektiewe op Gemeentebou*. Pretoria: N.G. Kerkboekhandel.
- Nel, M 1988. *Fases in Gemeentebou*. Pretoria: N.G. Kerkboekhandel.
- Nel, M. 1994. *Gemeentebou*. Halfway House, Suid-Afrika: Orion Uitgewers.
- Nel, M. 1995. *Gemeentebou: 'n Reformatoriese bediening*. HTS 51/3, p. 858-864.
- Nel, M. 1998. *Gemeentebou: 'n Reformatoriese Bediening. Praktiese Teologie in Suid-Afrika*. Vol 13 (2) 1998, p. 26-37.
- Nel, M 2002. *Missionêre koers van 58 gemeentes in Suid-Afrika. 'n Empiriese verslag*. Praktiese Teologie in Suid-Afrika. Vol 17 (1) 2002 ISSN, p. 1010-8017.
- Newbigin, L 1989. *The Gospel in a Pluralist Society*. Grand Rapids: Eerdmans Publishing Co.
- Newbigin, L 1994. *A Word in Season. Perspectives on Christian World Missions*. Grand Rapids: Eerdmans Publishing Co.

Nicol, W 2000. *Godsdiens wat werk. Ontdek die soort godsdiens wat vir jou die beste werk.* Wellington, Suid-Afrika: Lux Verbi BM.

Niemandt, N 2007. *Nuwe drome vir nuwe werklikhede. Geloofsgemeenskappe in pas met 'n postmoderne wêreld.* Wellington, Suid-Afrika: Lux Verbi BM.

Oberholzer, J P 1995. *Die Kerk.* HTS 51/3, p. 851-857.

Odendal, & Gouws RH 2000. *HAT. Verklarende Handwoordeboek van die Afrikaanse Taal.* Vierde uitgawe, derde druk. Midrand: Perskor Uitgewers.

sv gemeente;

sv generasie

sv heliks

sv kerk

sv proses

sv struktureer

Oliver, E 2006. *Sunday School: Past and present.* Studia Historiae Ecclesiasticae XXXII(1), p. 117-134.

Oliver, E 2006. *Afrikaner spirituality: A complex mixture.* HTS 62 (4). November 2006, p. 1469-1487.

Olivier, H B 2005. Die plaaslike missionêre gemeente in transformasie – met besondere verwysing na die kleingroep as voertuig vir die bevordering van koinonia. DD-proefskrif. Praktiese Teologie. Universiteit van Pretoria.

Olson, M A 2002. *Moving beyond church growth. An alternative vision for congregations.* Minneapolis: Fortress Press.

Ott, H 1981. *Die Antwort des Glaubens. Systematische Theologie in 50 Artikeln.* Berlin: Kreuz Verlag Stuttgart.

- Peters, A 2000. *Tot Uw dienst: Een diakonale bijdrage aan gemeenteopbouw*. Zoetemeer, Nederland: Uitgeverij Boekencentrum.
- Peterson, E H 1997. *Subversive Spirituality*. Grand Rapids: Eerdmans.
- Pieterse, H J C & Heyns, L M 1990. *Eerste treë in die Praktiese Teologie*. Pretoria: Gnosis.
- Pieterse, H 1993. *Praktiese Teologie as Kommunikatiewe Handelingsteorie*. RGN Uitgewers. Pretoria.
- Piper, J 2003. *Let the nations be glad! The supremacy of God in missions*. Grand Rapids, Michigan: Baker Academic.
- Potgieter, M 1995. *'n Nuwe Bybelse leefwyse. Die selgemeente*. George, Suid-Afrika: Lewensvreugde.
- Price, R 2001. *Unholy War. The truth behind the headlines. America, Israel and radical Islam*. Oregon: Harvest House Publishers.
- Raath, AWG 2004. *Covenant, calling and democracy. The foundations of Paul Kruger's political theology*. *Studia Historiae Ecclesiasticae* XXX(2), p. 134-191.
- Roberts, J H 1963. *Die opbou van die kerk volgens die Efese-brief*. Proefskrif ter vervulling van die graad Doctor in de Theologie te Kampen. Groningen. V.R.B. – Kleine der A.
- Rust, R J 2007. *Voetsoolmense*. *Die Hervormer*. Jaargang 100, nommer 7. 1 Julie 2007, p. 3
- Rust, R J 2007. *Kreatiwiteit is 'n gawe van God*. *Die Hervormer*. Jaargang 100, nommer 8. 15 Julie 2007, p. 3

- Saayman, C 2005. *Voëlvlug oor die Kerkgeskiedenis*. Vox Viva. Gereformeerde Internet Tydskrif 32 (Julie): 23/03/06.
- Schutte, P J W 2003. *Missionêre diakonaat: 'n Uitdaging vir die kerk*. HTS. Jaargang 59, aflewering 1. Maart 2003, p. 247-264.
- Schwarz, C A 1996. *Natural Church Development. A Guide to eight essentials qualities of healthy churches*. St. Charles, IL: ChurchSmart Resources.
- Schwarz, C A 2005. *Colour your world with Natural Church Development. Experiencing all that God has designed you to be*. Australia. NCD.
- Sider, R J et al 2002. *Churches that make a difference. Reaching your Community with Good News and Good Works*. Grand Rapids MI: Baker Books.
- Shawchuck, N & Heuser, R 1993. *Leading the congregation. Caring for yourself while serving the people*. Nashville: Abingdon Press.
- Shorter Latin Dictionary 1966. s v *patior, passus*.
- Sjogren, S 1993: *Conspiracy of Kindness. A Refreshing New Approach to Sharing the Love of Jesus with Others*. Ann Arbor Michigan: Vine Books.
- Smit, DJ 1989. Kan spiritualiteit omskryf word. NGTT 30(1), p. 83-93.
- Smit, G 2007. *Ekklesiologie deur 'n Antiogeense Lens*. Praktiese Teologie in Suid-Afrika. Vol 22(1), p. 135-149.
- Southerland, D 1999. *Transitioning: Leading your church through change*. Grand Rapids, Michigan: Zondervan.
- Sparks, B N 2007. A comparative evaluation of leadership in business and leadership in the church to discover principles of Christ-like leadership that would help leaders lead effectively in any environment. Submitted in

fulfilment of the requirements for the degree of Magister Artium. Faculty of Theology. University of Pretoria.

Sporte, S E 1996. *Stories and status of church and community ministries, in Dudley. 1996, p. 40-48.*

Stafford, T 2002. *A Regular Purpose-Driven Guy.* Christianity Today. V 46 2002. Jul – Dec.

Stanley, A 2003. *The next generation leader. Five essentials for those who will shape the future.* Cape Town: Struik Christian Books.

Stark, R 1997. *The Rise of Christianity.* San Francisco: HarperCollins Publishers.

Stark, R 2007. *Discovering God. The origins of the great religions and the evolution of belief.* New York: HarperCollins Publishers.

Stevens, P R & Collins P 1993. *The Equipping Pastor. A systems approach to congregational leadership.* New York: Alban Institute.

Steyne, P M 1992. *The God of the Nations.* Houston: Touch Publications Inc.

Stott, J 1994. *Romans: God's Good News for the World.* Downers Grover, Illinois: Intervarsity.

Sweet, L I 1999. *SoulTsunami: sink or swim in new millennium culture.* Grand Rapids, Michigan: Zondervan.

Sweet, L I 2004. *Summoned to Lead.* Grand Rapids, Michigan: Zondervan.

Theron, F 2002. Book review on Burger, C 2001. *Ons weet aan wie ons behoort: nuut gedink oor ons gereformeerde tradisie.* NGTT 43(1&2), p. 299-302.

- Te Velde, M 1989. *Gereformeerde gemeenteopbouw: een eerste koersbepaling voor een nieuw theologisch vak*. Barneveld, Nederland: De Vuurbaak.
- Te Velde, M 1992. *Gemeente Opbouw 1. Doelgericht en samenhangend werken in de christelijke gemeente*. Barneveld, Nederland: De Vuurbraak.
- Te Velde, M 1992. *Gemeente Opbouw 2. Bijbelse basisprincipes voor het functionering van die christelijke gemeente*. Barneveld Nederland, Land: De Vuurbraak.
- Tolkien JRR, 1968. *Lord of the Rings*. London, Great Britain: HarperCollinsPublishers.
- Truter, J H L 2007. 'n Teologies-empiriese evaluering van 'n kerkgebouprojek as 'n bediening van gemeentebou: 'n Praktykmodel vir die Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika. PhD in Praktiese Teologie. Universiteit van Pretoria.
- Turner, V W 1969. *The Ritual Process: Structure and Anti-Structure*, Piscataway USA: Aldine Transaction 1995 paperback.
- Ungerer, A G 2007. 'n Uitdagende toekoms. *Die Hervormer*. Jaargang 99, nommer 22. 15 Maart 2007, p. 3.
- Ungerer, A G 2007. Redaksionele kommentaar. *Die Hervormer*. Jaargang 100, nommer 4. 15 Mei 2007, p. 4.
- Ungerer, A G 2007. *Rick Warren, Purpose Driven en die 40 Dae Doelgerigte Lewe veldtog*. HTS 63 (2), p. 751-771.
- Ungerer, A G 2008. *Ons glo in die Heilige Gees, die Heer en Lewendmaker*. Die Hervormer. Jaargang 101, nommer 2, p. 1.
- Van Aarde, A G 1995b. *Kerk en teologie op pad na die derde millenium: Gedagtes oor die kontekstualisering van die dialektiese teologie in 'n plurale samelewing*. HTS 51, p. 39-64.

Van Aarde, A G 2006. *Hoe om in te kom en hoe om binne te bly - die "groot sendingopdrag" aan die kerk vandag volgens Matteus 28:16-20*. HTS 62, Maart 2006, aflewering 1.

Van Aarde, A G 2008. *Die etiek van Bybellees: ware berigte of ware getuienis (Deel VII)*. TEO.co.za - <http://www.teo.co.za> – Artikels. 13/02/2008. p. 1-2

Van der Merwe, J C. 1997. *Die missionêre gerigtheid van die kerk*. HTS 53/3. September 1997, p. 705-721.

Van der Merwe, J.C. 1999. 'n Prakties-Teologiese evaluering van 'n gemeentebouprojek in die Nederduitsch Hervormde gemeente Kempton Park-Oos met die oog op die daarstelling van 'n praktykmodel in die Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika. DD-proefskrif. Universiteit van Pretoria.

Van der Merwe, J C 2005. *Hoop vir 2005. Die Hervormer* 1 Februarie 2005, p. 5.

Van der Merwe, J C 2009. *Nuwe koers vir apostolaat. Die Hervormer* Mei 2009, p. 1.

Van der Merwe J F & Vos C J A 2002. *Die begrip "rentmeesterskap" in die gemeentebouproses*. HTS 58 aflewering 1. Maart 2002, p. 369-394.

Van der Spuy, D 1998. *Herlewing deur kleingroepe*. Kaapstad: Struik Christelike Boeke.

Van der Spuy, D 2004. *Destined for Growth. Towards a deeper spiritual life*. Cape Town: Struik Christian Books.

Van der Ven, J A 1990. *Entwurf einer empirischen Theologie*. Kampen: Kok.

Van der Ven, J A 1994. *Empirical Methodology in Practical Theology: Why and how?* Praktiese Teologie in Suid-Afrika, 9(1), p. 29-44.

- Van der Westhuizen, H G 2001. *Charismatiese bewegings*. HTS 57(3&4), p. 868-881.
- Van der Westhuizen, H G 2006. *Spiritualiteit*. Leer- en Lewenskweesies. Brief 25, Januarie 2006(3), p. 1-3.
- Van Rheenen, G 2004. *From Theology to Practice: The Missional Helix*. <http://www.missiology.org/mmr/mmr25.htm>. Besoek 10 Julie 2008.
- Van Schalkwyk, J 1995. *Strategiese beplanning vir dinamiese gemeentes. 'n Gids vir gemeentevernuwing*. Kaapstad: Galvin & Sales.
- Van Staden, P 2007. *Kom ons praat oor die kerk ...* Konteks. Jaargang 18 no 6. Junie 2007, p. 12-13.
- Van Wyk, D J C 2002. *Huwelik en seksualiteit in 'n postmoderne samelewing*. HTS 58(1) Maart 2002, p. 264-282.
- Van Wyk, I W C 2007. *'n Wêreldwye probleem*. Konteks. Jaargang 18 no 6. Junie 2007, p. 10-12.
- Venter, C J H 2006. *Kategeet en spiritualiteit*. HTS 62 (3). September 2006, p. 945-963.
- Visser, P J 2007. *In gesprek met Dr Paul Visser*. Die Hervormer. Jaargang 100, nommer 5. 1 Junie 2007, p. 3.
- Ward, G 1999. *Postmodernism*. London: Hodder Headline.
- Ware, C 1995. *Discover your spiritual type: A guide to individual and congregational growth*. Washington: Alban Institute
- Warren, R. 1995. *The Purpose Driven Church, Growth without compromising your message & mission*. Michigan: Zondervan Publishing House.

- Warren, R 2002. *Die Doelgerigte lewe*. Jeppestown Suid-Afrika : Jonathan Ball Uitgewers (Edms) Bpk met vergunning van Zondervan VSA.
- Warren, R 2006. *How to maintain moral integrity in the ministry*.
<http://www.lifecoach.org/site.cfm/p/62/>. Besoek 15 Desember 2009.
- Wepener, C 2007. *Instandhouding vs Gestuurdheid*. www.ngkerk.org.za. Besoek op 17 Junie 2008.
- Winston, B 2002. *Be a leader for God's sake. From values to behaviors*. Virginia Beach: School of Leadership Studies.
- Winter, M M 1973. *Missions and Maintenance*. London: Darton, Longman & Todd.
- Winter, R D 1999. The Kingdom strikes back: Ten epochs of redemptive History, in Winter & Hawthorne 1999, p. 195-213.
- Winter, R D & Fraser D A 1999. World Mission Survey, in Winter & Hawthorne 1999, p. 354-368
- Winter R D & Hawthorne S C (ed) 1999. *Perspectives on the world Christian movement*. Kalifornië: William Carey Library.
- Winter, R D & Koch, B A 1999. Finishing the Task: The unreached peoples challenge. *Perspectives on the World Christian Movement*, Kalifornië: William Carey Library, p. 509-524.
- Wright, W 2000. *Relational Leadership*. Carlisle: Paternoster Press